

Ἡ ΠΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΤΟΣ Α'

• ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1952 •

ΤΕΥΧΟΣ 7

Η ΣΚΟΠΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΖΩΣΙΜΑΔΩΝ

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ζωή των ανθρώπων, ηρευστή και ταραγμένη σαν τρικυμισμένη θάλασσα, κατευθύνει τὸ ρεῦμα της θολὸ καὶ φουρτουνιασμένο, σαν ἄμπωτις καὶ παλίνροια, καθὼς χτυπιέται καὶ δέρνεται ἀπὸ δυὸ κυρίως ἀντίθετες ροπές : τὸ κέρδος καὶ τὴν προσφορά. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος διαρκῶς παίρνει καὶ δίνει, ἀπορροφᾷ καὶ χαρίζει.

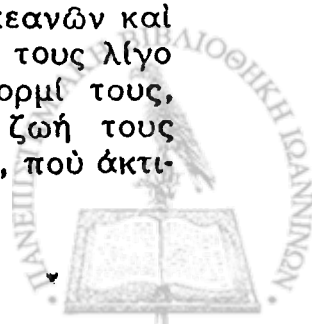
Ὁ ἐγωΐστης καὶ ἀχόρταγος γιὰ τὰ ὕλικά ἀγαθὰ ἄνθρωπος ὁρμάει πρὸς τὴν ζωὴν μὲ πρόγραμμα νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ θησαυρίσῃ αὐτός. Ζητάει τιμὲς καὶ ἀξιώματα καὶ ὕλικά κέρδη, χωρὶς νὰ τὸν μέλῃ ἂν ἀδικῇ ἢ ἴδῃ τοὺς ἄλλους. Αὐτὸν τὸν τύπο τὸν καταλαβαίνουμε εὐκολώτερα, γιατί τὸν συναντοῦμε σὲ κάθε βῆμα. Εἶναι ὁ ψυχικὸς καὶ ὕλικός σάτυρος ποὺ κριγυρνάει τὰ δάση μὲ μιὰ οὐρὰ ζώου καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν ζώωδη κατάστασι, ὅποια κι' ἂν εἶναι ἡ καταγωγὴ του ἢ ἡ μόρφωσή του.

Ἀντίθετος ἀπ' αὐτὸν εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ἔχει τὴν τάση νὰ προσφέρῃ. Δὲν φαίνεται τόσο συχνά. Υἱάρχουν μάλιστα ἄνθρωποι ποὺ νομίζουν, ὅτι αὐτὸς ὁ τύπος βρῆκεται μόνο στὰ βιβλία, ὅτι εἶναι ἕνας ἰδανικὸς καὶ ἀνακαλύπτεται μὲ λογικὴ ἀφαίρεσι. Ὡς τόσο ὁ τύπος

αὐτὸς ὑπάρχει.^α Εἶναι μιὰ ὁμορφὴ πραγματικότης. Καὶ εἶναι αὐτὸς ποὺ φέρει τὴν πρόοδο στὴ ζωὴ καὶ στὴν κοινωνία. Εἶναι ὁ ὑπομονητικὸς ἐργάτης τοῦ καλοῦ, ὁ ἄμνος τοῦ Κυρίου, «ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου».

Ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος τοῦ συμφέροντος εἶναι συχνά καὶ ἄνθρωπος τῆς ἀγάπης. Ὁ ἐπαγγελματίας ποὺ ἀγωνίζεται νὰ κερδίσῃ παραμερίζοντας πολλές φορές τοὺς ἠθικοὺς φραγμούς, ξεδεύει χωρὶς λύπη τὸ περίσσευμα ἢ τὸ ὑστέρημα τῶν κόπων του γιὰ τὴ σωτηρία ἢ γιὰ τὴν προκοπὴ ἀγαπημένων προσώπων.

Δὲν εἶναι λοιπὸν ἄγνωστη ἡ ἀγάπη στὸν ἄνθρωπο. Ἰσως δὲν ὑπάρχει θνητός, ποὺ δὲν γνώρισε τὴν ἀγάπην σὲ κάποια ἀπὸ τίς πολλές καὶ ἀσύγκριτα ὥραϊες μορφές της, σαν ἔρωτα, σὰ στοργή, σαν φιλία, σαν ἀλτρουϊσμό, σαν φιλοπατρία, σαν ἀγάπη τῆς θρησκείας, σαν ἠθικὸ χρέος. «Κι' εἶναι τὸ χρέος ἀγάπης» τονίζει ὁ μέγας Παλαμᾶς. Μόνο ποὺ δὲν φωτίζει ἐξ ἴσου ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὁ ἥλιος τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ σαν μερικὰ ψάρια ποὺ ζοῦνε στὸ βυθὸ τῶν ὠκεανῶν καὶ ρίχνουν γύρω τοὺς ἑνα δικό τους λίγο φῶς, ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ κορμὶ τους, ἔτσι κι' αὐτοὶ φωτίζουν τὴ ζωὴ τους μὲ τὸ λίγο φῶς τῆς ἀγάπης, ποὺ ἀκτι-

νοβολεῖ ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους, χωρὶς νὰμποροῦν νὰ νοιώσουν τὴ μεγάλη ἀλήθεια τῆς παγκόσμιας ἀγάπης, ποὺ κυβερνᾷ τὸ σύμπαν. Ὅμως ἀντιλαμβάνονται ὅπως δὴποτε τὴν ἀγάπη κι' αἰσθάνονται τὴν παρουσία τῆς στίς μεγάλες στιγμὲς τῆς ζωῆς των, εἴτε τὴν παραδέχονται καὶ ὑπακούουν σ' αὐτή, εἴτε τὴν ἀπορρίπτουν.

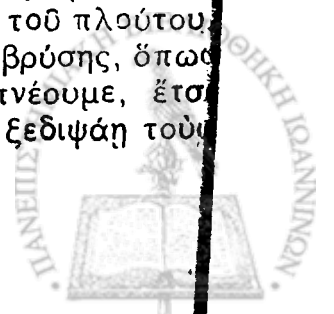
Ἄν αὐτὸ συμβαίνει στὸν ἐγώιστὴ ἄνθρωπο, ποὺ φιλοσοφία του εἶναι τὸ κέρδος, ἂν αὐτὸς ὁ ἐγώιστῆς ἄνθρωπος ὑποτάσσεται ἀνεπαίσθητα στὴν ἐπιταγὴ τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς θυσίας, τί πρέπει νὰ ποῦμε γιὰ τὶς ὥραϊες ψυχές, ποὺ ἀντιλαμβάνονται σὰν ἄρτο τῆς ζωῆς τὴν ἀνάλωση τοῦ ἑαυτοῦ των στὸ κοινὸ ἀγαθόν; Γιατ' εἶναι ἐξ ἴσου βέβαιο, ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἀναπνέουν τὴν αὔρα τῆς ζωῆς καὶ ἄνθρωποι ποὺ ζοῦνε μονάχα γιὰ τοὺς ἄλλους ἢ σὲ μεγάλο βαθμὸ γιὰ τοὺς ἄλλους. Εἶναι ἀσφαλῶς λίγοι· ἀποτελοῦν ἀτυχῶς μιὰ μικρὴ μειοψηφία μέσα στὴν πλημμύρα τοῦ κακοῦ, τοῦ τιποτένιου ἢ τοῦ ἄχρηστου, ἀλλὰ πάντως ὑπάρχουν. Δὲν φτάνουν βέβαια στὴν προσφορὰ μὲ τὸ πρῶτο βῆμα. Ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο κάποιου ἰδανικοῦ ἢ κάποιου σφοδροῦ συναισθήματος. Ἀναγνωρίζουν τὴ ζωὴ πρὶν ἀπ' ὅλα καὶ πάνω ἀπ' ὅλα σὰν ἠθικὸ ἄνθος. Καὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ γίνονται ὁδηγοὶ τῶν ἀνθρωπίνων μαζῶν, γιατί ἀποτελοῦν τὴν ὠραιότερη καὶ ὑγιέστερη ἐκδήλωση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐνα τέτοιο φανέρωμα ὑγείας εἶναι ἡ ζωὴ καὶ ἡ δράση τῶν Ζωσιμάδων. Ἀνάμεσα στὰ ἠθικὰ θρύψαλα καὶ στοὺς βιοτικὸς ὀλέθρους ποὺ καθημερινῶς ἔβλεπαν γύρω τους, οἱ ἀδελφοὶ Ζωσιμάδες παρέμειναν ἀκέρατοι, ἄθικτοι, λευκοί, σὰν τὴ λευκὴ προτομὴ στὴν αὐλὴ τῆς βομβαρδισμένης Ζωσιμαίας.

«Τὰ πάντα γιὰ τοὺς ἄλλους· τίποτε γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους». Αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ μεγάλο μήνυμα ποὺ ἔφεραν στὸν Ἑλληνικὸ κόσμον. Ἐζῆσαν ἄγαμοι καὶ δὲν ἄφησαν ἀπογόνους. Λέγεται πῶς

εἶχαν λάβει κοινὴ ἀπόφαση νὰ μὴ δημιουργήσουν οἰκογένειες, γιὰ νὰ μπόρουν ν' ἀφοσιωθοῦν ὀλοκληρωτικὰ στὴν ὑπόθεση τῆς ἀνάστασης τοῦ Ἑθνους. Κι' ἂν δὲν εἶναι ἀπόλυτα σωστὸ αὐτό, γεγονὸς εἶναι, ὅτι ἀδιαφόρησαν τόσο πολὺ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, ὥστε — ἄνθρωποι πάμπλουτοι αὐτοὶ — ἀμέλησαν νὰ νυμφευθοῦν καὶ δὲν οκέφθηκαν νὰ ζήσουν πολυδάπανη ζωὴ, ἐνῶ δὲν ἀμέλησαν νὰ ἱδρύνουν ἢ νὰ ἐνισχύσουν ἐκκλησίες καὶ σχολεῖα, νὰ βοηθήσουν χήρες καὶ ὀρφανά, χωριὰ καὶ πολιτείες. Δὲν ἀμέλησαν νὰ βοηθήσουν τὶς Ἑλληνικὲς κοινότητες ἀπὸ τὴ Ρουμανία ὡς τὴν Παλαιστίνην καὶ νὰ ἐξαντλήσουν τὴ μυθώδη περιουσία τους στὴν ἀνακούφιση τοῦ πόνου τοῦ πλησίου. Τὰ βιβλία τοῦ Κοραῆ «δαπάναις Ζωσιμάδων» ἐκδιδόμενα κυκλοφοροῦσαν δωρεὰν παντοῦ καὶ τὸ δουλωμένο γένος ἔπαιρνε φῶτιση ἀπὸ τὴν προγονικὴ σοφία. Τὸ Εὐαγγέλιο ἀπονέμει μεγαλύτερον ἔπαινον στὸν ὀβολὸ τῆς χήρας ἀπὸ τὸ χρυσὸ νόμισμα ποὺ προσφέρει ὁ πλούσιος. Γιατὶ αὐτὴ δίνει ἀπὸ τὸ ὑστέρημα, ἐνῶ ἐκεῖνος ἀπὸ τὸ περίσσειμα. Ὅμως οἱ Ζωσιμάδες διέθεσαν ὅλα τὰ περισσεύματα κι' ἔφτασαν νὰ μοιράσουν στοὺς ἄλλους ἀκόμα καὶ τὸν ὀβολὸ σὰν τὸ φτωχὸ καὶ σὰν τὴ χήρα.

Τέτοιες λευκὲς ψυχές, ποὺ δὲν κηλιδώνει τὴ λευκότητά τους καμμιά κοσμικὴ ματαιότης, σπάνια συναντᾶ κανεὶς ἀκόμα καὶ στὴν ἱστορία τῶν μεγάλων ἀνδρῶν. Καὶ τὴν βρίσκει ἐδῶ στοὺς ταπεινοὺς ἀνθρώπους τῆς Ζωσιμαίας ἀδελφότητος. Ἀξίζει τὸ παράδειγμά τους νὰ τὸ μελετήσῃ ἡ Ἑλληνικὴ νεολαία, νὰ τὸ μελετήσῃ ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος, ὅχι γιὰ νὰ ἐγκωμιάσῃ ἀπλῶς εἴτε αὐτοὺς εἴτε τὴν πατρίδα τους, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἰδῇ καὶ καταλάβῃ βαθειά, ποῖος εἶναι ὁ τέλειος ἄνθρωπος καὶ ποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ κοινωνικὸς ρόλος τοῦ πλούτου. Ὅπως εἶναι τὸ νερὸ τῆς βρύσης, ὅπως εἶναι ὁ ἀέρας ποὺ ἀναπνέουμε, ἔτσι κι' ὁ πλοῦτος πρέπει νὰ ξεδιψᾷ τοὺς

διψασμένους τῆς, ζωῆς καὶ νὰ δίνη ἀνάσα στοὺς ταλαιπωρημένους. Κι' αὐτὸ τὸ ξεδίψασμα κι' αὐτὴν τὴν ἀνάσα πρόσφεραν στὸ δουλωμένο γένος οἱ Ζωσιμάδες.

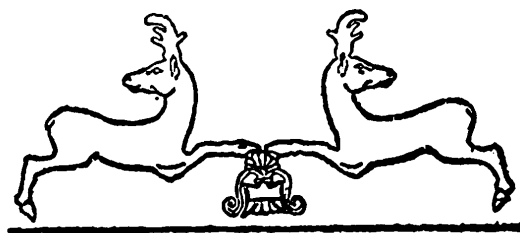
Κοινωνιολόγοι καὶ φιλόσοφοι μπορεῖ νὰ πιστεύουν, ὅτι ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη καθὼς καὶ ἡ παιδεία τοῦ ἔθνους πρέπει νὰ ἀσκῆται ἀπὸ τὸ κράτος καὶ ἀπὸ τοὺς διαφόρους ὀργανισμούς. Ἀλλ' αὐτὰ εἶναι καλὰ νὰ λέγονται γιὰ σήμερα. Τὴν ἐποχὴ πού ἔζησαν οἱ Ζωσιμάδες δὲν ὑπῆρχε Ἑλληνικὸ κράτος. Καὶ τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος ἦταν ὑπόδουλο σὲ βάρβαρο κατακτητὴ πού τὸ πῆζε καταθλιπτικά. Καὶ οἱ δύστυχοι ραγιάδες σκόρπιζαν σὰν τὰ παιδιὰ τοῦ λαγοῦ. Σκορπισμένοι κι' οἱ Ζωσιμάδες ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἔνοιωσαν τὸν πόνο τῶν ὁμοεθνῶν τους καὶ τὸν ἔκαμαν δικό τους. Αὐτὸ τὸ ἄπλωμα τοῦ εἶναι τους σ' ὄλο τὸ ἔθνος, αὐτὴ ἡ οἰκαιοποίηση τοῦ ξένου πόνου δὲν εἶναι, ὅπως ἀποδείξαμε, ἀρρωστημένη ἐκδήλωση. Εἶναι ἡ φυσικὴ ἀκτινοβολία κάθε εὐγενικῆς ψυχῆς, πού σὲ κάποιον σημεῖο τῆς ἐξέλιξής της παύει νὰ αἰσθάνεται μὲ τὸ ἐγὼ κι' ἀντιλαμβάνεται μὲ τὸ ἐμεῖς. Τὸ ἄτομο, χωρὶς νὰ συγχέεται μὲ τὸ σύνολο, ἀποκτᾷ τὴν αἰσθησὶν τοῦ συνόλου καὶ τὸ ἀφομοιώνει μέσα του. Δὲν βλέπει πιά σὰν ἕνα ἀλλὰ σὰν πολλοί. Ποῦ παύει νὰ ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος τοῦ κέρδους καὶ ποῦ προβάλλει ἡ φωτεινὴ μορφή τοῦ ἀλτροῦ.

στῇ; Ὅταν ἀνακαλύπτῃ τὴν Πίστη; ἢ τὴν Ἀγάπην; ἢ τὴ Θυσίαν; Οἱ Ζωσιμάδες εἶχαν καὶ πίστη καὶ ἀγάπην καὶ θυσίασαν τὰ πάντα γιὰ τὸ ἔθνος τους. Κι' ὁ Χριστὸς εἶπε «μεῖζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ».

*

Κάποιο βράδυ τοῦ Νοέμβρη τοῦ 1940 ὁ γράφων τίς γραμμὲς αὐτὲς περνοῦσε ἔξω ἀπὸ τὴ Ζωσιμαία Σχολή, τὸ ἴδρυμα τῆς Ζωσιμαίας ἀδελφότητος. Οἱ «γενναῖοι» ἀεροπόροι τοῦ Μουσσολίνι εἶχαν ρίξει τίς βόμβες τους τὴν ἡμέρα ἐκείνη πάνω στὸ καλλιμάρμαρο κτήριο καὶ ἡ στέγη του εἶχε θρυμματισθῇ. Τὰ κιγκλιδώματα τῆς αὐλῆς εἶχαν σκεβρώσει ἀπελπιστικά, οἱ τοῖχοι εἶχαν κατατραυματισθῇ, ἡ αὐλὴ εἶχε γεμίσει ἀπὸ δοκάρια, κεραμίδια καὶ πέτρες. Καὶ μόνο ἡ προτομὴ τοῦ Νικολάου Ζωσιμά ἔμενε ἄθικτη ἀνάμεσα στὰ ἐρείπια. Μόνο ἕνας ἀρχαῖος τραγικὸς ἢ ἕνας ἄνθρωπος τῆς Βίβλου θὰ ἦταν σὲ θέσιν νὰ ἐξηγήσῃ τὸ γεγονός αὐτὸ παρουσιάζοντας τὴ φύσιν σὰν ἐμψυχή καὶ σεβομένη τὸ ἠθικὸ μεγαλεῖο τοῦ εἰκονιζομένου προσώπου ἢ κάνοντάς τὴν νὰ ὑπακούῃ στὸ πρόσταγμα πνευματικῶν δυνάμεων. Καὶ ἡ ἀδελφότης τῶν Ζωσιμάδων χρειάζεται τέτοιους ἀνθρώπους, γιὰ νὰ τοὺς ὑμνήσουν κατ' ἀξίαν.

ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ, ἀ.μ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Ο ΧΑΤΖΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΖΩΣΙΜΑΣ

Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτον ἀλληλογραφίαν τῶν Ζωσιμάδων τὴν ὁποίαν εἶχε δημοσιεύσει εἰς τὰ «Ἑπειρωτικὰ Χρονικὰ» τόμος ὄγδοος, ὁ ἀείμνηστος Φίλιππος Σαγκούνης, ἐξηκριβώθη ὅτι ὁ Παναγιώτης Ζωσιμᾶς—καὶ ὄχι Παῦλος ὡς ἀναφέρεται ἐν τῇ διαθήκῃ,—ἦτο ὁ πατὴρ τῶν μακαρίων εὐεργετῶν τοῦ Ἑθνους Ἀδελφῶν Ζωσιμάδων.

Οὗτος εἶχε νυμφευθεῖ τὴν Μαργαρίταν θυγατέρα τοῦ Μιχαὴλ Τζουκαλᾶ καὶ Λαμπρινῆς Μοσπινιώτῃ. Ἄλλοι υἱοὶ τοῦ Μιχαὴλ Τζουκαλᾶ ἦσαν ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Ἰωάννης, τοὺς ὁποίους ἀναφέρουν τὰ περαιτέρω δημοσιευόμενα ἔγγραφα.

Ὁ Χατζῆ Παναγιώτης Ζωσιμᾶς ἦτο ἔμπορος, συμφῶνως μὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Φ. Σαγκούνῃ δημοσιευθέντα ἔγγραφα. Καὶ ἀπὸ τὰ παρ' ἡμῶν δημοσιευόμενα ἀνέκδοτα στοιχεῖα ἐμφανίζεται ὡς ἔμπορος, κάτοικος Ἰωαννίνων, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀρίστας σχέσεις μὲ τοὺς Πασσάδες τῶν Ἰωαννίνων, καὶ πάντα λίθον ἐκίνησε καὶ ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐν Βενετίᾳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἵνα ἐπιτύχῃ, μετὰ πολυτελεῖς ἀγῶνας, τὴν πραγματοποίησιν τῶν δικαίων ἀπαιτήσεών του. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα μᾶς παρουσιάζουν τὸν πατέρα τῶν μεγάλων εὐεργετῶν ὡς ἓνα δραστηριώτατον ἔμπορον, τολμητὴν, θαρραλέον, ἐπίμονον καὶ νοημονέστατον καὶ δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ δυναμικὸς τούτου χαρακτήρ ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ χαρακτήρος τῶν μεγάλων υἱῶν του, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς καθόλου δράσεώς των, ἀπεθανάτισαν τὸ ὄνομα ΖΩΣΙΜΑ.

*

Ἰδοὺ τώρα τὰ ἐν τῷ Ἀρχεῖφ Βενετίας ἀνευρεθέντα ἔγγραφα (Δέσμη ἀρ. 125—Γενικὸς κατὰ θάλασσαν Προβλεπτής—Κέρκυρα) (Περίληψις τῆς ὑποθέσεως). Ὁ Χα-

τζῆ Παναγιώτης Ζωσιμᾶς καὶ ὁ Νικόλαος Ἀρτῆς ἀμφότεροι ἐξ Ἰωαννίνων, εἶχον σταίλει τὴν 29 Μαρτίου 1772 εἰς τοὺς ἐν Κερκύρᾳ ἀντιπροσώπους των, ἦτοι εἰς τὸν Ἰωάννην Τζουκαλᾶν ὁ πρῶτος καὶ Ἀλέξιον Σιάτην ὁ δεύτερος, 2750 Τζεκίνια (φλωρία Βενέτικα) ἵνα τὰ δώσουν εἰς τοὺς ἐν Κερκύρᾳ ἐμπόρους Νικόλαον καὶ Σπύρον ἀδελφούς Νίκα, ἐκμισθωτάς τῶν τελωνείων Κερκύρας καὶ Ζακύνθου, ὅπως οὗτοι τοῖς προμηθεύσουν ἐλαιόλαδον τὸ ἀντίτιμον τῶν 2750 Τζεκινίων. Δύο μῆνας μετὰ τὴν παραλαβὴν τῶν χρημάτων, ὁ ἐμπορικὸς οἶκος Νίκα ἐκηρύχθη εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως καὶ, μάλιστα δολίας, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰ ἔγγραφα. Τὸ ἐν Κερκύρᾳ ἐνεργητικὸν τὸ ἐπῆραν οἱ Κερκυραῖοι πιστωταὶ καὶ δὲν ἐπερίσσευσε τίποτε διὰ τοὺς δύο Ἰωαννίτας ἐμπόρους. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι δὲν ἐσταύρωσαν τὰ χέρια, καὶ ἐζήτησαν τὴν παρέμβασιν τοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ Καλοῦ, υἱοῦ αὐτοῦ Χουσεῖν, ὅστις καὶ ἔγραψεν εἰς τὸν ἐν Κερκύρᾳ Προβλεπτήν, ἀξιῶν τὴν ἱκανοποίησιν τῶν δύο ἐξαπατηθέντων ὑπηκόων του. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀπάντησις τοῦ Προβλεπτοῦ ἦτο παρελκυστική, οἱ δύο παθόντες ἐστράφησαν εἰς Κων(η)πολιν, ὅπου κατῴρθωσαν νὰ προκαλέσουν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ρεῖζ Ἐφένδη (ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν), ὅστις καλέσας παρ' αὐτῷ τὸν Ἑνετὸν πρέσβυν ἠξίωσε νὰ γράψῃ οὗτος εἰς τὰς ἐν Κερκύρᾳ Ἀρχὰς ὅπως κανονισθῇ τὸ ζήτημα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἔγινε τίποτε καὶ ὁ τοποτηρητὴς Ἰωαννίνων Χουσεῖν ἀπετάνθη εἰς τὸν Γαληνότατον Δόγην καὶ τὴν Γερουσίαν. Διετάχθη ἡ σύλληψις τοῦ Νίκα, ὅστις εἶχε καταφύγει εἰς Βενετίαν, πλην ὁ Νίκας κατῴρθωσε νὰ δρα-

πετεύση καὶ τότε διατάχθη παρὰ τῆς Ἑνετικῆς Γερουσίας ὁ Προβλεπτὴς Κερκύρας ἵνα φροντίσῃ ὥστε νὰ ἀποζημιωθοῦν οἱ παθόντες. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ζήτημα ὁλοῦν παρειλύετο καὶ οὐδεμία ἐδίδετο λύσις, οἱ δύο ὡς ἄνω πιστωταὶ ἀπέστειλαν εἰς Βενετίαν τὸν Ἰωάννην Τζουκαλᾶν μίαν φορὰν, ἀλλὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα. Τοιοῦτο-τρόπως παρῆλθεν μία ὁλόκληρος πενταετία, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς ὁποίας ἐστάλη καὶ ἐκ νέου εἰς Βενετίαν ὁ Τζουκαλᾶς καὶ ἀπηύθυνε τὴν κάτωθι αἴτησιν εἰς τοὺς πέντε ἐπὶ τοῦ Ἐμπορίου Ἐπιτρόπους :

3.10.1777 «εἶναι ἐπτὰ μῆνες ἀφότου ἐγὼ ὁ ἀφωσιωμένος σας Ἰωάννης Τζουκαλᾶς ἐξ Ἰωαννίνων, ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐγκατεστημένος ἐν Κερκύρᾳ, ἦλθον διὰ δευτέραν φορὰν εἰς τὴν Γαληνοτάτην ταύτην Πολιτείαν. Μοναδικὸν αἴτιον ὑπῆρξεν ἡ ἐντολὴ τοῦ Πασσᾶ Ἰωαννίνων, θέλοντος νὰ ἴδῃ περατουμένην τὴν ἀπὸ 5 ἐτῶν ἐκκρεμοῦσαν ὑπόθεσιν δύο ὑπηκόων του, οἱ ὅποιοι ἔχουν νὰ λάβουν 2750 Τζεκίνια, ἐκτὸς τῶν τόκων καὶ ἐξόδων, ἀπὸ τὸν χρεωκοπήσαντα ἐμπορικὸν οἶκον Κερκύρας ἀδελφῶν Νίκα. Ἀναλαβὼν ὁ ἐν λόγῳ Πασσᾶς τὴν ὑπόθεσιν, ἔγραψε πολλάκις εἰς τὸν Ἐξοχώτατον Γενικὸν Προβλεπτὴν, ἀλλ' ἐπειδὴ μόνον ὑποσχέσεις τῷ ἔδιδεν, ἀπετάθη ὁ Πασσᾶς δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Γαληνότετον Πρίγκιπα, τὸ παρελθὸν ἔτος. Ἐγὼ δὲ ἵνα μὴ ὑποστῇ ἀντίποινα ἡ ἐν Ἰωαννίνοις διαμένουσα οἰκογένειά μου, ἀφοῦ ἐπῆρα τὴν ἄδειαν τῶν Ἀρχῶν Κερκύρας, ἦλθον ἐνταῦθα ἵνα παρακολουθήσω τὴν ἐξέλιξιν τῆς υποθέσεως, περὶ ἧς ἔγραψεν Ὑμῖν τὸν παρελθόντα Μάρτιον ὁ Γενικὸς Προβλεπτὴς. Ἐπειδὴ τὰς παρελθούσας ἡμέρας μοὶ ἐστάλησαν παρὰ τῶν δύο πιστωτῶν τοῦ Νίκα, ὑπηκόων ὁθωμανῶν αἱ ἐπιστολαί, αἱ ἀνταλλαγεῖσαι μεταξὺ τοῦ Πασσᾶ Ἰωαννίνων καὶ τῆς Ἀνωπάτης ἐν Κερκύρᾳ Ἀρχῆς, θεωρῶ σκόπιμον νὰ τὰς ὑποβάλω Ὑμῖν, ἵνα ἐπισυναφθοῦν εἰς τὴν προγενεστέραν ἀλληλογραφίαν καὶ παρακαλῶ θερμῶς τὰς Ὑμετέρας Ἐξοχότητας ἵνα λάβουν μίαν ἀπόφασιν πρὸς διακανονισμόν τῆς χρονιζούσης αὐτῆς υποθέσεως καὶ οὕτω δυνηθῶ νὰ ἐπιστρέψω εἰς Κέρκυραν».

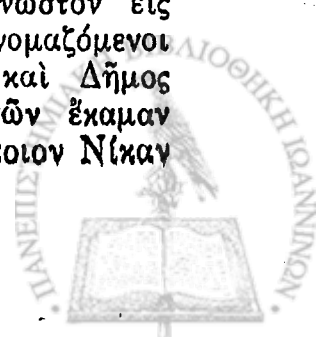
Ἴδου ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Χουσεῖν πρὸς τὸν Δόγην :

«Δεδομένης τῆς ἁρμονικῆς εἰρήνης ἣτις ὑφίσταται μεταξὺ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τοῦ ἐξόχου, ἐντίμου καὶ ἀξιοσεβάστου Ἀρχηγοῦ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, εἰς ὃν παρέχω τὰ πλέον εἰλικρινῆ δείγματα φιλίας, διὰ τῆς παρούσης τῷ κάμνω γνωστόν ... ἐγὼ ποὺ εἶμαι διοικητὴς τῶν Ἰωαννίνων ὅπου κατοικοῦν ὁ Χατζῆ Παναγιώτης Ζωσιμᾶς καὶ ὁ Δῆμος Νικόλα Ἀρτης, ὑπήκοοί μου, οἱ ὅποιοι πρὸ ἑξ ἐτῶν ἔδωσαν 2750 Τζεκίνια εἰς τὸν Νικολὸν Νίκαν Κερκυραῖον ἵνα ἐμπορευθοῦν εἰς λάδια ... καὶ ἅμα οὗτος τὰ ἔλαβεν ἐκήρυξε χρεωκοπίαν καὶ διέφυγεν εἰς αὐτὴν τὴν ὠραίαν πόλιν. Ὅλα τὰ ὑπάρχοντα ἐν Ζακύνθῳ κατεσχέθησαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους πιστωτάς πρὸς μεγάλην βλάβην τῶν δύο ὑπηκόων μου, διὰ τὴν προστασίαν τῶν ὁποίων ἔγραψε πρὸ ἐνὸς ἔτους δύο φορὰς ὁ Ἀλῆ Πασσᾶς, πατὴρ μου, εἰς τὸν ἐν Κερκύρᾳ Γενικὸν Προβλεπτὴν ἵνα ἀποζημιωθοῦν οἱ δύο ὑπήκοοί μου μὲ τὰ ἐν Ζακύνθῳ ὑπάρχοντα τοῦ Νίκα καὶ ἀνέμενε μετ' ἐμπιστοσύνης εὐνοϊκὴν ἀπάντησιν τοῦ Γεν. Προβλεπτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ μέχρι σήμερον δὲν ἐλήφθη καμμία πρόνοια πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἀτυχῶν ὑπηκόων μου, ἱκετεύω τὴν Ὑμετ. Γαληνότητα ἵνα διατάξῃ τὸν Γεν. Προβλεπτὴν καὶ φροντίσῃ οὗτος ὥστε νὰ ἀποζημιωθοῦν οἱ παθόντες διὰ τῆς ἐκποιήσεως τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Νίκα. Κολακεύομαι νὰ πιστεύω ὅτι ἡ Ὑμετ. Γαληνότης θὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν αἴτησιν ταύτην καὶ θὰ ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα ἵνα λήξῃ αὕτη ἡ ὑπόθεσις...».

Τῇ 31 Αὐγούστου 1778 ἡ Γερουσία ἀπέστειλεν ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἰδίου τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ πρὸς τὸν Δόγην, εἰς Κέρκυραν πρὸς τὸν Γεν. Προβλεπτὴν :

Ἴδου ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ εἰς τὰ κύρια αὐτῆς σημεῖα :

«Πρίγκιπα, μὲ τὰ πλέον ἐγκάρδια αἰσθήματα φιλίας κάμνομεν γνωστόν εἰς Ὑμᾶς ὅτι δύο ὑπήκοοί μου ὀνομαζόμενοι Χατζῆ Παναγιώτης Ζωσιμᾶς καὶ Δῆμος Νικολάου Ἀρτης, πρὸ ἑξ ἐτῶν ἔκαμαν μίαν ἐμπορικὴν πράξιν μὲ κάποιον Νίκαν

ὑμέτερον ὑπήκοον, ἐκμισθωτὴν τῶν Τελωνείων Κερκύρας καὶ Ζακύνθου καὶ ἔδωσαν ὁ μὲν Ζωσιμάς 1200 Τζεκίνια ὁ δὲ Ἄρτης 1555 καὶ μισό, καὶ συνεφώνησαν νὰ τοῖς δώσῃ ὁ Νίκας τόσα «κιούπια» λάδι. Ὁ Νίκας, ἀφοῦ ἔλαβε τὰ χρήματα, ἠγόρασε τὸ λάδι, τὸ ἐπώλησεν εἰς ἄλλους καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐχρεωκόπησε καὶ διὰ νὰ τοὺς καθησυχάσῃ τοῖς εἶχε δώσει ἐν ὑποσχετικὸν ἔγγραφον ὅτι θὰ τοὺς ἐπλήρωνε ἐντὸς τριῶν μηνῶν. Ἐγραψαν καὶ ὁ Καδῆς καὶ ὁ Πασσᾶς Ἰωαννίνων εἰς τὸν Γεν. Προβλεπτὴν Κουερίνι καὶ ἔστειλαν καὶ ἄνθρωπόν των εἰς Κέρκυραν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁρῶν τῆς Συνθήκης, ὑπῆρχον βάσιμοι ἐλπίδες ὅτι θὰ ἐκανονίζετο τὸ ζήτημα, ἀλλὰ ὁ Γεν. Προβλεπτὴς ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτὸν ὁ διακανονισμός, διότι ὁ Νίκας δὲν εἶχε περιουσίαν, ἐνῶ ἡμεῖς γνωρίζομεν ὅτι ὁ Νίκας ἔχει σπίτια, χωράφια, ἀμπέλια καὶ κήπους. Ὁ Προβλεπτὴς ἀπέστειλε τὸν ἄνθρωπόν μας μὲ ἀδειανὰ τὰ χέρια καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι θὰ ἀνέφερε τὰ καθέκαστα εἰς Γερουσίαν καὶ ὅτι θὰ συνεμορφοῦτο μὲ τὰς διαταγὰς ποὺ θὰ ἐλάμβανεν ἐκ Βενετίας. Ἡμεῖς ἐγράψαμεν καὶ εἰς τὸν Βάϊλον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μᾶς ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἔγραφεν εἰς τὰς Ἀρχὰς τῆς Κερκύρας καὶ ὅτι ἐντὸς δύο μηνῶν ὁ Νίκας θὰ ἐξώφλει τὸ χρέος του. Ἐν τῷ μεταξύ ἕως αὐτὴν τὴν στιγμὴν οἱ ὑπῆκοοί μας δὲν ἐπῆραν οὔτε ἓνα πιαρᾶν καὶ ἡμεῖς μανθάνομεν ὅτι μερικοὶ πιστωταὶ τοῦ Νίκα ἀπεξημιώθησαν εἰς ἀκέραιον καὶ ὅτι εἰς Ζάκυνθον κατεσχέθησαν 7000 Τζεκίνια ἀνήκοντα εἰς τὸν Νίκαν. Εἶναι ἐκπληκτικὸν ὅτι μόνοι οἱ ὑπῆκοοί μας δὲν ἀπεξημιώθησαν ἀκόμη. Εἶναι αὐτὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ νόημα τῶν ὁρῶν τῆς μεταξύ μας Συνθήκης; Ἡμεῖς ἐλπίζομεν ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ζημιωθοῦν οἱ ὑπῆκοοί μας. Ἀλλως τε κάθε φορὰ ποὺ συμβαίνει κάτι εἰς τοὺς ὑπηκόους Ὑμῶν καὶ μᾶς γράφει ὁ Προβλεπτὴς, εἴτε ἐδῶ εἴτε εἰς Ἄρταν, ἡμεῖς φροντίζομεν πάντοτε νὰ δίδωμεν ἱκανοποίησιν. Ὁ Νίκας τώρα εὐρίσκεται εἰς Βενετίαν ὅπου διασκεδάζει καὶ πρέπει νὰ ληφθῇ πρόνοια διὰ τοὺς ὑπηκόους μου, διότι ὅ,τι συμβαίνει σήμερα μὲ

αὐτούς, ἡμπορεῖ νὰ συμβῇ αὐρίον μὲ Ἐνετούς ὑπηκόους.»

«Ἡθελήσαμεν λοιπὸν νὰ Σᾶς τὰ κάμωμεν γνωστὰ διὰ τῆς παρούσης φιλικῆς μας ἐπιστολῆς καὶ ἐλπίζομεν ὅτι, φθάνοντας αὐτοῦ ἓνας κάποιος Γιάννης Τσουκαλᾶς, πληρεξούσιος τοῦ Παναγιώτου Ζωσιμά καὶ ὁ Χρῆστος Γιάννης πληρεξούσιος τοῦ Δήμου Νικόλα Ἄρτη, θὰ δυνηθοῦν νὰ εἰσπράξουν χωρὶς ἀργοπορίαν ὁλόκληρον τὸ ποσὸν ποὺ ἔχουν νὰ λάβουν οἱ ὑπῆκοοί μας...»

Ἰδοὺ τώρα καὶ ἡ ἐπιστολὴ τῶν Ζωσιμά καὶ Ἄρτη πρὸς τὸν Τσουκαλᾶν (παρατίθεται ἐν Ἰταλικῇ μεταφράσει, ὡς καὶ ἐλα τὰ ἀνωτέρω, ἀλλ' ἡ ἐπιστολὴ αὕτη μετεφράσθη, ὡς σημειοῦται, ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς).

Ἰωάννινα 20 Νοεμβρίου 1777. Πρὸς τὸν ἐντιμον Ἰωάννην Τσουκαλᾶν εἰς Βενετίαν. Ἐπειδὴ εἴμεθα χωρὶς ἐπιστολάς σου τόσον καιρὸν διὰ τὴν ὑπόθεσίν μας μὲ τὸν Νίκαν, ἐνῶ εὐρίσκεσαι ἀπὸ τόσους μῆνας αὐτοῦ καὶ δὲν μᾶς γράφεις τίποτε καὶ ἀκόμη περισσότερο ἐπειδὴ βλέπομεν ὅτι ὁ πολυχρόνιος Ἀλῆ Πασσᾶς ἔγραψε εἰς τὸν Γεν. Προβλεπτὴν καὶ σὺ δὲν μᾶς γράφεις καὶ μᾶς κρατεῖς εἰς τὸν ὕπνον. Μάθε ὅτι ὁ πολυχρόνιος Πασσᾶς ἔκαμε τὴν ἐγκλειστον ἐπιστολὴν εἰς τὴν Γερουσίαν, τὴν ὁποίαν καὶ σοῦ στέλλομεν καὶ μᾶς εἶπε νὰ παρουσιασθῇτε εἰς τὸ Μέγα Συμβούλιον καὶ νὰ κάμνῃτε ἀρτζοχάλι, δηλαδή αἴτησιν καὶ νὰ ζητήσητε νὰ μᾶς ἀποζημιώσουν. Αὐτὰ ποὺ κάμνετε εἶνε γελοῖα καὶ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὸν πολυχρόνιον Πασσᾶν. Καλῶς γνωρίζετε πόσα χρόνια ἔχομεν νὰ λάβωμεν τὰ χρήματα καὶ ὅτι τὰ ἐδανεισθήκαμεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ πληρώνομεν τόκους καὶ ἔξοδα. Γράφατέ μας τὴν ἀλήθειαν διότι θέλομεν νὰ μάθωμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ὁ πολυχρόνιος Πασσᾶς, ὁ ὅποιον ἔλαβεν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν Γεν. Προβλεπτὴν καὶ τοῦ γράφει ὅτι ἔγραψεν εἰς Βενετίαν καὶ ἀπορεῖ ὁ Πασσᾶς τί κάμνεις αὐτοῦ καὶ δὲν γράφεις τίποτε καὶ δὲν πιστεύει νὰ ἔγινες προδότης καὶ πρόσεξε ὅτι κινδυνεύει καὶ τῶν δύο ἡ ζωὴ σας διότι ὁ Πασσᾶς ἔχει μακρὸν χέρι καὶ θὰ ἐπιτύχῃ ὅπως δὴποτε τὴν πληρωμὴν τοῦ χρέους μὲ τοὺς τόκους διὰ τὸ

περασμένα χρόνια. Γράφατέ μας ἀμέσως τί κάμνετε. Εἶδεμῃ γυρίστε πίσω καὶ ὁ Θεὸς θὰ προνοήσῃ ὥστε τὰ δίκαιά μας νὰ μὴ χαθοῦν. Περιμένομεν τὰς ἀπαντήσεις σας διότι ὁ πολυχρόνιος Πασσᾶς θέλει νὰ κανονίσῃ μὲ τὸ χέρι του τὴν ὑπόθεσίν μας, καὶ μὴ ἔχοντες ἄλλο μένομεν εἰς τὰς διαταγὰς σας.

Χατζῆ Παναγιώτης Ζωσιμᾶς

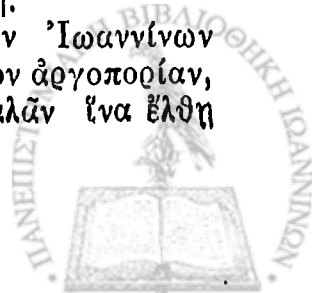
Δῆμος Νικόλα Ἀρτης

Ἰδοὺ τώρα ἡ ἐκκλησις τοῦ Τσουκαλᾶ πρὸς τὸν Δόγγην καὶ τὴν Γερουσίαν :

«Εἰς τὸν σεβάσμιον Θρόνον τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος προσέρχεται ὁ ταπεινότατος Ἰωάννης Τσουκαλᾶς ὑπῆκοος τοῦ Πασσᾶ Ἰωαννίνων. Ἀποφασισμένος οὗτος νὰ δράσῃ διὰ τὴν γνωστὴν καὶ σπουδαίαν ὑπόθεσιν τῆς ἀπάτης πού ἐγένετο εἰς βάρος δύο ὑπηκόων του ἀπὸ τὸν χρεωκοπήσαντα ἐμπορικὸν οἶκον Κερκύρας ἀδελφῶν Νίκα, διὰ τὴν ὁποίαν ἔγραψε δύο φορὰς ὁ ἐν λόγῳ Πασσᾶς εἰς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα, ζητεῖ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὅρων τῆς Συνθήκης τὴν δικαίαν ἱκανοποίησιν τοῦ λαβεῖν τῶν δύο ὑπηκόων του, ἀνερχομένου εἰς Τζεκίνια 2750 χωρὶς τοὺς τόκους καὶ ἔξοδα. Δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς παράξενος ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἀναγκαία ἡ ὑποβολὴ τῆς παρούσης. Ἐξωθοῦμαι πρὸς τοῦτο ἀπὸ τὴν θεικὴν καὶ ἀποφασιστικὴν διαταγὴν τοῦ Πασσᾶ καὶ τὴν ὑποβάλλω ἐξ ὀνόματός του καὶ διότι, πρὶν ἀναχωρήσω ἐντεῦθεν — προσκληθεὶς νὰ ἐπιστρέψω — εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἐνεργήσω ὅ,τι ἡμπορῶ διότι θὰ ὑποβάλλω ἀναφορὰν ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν μου. Εὕρισκόμεθα τώρα εἰς τὸ ἔκτον ἔτος ἀφότου συνέβη αὐτὸ τὸ ζήτημα. Μολονότι καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἀντηλλάγη συχνὴ ἀλληλογραφία μεταξὺ τοῦ Πασσᾶ Ἰωαννίνων καὶ τῶν Ἀρχῶν Κερκύρας ὡς καὶ μὲ τὸν παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ Βαῖλον, πρὸς ὃν ἀπετάθησαν οἱ ἴδιοι πιστωταί, καθὼς ἔγραψε δύο φορὰς εἰς τὰς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος καὶ ὁ Πασσᾶς, ἐν τούτοις ὅμως δὲν ἔγινε τίποτε μέχρι σήμερον. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι γνωστὴ εἰς τὴν Ἐκλαμπροτάτην Γερουσίαν, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ψήφισμα αὐτῆς τῆς 31 Αὐγούστου 1776 πρὸς τὸν Γενικὸν Προβλεπτὴν Κερκύρας ὡς καὶ

τὸ Διάταγμα τῆς 5 Φεβρουαρίου παρελθόντος, δι' οὗ διετάσσετο ἡ φυλάκισις τοῦ ὑπηκόου Νίκα, ὁ ὁποῖος τὴν ἐπομένην κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ. Ἐν τούτοις ὅμως κρίνω σκόπιμον νὰ ἐκθέσω ἐν ὀλίγοις τὴν ὑπόθεσιν πρὸς καλλιτέραν διαφώτισιν τῶν Ὑμετέρων Ἐξοχοτήτων. Οἱ Διοικηταὶ Ἀρτης καὶ Ἰωαννίνων, μόλις ἠκούσθη ἡ χρεωκοπία Νίκα, ἀπετάθησαν τὸ 1772 εἰς τὸν Ναύαρχον Κερκύρας, καθ' ὃν χρόνον ἀκόμη ἦτο ἀθικτος ἡ περιουσία τοῦ Νίκα καὶ δὲν εἶχεν ἀναμικθεῖ κανεὶς ἀπὸ τοὺς πιστωτάς καὶ ἐζήτησαν τὴν πληρωμὴν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀρθ. 11 τῆς Εἰρηγῆς τοῦ Πασσάροβιτς, διὰ τὰ ὅσα εἶχον νὰ λάβουν οἱ ἑξαπατηθέντες πιστωταὶ ὑπῆκοοί των. Μολονότι δὲ ἔστειλαν ἀκολούθως ἓνα Ἀγᾶν ἐπίτηδες εἰς Κέρκυραν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν τι. Ἐγραψε μόνον τότε ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως εἰς τὴν Ἐκλαμπροτάτην Γερουσίαν ὁ Ἐξοχώτατος Γεν. Προβλεπτῆς Κουερίνι τὸ ὑπ' ἀρ. 150 ἔγγραφον καὶ ἀκολούθως ἔγραψε καὶ ὁ διάδοχός του Ἐξοχώτατος Ἀντώνιος Ρενιέρ ἐπὶ τῆς ἰδίας ὑποθέσεως καὶ μάλιστα ὅταν ἔλαβεν ἔγγραφον τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βαΐλου ἵνα κανονισθῇ ἡ ὑπόθεσις μὲ βάσιν τοὺς ὅρους τῆς Συνθήκης καὶ μάλιστα εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ὑπῆρχον ἀκόμη τὰ ἀγαθὰ τοῦ Νίκα καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνῃ προτίμησις εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν ὀφειλομένων εἰς τοὺς δύο ὑπηκόους Ὀθωμανούς. Ὁμοίως καὶ ὁ Ἐξοχώτατος κ. Νάνι ἐπληροφόρησε σχετικῶς τὴν Ἐκλαμπροτάτην Γερουσίαν ἀπὸ τοῦ Μαρτίου 1777 μὲ ἔγγραφόν του ὑπ' ἀρ. 32, τὸ ὁποῖον παραδοθὲν εἰς τὸν αἰτουῦντα Τσουκαλᾶν, ἐπεδόθη εἰς τὴν Ἐκλαμπροτάτην Γερουσίαν τὸν Μάϊον ἰδίου ἔτους, ἀλλὰ καὶ πάλιν παρέμεινεν ἐκκρεμοῦσα ἡ ὑπόθεσις μέχρι τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Σεπτεμβρίου. Τὸν δὲ Ὀκτώβριον ἀνετέθη ἡ ὑπόθεσις εἰς τοὺς Πέντε Ἐπιτρόπους ἐπὶ τοῦ Ἐμπορίου, οἱ ὁποῖοι ἐξέθεσαν λεπτομερῶς τὴν σοβαρότητα τῆς ὑποθέσεως καὶ ἀπεφάνθησαν ὅτι ἔπρεπεν ὁπωσδήποτε νὰ διακανονισθῇ.

Ὁ Πασσᾶς λοιπὸν τῶν Ἰωαννίνων διαβλέπων τὴν ἀδικαιολόγητον ἀργοπορίαν, διέταξε τὸν αἰτουῦντα Τσουκαλᾶν ἵνα ἔλθῃ

ἐνταῦθα καὶ ζητήσῃ τὸν ὀριστικὸν διακανονισμόν τῆς χρονιζούσης αὐτῆς ὑποθέσεως, ὡς καταφαίνεται ἀπὸ τὴν ἤδη ὑποβαλλομένην πρὸς Ὑμᾶς ἐπιστολὴν του, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς πολυδαπάνου παραμονῆς ἐνταῦθα τοῦ αἰτοῦντος. Πρὸς τοῦτο προστρέχει ὁ αἰτῶν εἰς τὰς Ὑμετέρας Ἐξοχότητας καὶ αἰτεῖται τὸν διακανονισμόν τῆς ἀπὸ τόσων ἐτῶν ἐκκρεμούσης ὑποθέσεως. Εὐχαριστῶ».

Τὴν 23 Ἰουλίου 1778 ἡ Γερουσία ἔκαμε ψήφισμα δι' οὗ διέτασσε τὴν Ποινικὴν Δικαιοσύνην νὰ συλλάβῃ τὸν χρεωκόπον Νίκαν ἔπου καὶ ἂν οὗτος εὑρίσκεται καὶ ἂν ἀκόμῃ κατέφυγεν εἰς ξένον Κράτος.

*

(Δέσμη 1041).

(Ἀρχεῖον Γεν. Προβλεπτοῦ Κερκύρας).

Παρήλθε μία δεκαετία καὶ ἰδοὺ τὸ ἔγγραφον τῆς 5ης Αὐγούστου 1782 πρὸς τὴν Γερουσίαν ἐκ μέρους τοῦ Γενικοῦ Προβλεπτοῦ τὸ ὁποῖον ἀγγέλλει τὴν ἐπελθοῦσαν ἐκκαθάρισιν τῆς ὑποθέσεως: «Ἐλήφθη τὸ Ψήφισμα τῆς ἐκλαμπροτάτης Γερουσίας διὰ τοῦ ὁποῖου μοὶ κοινοποιεῖται ἡ ἀπόφασις τῆς Γερουσίας ἡ διαβιβασθεῖσα εἰς τὸν πάρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ Ἐξοχώτατον Βαῖλον, σχετικῶς μὲ τὸν διακανονισμόν τῆς ὑποθέσεως τῶν δύο πιστωτῶν Ἰωαννιτῶν πρὸς τὴν χρεωκοπήσαν Ἑταιρίαν Νίκα καὶ μοὶ δίδεται ἡ ἐντολὴ ὅπως μεριμνήσω διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως τῶν Ὑμετέρων Ἐξοχωτήτων. Πρὸς τοῦτο ἔκαλεσα κάποιον Θεόδωρον Τσουκαλᾶν, ἀδελφὸν τοῦ Ἰωάννου Τσουκαλᾶ, πληρεξούσιον τῶν δύο Ἰωαννιτῶν Ζωσιμᾶ καὶ Ἀρτη ὁ ὁποῖος εἶχε μαζί του ἔγγραφον τοῦ Βαΐλου Κωνσταντινουπόλεως τῆς 5 Ἰουνίου, δι' οὗ μοὶ διαβιβάζονται τὰ σχετικά τοῦ ἐπελθόντος διακανονισμοῦ καὶ ὅτι ὁ ἴδιος Βαῖλος ἐμέτρησεν ἤδη εἰς τὸν Θεόδωρον Τσουκαλᾶν Τζεκίνια 1.500 καὶ μοῦ γράφει νὰ τοῦ δώσω μίαν Συναλλαγματικὴν δι' ἄλλα 2.000, πληρωτέαν παρὰ τῆς Ἀρχῆς ταύτης. Οὗτος ἐζήτησε νὰ τὴν κάμω πληρωτέαν δι' ὀλίγας ἡμέρας. Ἐπειδὴ ὁμως πρόκειται

περὶ ποσοῦ ὃχι εὐκαταφρονήτου καὶ δὲν ἔχω σχετικὰς ὁδηγίας τὸν παρεκάλεσα νὰ περιμένη ἕως ὅτου μοῦ ἔλθουν νῆαι ὁδηγίαι ἐκ Βενετίας . . .».

Τέλος τὴν 22 Αὐγούστου τὰ ἔγγραφα ἀναφέρουν ὅτι εἰδοποιήθη ὁ Θεόδωρος Τσουκαλᾶς, ἵνα προσέλθῃ εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Γενικοῦ Προβλεπτοῦ καὶ εἰσπράξῃ τὸ πρὸς τῶν 2.000 Τζεκινίων, διὰ τὰ ὁποῖα ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βαῖλος εἶχε δώσει τραβηκτικὴν εἰς Τσουκαλᾶν εἰς βάρος τοῦ Γενικοῦ Προβλεπτοῦ.

*

Τοιοιουτρόπως ἔληξεν ἡ ὑπόθεσις, καὶ ὑπεχρεώθη τὸ Ἑνετικὸν Δημόσιον νὰ καταβάλῃ καὶ διὰ τόκους 750 Τζεκίνια!! Ἀπὸ τὴν ἀνάγκωσιν τῶν παρατεθέντων ἐγγράφων θαυμάζει κανεὶς τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν ἀκατάβλητον δραστηριότητα τοῦ Χατζή Παναγιώτου Ζωσιμᾶ, ὁ ὁποῖος ἀνεστάτωσε καὶ τὴν Ἑνετικὴν Γερουσίαν καὶ τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν καὶ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑνετὸν Πρέσβυν καὶ τὴν ἐν Κερκύρᾳ Ἀνωτάτην Διοικητικὴν Ἀρχήν. Εἶναι ὁμοίως ἀξία παρατηρήσεως καὶ ἡ στενὴ σχέσις πρὸς τὸν συνέδεε μὲ τὸν Πασσᾶν τῶν Ἰωαννίνων καὶ τὸν Τοποτηρητὴν υἱὸν του. Ἀξίως θαυμασμοῦ εἶναι καὶ ὁ γυναικάδελφός του Ἰωάννης Τσουκαλᾶς ὁ ὁποῖος τόσον εὐθαρσῶς ἐμφανίζεται διὰ τῆς αἰτήσεώς του εἰς τὴν Ἑνετικὴν Γερουσίαν, ὅσον καὶ ὁ ἄλλος, Θεόδωρος Τσουκαλᾶς, ὅστις μεταβὰς τὸ 1782 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔλυσε τὸ ζήτημα μὲ τὸν ἐκεῖ Ἑνετὸν Πρέσβυν (Βαῖλον). Ὡς πρὸς τὸ γράφει ἐν ἐπιστολῇ τοῦ Ζωσιμᾶ πρὸς τὸν Ἰωάννην Τσουκαλᾶν εἰς Βενετίαν, ὅτι ἐδανείσθη τὰ χρήματα ἀπὸ τοὺς Τούρκους νομιζομεν ὅτι ἐπίτηδες ἐγράφη, μὲ τὴν πρόθεσιν, ἵνα ὁ Τσουκαλᾶς τὴν ἐπιδείξῃ εἰς τὴν Γερουσίαν. Διότι ἐφόσον ἦτο ἔμπορος ὁ Χατζή Παναγιώτης Ζωσιμάς καὶ εἶχε τόσας σχέσεις μὲ τὸν Πασσᾶν, θὰ διέθετεν ἀσφαλῶς καὶ δικὰ του χρήματα διὰ τὸ ἐμπόριον πρὸς ὃ ἐκαμνε καὶ φαίνεται μάλιστα ὅτι ἦτο εἰς ἀπὸ τοὺς σημαίνοντας τότε κατοίκους τῶν Γιαννίνων.

Βενετία, Ἰούλιος 1952.

ΚΩΣΤΑ ΑΘ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ

Ζ Ω Σ Ι Μ Α Δ Ε Σ

Ἡ ἐποχή μας εἶναι ἐποχή ὕλης, ἰδιοτέλειας, ἐπικινδύνων ἐπιδιώξεων, περιπλανήσεων, παραπλανήσεων, ἐποχή σηπεδόνος καὶ νοσηρῶν ἀναθυμιάσεων.

Τὴν χαρακτηρίζει δυστυχῶς ἄλλοπροσαλλότητα, ἀφοσίωση καὶ προσκόλλησις σὲ συστηματοποιημένες ψευτιὲς καὶ προλήψεις. Ἡ γενικὴ ὑπόκωφη διαμαρτυρία ποὺ ἀναβαίνει ἀπὸ τὴν κοιλιάδα τοῦ ὀλέθρου καὶ ἀπ' τὰ πεδία τῆς ἐρήμωσης σὰν πόνος ψυχωρραγώντας καὶ ψιθυρίζοντας νοσταλγικά τοὺς πόθους τῆς ἐπιστροφῆς στὰ ὠραῖα ἔργα τῆς εἰρήνης, πνίγεται στὶς ἰαχὲς τῶν ἐντατικῶν ἐξοπλισμῶν καὶ στὶς ὠρυγές τῆς ἐτοιμαζόμενης πυρετώδους τρίτης παγκόσμιας ἀναταραχῆς.

Ἔργα ποὺ δὲν πεθαίνουν, ἔργα ποὺ ζοῦν εἶναι τὰ ἔργα ἐκείνων ποὺ τὸ πλεῖστον τοῦ ἐγὼ τους θυσιάσανε στὸ βωμὸ τῆς κοινωνικῆς προόδου καὶ τῆς προκοπῆς τοῦ ἔθνους καὶ ζητήσανε τὴ θεραπεία τοῦ κακοῦ στὴν ψυχικὴ ἀνακαίνισις καὶ στὴν ἀναβίωσις τῶν δυνατῶν χαρακτήρων τῆς Φυλῆς. Στους προνομιούχους τούτους ἀνήκουν ἀναντίρρητα καὶ οἱ ἀδελφοὶ Ζωσιμάδες, τὰ ἀγαστὰ καὶ ἀρίζηλα αὐτὰ τέκνα τῆς ἡρωοτόκου καὶ ὠραιοτόκου Ἡπειρου.

Γιὰ τοὺς θνητοὺς τούτους ἡ Ἀγία Γραφή λέγει «ὅτι ἡ δικαιοσύνη αὐτῶν μένει εἰς τὸν αἰῶνα καὶ τὸ μνημόσυνον εἰς γενεὰν καὶ γενεάν».

Τὸν πλοῦτο τους τὸν χρησιμοποίησανε σὲ χρυσὴν γιὰ τὸ ἔθνος τους βροχή.

Μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς τὰ λόγια δὲ θὰ κατορθώσουν ποτὲ νὰ φθάσουν, νὰ ἀναρριχηθοῦν στὸ μέγεθος τῶν ἔργων τους καὶ ἡ Πατρίδα μας δίκαια πρέπει νὰ καυχᾶται, νὰ σεμνύνεται καὶ νὰ ἐναβρύνεται γιὰ τὰ τέτοια τέκνα τῆς.

Ἡ γενιά τῶν Ζωσιμάδων — ἡ Ζωσιμάτων κατὰ ἡπειρωτικὸ ἰδίωμα — κατὰ φύσιν πιθανότατα ἀπὸ τὸ Γραμμένον.

Πρῶτοι γνωστοὶ ἱστορικὰ Ζωσιμάδες, μνημονεύονται οἱ Ἰωάννης καὶ Στεφανῆς· ὁ πρῶτος, ἐμπορευνόμενος στὰ Γιάννινα, ὁ δεῦτερος στὴ Νίζνα, (1734), πιθανότατα ἀδελφοί.

Τοῦ Στεφανῆ Ζωσιμά, δὲν ἀναφέρονται στὴν ἱστορία ἀπόγονοι. Ὁ Ἰωάννης ὅμως εἶχε παιδιὰ τὸν Παναγιώτη, τὸ Χρῖστο, τὴ Λάμπρα καὶ τὸ Ζαφείρη,

Ὁ Παναγιώτης Ζωσιμάς, φαίνεται γεννημένος στὰ Γιάννινα. Ἀπὸ τὸ γάμο του μὲ ἀπόγονο τῆς ἀρχοντικῆς οἰκογένειας Μιχαὴλ Τζουκαλᾶ, γεννήθηκαν ἑννιά παιδιὰ: τρία κορίτσια, ἡ Ἀλεξάντρα, ἡ Ζωῖτσα καὶ ἡ Ἀγγελικὴ καὶ ἕξ ἀγόρια: ὁ Ἰωάννης (ποὺ πέθανε μικρὸς, 19 ἐτῶν), καὶ ἡ πεντάδα, ποὺ ἀπετέλεσε ἀργότερα τὴν «Ἀδελφότητα Ζωσιμάδων»: Ὁ Ἀναστάσης δηλ., ὁ Νικόλας, ὁ Θεοδόσης, ὁ Ζῶης καὶ ὁ Μιχαήλ.

Ὅλα αὐτὰ τὰ παιδιὰ γεννήθηκαν στὰ Γιάννινα. Τὸ πατρικὸ τους σπῆτι εἶχε δύο προσόψεις, μιὰ πρὸς τὴν ὁδὸ Ἀνεξαρτησίας (συμμοτομημένη ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες) καὶ μιὰ πρὸς τὴν ὁδὸ Καπλάνη ἀπέναντι ἀπὸ τὸ Χάνι Γκάβα (οἰκία Φλώρου).

Οἱ καταθέσεις τῶν Ζωσιμάδων στὸ Αὐτοκρατορικὸ Ὁρφανοτροφεῖο τῆς Μόσχας, ἀρχισαν ἀπὸ τὰ 1792. Ἰσαμε ποὺ πέθανε καὶ ὁ τελευταῖος τῆς πεντάδας, ὁ Νικόλας, (στὶς 16 Φλεβάρη τοῦ 1842), ἐπὶ πενήντα χρόνια, εἶναι ἀμέτρητες οἱ εὐεργεσίαι τῆς Ἀδελφότητος πρὸς τὰ Γιάννινα καὶ τὴν Ἡπειρο, κολοσσιαῖα δὲ τὰ χρηματικὰ ποσὰ ποὺ κληροδότησαν μετὰ τὸ θάνατό τους, γιὰ φιλανθρωπικούς, ἐκπαιδευτικούς καὶ αὐτόχρημα ἐθνικούς σκοπούς.

Εἶναι «ἐξόχως ἐθνοφελὴς» καὶ «ἐθνοφελῶς ἀφθαστος» ἡ ὠραία δράσις τῶν μεγάλων Ἡπειρωτῶν ἀδελφῶν Ζωσιμάδων καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη μας, ἡ εὐγνωμοσύνη

μας σὰν ἀτόμων, σὰν ἔθνους γιὰ τὰ ἐκλεκτὰ αὐτὰ τέκνα, γιὰ τὴ μεγαλουργὸ γενναιοδωρία τους, γιὰ τὶς δαψιλεῖς παροχές τους δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται σὲ ὥραϊα λόγια μόνον.

Ἡ πρώτη ἔμπρακτῃ ἐκδήλωση τῆς εὐγνωμοσύνης μας αὐτῆς ἔγινε ἔδῳ καὶ 110 χρόνια μὲ τὸ θάνατο τοῦ τελευταίου τῶν Ζωσιμάδων ἀείμνηστου Νικόλαου στὴ Νίζνα τὸ 1842.

Τότε οἱ λογάδες τοῦ Ἔθνους, γράφουν τὰ χρονικά τῆς ἐποχῆς, «συνελθόντες ἐπέτελεσαν μνημόσυνον ἱερὸν κλπ., καὶ ἐσκέψαντο καὶ περὶ ἀνεγέρσεως μνημείου ἀξίου τῆς Ζωσιμάδων ἀρετῆς» καὶ ἐκδώσανε τότε καὶ σχετικὸ ψήφισμα ποὺ σὲ εἶδος ἐκκλησης ἀπευθύνανε πρὸς τὸν Ἑλληνισμό. Ἐκατὸν καὶ δέκα χρόνια κυοφοροῦν οἱ λογάδες, κυοφορεῖ τὸ Ἔθνος καὶ ἡ ἀνέγερση τοῦ μνημείου δὲν μπόρεσε νὰ ἐπιτευχθεῖ.

Ἦλθαν στὴν ἀρχὴ μεγάλοι Ἡπειρώτες, Ὑπουργοὶ Παιδείας, Γενικοὶ Διοικητές, Πρωθυπουργοὶ ἀκόμα, ἀλλὰ κανένας δυστυχῶς δὲ σκέφθηκε ὅτι ἦταν ἱερὴ ὑποχρέωση καὶ καθήκον ἐπιτακτικὸν ἢ μικρὴ

αὐτὴ τιμὴ πρὸς τοὺς μεγάλους αὐτοὺς Εὐεργέτες, «ἀνθ' ὧν εὖ πεπόνθαμεν παρ' αὐτῶν».

Ἐδῶ καὶ δυὸ χρόνια ἔρχεται ὁ μέγας Ἡπειρώτης, ὁ Μακαριώτατος Σπυρίδων καὶ ἀνακινεῖ, ἀναταράσσει καὶ φέρει καὶ πάλι στὸ προσκήνιο τὴν ὑπόθεσιν αὐτῇ. Δὲν πρέπει νὰ φοβούμεθα μὴ βροῦμε κλειστὲς πιά τοῦ Ναοῦ Του τὶς θύρες εἶπεν ὁ μέγας Δεσπότης. Ὑπάρχει ἀκόμα καιρὸς... θὰ γίνῃ καὶ τώρα τίποτε; Ἐλπίζομε.

Καὶ τὸ ἐλπίζομε γιὰτὶ δὲν τάσσονται ἀκόμα σὲ μοῖρα κατώτερη τῶν ἐξαναγκαστῶν καθηκόντων μας σὰν ἀτόμων καὶ πολιτῶν οἱ αὐθόρμητες, οἱ ἀβίαστες, οἱ αὐτοπροαίρετες μεταγγίσεις τῶν ἀγνωστῶν ψυχικῶν ἀποσταγμάτων μας στοὺς ἀμφορείς τῶν ἰδανικῶν τοῦ Ἔθνους καὶ ἐξακολουθοῦν ἀκόμα νὰ μᾶς ζωογονοῦν οἱ παραδόσεις καὶ οἱ παρήγορες διαισθήσεις γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν ὠραιότερων καὶ εὐγενεστέρων μας ἐπιδιώξεων καὶ γιὰτὶ πιστεύομεν ἀκόμη, ὅτι «τὸ τιμᾶν τοὺς ἀγαθοὺς πατρίον τῇ Ἑλλάδι».

Κ. ΑΘ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

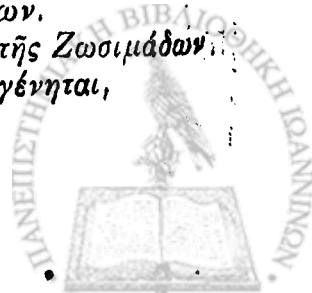
Τὸ Ψήφισμα, τὸ ὁποῖον ἐν εἵδει ἐκκλήσεως ἀπηύθυναν πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν οἱ λόγοι Ἑλληνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικολάου Ζωσιμά

Ἐπειδὴ Νικόλαος Ζωσιμάς, μόνος τέως περιὼν τῶν ἀδελφῶν Ζωσιμάδων ἀνηγγέλθῃ ἄρτι τετελεστηκὸς ἐν Νίζνῃ τῆς Ρωσσίας, καὶ ἐκλέλοιπε δὴ σὺν αὐτῷ ἡ μακαρία Ζωσιμαῖα πεντάς, ἄνδρες πολλοὶ καὶ μεγάλας ὠφελείας τῷ Γένει παρεσχηκότες, οὐδὲν ἀνέκαθεν πνέοντες, ὅτι μὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐκλειαν τῆς πατρίδος, ἀφθόνοις τε δαπάναις καὶ προθυμίᾳ λιπαρῇ τὴν Ἑλλάδα εὐαρεστήσαντες, τὰ μὲν διδασκαλείων πολλαχού τῆς Ἑλλάδος ἐγκαταστάσει, τὰ δὲ καὶ βιβλίων ἐκδόσει, ὅσα γε καὶ ἀριθμεῖν χαλεπὸν, βιβλιοθήκαις τε μὴν καὶ ἀρχαιολογικαῖς συλλογαῖς τὰς πόλεις πλουτίσαντες, καὶ δὴ τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ εὐσεβῶς καὶ προθύμως πλεῖσθ' ὅσα ἀναθέμενοι καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ ἐφ' ὅλην τὴν πεντηκονταετηρίδα τὴν Πατρίδα ὡς οὐδένας ἄλλοι εὖ πεποιηκότες καὶ πατέρες καὶ ἀρωγοὶ τοῦ ἀνενειρομένου Ἔθνους τῶν Ἑλλήνων, ἔτι καὶ τὸν περὶ τῶν ὅλων ἀναβαλλομένου κίνδυνον ἀριδύλως ἀναδειχθέντες

Ἐδοξε τοῖς Ἀθήνησι λογάσι τῷ Ἑλλήνων συνελθοῦσιν ἐπιτελέσαι τοῖς μακαρίταις Ζωσιμάδαις μνημόσυνον ἱερὸν κατὰ τὸν ἐν Χριστῷ πατρίον νόμον... ἐπιδοῦναι δὲ ταῖς Ἀθήνησι ἱεραῖς Ἐκκλησίαις πάσαις, μνημονεύεσθαι Ἀναστάσιον, Θεοδόσιον, Νικόλαον, Ζώην καὶ Μιχαὴλ ἐν ταῖς θελαῖς μυσταγωγίαις εἰς ἐπήκοον πάντων.

Τούτων δὲ γενομένων, σκέψασθαι καὶ περὶ ἀνεγέρσεως μνημείου ἀξίου τῆς Ζωσιμάδων ἀρετῆς, ἧς ἐπιδεικνύμενοι διετέλεσαν, ὅπως ἅπασι κατάδηλον γένηται, ὅτι τὸ τιμᾶν τοὺς ἀγαθοὺς πατρίον τῇ Ἑλλάδι,

Γέγραπται Ἀθήνησι, αὐμβ' Μαρτίου Α',

ΤΑ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Με τὰ ἐξαιρετικά προνόμια τοῦ Μετσόβου ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἰσχύσαντα ἀπὸ τοῦ 1659 μέχρι τοῦ 1795, ἡσχολήθησαν τόσον ὁ Παν. Ἀραβαντινὸς εἰς τὴν Ἑπειρωτικὴν χρονογραφίαν του —τόμος Β' σελ. 105—ὅσον καὶ ὁ Ἰωάν. Λαμπρίδης εἰς τὰ Ἑπειρωτικά μελετήματά του, τὰ Μαλακασιακά. Τὰ ἐν λόγῳ προνόμια ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μεχμέτ τοῦ Δ'—ἔχι Ἀχμέτ Δ' διότι τοιοῦτος Σουλτάνος δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν Τουρκικὴν ἱστορίαν—διὰ Σουλτανικοῦ φερμάνου, ἐκδοθέντος τὸ 1659. Κατὰ τὴν διασωζομένην μέχρι σήμερον ἐν Μετσόβῳ λαϊκὴν παράδοσιν, μὴ ἐπιβεβαιουμένην ὁμως ἱστορικῶς, μέγας τις βεζύρης, ἐφορισθεὶς κατ' ἀρχὰς εἰς Καστορίαν, κινδυνεύων δὲ νὰ συλληφθῇ καὶ νὰ ἐκτελεσθῇ κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου κατὰ τὸ 1656, κατέφυγεν ἐκ Μακεδονίας εἰς Λάριссαν καὶ μεταβαίνων ἐκεῖθεν εἰς Τρίκκαλα μετημφισμένος εἰς ἐργάτην πρὸς ἀνεύρεσιν δῆθεν ἐργασίας συνητήθη καθ' ὁδὸν μετὸν Μετσοβίτην μεγαλοκτηνοτρόφον Κυριάκον Φλόκαν. Μετὰ ἀρκετὴν συνοδοιπορίαν ὁ βεζύρης ἀπεκάλυψε τὴν ταυτότητά του εἰς τὸν Φλόκαν ζητήσας τὴν προστασίαν του. Ὁ Φλόκας ἐδέχθη εὐχαρίστως νὰ τὸν φιλοξενήσῃ καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸ παρὰ τὸ Τσιότιον χωρίον Νεοχώριον, ὅπου εἶχε τὸ χειμερινόν του ποιμνιστάσιον καὶ ὅπου πρὸς μεγαλύτεραν ἀσφάλειαν τὸν ἐνέδυσεν μετὰ ποιμενικὴν ἐνδυμασίαν. Ἡ φιλοξενία αὐτὴ διήρκεσεν ἐπὶ τρία περίπου ἔτη, κατὰ τὰ ὅποια ὁ βεζύρης ἡκολούθει τὰ ποιμνία τοῦ προστάτου του τὸ μὲν θέρος εἰς τὸ Μέτσοβον καὶ τὸν χειμῶνα εἰς τὸ Νεοχώριον. Μετὰ τὴν παρέλευσιν τριετίας ὁ Σουλτάνος διεπίστωσεν ὅτι ὁ μέγας βεζύρης του εἶχε πέσει θύμα συκοφαντίας καὶ ἐπειδὴ τὸ Κράτος του ἔβαινε κατὰ κρημνῶν, ἐξέδωκε φερμάνιον, διὰ τοῦ ὁποῦ χορηγῶν ἀμνηστίαν εἰς τὸν κρυπτόμενον βεζύρην του ἐκάλει αὐτόν νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς Κων/πολιν καὶ ἀναλάβῃ τὴν μεγάλην Βεζυρίαν.

Τούρκοι ταχυδρόμοι μεταβαίνοντες ἐκ Τρικκάλων εἰς Ἰωάννινα καὶ κομίζοντες ἀντίγραφον τοῦ ἀνωτέρω φερμάνιου διήλθον ἐκ Μετσόβου φιλοξενηθέντες εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Φλόκα. Ἐκεῖ ἀνεκοίνωσαν ὅτι κομίζουν φερμάνιον χορηγοῦν ἀμνηστίαν εἰς τὸν ἀπὸ τριετίας κρυπτόμενον βεζύρην. Ὁ βεζύρης παριστάμενος κατὰ τὴν συζήτησιν ἐξήγησε νὰ ἴδῃ τὸ περὶ ἀμνηστίας ἔγγραφον τοῦ Σουλτάνου καὶ ὅταν ἐδεδαιώθη περὶ τῆς ἀληθείας ἠγέρθη καὶ εἰς σημεῖον σεβασμοῦ ἔφερε τὸ ἔγγραφον μετὰ τὰς δύο χεῖρας του εἰς τὴν κεφα-

λήν του καὶ εὐθὺς ἀπεκαλύφθη εἰς τοὺς ταχυδρόμους πρὸς ἀπερίγραφτον χαρὰν των καὶ ἱκανοποίησιν. Ὁ Φλόκας ἔσπευσε νὰ ἐνδύσῃ τὸν προστατευόμενόν του μετὰ εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν καὶ νὰ τὸν συνοδεύσῃ μέχρις Ἰωαννίνων, ὁπόθεν ὁ βεζύρης μετέβη εἰς Κων/πολιν, ἀφοῦ προηγουμένως ἠὺχαρίστησε τὸν εὐεργέτην του, τὸν ὅποιον ἐκάλει νὰ μεταβῇ εἰς Κων/πολιν διὰ νὰ τοῦ ἀνταποδώσῃ τὴν φιλοξενίαν. Πράγματι ὁ Φλόκας τὸ Φθινόπωρον, ἀφοῦ ἐτακτοποίησε τὰ ποιμνία του μετέβη μέσῳ Αἰκατερίνης εἰς Κων/πολιν, ὅπου κατόπιν πολλῶν κόπων, κατάρθρωσε νὰ ἴδῃ τὸν μέγαν βεζύρην, ὅστις ἐδέχθη αὐτόν θερμότατα καὶ τὸν ἐφιλοξένησε ἐπὶ ἓνα καὶ πλέον μῆνα εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἀφοῦ τοῦ προσέφεραν ἄφθονα καὶ πλούσια δῶρα δι' ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του, ἐπὶ πλέον τὸν ἐφωδίασε καὶ μετὰ ἓνα Σουλτανικὸν φερμάνιον, διὰ τοῦ ὁποῦ α') μία μεγάλη περιφέρεια τοῦ Μετσόβου περιλαμβάνουσα τὸ Μέτσοβον, τὸ Ἀνήλιον, τὸ Βωτονόσιον, τὸ Μαλακασίον, τὴν Κουτσουφλιανήν, τὸ Λιμπόχοδον καὶ τὴν Μηλιάν, καθίστατο κτῆμα τῶν δύο ἱερῶν πόλεων Μέκκας καὶ Μεδίνης πληρῶνους αἰτησίως λόγῳ ὑποτελείας 800 γρόσια καὶ ἕτερα 800 ἄσπρα εἰς τὸν διοριζόμενον μπουσταντζήν ὑπάλληλον Ὀθωμανὸν ἐπιτηροῦντα τὴν διατήρησιν τῶν προνομίων τούτων καὶ 585 τόπια ἀστάρι μαύρου εἰς τὸν Γενιτσαράγαν. β') Ἐντὸς τῆς ἐκτάσεως ταύτης οἰοσδήποτε καὶ δι' οἰανδήποτε αἰτίαν καταφεύγων εὗρισκε ἄσυλον μηδέποτε καταδιωκόμενος. γ') Ἐν τῇ ἐκτάσει ταύτῃ, ὡς ἱερᾷ, οὐδεὶς ἔμενε στρατιώτης Ἰούρκος, οἰοσδήποτε δὲ διερχόμενος διὰ ταύτης καὶ φθάνων εἰς τὰ σύνορα, ὧφειλε νὰ καθαρίζῃ καὶ τὴν κόνιν τῶν υποδημάτων του. δ') Ἡ διατήρησις καὶ φύλαξις τῶν στενῶν τούτων διαβάσεων ἀνετίθετο εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ἐκτάσεως ταύτης. ε') Ἡ ἐκκλησία δὲν ἐξηρτάτο οὔτε ἐκ Τρικκάλων, οὔτε ἐξ Ἰωαννίνων, ἀλλὰ διωκεῖτο ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου δι' Ἐξάρχου ἐκλεγομένου μὲν ὑπὸ τῶν ἐφόρων ἐκ τῶν ἱερῶν τοῦ Μετσόβου, ἐπικυρουμένου δὲ ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων. στ') Ὑπήγετο διοικητικῶς μὲν εἰς τὴν διοίκησιν Εὐβοίας, δικαστικῶς δὲ εἰς τὴν Λεβαδείαν.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω ἐξαιρετικῶν προνομίων ἡ περιφέρεια Μετσόβου κατέστη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (1659) ἀληθὴς δημοκρατία ἐν μέσῳ Ἑπείρου, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας. Τὰ χορηγηθέντα προνόμια ἀνανεούμενα ὑπὸ τῶν ἐκαστοτε σουλτάνων διτηρήθησαν μέχρι τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ὁ ὅποιος ἔχων ἀνάγκην τῶν

μοναδικῶν διδῶν τοῦ Μετσόβου πρὸς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, προσήρτησε τὸ 1895 καὶ τὴν ἄνω περιοχὴν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ καταργήσας ἅπαντα τὰ προνόμια, πλὴν τῆς ἱερᾶς Ἐπαρχίας.

Παραθέτω κατωτέρω ἀκριβὲς ἀντίγραφον τοῦ τελευταίου Σουλτανικοῦ φερμανίου, μεταφρασθέντος εἰς τὴν ἐλληνικὴν τὸ 1887 ὑπὸ τοῦ Μετσόβιτου μεταφραστοῦ Δημ. Ζωγράφου ἢ Ψύχου. Διὰ πρώτην φοράν θὰ ἴδῃ τὸ πῶς τῆς δημοσιότητος Σουλτανικὸν φερμάνιον, ἀναφερόμενον εἰς τὰ προνόμια τοῦ Μετσόβου ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἀπὸ τοῦ 1659 μέχρι τοῦ 1795.

Β. Κ. ΣΚΑΦΙΔΑΣ

ΣΟΥΛΤΑΝΙΚΟΝ ΦΕΡΜΑΝΙΟΝ

Σουλτᾶνος Μουσταφᾶς

ὁ ᾄείποτε νικηφόρος

Συμφώνως ἐνεργηθῆτω

Πρὸς τοὺς Κριτὰς Τρικκάλων καὶ . . . καὶ . . . τὰ σεμνώματα τῶν Κριτῶν καὶ Δικαστῶν καὶ τὰ μεταλλεῖα τῆς ἀρετῆς καὶ θείας σοφίας, ὧν αὐξηθεῖη ἡ ἀρετή.

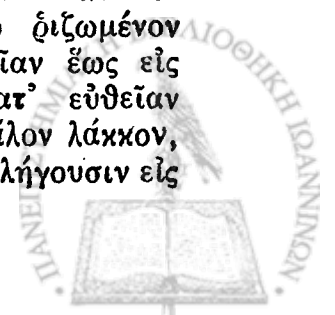
Ἄμα φθάσῃ τὸ ὑψηλὸν Αὐτοκρατορικὸν Μου Μονόγραμμα γενέσθω γνωστόν, ὅτι ὁ Χαλὴτ ἀγᾶς, οὗ ἡ δόξα εἶη διαρκής, τὸ καύχημα τῶν εὐνοουμένων καὶ αὐλικῶν, ὁ παρὰ Βασιλεῦσι καὶ Μονάρχαις ἄξιος πίστεως, ὁ ἀπολαύων πράγματι τιμῆς καὶ δόξης καὶ ὁ ὢν ἔφορος τῶν ἀφιερωμάτων (ἐβκαφίων) τῶν δύο ἱερῶν πόλεων (Μέκκας καὶ Μεδίνης) ἀπέστειλεν εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν Μου Αὐλὴν τὴν ἐξῆς πρότασιν. Ἐνῶ ἐν ὑψηλῇ Διαταγῇ ἐκδοθείσῃ συμφώνως τῷ Αὐτοκρατορικῷ Κώδικι διασαφηνίζεται, ὅτι τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τρικκάλων χωρίον Μέτσοβον, ὅπερ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ῥηθέντος Ἀγᾶ ἀφιερωμάτων καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοῦ Τιμαρίων καὶ ἐκ τῶν ἐξαρτημάτων τοῦ ἐπὶ ἀποκοπῇ Τιμαρίου τοῦ Λαγκαζᾶ καὶ Μαρτράγκας, εἶναι μέρος λίαν ἐπιφοβὸν καὶ κινδυνῶδες καὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος, ὅποτε ἀποφράττονται οἱ δρόμοι, διαβιβάζουσι διὰ τῆς ῥάχεώς των τοὺς ὁδοιπόρους, τοὺς μεταβαίνοντας εἰς Ἰωάννινα, Ἀρταν, Πρέβεζαν καὶ Αὐλῶνα καὶ εἰς τοὺς πόδας τῶν ἱππων των στρώνουσιν ἐπιβλήματα (τσόλια), συνάμα δὲ εἶναι τὸ εἰρημένον χωρίον μεγάλη Δίοδος (δερεβέν) καὶ ἵνα μὴ ἐν καιρῷ θέρους συμβαίνει ἀπώλεια ἀνθρώπων καὶ διαρπαγὴ περιουσίας ὑπὸ τῶν ληστῶν, παραφυλάττουσιν αὐτήν, ἐφ' ᾧ ἀπέναντι

τῆς ὑπηρεσίας των ταύτης εἶναι καθ' ὅλοκληρίαν ἀπηλλαγμένοι δεινῶν περιστατικῶν καὶ ἐκτάκτων καὶ καταθλιπτικῶν φόρων, μόνον δε πληρώνουσιν ἀπέναντι τῶν ἄλλων δικαιωμάτων καὶ τελῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Μαρτίου ἐκάστου ἔτους, κατ' ἀποκοπὴν στερεὰ ἄσπρα ἑκατὸν ὀκτὼ χιλιάδας κατὰ τὸν ὑπολογισμόν τοῦ Δημοσίου διὰ κεφαλικὸν φόρον, δεκάτην γεννημάτων, δεκάτην ἀμπελῶν, δεκάτην μελισσῶν, δεκάτην κήπων καὶ ὀπωρικῶν, τελώνιον οἴνου, δικαίωμα γάμου, δικαίωμα θερινῶν λειβαδίων καὶ δικαίωμα μύλων, καὶ ἐφ' ὅσον οὕτω πληρώνουσιν ἀντίκειται εἰς τὸν Νόμον νὰ καταπιέζωσι καὶ βασανίζωσι τοὺς φύλακας τῆς Διόδου ὑπηκόους οἱ κάτοχοι τοῦ ἐξαιρετικοῦ τιμαρίου καὶ οἱ ἐκ μέρους τοῦ εἰρημένου Ἀγᾶ πακτωταὶ ζητοῦντες περισσότερα.

Οἱ λαβόντες ὅμως ὑπὸ μίσθωσιν τὸ χωρίον Μέτσοβον παρὰ τοῦ πακτωτοῦ τοῦ εἰρημένου ἐξαιρετικοῦ Τιμαρίου Χασάν, οὗ αὐξηθεῖη ἡ ἀξία, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἔλαβον ὑπὸ μίσθωσιν διὰ περισσότερα τὸ εἰρημένον χωρίον δὲν ἀρκοῦνται νὰ λάβωσι τὴν ἀποκοπὴν ἐξ ἄσπρων ἑκατὸν ὀκτὼ χιλιάδων, ἅτινα ἐξακολουθοῦσι νὰ δίδωσι συμφώνως τῷ Αὐτοκρατορικῷ Κώδικι, ἀλλὰ καταπιέζουσιν αὐτοὺς ἐπὶ τῇ προθέσει νὰ λάβωσιν ἐναντίον τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Κώδικος τὰ ἀπαιτούμενα δέκατα καὶ δικαιώματα ἀντὶ τῶν κατ' ἀποκοπὴν ὠρισμένων διὰ κεφαλικὸν φόρον, δεκάτην γεννημάτων, δεκάτην μελισσῶν, δεκάτην κήπων, δεκάτην ὀπωρικῶν, τελώνιον οἴνου, δικαίωμα γάμου, δικαίωμα θερινῶν λειβαδίων καὶ δικαίωμα μύλων, καὶ ἐνῶ προηγουμένως, διαδικασίας γενομένης ἐνώπιον τοῦ Κριτοῦ Τρικκάλων ἡμποδίσθη καὶ ἀνεστάλη ἡ καταπίεσις αὐτῶν καὶ διὰ δικαστικῆς αποφάσεως ὑπεβλήθη ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ζητῶνται περισσότερα τῶν κατ' ἀποκοπὴν ὠρισμένων, πάλιν μὴ ὑπακούσαντες συνέλαβον καὶ ἐφυλάκισαν τοὺς ἀνθρώπους τῶν Βοϊβοδῶν (προεστώτων) τοῦ εἰρημένου ἐξαιρετικοῦ τιμαρίου καὶ διαφοροτρόπως ἐβασάνισαν αὐτοὺς, ἐφ' ᾧ οἱ ὑποτελεῖς τοῦ εἰρημένου χωρίου δι' ἀναφορὰς αὐτῶν ἐξητήσαντο καὶ ἔχτευσαν νὰ ἐκδοθῇ ὑψηλῇ Μου διαταγῇ, ὅπως ἐφ' ᾧ

σον θὰ πληρῶνωσιν εἰς τὸ ἔξαιρετικὸν τιμᾶριον τὸ τίμημα τῆς ἀποκοπῆς, ἤτοι ἑκατόν ὀκτὼ χιλιάδας ἄσπρα καὶ θὰ δίδωσιν εἰς τὸν οἶκον τῆς Ὑψηλῆς Αὐλῆς τῶν Γιαννιτσάρων τὸ μαῦρον ἀστάριον διὰ τὸ τίμημα τῶν ἀναπαυστηρίων ἐμποδισθῇ καὶ ἀποκρουσθῇ ἡ ἐναντίον τῆς ἀρχαίας τάξεως καὶ τῶν ἐθίμων γινομένη εἰς τοὺς πτωχοὺς ὑποτελεῖς καταπίσεις ὑπὸ τῶν διαχειριστῶν, οὓς διορίζουσιν οἱ κάτοχοι τοῦ εἰρημένου ἔξαιρετικοῦ τιμαρίου. Δι' ὃ γενομένης προσφυγῆς εἰς τὰς ἐπισήμους σημειώσεις, κατεδείχθη ἐξ αὐτῶν ὅτι ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι καὶ οἱ Σπαχῆδες χωρίων τινῶν κειμένων πέριξ τῶν γαιῶν τοῦ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Τρικκάλων ὑπαγομένου χωρίου Μετσόβου ἐκ τῶν ἐξαρτημάτων τοῦ τιμαρίου (Λαγκαζᾶ) Λαγκατζᾶ δὲν ἔπαυον καταλαμβάνοντες καὶ ἐλεμβαίνοντες εἰς τὰς γαίας ταύτας αὐθαίρετως πρὸς λύσιν τῆς διαφορᾶς μετέβησαν οἱ ἀρμόδιοι ἐπ' αὐτῶν μετὰ τινῶν ἀτόμων ἐκ τοῦ εἰρημένου χωρίου ἀμερολήπτων, ἡλικιωμένων καὶ εἰδημόνων καὶ διὰ Φιρμανί υ ἐγένετο ἀπογραφὴ, περιεγράφησαν δὲ τὰ ὄρια ὡς ἑξῆς: Ἐκ τῶν σαρίντα ῥάχων, πλησίον τῆς συνοικίας Ματαλαῆς ἕως εἰς τὴν μεγάλην πέτραν τὴν ἐν τῇ ὄχθῃ τοῦ ῥάκου, ἐκεῖθεν ἄνω τὸν ἀνήφορον ἕως εἰς τὸ μέρος τὸ καλούμενον Β ὕργιανη, ὅπου εἶναι τόπος πηλαιῶν χωρῶν ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ῥάχιν ἕως εἰς τὴν εἰς Πουσιγλί ἄγουσαν ὁδόν· ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν κάτω εἰς τὸν ποταμόν· ἐκεῖθεν εἰς τὰς ἑξ πέτρας· ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ῥάχιν κατ' εὐθείαν κάτω εἰς τὸ Ἀσπροβοῦνι εἰς τὸν μεγάλον ποταμόν· ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ἄνω ἕως εἰς τὸν Λάκκον Μουσιτίσα· ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἐκ τοῦ συνόρου Πουσιγλίου ἕως εἰς τὸ μέρος τὸ καλούμενον Σίτερα· ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ῥάχιν ἕως εἰς τὸ σύνορον Χαλικίου· ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ῥάχιν ἕως εἰς τὸ μανδρὶ τοῦ Χότζια· ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ῥάχιν καὶ κατ' εὐθείαν κάτω ἕως εἰς τὸ Πάδε Σουίνα, καὶ κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ἄνω ἐκ τοῦ συνόρου τοῦ χωρίου Σκάλα Πολιτισίας ἕως εἰς τὸ μανδρὶ τοῦ Μπούλλαπῃ· ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ῥάχιν ἕως εἰς τὸν σιδηρόσταυρον· ἐκεῖθεν ἕως εἰς τὸ σύ-

νορον Γοδοβάστα καὶ κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ κάτω ἕως εἰς τὴν σκάλαν τῆς βρύσεως τῆς Μαρούσιω· ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ῥάχιν ἕως εἰς τὸ βουνὸν Ἰσιάνου καὶ ἴσα κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ κάτω ἕως εἰς τὸ νερόν τὸ καλούμενον Γούρα· ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν ἕως εἰς τὸ σύνορον Ντάπια· ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ κάτω ἕως εἰς τὸν μεγάλον ποταμόν· ἐκεῖθεν ἀπέναντι κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ἄνω ἕως εἰς τὴν γέφυραν Κουτέλου· ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ῥάχιν ἕως εἰς τὸ ῥάβγλανη εἰς τὸ σύνορον Λιοκόσι· ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ῥάχιν ἕως εἰς τὴν Μουσιτζαν· ἐκεῖθεν ἕως εἰς τὴν μεγάλην πέτραν· ἐκεῖθεν καθ' ὅλην τὴν ῥάχιν ἕως εἰς σταυροδρόμιον· ἐκεῖθεν ἕως εἰς τὸ σύνορον τοῦ χωρίου Μάρτσι· ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ κάτω· ἐκεῖθεν ἕως εἰς τὸ φτυαρόμυλον· ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ κάτω ἕως εἰς τὸν λάκκον, καὶ ἀπέναντι τοῦ λάκκου καθ' ὅλην τὴν ῥάχιν ἕως εἰς τὴν τρυπημένην πέτραν· ἐκεῖθεν ἕως εἰς τὸ σύνορον Μαυρογοῦνι· ἐκεῖθεν ἕως εἰς τὴν ἐκκλησίαν Ἀγίας Παρασκευῆς τῆς Πολιτισίας· ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν ἕως εἰς τὸ ρεῖθρον τοῦ λάκκου· ἐκεῖθεν μέχρις ἐντὸς τῆς Περγλιάντσας· ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν ἕως εἰς τὰ τρανὰ μνήματα καὶ ἴσα καθ' ὅλην τὴν ῥάχιν μέχρι τοῦ συνόρου Κρανιαῆς· ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ Δερβενίου Κυργιακούρη, ἐκεῖθεν ἕως εἰς τὸ δενδρογέφυρον καὶ κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ἄνω ἕως εἰς τὸν Σιαμανδοῦραν· κατ' εὐθείαν δὲ πάλιν πρὸς τὰ ἄνω ἕως εἰς τὴν κορυφὴν Φανάρ· ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ τὸ μέρος τὸ καλούμενο Βάλε Μάρε ἕως τὴν κόκκινην λεύκιαν· ἐκεῖθεν ἕως εἰς τὸ σύνορον Μπαρουτάλ καὶ κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ἄνω ἕως εἰς τὸ Μαυρογουπτιάσα· ἐκεῖθεν δὲ κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ κάτω ἕως εἰς τὸν λάκκον τοῦ Παπᾶ· ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ἄνω ἕως εἰς τὸν λάκκον Λαφουγκάρτζια καὶ εἰς τὸ σύνορον τοῦ Βασιλάκη Γρίκη καὶ ἐκ τοῦ συνόρου τῆς Κουρσοβίτης ἕως εἰς τὸν λάκκον· ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ κάτω ἕως εἰς τὸ ῥιζωμένον ἐν τῇ δέσει· ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν ἕως εἰς τὸ Κρεμογεράκι· ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ κάτω ἕως εἰς τὸν μεγάλον λάκκον, καὶ ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν καταλήγουσιν εἰς

τὸ μέρος τὸ καλούμενον σαράντα ῥάχεις, ὅπου εἶναι ἡ ἀρχή.

Ἐνῶ λοιπὸν ἐγένετο ἀπογραφή καὶ κατάλογος, ὅστις φυλάττεται ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μου Κτηματολογίῳ καὶ ἐνῶ δὲν ἔπρεπε νὰ γείνη (γίνη) ἐπέμβασις ἐναντίον αὐτοῦ, τινὲς ἠξίουσαν νὰ ἐπεμβῶσιν ἐναντίον τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Κώδικος καὶ τῆς ἀρχαίας τάξεως καὶ νὰ σφετερισθῶσι τὸ προῖόν τοῦ Τιμαρίου καὶ τῶν ὑποτελῶν, ἐνεκα δὲ τούτου ὁ Βοϊβόδας καὶ οἱ ὑποτελεῖς τοῦ χωρίου Μετσόβου ἐξητήσαντο προηγουμένως νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑπόθεσις κατὰ τὸν ἱερὸν νόμον καὶ ἀποκρουσθῇ ἡ ἐναντίον τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Κώδικος φανείσα ἐπέμβασις καὶ καταπίσις. Προσφυγῆς ὅθεν γενομένης εἰς τὸν Κώδικα τῶν ἀφιερωμάτων, ὅστις φυλάττεται ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μου Ἀρχαιοφυλακείῳ, ἐγνώσθη ὅτι τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τρικάλων κείμενον χωρίον Μέτσοβον σύγκειται ἐξ ἑπτὰ συνοικιῶν καὶ ἐκ τετρακοσίων τριάκοντα ἑπτὰ ὑποτελῶν ῥαγιάδων, οὗτοι δὲ ἐπειδὴ εἶναι φύλακες τῶν διόδων, ἀπέναντι τῆς ὑπηρεσίας των εἶναι ἀσύδοτοι, εἰ μὴ μόνον κατ' ἔτος ἐξακολουθοῦσι νὰ δίδωσιν εἰς τὸ ἐξαιρετικὸν τιμᾶριον ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Μαρτίου μηνὸς στερεὰ ἄσπρα ἑκατὸν ὀκτὼ χιλιάδας κατὰ τὸν ὑπολογισμόν τοῦ Δημοσίου διὰ κεφαλικὸν φόρον, δεκάτην γεννημάτων, δεκάτην ἀμπελῶν, δεκάτην μελισσῶν, δεκάτην κήπων, δεκάτην καρυδίων καὶ ὀπωρικῶν, τελώνιον οἴνου, δικαίωμα γάμου, δικαίωμα θερινῶν λειβαδίων, δικαίωμα μύλων καὶ δικαίωμα χοίρων, καὶ κατεγράφη νέος κατάλογος καθότι εἶχον εἰς χεῖρας των ὑψηλὰς Διαταγὰς καὶ ὁμολόγησαν νὰ πληρῶνωσι κατ' ἔτος ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Μαρτίου μηνὸς πρὸς τὸ ἐξαιρετικὸν Τιμᾶριον τὴν ὡς εἴρηται κατ' ἀποκοπὴν ποσότητα, καὶ ὅτι ἐπειδὴ εὐρέθησαν ἐγγεγραμμένα τὸ περὶ γονιμότητος τοῦ ἐδάφους, ἐγκλήματος τῆς κακουργίας, περὶ δόσεως δωρεάν, περὶ φυγάδων, Δημοσίου θησαυροφυλακείου (Θησαυροφυλακείου) καὶ λοιπῶν καὶ τὰ ὅρια τοῦ διαληφθέντος χωρίου Μετσόβου καθ'

ὅπερ προεξετέθη ἀνωτέρω ἦσαν γεγραμμένα ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀφιερωμάτων ὡς ἐξαρτήματος τοῦ Τιμαρίου Ματαράγκας διὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Σουλτάνου Μαχμούτ Χὰν ἐξεδόθη ὑψηλὴ Διαταγὴ ὅπως γίνη ἐνεργεια συμφώνως μὲ τὸν Αὐτοκρατορικὸν Κώδικα. Αἰτηθείσης ὅθεν προηγουμένως τῆς ἀνανεώσεως αὐτῆς, ἐπειδὴ προσφυγῆς γενομένης εἰς τὰς ἐπισήμους σημειώσεις τὰς φυλαττομένας ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μου Διβανίῳ εὐρέθη ἐγγεγραμμένον ὅτι εἶχεν ἐκδοθῇ ὑψηλὴ Διαταγὴ ὑπὸ ἡμερομηνίαν τέλη Ζιλκάδε τοῦ ἔτους 1153, διὰ τοῦτο ἀνανεώθη καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει πρώην Σουλτάνου Μουσταφᾶ ὑπὸ χρονολογίαν τέλη Μουχαρρέμ τοῦ ἔτους 1174. (Ἐπειδὴ λοιπόν). Ἐπειδὴ λοιπὸν τῇ προτάσει τοῦ εἰρημένου Ἀγᾶ ὑπεβλήθη ἡ παράκλησις νὰ ἐκτελεσθῇ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐκδοθείσης ταύτης Διαταγῆς καὶ νὰ γίνη ἀποχὴ ἀπὸ πάσης ἐναντίας ἐνεργείας, διὰ τοῦτο ἐξεδόθη τὸ παρὸν ὑψηλὸν Μου Φιρμάνιον καὶ διατάττω ὅπως ἐκτελέσητε ἀκριβῶς τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ καὶ ἀπόσχητε ἀπὸ πάσης ἐναντίον αὐτοῦ ἐνεργείας.

Τῇ 7 Ζιλκάδε 1209 (1794)

Ἐν Κωνσταντινουπόλει.

(ἔπεται ὀπισθεν ὑπογραφή τοῦ Σουλτάνου συμβολικῇ).

Ἀριθ. 2175.

Βεβαιοῦται ἡ ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ πρωτοτύπου ἀκριβὴς καὶ πιστὴ μετάφρασις τοῦ παρόντος Φιρμανίου.

Τρίκκαλα τῇ 23ῃ Ἰανουρίου 1887

ὁ δημόσιος ἐρμηνεύς

Δημήτριος Ἰωάν. Ζωγράφος*

Ἐπικυροῦται τὸ γνήσιον τῆς ὀπισθεν ὑπογραφῆς τοῦ δημοσίου ἐρμηνεύως Δημητρίου Ἰωάν. Ζωγράφου.

Τρίκκαλα τῇ 24ῃ Ἰανουαρίου 1887

ὁ Πρόεδρος τῶν Πρωτοδικῶν

(Τ.Σ.) Γ. Ζαχαράκης

* Ὁ Δημήτριος Ἰω. Ζωγράφος κατήγετο ἐκ Μετσόβου καὶ εἶχεν ἐκμάθει ἐν Κωνσταντινὴν τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν. Τὸ παλαιότερον ἐπώνυμόν του, μὲ τὸ ὁποῖον ἦτο γνωστός ἐν Μετσόβῳ, ἦτο Ψύχος.

ΒΑΣ. ΒΛ. ΣΦΥΡΟΕΡΑ

Ο ΦΙΛΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ

Δέν εἶναι δλότελα ἄγνωστη ἡ μορφή καὶ ἡ πολύπλευρη δράση τοῦ Φιλικοῦ Ἰωάννου Παπαρρηγοπούλου. Σὲ ἱστορίες τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως, σὲ ἀπομνημονεύματα καὶ σὲ βιογραφίες ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς, σὲ δημοσιευμένες ἀλληλογραφίες καὶ σὲ διπλωματικά ἔγγραφα τὸν συναντοῦμε, πότε σὰν πολιτική προσωπικότητα, πότε σὰν θαρραλέο ἀγωνιστή, πότε σὰν ἔμπιστο ἀπεσταλμένο. Τ' ὄνομά του στὰ κείμενα αὐτὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἐπίθετα τέτοια, πὺν δείχνουν πόσο τὸν ἐκτιμοῦσαν καὶ τὸν θαύμαζαν, τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν σέβονταν, ὅλοι ὅσοι τὸν εἶχαν γνωρίσει κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ μεγάλου ἀγῶνα. Τολμηρὸς καὶ διορατικὸς, πειστικὸς καὶ δραστήριος, εὐφυὴς καὶ προβλεπτικὸς, ἀνελάμβανε τὴν πραγματοποίηση σχεδίων καὶ τὴ διεκπεραίωση ὑποθέσεων, πὺν στὰ χέρια ἄλλων θ' ἀπαιτοῦσαν καὶ χρόνο πολὺ καὶ θυσίες μεγάλες. Ἔτρεχε σ' ἐπικίνδυνες ἀποστολὲς χωρὶς καμμιὰ ποτὲ ἐπιφύλαξη καὶ πάντα μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ πετύχη.

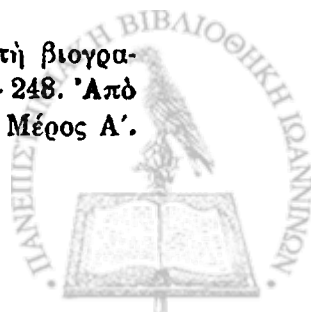
Ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς ἡγετικὲς προσωπικότητες στὸ ἀγωνιζόμενο Γένος, πὺν ἂν δὲν βγῆκε στὸ προσκήνιο τοῦτο ὀφείλεται στὸ ὅτι ὁ ἴδιος, ἀπὸ μιὰ καταπληκτικὴ μετριοφροσύνη κινημένος, δὲν ἄφησε ποτὲ ν' ἀκουσθῇ πλατεῖα τ' ὄνομά του, ἀλλὰ καὶ στὴ διπλωματικὴ του ιδιότητα, πὺν φυσικὸ εἶναι νὰ τὸν εἶχε ὑποχρέωσει ἢ συνηθίσει σὲ μιὰ μυστικότητα κι ἐχεμύθεια.

Ἀπὸ τὸ 1807, πὺν μὲ τὸν ρωσικὸ στόλο διέσχισε τὶς Ἑλληνικὲς θάλασσες ὡς τὸ θάνατό του, τὸ 1874, ὁ Παπαρρηγόπουλος ἀγωνίσθηκε ἀκατάπανστα κι ἀκαταπόνητα, σὲ ἔργα πολεμικὰ καὶ εἰρηνικά.

Μιὰ λεπτομερὴς μονογραφία, στηριγμένη στὴν ἀνέκδοτη ἀλληλογραφία του πὺν σώζεται στὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας καὶ σὲ χέρια ιδιωτῶν, καθὼς καὶ σὲ ὅσα σκόρπια κατὰ καιροὺς ἔχουν δημοσιευθῇ' μπορεῖ κάποτε νὰ δῇ τὸ φῶς.

Στὸ μικρὸ αὐτὸ μελέτημα θὰ ἐξετασθῇ μιὰ πτυχή μονάχα ἀπὸ τὴν πλούσια δράση του: ἡ «φιλία» του μὲ τὸν Ἀλῆ πασᾶ καὶ οἱ προσπάθειές του νὰ παρασύρῃ

1. Ἀπὸ τὴν βιβλιογραφία γιὰ τὸν Παπαρρηγόπουλο σημειῶνω πρόχειρα τὴ βιογραφία του δημοσιευμένη ἀπὸ τὸν Ἀν. Γούδα, Βίοι Παράλληλοι, τ. Ε', σελ. 203 - 248. Ἀπὸ τὸν Γούδα ἀντλεῖ καὶ ὁ Ἀγαπ. Ἀγαπητός: *Οἱ ἐνδοξοὶ Ἕλληνες τοῦ 1821*, Μέρους Α'. Οἱ Πρωταγωνισταὶ τῆς Ἑλλάδος, Πάτριαι, 1877, σελ. 435 - 443.

τὸν Βεζύρη τῆς Ἡπείρου σὲ ἐνέργειες, πὺν θὰ ἐξυπηρετοῦσαν κατὰ τρόπο ἀποφασιστικὸ τὸ προετοιμαζόμενον γιὰ τὴν ἐξέγερση Ἕθνους¹.

Ὁ Παπαρρηγόπουλος γεννήθηκε στὴ Νάξο τὸ 1780, ἀπὸ σχετικὰ πλούσια οἰκογένεια τοῦ νησιοῦ, ἓνα μέρος ὅμως τῆς παιδικῆς του ζωῆς τὸ πέρασε στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ἦταν ἐγκατεστημένοι συγγενεῖς τοῦ πατέρα του. Μὲ τῶν συγγενῶν αὐτῶν τὴ φροντίδα ἄρχισε νὰ μαθαίνει τὰ πρῶτα γράμματα καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς λόγους πὺν οἱ γονεῖς του τὸν ἔστειλαν ἐκεῖ, θᾶτιαν ἴσως τὸ γεγονὸς ὅτι στὴ Νάξο δὲν ὑπῆρχε πιά, ἀπὸ τὸ 1785, ἡ Σχολὴ πὺν εἶχε ἰδρύσει τὸ 1776 στὴ Μονὴ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ὁ περίφημος δάσκαλος τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας Χρῦσανθος, ἀδελφὸς τοῦ φλογεροῦ νεομάρτυρα Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ².

Τὶς σπουδὲς του ὅμως τὶς διέκοψε γρήγορα ἓνα ἀπροσδόκητο περιστατικόν, πὺν ἔγινε ἀφορμὴ νὰ καταφύγῃ, παιδὶ ἀκόμη, στὴ Ρωσία. Ἡ ὁμορφιά του, τὰ σπινθηροβόλα μάτια του καὶ ἡ ἐξυπνάδα του, προκάλεσαν τὸ σφοδρὸν ἔρωτα μιᾶς παράφορης χανούμισσας, πὺν μὲ κάθε τρόπο προσπάθησε νὰ τὸν παρασύρῃ στὶς ἀσελεῖς ἐπιθυμίες της. Ὁ μικρὸς καὶ ἀνίδεος Παπαρρηγόπουλος θᾶπεφτε ἀσφαλῶς εὐκόλο θῦμα στὰ χέρια της, ἂν οἱ κηδεμόνες του, φοβισμένοι γιὰ τὴν τύχη πὺν τὸν περίμενε, δὲν τὸν ἔστειλαν στὴν Ὁδησσὸ καὶ ἀπὸ κεῖ στὴ Μόσχα, ὅπου ὑπῆρχαν ὁμογενεῖς, πὺν θὰ τὸν προστάτευαν καὶ θὰ τὸν φρόντιζαν. Ὁ Παπαρρηγόπουλος, ἔτσι, ἔμπαινε ξαφνικὰ σὲ καινούργιους δρόμους, διαφορετικούς ἀπὸ κείνους γιὰ τοὺς ὁποίους τὸν προώριζαν.

Στὴ Μόσχα βρῆκε τοὺς Ζωσιμάδες καὶ τὸν Ζώη Καπλάνη πὺν τὸν βοήθησαν οἰκονομικά. Γιὰ τὴ μόρφωσή του ἐξ ἄλλου φρόντισε ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης, ἀναθέτοντας σὲ κάποιον λόγιο κληρικό, τὸν Ἀρχιμανδρίτη Νεόφυτο, νὰ κάνῃ ἰδιαίτερα μαθήματα στὸν μικρὸ πρόσφυγα.³

Ζώντας ὁ Παπαρρηγόπουλος σὲ κύκλους τέτοιους, μπόρεσε νὰ δημιουργήσῃ σιγὰ - σιγὰ γνωριμίες καὶ ἀνάμεσα στὴν ἀριστοκρατία τῆς ρωσικῆς κοινωνίας. Τὸν πρόσεξε καὶ τὸν συμπάθησε ἰδιαίτερα ἡ οἰκογένεια τῶν Ντολγοροϊκί, πὺν τὰ μέλη της — πρίγκιπες, στρατιωτικοὶ καὶ ἀξιωματοῦχοι τοῦ Τσάρου — εἶχαν ἰδιαίτερο φιλικὸ δεσμὸ μὲ τοὺς Ζωσιμάδες. Ὁ πρίγκιπας Δημήτριος Ντολγοροῦκι σ' ἓνα ταξίδι του στὴν Κασπία καὶ στὴν Τυφλίδα τὸν πῆρε μαζί του καὶ στὴν ἐπιστροφὴ ὁ Παπαρρηγόπουλος — τέλειος κάτοχος πιά τῆς ρωσικῆς γλώσσας — ἔμεινε στὴν Κωνσταντινούπολη, προστατευόμενος τῶν Ρώσων πριγκίπων. Σὲ λίγους μῆνες, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1807, συστημένος ἀπ' αὐτοὺς, διωρίστηκε διερμηνέας τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στόλου, πὺν βρισκόταν στὸ Αἶγαῖο.

1. Οἱ βιογράφοι τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τὴ «φιλία» του αὐτὴ μὲ τὸν Παπαρρηγόπουλο ἢ τὴν ἀγνοοῦν ἐντελῶς ἢ ἐλάχιστα τὴν ἀναφέρουν.

2. Βλ. Περικλέους Ζερλέντη, Χρῦσανθος ὁ Αἰτωλός, περ. «Πλάτων» τ. Ζ' (1885) σ. 300 κ.ἐξ. καὶ Περί τῆς ἐν Νάξῳ Ἑλληνικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, περ. «Παρνασσός» 10 (1886) σελ. 21 κ.ἐξ. Χρυσόστομος Τσίτερ, Τρεῖς μεγάλοι διδάσκαλοι τοῦ Γένους, Ἀναστάσιος Γόρδιος, Χρῦσανθος Αἰτωλός, Φραγκίσκος Κόκκος, 1934, σελ. 23 κ.ἐξ.

3. Γούδας, ἐνθ' ἀν. σελ. 204.

Μετὰ τὴν εἰρήνη τοῦ Τίλσιτ (Ἰούλιος 1807) ὁ Ρῶσος ναύαρχος Σινιάβιν πηγαίνοντας νὰ παραλάβῃ τὰ στρατεύματα τῆς χώρας του ἀπὸ τὰ Ἑπτάνησα, ποῦ εἶχαν παραχωρηθῇ στοὺς Γάλλους, πῆρε καὶ τὸν Παπαρρηγόπουλο μαζί του.

Στὴν Κέρκυρα πρωτογνωρίστηκε μὲ τὸν Καποδίστρια καὶ τὸν Κολοκοτρώνη, καθὼς καὶ μὲ τοὺς ὑπαλλήλους τῆς ρωσικῆς διπλωματίας Ματθαῖο Μιντσάκη καὶ Παναγιώτη Μπενάκη. Μὲ τοῦ τελευταίου τὴν προτροπὴ καὶ τὴ χρηματικὴ ἐνίσχυση ἔφυγε γιὰ τὴν Ἰταλία γιὰ νὰ σπουδάσῃ ἱατρικὴ, ποὺ φαίνεται πὼς καθόλου δὲν τὸν τραβοῦσε, γιατί δὲν ἦταν γεννημένος «νὰ ἀνατέμνῃ ἀνθρώπινα σώματα»¹. Γι' αὐτό, ὅταν ὁ Μιντσάκης διωρίσθηκε Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ρωσίας στὴν Πελοπόννησο καὶ τὸν κάλεσε νὰ γυρίσῃ πίσω, ὁ Παπαρρηγόπουλος «ἐάσας χαίρειν τὰς Μούσας ἔσπευσεν εἰς τὸν Γενικὸν πρόξενον, ὃν εὑρεν εἰς Ζάκυνθον, ἐδέχθη τὴν ὑπηρεσίαν, μετέβη μετ' αὐτοῦ εἰς Π. Πάτρας καὶ κατὰ τὸ 1813 προεβιβάσθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ β' διερμηνέως»².

Ἀπὸ τὴν ἐπικαιρὴ αὐτὴ θέσῃ ἀρχίζει ἡ κύρια δράση του.

Εἶχε γνωρίσει ἀπὸ καιρὸ πολλὰ ἀπὸ τὰ πρόσωπα, ποὺ σὲ λίγο θ'ἀπαιζαν σημαντικώτατο ρόλο στὶς τύχες τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ καὶ εἶχε κερδίσει τὴ βαθειὰ ἐκτίμησίν τους. Καὶ στὶς τουρκικὲς ἀρχὲς ἦταν γνωστός, γιατί πολλές φορές εἶχε προσποιηθῇ σ' αὐτὲς τὸ φίλο. Ἐπεδίωκε ὁμως νὰ γνωρίσῃ καὶ τὸν Ἀλῆ πασᾶ, ἴσως αὐτὸν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους Τούρκους τιτλούχους.

Στὰ χρόνια τῆς παραμονῆς του στὴ Μόσχα εἶχε ἔλθει σὲ ἐπαφὴ μὲ ταξιδεμένους Ἑπειρώτες κι εἶχε ἀκούσει γιὰ τὴν ιδιότυπη, τὴν ἀντιφατικὴ προσωπικότητα τοῦ Σατράπη. Οἱ Ἑπειρώτες αὐτοί, παίρνοντας τὴ ρωσικὴ ὑπηκοότητα προστατεύονταν ἀπὸ τὶς ρωσικὲς προξενικὲς ἀρχὲς ὅταν τὰ οἰκονομικὰ ἢ ἄλλα τους συμφέροντα κινδύνευαν ἀπ' τὴν ἀπληστία τοῦ Βεζύρη τῆς Ἡπείρου.

Μὲ μιὰ τέτοια ἀφορμὴ γνωρίστηκε ὁ Παπαρρηγόπουλος μὲ τὸν Ἀλῆ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1814, στὰ Γιάννενα, ὅπου τὸν ἔστειλε τὸ Προξενεῖο του «χάριν ὑποθέσεων Ρώσων ὑπηκόων». Δὲν θάταν αὐτὴ ἡ μοναδικὴ φορὰ ποὺ ὁ νεαρὸς διερμηνέας ἐμφανιζόταν σὰν μεσολαβητὴς γιὰ τὴν τακτοποίηση ζητημάτων τοῦ ἀποδήμου ἡπειρωτικοῦ στοιχείου. Μιὰ χαρακτηριστικὴ πληροφορία τοῦ ἐνδιαφέροντός του γιὰ τοὺς Ἑπειρώτες, μᾶς δίνει ὁ γνωστὸς λόγιος, γραμματικὸς τοῦ Καραϊσκάκη, Γεώργιος Γαζής: στὸ ἔμμετρο «Τρόπαιον Δελβινακίου», ποὺ πρωτοτυπώθηκε στὴν Αἴγινα τὸ 1835: «Σῴζεται εἰς Βεσσαραβίαν ὁ Ἰωάννης, υἱὸς τοῦ Κώνστα Δελάρη, ὁμοίως καὶ ἄλλαι οἰκογένειαι καταφυγοῦσαι ἐν διαφόροις καιροῖς εἰς τὸ Ἀσυλον τῆς Ρωσικῆς Αὐτοκρατορίας, ἧς ὁ κατὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα πρόξενος κύριος Ἰωάννης Παπαρρηγόπουλος ἐφάνη πρόθυμος φίλος καὶ

1. Μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ γιατροῦ τὸν γνώρισε ἀργότερα στὴν Πάτρα ὁ Rouqueville, Voyage de la Grèce, τ. Δ', Παρίσι, 1826, σελ. 385. Οἱ πληροφορίες ὁμως τοῦ Γάλλου διπλωμάτη καὶ φιλέλληνα γιὰ τὸν Παπαρ. ὅσον ἀφορᾷ τὴν παραμονὴν του στὴ Ρωσία εἶναι σφαλῆρες.

2. Γ ο ύ δ α ς, ἐνθ' ἀν. σελ. 206.

εὐεργέτης Δελβινακίου, πρὸς ὃν εὐγνωμονοῦντες μένομεν ὑπόχρεοι διὰ βίου, ἀφίροντες κληρονομίαν εἰς τὰ τέκνα μας καὶ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς Δελβινακίου τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ ὀνόματός του»¹.

Πίσω ὅμως ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον του αὐτό, κρύβονταν καὶ βαθύτεροι σκοποί. Ἦξερε καλὰ πὼς ὁ Ἀλῆς, σχεδιάζοντας τὴν δριστική ἀποστασία του ἀπὸ τὸν Σουλτάνο, ἐπεδίωκε τὴν εὐνοια καὶ τὴ φιλία τῶν μεγάλων δυνάμεων πού ἀνταγωνίζονταν στὴ Μεσόγειο, προπαντὸς τῆς Ρωσίας, πού οἱ σχέσεις της μὲ τὴν Ὑψηλὴ πύλη δὲν ἦταν καθόλου καλές. Ἦξερε ἀκόμη πὼς μὲ τὴ διπλωματική του ιδιότητα καὶ τ' ἄλλα του προσόντα, δοκιμασμένα ἀπὸ καιρό, θὰ μπορούσε νὰ σαγηνεύσῃ τὸν Βεζύρη, χρησιμοποιώντας τον σὲ ὠρισμένη στιγμή γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν σχεδίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ στάση του ἀπέναντι στὸν Σατράπη ἔπρεπε νὰ εἴναι τέτοια πού νὰ δημιουργῇ τὸ σεβασμὸ τοῦ Ἀλῆ πρὸς τὸ πρόσωπό του. Γι' αὐτό, ἀπ' ὅταν τὸν γνώρισε, προσπαθώντας νὰ διατηρῇ πάντα μαζί του ἐπαφή, δημιουργοῦσε ζητήματα, κι ὅταν ἀκόμη δὲν ὑπῆρχαν, μιὰ πού ποτὲ δὲν ἔλειπαν μικροαφορμές. Ποτὲ δὲν βγῆκε μειωμένος ὁ Παπαρρηγόπουλος στὴν ἀναμέτρηση τῶν δυνάμεών του μὲ τὸν Ἀλῆ, πού, ἀντιθέτως, ποτὲ δὲν τοῦ ἀρνιόταν ὁποιαδήποτε ἐξυπηρέτηση, ἔστω κι ἂν ἐπρόκειτο νὰ θιγοῦν συμφέροντα προσώπων τοῦ στενοῦ περιβάλλοντός του.

Ἐνα ἐπεισόδιο πού μᾶς ἀφηγεῖται ὁ Γούδας² δείχνει πόσο ὁ Παπαρρηγόπουλος μπορούσε νὰ ἐπηρεάξῃ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ: Τὸ 1817 ἓνα πλοῖο ἀλβανικὸ εἶχε στήσῃ ἐνέδρα στὰ νερά τῆς Ναυπάκτου καὶ συνέλαβε τὸν δεκατετράχρονο γιὸ τοῦ Σάββα Ποντίκη, ἀπόστρατου συνταγματάρχη τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, ἀφήνοντας ἀπείραχτο τὸ πλήρωμα καὶ τὸ φορτίο τοῦ πλοίου μὲ τὸ ὁποῖο ταξίδευε. Ἦταν φανερό ἀπὸ τὴ στάση καὶ τὴ συμπεριφορὰ τῶν ἀλβανῶν, ὅτι σκοπὸς τους ἦταν νὰ προσφέρουν στοὺς γιουὺς τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἓνα «εὐειδῆ νεανίαν». Οἱ γονεῖς τοῦ μικροῦ Ποντίκη, ξέροντας τὶς σχέσεις τοῦ Παπαρρηγοπούλου μὲ τὴν αὐλὴ τοῦ Σατράπη, τὸν παρεκάλεσαν νὰ γλυτώσῃ τὸ παιδί τους ἀπ' τὴν ἀτίμωση πού τὸ περιέμενε. Ἀμέσως ἔτρεξε στὴν Πρέβεζα ὅπου «τὸ θῦμα ἐφυλάσσετο κατὰ διαταγὴν τοῦ τυράννου ἐν τινὶ χριστιανικῇ οἰκίᾳ» καὶ «κατῶρθωσεν οὐ μόνον τοῦτο ν' ἀποσπᾷσθαι ἀπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ λάγνου τυράννου, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀπαγωγέων Κακούρη νὰ πείσῃ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ ν' ἀπαγχονίσῃ πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς Ρωσίας»³.

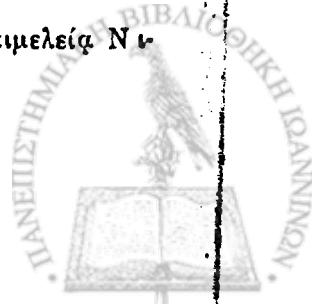
Οἱ γονεῖς τοῦ θύματος μὲ ἀναφορὰ τους στὸν ἴδιο τὸν Τσάρο Ἀλέξανδρο ἰκέτευσαν ν' ἀνταμειφθῇ ὁ Παπαρρηγόπουλος. Ποιὰ ἦταν ἡ ἀπάντηση δὲν εἶναι γνωστό· γεγονὸς ὅμως εἶναι ὅτι, ἀμέσως μετὰ τὸ περιστατικὸ αὐτό, ὁ προξενικὸς ὑπάλληλος πῆρε τὸ βαθμὸ τοῦ πρώτου διερμηνέως.

Τὸ 1816 πρόξενος τῆς Ρωσίας στὴν Πελοπόννησο διωρίσθηκε ὁ Ἰθακὴ-

1. Γεωργίου Γαζή, Τρόπατον Δελβινακίου, Ἐκδοσις Τρίτη, Ἐπιμελεῖα Ν. Χολάου Β. Πατσέλη, 1947, σελ. 71, σημ. α'.

2. Γούδας, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 207.

3. Γούδας, ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 208.

σιος Ἰωάννης Βλασόπουλος, ἀντικαθιστώντας τὸν Μιντσάκη. Πρὶν ἀπὸ τὸν διορισμό του αὐτὸν ἦταν πολιτικὸς διοικητὴς τῆς Πάργας, καὶ ἔμενε σ' αὐτὴν ὅλο τὸ διάστημα ποὺ οἱ Ρῶσοι κατεῖχαν τὰ Ἐπτάνησα. Ἀπ' τὴν πολύπαθη κωμόπολιν εἶχε γνωρίσει ἀρκετὰ καλὰ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ καὶ ἤξερε πόσο ὁ Σατράπης ὑπελόγιζε καὶ τὴ δύναμιν καὶ τὴ συμπαράστασιν τῆς Ρωσίας. Ἀλλὰ καὶ γενικώτερα ἦταν βαθὺς γνώστης τῶν τάσεων καὶ τῶν ἐπιδιώξεων τῆς τουρκικῆς πολιτικῆς καὶ ἔτσι, μὲ βοηθὸ τὸν Παπαρρηγόπουλο, θὰ μπορούσε νὰ ρυθμίσῃ τὶς σχέσεις του μὲ τὴν Ὑψηλὴ Πύλιν, ἀποφεύγοντας προστριβὲς ποὺ θὰ δημιουργοῦσαν ζητήματα καὶ στὴν κυβέρνησίν του καὶ στὸν Ἑλληνισμό.

Καὶ οἱ δύο τοὺς ἐμποδίζονταν γιὰ ἀρκετὸ καιρὸ ν' ἀναμιχθοῦν ἐνεργῶς στὴ Φιλικὴ Ἑταιρεία. Ἀνῆκαν, σὰν ὑπάλληλοι, σὲ μιὰ χώρα ποὺ εἶχε ὑπογράψει τὴν Ἱερὴ Συμμαχίαν καὶ θᾶταν παράτολμο καὶ ἄστοχο νὰ φανοῦν πὼς ἀγνοοῦν ἢ περιφρονοῦν τοὺς σκοποὺς της. Ἡ συμμετοχὴ τοὺς σὲ μιὰ ἐπαναστατικὴ ὁργάνωση, θὰ τοὺς ἀφαιροῦσε τὴ δυνατότητα νὰ δροῦν ἀνεμπόδιστα καὶ ἀκριβῶς ἢ ἐλευθερία τῶν κινήσεων τοὺς ἦταν ἐκεῖνο ποὺ εἶχε σημασίαν γιὰ τοὺς ἄλλους Φιλικούς.

Τὸ 1818 ὅμως ἐγίνε ἀπ' ὅλους αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη νὰ γίνουν ἐνεργότερα μέλη. Πρῶτος μνηθήκε ὁ Παπαρρηγόπουλος¹ καὶ τὸν ἐπόμενο χρόνον ὁ Βλασόπουλος ἀπὸ τὸν Ἀριστείδην Παππᾶ².

Τὸ διπλὸ παιχνίδι ποὺ ἔπαιζαν, ὅχι χωρὶς κίνδυνον, σὲ πολὺ λίγους ἦταν γνωστό· τοὺς βοήθησε ὅμως νὰ μείνουν ἀπερίσπαστοι σ' ὅλη τὴν προεπαναστατικὴ περίοδον καὶ ν' ἀναλαμβάνουν, ἰδίως ὁ Παπαρρηγόπουλος σὰν νεώτερος, κουραστικές, ἐπικίνδυνες καὶ λεπτὲς ἀποστολὰς.

Μιὰ τέτοια ἀποστολὴ ἔφερε τὸν πρῶτον διερμηνέα τοῦ Προξενείου Πατρῶν στὰ Γιάννενα, τὸ 1818.

Ὁ Βλασόπουλος εἶχε λάβει ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἑγγραφα, ποὺ ἔπρεπε νὰ φθάσουν στὰ χέρια τοῦ Καποδίστρια, στὴν Κέρκυρα, χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν οἱ Ἄγγλοι, κάτοχοι τῶν Ἐπτανήσων ἀπὸ τὸ 1815. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἦταν τόσο εὐκόλον. Ὅσοι ἔμπαιναν στὰ Ἐπτάνησα ἔπρεπε νὰ περάσουν ἀπὸ λοιμοκαθαρτήριον, ὅπου γινόταν τὶς περισσότερες φορὲς σωματικὴ ἐρευνά καὶ κατάσχεσις τῶν ὑπόπτων ἐπιστολῶν. Ὁ Παπαρρηγόπουλος, μὲ ὅλη τὴ συναίσθησιν τῆς δυσκολίας, ἀνέλαβε τὴ μεταφορὰ καὶ τὴν ἐπίδοσιν τῶν ἐγγράφων. Ἀντὶ ὅμως νὰ πάῃ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ Ἰόνιον, ποὺ θὰ προκαλοῦσε τὶς ὑποψίες τῶν ἀγγλικῶν ἀρχῶν, ἀκολούθησε κοπιαστικώτερον, ἀλλ' ἀσφαλέστερον δρομολόγιον. Ἀπὸ τὸ Γαλαξείδι πέρασε στὰ Σάλωνα, στὰ Τρίκαλα ὕστερα, καὶ ἔφθασε στὰ Γιάννενα, ὅπου βρῆκε τὸν παλιὸν γνώριμόν του, περιποιητικὸν καὶ διαχυτικώτατον. Τὸ σκοπὸν, βέβαιον, ὁ Ἀλῆς δὲν τὸν ἤξερε, διευκόλυνε ὅμως τὸν Παπαρρηγόπουλον στὴ συνέχισιν τοῦ ταξιδιοῦ του. Καὶ ἔτσι, ἀπὸ τὸν ὄρμον τῆς Σαγιάδας πέρασε ἀπέναντι στὴν Κέρκυραν, καὶ προσποιούμενος πὼς εἶχε ἐμπορικὰς ὑποθέσεις πραγματοποιοῖ τὴ συνάντησιν γιὰ τὴν ὁποίαν ἦταν σταλμένος.

1. Ἰωάννου Φιλήμονος, Δοκίμιον περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, Ναύπλιον, 1884, τ. Α' σελ. 407.

2. Ἰωάν. Φιλήμονος, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 339.

Κι ἡ ἐπιστροφή ὅμως ἔπρεπε νὰ μὴ γεννήσῃ καμμιά ὑπόνοια καὶ προπαντὸς νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ κατασκοπεῖα ποὺ ἐργαζόταν συστηματικά, παρακολουθώντας μὲ τὰ ὄργανά της τὴν κίνηση τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ξένων Δυνάμεων. Γι' αὐτὸ ὁ Παπαρρηγόπουλος ναύλωσε πλοῖο μὲ πρόφασιν πὼς θὰ πάῃ στὴ Λευκάδα, ἀποβιβάστηκε ὅμως στὴ Σαγιαάδα πάλι, μὲ σκοπὸ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἴδιο δρομολόγιο, ἐπειδὴ, ἐκτὸς ἀπὸ ἄλλους λόγους, κρατοῦσε ἐμπιστευτικὰ ἔγγραφα τοῦ Καποδίστρια πρὸς τὸ Ρωσικὸ Προξενεῖο.

Ὁ Γούδας ἀναφέρει πὼς τὰ δυὸ αὐτὰ ταξίδια ἔγιναν τὴν ἀνοιξὴ καὶ συγκεκριμένα ὅτι στὴν Κέρκυρα ἔφθασε «ἀνήμερα τῆς Λαμπρᾶς»¹. Ὁ Παπαρρηγόπουλος πέρασε ἀπὸ τὰ Γιάννενα καὶ λίγους μῆνες ἀργότερα, καταχέιμωνα, κι ἡ ἀποστολὴ του αὐτὴ τὴ φορὰ ἦταν σχετικὴ μὲ τὴν ἐπαναστατικὴ κίνηση. Σ' αὐτὴν τὴν καινούργια συνάντηση, οἱ συζητήσεις στράφηκαν γύρω ἀπὸ τὴ Φιλικὴ Ἑταιρεία, ποὺ τὴν ὑπαρξή της ὑποπτευόταν ὁ Ἀλῆς κι ἐξακολουθοῦσε νὰ διατηρῇ τὶς ὑποψίες του παρὰ τὴν κατηγορηματικὴ ἄρνηση τοῦ Παπαρρηγόπουλου. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἀπὸ τὶς συνομιλίες αὐτὲς ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ Σατράπη πρὸς τὸν «φίλο» του ἐνισχύθηκε καὶ τὸν ἐφωδίασε μ' ἓνα ἔγγραφο, ποὺ δείχνει τὶς διαθέσεις του ἀπέναντι στὸν μοναδικὸ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀντιπρόσωπο τῆς Ρωσίας, μὲ τὸν ὁποῖον ἐρχόταν σὲ προσωπικὴ ἐπαφή. Εἶναι, ἀκόμη, χαρακτηριστικό, γιατί παρουσιάζει ἔμμεσα τὶς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετώπιζε στὰ ταξίδια του, τὰ τόσο συχνά, ὁ Παπαρρηγόπουλος:

«Εἴδομαι πρὸς ὅλους τοὺς κασαμπάδες² καὶ χωρία ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα καὶ ἕως εἰς τὸν Ἑμπαχτον³, ἀπερνᾷ ὁ ἀγαπητός μας κύρ Τζοάννης Παπαρρηγόπουλος, δραγουμάνος τοῦ φίλου μᾶς κύρ Γκενεράλ Κοτσόλου τῆς Ρωσίας, διὰ τὸν Μωρέα, ὁ ὁποῖος ὅπου ἤθελε γυρίσει καὶ σταθῇ νὰ τὸν δεχθῇτε μὲ τιμὴν καὶ μὲ κονάκι⁴ καὶ μὲ περιποίησιν, ὅπου νὰ μείνῃ εὐχαριστημένος ὅθεν ἀπεράσει, τόσον ἀπὸ τὴν δεξίωσιν καὶ ζωοτροφίαν του, καθὼς καὶ ἀπὸ ἄλογα ἂν ἤθελε τοῦ ἀποστάσου καὶ ζητήσῃ, τόσον εἰς τοὺς μεντζηλχανέδες⁵ καθὼς καὶ εἰς κανένα χωρίον ὅπου τύχει, νὰ τοῦ δοθοῦν χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἀργοπορίαν καὶ πρόφασιν, καὶ νὰ μὴν κάμετε ἀλλέως ἀπὸ ὅ,τι προστάζω, ὅτι καίλης δὲν γίνομαι⁶, ἐξ ἀποφάσεως.

Ἰωάννινα, 11 Νοεμβρίου 1818»¹.

Τὰ ταξίδια αὐτά, παρ' ὅλες τὶς προφυλάξεις μὲ τὶς ὁποῖες πραγματοποιήθηκαν, κίνησαν τὶς ὑποψίες τῶν Ἀγγλικῶν ἀρχῶν. Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Παπαρρηγόπουλου στὴν Κέρκυρα τὴν πρώτη φορὰ γιὰ «ἐμπορικὰς ὑποθέσεις», τὸ ξεμπαρκάρισμά του στὴ Σαγιαάδα κατὰ τὴν ἀναχώρηση, ποὺ δὲν πρόλαβαν νὰ τὴν ἐμποδίσουν οἱ Ἀγγλοὶ ἂν κι ἔστειλαν πλοῖα νὰ τὸν κυνηγήσουν, ἡ δεύτερη ἐπίσκεψή του στὸν Ἀλῆ μέσα σὲ τόσο σύντομο χρονικὸ διάστημα, δὲν ἦταν ἀσήμαντα

1. Γ ο ὕ δ α ς, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 193.

2. Κωμοπόλεις, 3. Ναύπακτος, 4. Κατάλυμα, 5. Ταχυδρομικοὶ σταθμοί, 6. Δὲν ἐξευμενίζομαι.

7. Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν Σ π. Π. Ἀ ρ α β α ν τ ι ν ὀ, Ἱστορία Ἀλῆ Πασᾶ τοῦ Τεπελενλή, Ἐν Ἀθήναις, 1895, σελ. 582.

γεγονότα. Μὴ μπορώντας ὁμως νὰ προβοῦν σὲ καμμιά ἐνέργεια ἐναντίον του, λόγω τῆς διπλωματικῆς του ιδιότητος, ἀρκέσθησαν νὰ ἐπιπλήξουν τοὺς προξένους τῆς Κερκύρας καὶ τῶν Πατρῶν, ἀπ' τοὺς ὁποίους διέφυγαν οἱ κινήσεις του. Ἀργότερα μάλιστα ἔφθασαν μερικοὶ στὸ ὑπερβολικόν, ἀσφαλῶς, σημεῖο νὰ πιστεύουν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάσταση δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἐκραγῇ, ἂν ἔλειπε ὁ διερμηνέας τοῦ Ρωσικοῦ Προξενείου! Κι ὅταν τὸ κίνημα εἶχε φουντώσει καὶ οἱ Ἀγγλοὶ τῆς Ἐπτανήσου κρατοῦσαν ἐχθρικήν στάσιν ἀπέναντι τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων, προγράφοντας ὅλους τοὺς κατοίκους τῶν νησιῶν, ποὺ κρυφὰ ξέφευγαν γιὰ νὰ λάβουν μέρος στὴν ἐπανάσταση ἢ ἐμποδίζοντάς τους μὲ κάθε τρόπο, μιὰ ἀγγλικὴ ἐφημερίδα τῆς Μάλτας ἔγραφε: «Εἶναι πολὺ ἀργά! Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ματαίως ἐπιδιωκομένου σήμερον σκοποῦ, ἔπρεπε ν' ἀπαγχονισθῇ ὁ διερμηνεὺς τοῦ Βλασπούλου Παπαρρηγόπουλος, ὅτε συνεννοεῖτο εἰς Κέρκυραν μετὰ τοῦ Καποδιστρίου καὶ διεβουκόλει συνάμα καὶ τὸν Ἀλῆ Πασᾶν»¹.

Ἡ «διαβουκόλησις» αὐτὴ τοῦ Ἀλῆ ἀπὸ τὸν Παπαρρηγόπουλο ὑπῆρξε τὸ μεγαλύτερον ἴσως ἐπίτευγμά του καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες καὶ ἐξυπηρετικώτερες γιὰ τὸ γένος ἐνέργειές του.

Τὸ ἔδαφος εἶχε καλὰ προπαρασκευασθῇ καὶ ὁ βεζύρης εἶχε πιά τυφλὴ ἐμπιστοσύνη καὶ ἀπόλυτη πεποίθησιν στὸν Ἑλληνα προξενικὸ ὑπάλληλον. Ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος, μόνον ὑποψίες εἶχε γιὰ τὴν ὀργανωμένη προετοιμασίαν, ἀγνοώντας τὴν ἔκτασίν της, ἀγνοώντας ἀκόμη πὼς δὲν ἦταν λίγοι οἱ κατηχημένοι μέσα στὴν ἴδια τὴν αὐλή του.

Ἡ στρατιωτικὴ του δύναμις ἦταν ἀρκετὰ ὑπολογίσιμη καὶ ἡ ἔπρεπε νὰ τὴν οἰκιοποιηθοῦν κατὰ ὅποιονδῆποτε τρόπο οἱ Ἕλληνες ἢ νὰ τὰ τὴν ἐξουδετερώσουν, στρέφοντάς τὴν ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου, πρᾶγμα ποὺ παρουσίαζε καὶ περισσότερα πλεονεκτήματα καὶ περισσότερες πιθανότητες ἐπιτυχίας. Ὅπωςδῆποτε καὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον ἦταν ἀρκετὰ δύσκολα, ἐφόσον σὰν ὄρος, παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην μερικῶν Φιλικῶν², ἔμπαινε, νὰ μὴν προδοθῇ ἡ ὑπαρξὴ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας στὸν Σατράπη. Χρειαζόταν περίσκεψιν καὶ λεπτότης στὸ χειρισμὸ τοῦ ζητήματος, χρειαζόταν προπαντὸς ἄνθρωπος κατάλληλος, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ τὸν πλησιάσῃ, νὰ δῇ τὶς διαθέσεις του καὶ νὰ ἐξακριβώσῃ τὰ σχέδιά του, χωρὶς νὰ φανῇ πὼς εἶναι εἰδικὸς ἀπεσταλμένος.

Τὰ βλέμματα ὅλων στράφηκαν πρὸς τὸν Παπαρρηγόπουλο, ποὺ ἀπὸ χρόνια, μὲ διάφορες προφάσεις, τὸν ἐπισκεπτόταν στὰ Γιάννενα καὶ πού, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν φιλίαν ποὺ τοὺς ἔνωνε, εἶχε πάντα διαφορὰς Ρώσων ὑπηκόων νὰ τακτοποιήσῃ.

Ὁ Παπαρρηγόπουλος αὐτὴ τὴν φορὰ —ἀρχὴς τοῦ 1820— ἔπρεπε νὰ ἀναμνησθῇ μιὰ ὁποιαδήποτε ὑπόθεσιν ποὺ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐπίσκεψίν του. Σκέφτηκε πὼς πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ ὁ Ἀλῆς εἶχε φορολογῆσαι τὰ κληροδοτήματα τοῦ Καπλάνη³ μὲ ἑκατὸ χιλιάδας γρόσια, παρὰ τὶς ἔντονες διαμαρτυρίες τῆς Ρωσίας.

1. Γ ο ὑ δ α ς, ἐνθ' ἄνωγ. σελ. 194.

2. Ἰ ω ἄ ν ν ο υ Φ ι λ ῆ μ ο ν ο ς, ἐνθ' ἄνωγ. σελ. 206·207.

3. Γ ο ὑ δ α ς, ἐνθ' ἄνωγ. σελ. 211.

Μὲ τὴν πρόφασιν αὐτὴ θὰ πῆγαινε στὰ Γιάννενα, γιὰ νὰ διεκδικήσῃ τὰ χρήματα, θὰ φρόντιζε ὅμως ταυτόχρονα νὰ πληροφορηθῇ μὲ πλάγιο τρόπο ὁ Ἀλῆς, πῶς ἡ Ρωσία ἦταν τρομερὰ ἐξωρισμένη, ὥστε νὰ τὸν προσκαλέσῃ ἐκεῖνος καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ γιὰ τὸν ἐξευμενισμό της.

Ἦξερε ὁ διερμηνέας τοῦ Ρωσικοῦ Προξενείου πῶς ὁ Βεζύρης θὰ ἐπεδίωκε νὰ τὸν κολακέψῃ καὶ νὰ τὸν περιποιηθῇ, ἔστω κι ἂν εἶχε πληροφορηθῇ τὴν ὑπαρξὴ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας¹, ἔστω κι ἂν ἀκόμη πίστευε πῶς ἡ Ρωσία δὲν ἦταν ἀμέτοχη. Εἶχε κάθε λόγο νὰ ἐξακολουθῇ νὰ θέλῃ τὴ φιλία της, ὑπολογίζοντας πῶς, ὕστερα ἀπ' τὴν ἐγκατάλειψή του ἀπὸ τὶς ἄλλες δυνάμεις, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴ Γαλλίαν, αὐτὴ θὰ τοῦ συμπαραστεκόταν, σὲ περίπτωσιν ποὺ οἱ σχέσεις του μὲ τὴν Ὑψηλὴ Πύλιν θὰ γίνονταν ὀξύτερες.

Γι' αὐτό, μόλις ἔμαθε πῶς ἡ ἐπιβολὴ τῆς φορολογίας ἐξακολουθοῦσε ν' ἀποτελῇ γιὰ τὴ Ρωσία ζήτημα ἀνοιχτό, κάλεσε ἀπὸ τὴν Πρέβεζαν, ὅπου βρισκόταν, τὸν Παπαρρηγόπουλον γιὰ τὸν διακανονισμό του. Μολονότι στὴν πρώτη πρόσκλησιν πῆρε ἀρνητικὴ ἀπάντησιν, δὲν δίστασε νὰ τὴν ἐπαναλάβῃ, ὥσπου ὁ Παπαρρηγόπουλος, θυμωμένος τάχα, γιὰ τὴν ὄχι φιλικὴ πολιτικὴ τοῦ Ἀλῆ ἀπέναντι τῆς χώρας ποὺ ἐκπροσωποῦσε, πῆγε καὶ τὸν βρῆκε, ὅχι σὰν διπλωματικὸς ὑπάλληλος, ἀλλὰ σὰν φίλος προσωπικός.

Ἡ συνομιλία τοὺς τῆς πρώτης μέρας στράφηκε γύρω ἀπὸ γενικώτερα ζητήματα καὶ ὁ διερμηνέας τοῦ Ρωσικοῦ Προξενείου παρέσυρε τὸν ἀποστάτη τῆς Πύλης στὸ θέμα, γιὰ τὸ ὁποῖο ἦταν σταλμένος. Ἐνα μέρος ἀπὸ τὴ συζήτησιν τὸ διέσωσε ὁ Γούδας², ἀπὸ ἀφήγησιν τοῦ ἴδιου τοῦ Παπαρρηγοπούλου, ποὺ ζοῦσε ἀκόμη ὅταν γράφονταν οἱ «Παράλληλοι Βίοι».

Ὁ Ἀλῆς ῥώτησε ἂν μπορῇ νὰ ἐλπίζῃ σὲ οὐσιαστικὴ συνδρομὴ τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως γιὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ Σουλτάνου.

«*Ἡ κυβέρνησίς μου*—τοῦ ἀπάντησε διπλωματικώτατα ὁ Παπαρρηγόπουλος—*δὲν δύναται νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τοῦ Σουλτάνου χάριν ἑνὸς ἀπηνόῦς διώκτου τῶν ὁμοπίστων της. Ἄν ἄλλως ἐπολιτεύεσο μετὰ τῶν Γραικῶν, οὐδεμίαν ἀνάγκην θὰ εἶχε ξένης συνδρομῆς. . . Παῦσον νὰ τοὺς καταδιώκῃς καὶ ἡ μὲν κυβέρνησίς μου θὰ εἶναι πάντοτε εὖνους πρὸς σέ· οὗτοι δὲ δύνανται νὰ σέ ἀναδείξωσι καὶ ἡγεμόνα ἀνεξάρτητον· ἄλλως, γινώσκεις ὅτι αἱ σχέσεις τῆς κυβερνήσεώς μου μετὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης εἶναι λίαν καλαί, ἀπὸ σοῦ ὅμως ἐξαρτᾶται νὰ διαρραγῶσιν· ἐὰν μὲν σὺ κηρυχθῇς ἐπαναστάτης καὶ περιποιηθῇς τοὺς Χριστιανούς, ἡ δὲ Πύλη, κινουμένη κατὰ σοῦ, θελήσῃ νὰ προσβάλῃ καὶ αὐτούς, βεβαίως καὶ ἡ κυβέρνησίς μου θὰ ἐπωφεληθῇ τῆς περιστάσεως νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον· σπεῦσον, λοιπόν, νὰ οἰκειωθῇς ἐκ προκαταβολῆς τὴν συνδρομὴν τῆς Ρωσίας· τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἐν μόνον δύναμαι νὰ πράξω· νὰ προτρέψω τοὺς Χριστιανούς νὰ σέ ἐμπιστεύωνται περισσότερον».*

1. Τὴν εἶχε προδώσει ὁ Ζακυνθινὸς Διόγος· βλ. Γερμανοῦ Παλαίου Πατρών, Ἀπομνημονεύματά τινα τῆς κατὰ τοῦ τυράννου τῶν Ἑλλήνων ὁλοφροῖας, σελ. 5·6.

2. Γ' αὐδ ας, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 211·212.

Κι ὅταν ὁ Ἀλῆς τὸν παρακάλεσε νὰ φροντίσῃ προσωπικὰ γιὰ τὸν ἐξευμενισμό τῆς Ρωσίας, ὁ Παπαρρηγόπουλος συνέχισε : «*Περιττὸν τοῦτο, ὅταν οἰκειωθῇς τοὺς Χριστιανούς. Ἀλλ' ἂν ἐπιμένῃς δύναμαι νὰ ζητήσω διαταγὰς, ἵνα ἀπέλθω αὐτοπροσώπως εἰς τὴν Πετρούπολιν, διότι ταῦτα εἶναι ἐμπιστευτικά καὶ δὲν γράφονται*».

Ὁ διάλογος αὐτός, ὁ τόσο ἀποφασιστικὸς γιὰ τὸν ἀγῶνα, τέλειωσε μὲ τὴν ὑπόσχεση τοῦ Ἀλῆ, ὅτι «*θὰ πράξῃ τὰ πάντα*».

Τὴν ἐπομένη ὁ Παπαρρηγόπουλος παρουσιάσθηκε μὲ τὴ διπλωματικὴ του ιδιότητα γιὰ τὸ ζήτημα τῶν κληροδοτημάτων, ἀφοῦ γι' αὐτὰ ὑποκρινόταν πὼς εἶχε ἔλθει, καὶ συμφώνησαν νὰ διορίσουν «*αἵρετοὺς κριτὰς*»¹, πὺν θὰ τὸ τὰκτοποιοῦσαν.

Ἡ ἀποστολὴ εἶχε ἐπιτύχει σὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες. Κι οἱ δυὸ ἀπέφυγαν νὰ μιλήσουν γιὰ τὴ Φιλικὴ Ἑταιρεία — εἶχε λάβει ἄλλωστε γι' αὐτὸ εἰδικὴ ἐντολὴ ὁ Παπαρρηγόπουλος — καὶ ἡ συμφωνία τοὺς στηριζόταν στὴν προσωπικὴ τους φιλία καὶ στὴν ἀμοιβαία τους ἐμπιστοσύνη. Ὁ Ἀλῆς ὅμως τὴ συζήτησή του μὲ τὸν προξενικὸ ὑπάλληλο θέλησε σὲ λίγο νὰ τὴν ἐκμεταλλευθῇ.

Ὅταν τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1820 ὁ Σουλτάνος ἀποφάσισε ὀριστικὰ ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν ἀνυπότακτο Βεζύρη του, ὁ τύραννος τῶν Ἰωαννίνων φρόντιζε νὰ βρῇ συνεργάτες καὶ συμπαραστάτες στὴν ἀντίστασή του. Κάλεσε προκρίτους καὶ καπετάνιους σιὸ σεράϊ του, τοὺς ἔδειξε τὰ σημεῖα τῆς Ἑταιρείας, ὅσα εἶχε μάθει ἀπὸ τὸν Διόγο, καὶ τοὺς εἶπε πὼς ἔχει ἀπ' εὐθείας ἐπαφὴ καὶ ἐπικοινωνία μὲ τὸν Τσάρο Ἀλέξανδρο. Στὴν ἐκπληξή καὶ στὴ δυσπιστία τοὺς, στὴν ἐπιφυλακτικότητά καὶ τὸ φόβο τοὺς ὁ Ἀλῆς εἶπε : «*Μπρὲ εἰς ποῖον τὰ λέτε αὐτά ; νομίζετε ὅτι δὲν ἤξεύρω τί ἐργάζεσθε καὶ τί παρασκευάζετε ; Ὅλα τὰ γνωρίζω ἀπὸ τὸν πρόξενον, τὸν Ἰωάννην Παπαρρηγόπουλον, τὸν ὁποῖον βλέπω πολὺ συχνὰ καὶ συνεννοοῦμαι*»².

Εἶναι φανερὸ πὼς ἡ «ἀποκάλυψη» αὐτὴ ἦταν ἓνα τέχνασμα καὶ εἶχε σκοπὸ νὰ παρασύρῃ τοὺς καπετάνιους σὲ ἐπικίνδυνες γιὰ τὴν ὥρα ἐνέργειες, πρᾶγμα πὺν ἀμέσως ἐγίνε ἀντιληπτό³.

Ὁ Παπαρρηγόπουλος ἐπιστρέφοντας στὴν Πελοπόννησο, ἀνέφερε στὸν Βλασόπουλο καὶ στὸν Παλ. Πατρῶν Γερμανὸ τίς διαθέσεις τοῦ Ἀλῆ καὶ ἄρχισε νὰ ἐτοιμάζεται γιὰ τὴν Πετρούπολη. Ὁ σκοπός, βέβαια, ἐνὸς τόσο ἐπίπονου ταξιδιοῦ δὲν ἦταν νὰ μεταβιβάσῃ στὴν κυβέρνησή του τίς ἐπιθυμίες καὶ τίς ἐλπίδες τοῦ τυράννου τῆς Ἡπείρου. Τὸ πρᾶγμα θὰ ἦταν καὶ παράτολμο καὶ ἄστοχο, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατο νὰ πεισθῇ ὁ Τσάρος, ὅταν λάβωμε ὑπ' ὄψη τὴ στάση πὺν κρατοῖσε ἡ Ρωσία, στάση ἐπιφυλακτικὴ καὶ ἀντίθετη σὲ τέτοιου εἴδους κινήματα.

1. Γιὰ τὸ θεσμὸ τῶν «αἵρετῶν κριτῶν» καὶ ἰδιαίτερα στὰ Γιάννενα, βλ. ὅσα ἐγραψε πρόσφατα ὁ Λ. Ι. Βρανούσης : Ἀθανάσιος Ψαλίδας, ἐκδόσεις «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» 1952, σελ. 88-41.

2. Σ π. Π. Ἀραβαντινοῦ, Ἱστορία Ἀλῆ Πασᾶ, σελ. 584.

3. Γερμανοῦ Παλ. Πατρῶν, Ἀπομνημονεύματα, σελ. 61.

Ἐπρεπε ὅμως νὰ πεισθῇ χωρὶς ἀμφιβολία ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ὅτι ἡ μετάβαση τοῦ Παπαρρηγοπούλου στὴ Ρωσία αὐτὸν ἐπρόκειτο νὰ ἐξυπηρετήσῃ. Εἶχε ἐξ ἄλλου νὰ ἀντιμετωπίσῃ ὁ Παπαρρηγόπουλος τὴν κατασκοπεία τῶν ἄλλων δυνάμεων, ποὺ ἔβλεπαν μὲ ἀνησυχία τὰ συχνὰ αὐτὰ ταξίδια του στὰ Γιάννενα κι' ἔστελναν ὄχι σπάνια πίσω του εἰδικοὺς πράκτορες γιὰ τὴν παρακολούθησή του¹.

Φθάνοντας στὴν Κωνσταντινούπολη μίλησε μὲ τὸν Ρῶσο πρεσβευτὴ Στρογκόνωφ καὶ μολονότι ἐκεῖνος δέχτηκε μὲ ἀπάθεια καὶ ἀδιαφορία τὶς προτάσεις τοῦ Βεζύρη, ὁ Παπαρρηγόπουλος ἔγραψε στὸν Ἀλῆ πὼς θὰ μπορούσε νὰ ἐλπίζῃ στὴ γρήγορη πραγματοποίηση τῶν συμφωνιῶν τους. Συνέχισε ὕστερα τὸ ταξίδι του γιὰ τὴ συνάντηση τοῦ Ὑψηλάντη, ποὺ τὸν βρῆκε στὸ Κισνόβ νὰ ἐτοιμάζεται ἐντατικά γιὰ τὴν ἑναρξὴ τοῦ ἀγώνα.

Θὰ ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸ θέμα νὰ ἐξιστορηθῇ μὲ λεπτομέρειες ἡ δραματικὴ αὐτὴ συνάντηση καὶ ἡ ἀπεγνωσμένη προσπάθεια τοῦ ἀπεσταλμένου τῶν Φιλικῶν τῆς Πελοποννήσου νὰ πείσῃ τὸν πρίγκιπα ὅτι οἱ πληροφορίες του γιὰ τὴν κατάσταση στὴν Ἑλλάδα ἦταν ὑπερβολικὰ αἰσιόδοξες κι ὅτι ἡ ἐπανάσταση δὲν ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰ νότια τμήματα τῆς χώρας. Πρέπει ὅμως νὰ ἀναφερθῇ ὅτι τοῦ τόνισε ἐμφατικά τὴ σημασία ποὺ εἶχε ἡ ἀποστασία τοῦ Σατράπη, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος εἶχε παρασύρει στὴ μάταιη, ἀλλὰ σωστικὴ γιὰ τὸ Γένος ἐλπίδα ὅτι ἡ Ρωσία θὰ ἦταν πρόθυμη νὰ κηρύξῃ πόλεμο ἐναντίον τῆς Πύλης, στὴν περίπτωση ποὺ θὰ ἀποστατοῦσε².

Ταυτόχρονα δὲν παρέλειψε ὁ Παπαρρηγόπουλος νὰ στείλῃ καὶ δεύτερο γράμμα στὸν Ἀλῆ, ἐνημερώνοντάς τον γιὰ τὶς ἐνέργειές του, ποὺ μονάχα στὸ δικό του συμφέρον, δῆθεν, ἀπέβλεπαν. Γι' αὐτὸ κι ὅταν ὁ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων ἔμαθε πὼς ὁ στρατὸς τοῦ Ὑψηλάντη ἄρχισε τὴν ἐπαναστατικὴ του δράση, μεθυσμένος ἀπὸ χαρὰ, βέβαιος πὼς δὲν εἶχε ἀπατηθῇ καὶ πιστεύοντας ὅτι ἡ τροπὴ αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἦταν συνέπεια τῶν συνεννοήσεών του μὲ τὸν Ναξιῶτη φιλικό, ξέσπασε σ' ἓνα μονόλογο ἐπαναλαμβάνοντας «εὖγε σου, Παπαρρηγόπουλε».³

Περίμενε ὅμως πάντα μιὰ πιὸ ἐπίσημη καὶ πιὸ συγκεκριμένη ἀπάντηση, ἐλπίζοντας πὼς ἦταν δυνατό νὰ συντονισθοῦν οἱ ἐνέργειές του μὲ τὶς ἐνέργειες τῶν ἐπαναστατημένων Ἑλλήνων. Σ' ἓνα γράμμα του πρὸς τὸν Περραιβό, ποὺ ἀπὸ τὸν Ὑψηλάντη εἶχε διορισθῇ «Ἀρχηγὸς τῶν Ἡπειρωτικῶν ὅπλων» ἔγραφε στὶς 6 Ἀπριλίου 1821 :

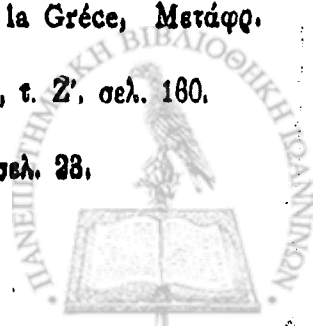
«Ἦδη δὲ παρακαλῶ νὰ μὲ φανερώσῃς μὲ πρῶτον ἐκτεταμένα, ὅποιαν ἀποκρίσιν ἔλαβεν ὁ φίλος [=Παπαρρηγόπουλος], ὅστις εἶχε σταλῇ εἰς τὰ βόρεια μέρη ὑπὲρ τῆς τρεχούσης ὑποθέσεώς μου διότι περὶ μὲν τῆς ἐπιστροφῆς του ἐκεῖθεν εἶδῃσιν ἔχω, περὶ δὲ τῆς ἀποκρίσεώς του οὐκ ἔχω»⁴.

1. Βλ. P o u q u e v i l l e, Histoire de la régénération de la Grèce, Μετάφρ. Ξενοφ. Ζύγουρα, τ. Β' σελ.54.

2. G. G e r v i n u s, Insurrection e régénération de la Grèce, τ. 2', σελ. 180.

3. Γ ο ύ δ α ς, ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 218.

4. Χρ. Π ε ρ ρ α ι β ο υ, Ἀπομνημονεύματα πολεμικά, τ. Α', σελ. 28.

Ἀλλὰ γιὰ τὸν Ἀλῆ ἦταν ἀργὰ πιά. Οἱ παγίδες ποὺ τοῦ εἶχε στήσει ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία ἀποδείχτηκαν ἀποτελεσματικώτατες καὶ ὁ Βεζύρης εἶχε παρα-
συρθῇ ἀνεπανόρθωτα. Δὲν ὑπῆρχε κανένας λόγος νὰ διατηρῇ ἐπικοινωνία μαζί
του ὁ Παπαρρηγόπουλος, ἀφοῦ τὸ σχέδιό του εἶχε τελεσφορήσει. Καὶ μολονότι
θὰ ἦταν ἀφέλεια νὰ παραδεχθῇ κανένας ὅτι ἡ ἀποστασία τοῦ Ἀλῆ ὀφείλεται
ἀποκλειστικὰ στὴν διπλωματικότητα καὶ στὶς ἐνέργειες τοῦ προξενικοῦ ὑπαλλήλου,
ὅμως δὲν πρέπει νὰ παραγνωρισθῇ ἡ οὐσιαστικὴ συμβολή του στὴ δημιουργία
τοῦ ἀντιπερισπασμοῦ ποὺ προκίλεσαν στὰ σουλτανικὰ στρατεύματα οἱ πολεμικὲς
ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τοῦ ἀποστάτη.

Ἴσως ἡ ἀνέκδοτη ἀλληλογραφία του, ποὺ δυστυχῶς δὲν εἶναι δυνατό νὰ
μελετηθῇ ἂν δὲν λειτουργήσῃ ξανά τὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἑθνολογικῆς
Ἑταιρείας, θὰ συμπλήρωνε τὶς πληροφορίες μας, ἀποκαλύπτοντας καὶ ἄλλα περι-
στατικὰ στὶς σχέσεις του μὲ τὸν σατράπη τῶν Ἰωαννίνων.

Ἀλλὰ ἡ ἐκτίμηση καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν ἡγετῶν τῆς ἐπαναστάσεως πρὸς τὸ
πρόσωπο τοῦ διερμηνέως τῆς ρωσικῆς διπλωματίας, ποὺ φαίνεται στὰ ἀπομνημο-
νεύματα καὶ στὰ ἔγγραφά τους, δείχνει τὴν ὁμόθυμη ἐκτίμηση τοῦ ἔργου του.
Οὔτε μπορεῖ νάναί ἀπλῶς τυπικὸ τὸ παρακάτω ἔγγραφο ποὺ τοῦδωσαν οἱ πολιτι-
κοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἀρχηγοὶ τῆς Πελοποννήσου, ὅταν μετὰ τὴν ἐπιστροφή του
ἀπὸ τὴ Ρωσία, ἔφυγε ἀπὸ τὴν Πάτρα γιὰ τὴ Σμύρνη, ὅπου εἶχε μετατεθῇ:

«Τὸ συμμαρτυρεῖν τῇ ἀληθείᾳ καὶ συνιστᾶν τοὺς καλῶς καὶ τιμίως πολι-
τευομένους νόμιμόν τε ἐστὶ καὶ δίκαιον. Τὸν μὲν γὰρ Τζοάνην Παπαρρηγόπουλον,
πρὸ χρόνων ἱκανῶν κατοικοῦντα ἐν Πάτραις καὶ ὑπουργοῦντα εἰς τὸ ἐκεῖ Ρωσι-
κὸν Κοινοβούλιον, καὶ οὐ μόνον τῶν καθηκόντων τῶν ἀναγομένων τῇ πολιτικῇ
κοινωνίᾳ καὶ τῇ ἀρίστῃ οἰκονομίᾳ τοῦ ὑπουργήματός του ἀκριβῆ φύλακα ἀναδει-
χθέντα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν καθ' ἑαυτὸν βίον ἀνεπίληπτον πάντῃ καὶ ἀμεμπτον
κατὰ πάντα λόγον καὶ τρόπον ἀναφανέντα καὶ τῶν ὁρθοδόξων ἡθῶν ἀκριβῶς
ἀντεχόμενον, εἰς δὲ τὰ φιλογενῆ ἔργα κατ' οὐδὲν τῶν φιλογενεστέρων ἀπολειπό-
μενον, ὡς ἐκ φιλογενῶν καὶ ὁρθοδόξων γονέων καταγόμενον καὶ καλῶς ἀν-
τραφέντα καὶ παιδευθέντα καὶ διὰ τοῦτο παρὰ πάντων κοινῶς τῶν Χριστια-
νῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Ὀθωμανῶν ἀγαπώμενον καὶ τιμώμενον διὰ τε
τὰ φυσικὰ αὐτοῦ καὶ ἐπίκτητα προτερήματα, συνιστῶμεν διὰ τοῦ παρόντος ἡμε-
τέρου πιστοποιητικοῦ γράμματος, τοιοῦτον εἰδότες τὸν ἄνδρα διὰ πολυχρονίου
συναναστροφῆς καὶ πείρας καὶ γνωστοποιοῦντες πρὸς ἅπαντας τὸν αὐτοῦ χαρα-
κτῆρα, ἵνα ἀξιωθῇ δικαίως τῆς πρεπούσης τιμῆς, ὅπου ποτ' ἂν ἀπέλθῃ.

Ἐπὶ τούτῳ γοῦν δέδοται αὐτῷ τὸ παρὸν ἐνυπόγραφον ἡμῶν γράμμα.
,αωκ' Νοεμβρίου κδ'.

† Ὁ Πατρῶν Γερμανός. † Ὁ Χριστιανουπόλεως Γερμανός. † Ὁ Κερνίκης
Προκόπιος. — Ἀλέξιος Οἰκονόμος, Σωτήριος Χαγαλάμπης, Ἰωάννης Περούκας,
Παναγιώτης Ζαριφόπουλος, Σωτήριος Π. Νοταρᾶς, Ἀνδρέας Ζαῖμης, Ἰωάννης
Δασίου, Θεόδωρος Παπαγιαννόπουλος, Κανέλος Παπαγιαννόπουλος, Δημήτριος
Ζαῖμης, Σωτήριος Θεοδώρου, Νικόλαος Λόντος»¹.

1. Γ ο ύ δ α ς, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 219-220, Ἀ γ α π ι, Ἀ γ α π η τ ο υ ἐνθ' ἄνωτ. σ. 488-489.

Ἀπὸ τῆ Σμύρνης ὁ Παπαρηγόπουλος ἀναμίχθηκε μὲ τὴν ἴδια δραστηριότητα στὴν Ἑλληνικὴ ἐπανάσταση καὶ οἱ διπλωματικὲς ἱκανότητές του ξαναφάνηκαν στὴ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου (Ὀκτώβριος 1827) καὶ στὴν παράδοση τῶν τουρκικῶν φρουρῶν τοῦ Μεσολογγίου, τῆς Ναυπάκτου καὶ τοῦ Ἀντιρρίου, τὸ Μάη τοῦ 1829, πού, ὅπως γράφει σ' ἓνα γράμμα του ὁ Μιαούλης, «*χρεωστεῖται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἀξιέπαινον ἄσκον προσπάθειαν, εἰς τὸν τιμιώτατον χαρακτῆρά καὶ εἰς τὴν ἱκανότητα τοῦ εὐγενοῦς Κυρίου Ἰωάννου Παπαρηγοπούλου, διὰ τοῦ ὁποίου ἔλαβον τέλος αἱ μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν Ὀθωμανῶν συμβάσεις, διὰ τὴν παράδοσιν τῶν ρηθέντων φρουρῶν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως*»¹.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση διωρίσθηκε Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ρωσίας στὴν Ἑλλάδα, ὥς τὸ 1862, συνεχίζοντας νὰ προσφέρει σὲ εἰρηνικοὺς τομεῖς τὶς ὑπηρεσίες του στὸ ἔθνος. Φτάνει νὰ σημειωθῇ πὼς τὶς πεντακόσιες χιλιάδες γρόσια πού τοῦδωσε ὁ Τσάρος, ἀμείβοντάς τον καὶ ὑλικῶς γιὰ τὴν εὐσυνειδησία του τὶς διέθεσε εὐεργετώντας ἰδρύματα καὶ ἀνακουφίζοντας ὅσους ὑπόφεραν καὶ ζητοῦσαν τὴ συνδρομὴ του.

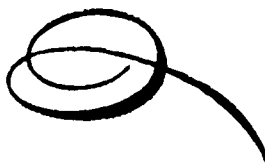
Στὸ θάνατό του, στὶς 18 τοῦ Νοέμβρη τοῦ 1874, πάνω ἀπ' τὸν τάφο του μίλησαν ὁ πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Π. Ρομποτός, ὁ δημοσιογράφος καὶ πολιτικὸς Τιμολέων Φιλήμων, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ποιητὴς Θεόδωρος Ὀρφανίδης καὶ ὁ Ἡπειρώτης καθηγητὴς Πανεπιστημίου Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης², πλέκοντας τὸ ἐγκώμιό τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀφιέρωσε μιὰ ζωὴ στὴν ἐκδούλευση τῶν ὁμογενῶν του.

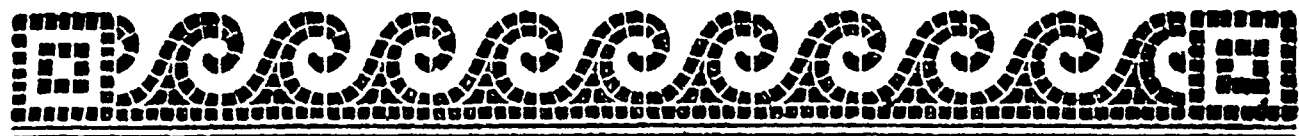
Σήμερα, στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του, τὸν Δαμαριῶνα τῆς Νάξου, εἶναι στημένη μιὰ προτομή, προσκύνημα γιὰ τοὺς συντοπίτες του, φτωχοὺς ἀνθρώπους ἐνὸς ἄσημου χωριοῦ, ποῦδωσε στὸν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας κάτι περισσότερο ἀπὸ ἓναν ἀπλὸ στρατιώτη.

ΒΑΣ. ΣΦΥΡΟΕΡΑΣ

1. Γ ο ύ δ α ς, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 240.

2. Τὰ κατὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ Ἰωάννου Παπαρηγοπούλου, γενομένην τὴν 18 Νοεμβρίου 1874. Ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς «Στοᾶς» 1875, σχ. 8ον σελ. 24.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ. ΜΠΑΡΑ

Η ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΔΡΥΪΝΟΥΠΟΛΕΩΣ*

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΕΣ—ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΩΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Παΐσιος Μωραΐτης (Ἰούλιος 1835). Φαίνεται ὅτι οὗτος κατάγονταν ἀπὸ τὸ Μωρητᾶ καὶ γι' αὐτὸ λέγεται Μωραΐτης. Πρῶν Ἀρχιδιάκος τῆς Μητρόπολης στὰ Γιάννενα. Δὲν ἐπρόλαβε νὰ σώσῃ στὴν Ἑδρα του. Ἀπέθανε στὰ Γιάννενα, πιθανὸν ἀπὸ συγκοπὴ καρδίας, ἢ ἂν πιστέψωμε κάποια ἀφελῇ παράδοση, τὸν νεαρὸ καὶ ὁμορφο δεσπότη μας τὸν ἔφαγαν μὲ τὸ μάτι ἀπάνω στὴ χειροτονία του (βλ. Κωδ. Πατρ. Ἀρχ. ΙΔ' σελ. 253).

Νεόφυτος (Νοέμβριος 1835 - 1841). Ἀργυροκαστρίτης γέννημα καὶ θρέμμα. Ἐκίνησε ξυπόλητος ἀπὸ τὸ Κάστρο καὶ γύρισε δεσπότης. Περήφανοι γι' αὐτὸ οἱ πατριῶτες του οἱ Καστεροί, τὸν ἐκαρτέρεσαν μὲ τραγούδια καὶ χαρές. Εἶχαν διπλὸ πανηγύρι. Ἐνα πού προβιβάστηκε ἡ Ἐπισκοπὴ τους σὲ Μητρόπολη, καὶ τὸ ἄλλο πού ἴσως γιὰ πρώτη φορὰ ἔρχονταν ντόπιος δεσπότης. Ἀπὸ τὴν ὥρα πού πάτησε ὁ Νεόφυτος στὸ Κάστρο, πρώτη του δουλειὰ ἦταν ν' ἀνοίξῃ τὰ σχολεῖα Ἀργυροκάστρου καὶ Δελβίνου πού τὰ βρῆκε κλεισμένα. Ἀτυχῶς οἱ προύχοντες τοῦ Ἀργυροκάστρου κατάφεραν καὶ ἐσήκωσαν τὸν ἐνθουσιώδη Νεόφυτον γιὰ τὴν Κορυτσᾶ, γιὰτὶ δὲ μπόρεσε ὁ μακιρίτης νὰ ικανοποιήσῃ τοὺς ἰδιοτελεῖς σκοπούς των. Οἱ μεγάλες πικρίες πού τὸν ἐπότισαν ξεχειλίζουν στὸ παρακάτω ἀριστουργηματικὸ—σάτυρικὸ πνεῦμα—λογοπαίγνιο, πού φεύγοντας, ἔγραψε μὲ τὸ χέρι του σ' ἓνα παρθύρι τῆς Μητρόπολης: «Ἀργυρόκαστρον, γῇ ἄνδρος καὶ ξηρά, καὶ χαλκεῖον πάσης κακίας καὶ μηχανορραφίας». Τὸ λογοπαίγνιον τοῦτο ἔμεινε παροιμιώδικο, καὶ ἀναπαριστάνει ἀνάγλυφη τὴν εἰκόνα τῆς

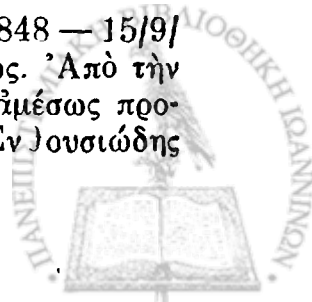
πραγματικότητος. Τὸ ἀνήσυχο πνεῦμα τοῦ σεμνοῦ τούτου Δεσπότη ἐκδηλώνεται παντοῦ. Καὶ στὴν Κορυτσᾶ ἐσημείωσε ἀξιόλογη δράση. Στὶς ἡμέρες του ἀνακαινίστηκε τὸ Μητροπολιτικὸ Μέγαρο, τὸ ὁποῖον ἐχτίστηκε ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπο τῆς Α' Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν Παρθένιον (1676).

Καὶ ἀπὸ τὶς αἵματηρὲς οἰκονομίες του ἐπροίκισε τὰ σχολεῖα τοῦ Ἀργυροκάστρου—ἰδιαίτερης πατρίδος του—μὲ 15.000 γρ. σημαντικὸ ποσὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καδυνάμενο μάλιστα νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν καὶ νονικὴν λειτουργίαν των (βλ. Κώδ. Πατρ. Ἀρχ. ΚΒ' σελ. 30—Ἰω. Λαμπρίδου: «Περὶ τῶν ἐν Ἡπείρῳ Ἀγαθοεργημάτων» Μέρος Α' σελ. 121 καὶ Β' σελ. 205—Ἡπ. Χρον. Ε' σελ. 71 - 72).

Νικόδημος (μὴν Νοέμβρ. 1841 - 1848). Πρῶν Τυρολόης. Ἀπὸ τὴν Καλλιόπολη. Περασμένος τὴν ἡλικία καὶ πολὺ μετρημένος δεσπότης. Βάδῃσε στ' ἀχνάρια τοῦ προκατόχου του Νεοφύτου καὶ ἐσυνέχισε τὸ ἐκπαιδευτικὸ του πρόγραμμα μὲ τὴν ἴδια ἔνταση καὶ τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον. Ὁ Κώδικας τοῦ Δελβίνου ἀφιερώνει τὰ καλλίτερα λόγια γι' αὐτόν. Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ ἀγαθὸς Νικόδημος εἶχε τὸ ἀτύχημα, τώρα στὰ γεράματα, νὰ ἐξοριστῇ στὸ Ἅγιον Ὄρος, γιὰτὶ δὲ μπόρεσε νὰ ξεπληρώσῃ μερικὰ χρέη ἀπαράδεκτα καὶ ἀμφιβόλου προελεύσεως. Ἡ Ἐπαρχία του ὁλόκληρη ἀναστατώθηκε καὶ συγκινήθηκε βυθύτατα ἀπὸ τὸν ἄδικο τοῦτο διωγμὸ τοῦ δεσπότη της. Φαίνεται ὅτι ἀπέθανε στὴν ἐξορία (βλ. Κωδ. Πατρ. Ἀρχ. ΚΒ' σελ. 30—Ἡπ. Χρον. Ε' σελ. 71 - 74).

Παντελεήμονας (17/1/1848—15/9/1867). Πρῶν Κλαυδιουπόλεως. Ἀπὸ τὴν Καλλιόπολη καὶ χωριανὸς τοῦ ἀμέσως προκατόχου του Νικόδημου. Ἐνθουσιώδης

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος

καὶ ὀρμητικὸς ἐπαναστάτης. Ἀνακατώνονταν σκανδαλωδῶς σὲ μυστικὰς ἐπαναστατικὰς ὁργανώσεις. Ἀπὸ τὶς πολλὰς φορὲς οἱ Τοῦρκοι τὸν ἐπῆραν μυρουδιὰ καὶ γιὰ νὰ τὸν ἐξοντώσουν τοῦ ἔστησαν ἀνεπιτυχῶς στρατοκαρτέρι, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ξεσπᾷ μιὰ ὥρα ἀρχήτερα ἢ «ἐγκυμονοῦσα» τότε Ἐπανάσταση τοῦ 1854. Ὡς γνωστὸν ἡ Ἐπανάσταση αὕτη ἀπέτυχε, γιὰτὶ ἐβγήκε ἄκαιρη (βλ. Π. Κουγιτέα: Πραγματεία Τοπογραφικὴ κλπ. σελ. 269). Ὁ Μουφτῆς ὅμως τοῦ Ἀργυροκάστρου—ποὺ ἦταν καὶ ὁ κυριώτερος ἀντίπαλός του—δὲν ἠσύχαζε. Ἔβαλε ὅλα τὰ δυνατά του νὰ τὸν διώξῃ ἀπὸ τὸ Κάστρο μὲ σοβαρὰς κατηγορίες πολιτικῆς φύσεως καὶ περιεχομένου καὶ πραγματικὰς μάλιστα γιὰ νὰ εἴμαστε ἀμερόληπτοι. Ὁ Παντελεήμονας ἀφοῦ ἐταλαιπωρήθηκε μ' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, κοντὰ ἓνα χρόνον στὴν Πόλιν, τελικὰ, ἀπαλλάχτηκε, εὐτυχῶς, ἀπὸ κάθε κατηγορία καὶ τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1858 ἐγύρισε θριαμβευτικὰ στὸ Κάστρο. Οἱ χριστιανοὶ ποὺ τὸν ἐλάτρευαν κυριολεκτικὰ, ἐπανηγύρισαν τὸ γεγονός, καὶ τὸν ἐκατέρεσαν μὲ τυμπανοκρουσίαις, ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ του οἱ Τοῦρκοι ἔσκασαν ἀπὸ τὸ κακό τους. Ἐκάθησε ὅσο ποὺ θέλησε στὴν Ἐπαρχία του καὶ τὸ Σεπτέμβριον τοῦ 1867, ποὺ τὸν ἐπῆραν τὰ βαθεῖα γεράματα παραιτήθηκε θεληματικὰ (βλ. Κώδ. Πατρ. Ἀρχ. ΚΒ' 156—Ἡπ. Χρον. Ε' σελ. 71).

Ματθαῖος Πετρίδης (15/9/1867—7/10/1876). Ἀπὸ τὰ Βρύουλα τῆς Σμύρνης. Ἀπὸ Ἀρχιμανδρίτης ἐχειροτονήθηκε Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως στὶς 15 τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1867 καὶ ἔφθασε στὴν ἔδρα του τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1868. Ὁ Κώδικας τοῦ Δελβίνου μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ Ματθαῖος ἦταν: «ἄνθρωπος λογικός, ρέκτης, φιλόμουσος καὶ μεγαλεπήβολος» (Ἡπ. Χρον. Ε' σελ. 71). Ἴσως γιὰτὶ τὸ Δελβίνο ἦταν τὸ χαϊδεμένο παιδί τοῦ Ματθαίου. Στὶς ἡμέρας του ἀποπερατώθηκε ὁ σημερινὸς ναὸς τοῦ Δελβίνου, σύμφωνα μὲ τὸ παλὸν σχέδιον τοῦ ἐπισκόπου Ἰωαννικίου ποὺ ἐγκρέμισαν οἱ Μπέηδες τὸ 1821, ἰδρύθηκε τὸ πρῶτον Παρθενάγειον καὶ προσέφερε 10 λίρες τὸ χρόνο ἀπὸ δικά του γιὰ τὴ συντήρησιν Κοινοτι-

κοῦ γιαιτροῦ. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Ματθαῖος ἦταν καὶ πολὺ τυχερός. Στὴν ἐποχὴν τοῦ ἰδρύθηκε στὴν Πόλιν ὁ Ἡπειρωτικὸς Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος καὶ ἐσημειώθηκε στὴν ἐπαρχίαν του μιὰ ζωερὴ καὶ πρωτοφανὴς ἐκπαιδευτικὴ κίνησις μὲ ἀθρόαν ἰδρυση σχολείων, γιὰ τὴν ὁποίαν οἱ χωρικοὶ—ἀγνοοῦντες τὰ πράγματα—εἶχαν τὴν ἰδέαν ὅτι ἔπρεπε νὰ τὴν χρωστοῦνε χάριν στὸ δεσπότη τους. Καὶ ἔτσι ὁ Ματθαῖος ἐκέρδισε τὸ «νάμη» τοῦ «φιλομούσου». Στὴν πραγματικότητά ὅμως ὁ Σύλλογος δὲν ἦταν καθόλου ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν δρασθὴν του καὶ παραπονοῦνταν ὅτι 67 χωρὶα τῆς ἐπαρχίας του, ποὺ ἀναλογοῦσαν μὲ τὸ 1/3 τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς, δὲν εἶχαν καθόλου σχολεῖα, καὶ τὸ χειρότερον δὲν ἐπρόσεξε οὔτε τὰ σχολεῖα τῆς ἔδρας του, τὰ ὁποῖα ἐφυτοζωοῦσαν μὲ μόνον ἓνα δημοτικὸν σχολεῖον, ἐνῶ ἄλλοτε ἀνθοῦσαν, ἑλληνικόν, δημοτικὸν καὶ παρθενάγειον. Ἀντίθετα ἐπαινᾷ τὴ σημαντικὴ συμβολὴν στὸν τομέα τῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ γειτονικοῦ καὶ νεαροῦ ἐπισκόπου Παραμυθίας Ἀνθιμου τοῦ Τσάτσου ἀπὸ τὰ Γιάννενα. (βλ. Ἐπετ. Ἡπειρωτ. Φιλεκπαιδ. Συλλόγου Κων) πόλεως ἔτος Α' 1872—73 σελ. 66). Τὸ 1876, ποὺ τὸν ἐπῆραν τὰ βαθεῖα γεράματα, παραιτήθηκε θεληματικὰ καὶ πέρασε τὶς τελευταῖαις ἡμέρας τῆς ζωῆς του ἡσυχᾷ στὴν πατρίδα του, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. (βλ. Κώδ. Πατρ. Ἀρχ. ΚΒ' 155—ΞΖ' 16—Ἡπ. Χρον. Ε' σελ. 71-72).

Ἀνθιμος Γκέτζης (1876—1880) Ἀπὸ τὸ Μπεράτι, πρῶτον Δεβρῶν. Στὶς ἡμέρας του ἐξέσπασεν ἡ ἄτυχη ἐπανάστασις τοῦ Λυκουρσιῶ (1878), ποὺ ἐσώριασε πολλὰς συμφορὰς στὸν τόπον μας. Ὅταν ἡ ἐπανάστασις βρίσκονταν στὸ κρισιμώτερον σημεῖον τῆς ὁ Ἀνθιμος—θηροσκευτὸς ἀρχηγὸς καὶ γιὰ τὶς καλὰς καὶ γιὰ τὶς κακὰς ὥρας τοῦ ποιμνίου του—ὄχι μόνον δὲν ἀδιαφόρησε, ἀλλὰ βρέθηκε ἀπὸ τοὺς πρώτους στὴ Γκιιάστα, κοντὰ στοὺς Ἀγίους Σαράντα, ἐκεῖ ποὺ τὸν ἐκαλοῦσε τὸ ὑψηλὸν καθῆκον του, ἀνάμεσα στὸν ἀγωνιῶντα καὶ χεимаζόμενον λαόν του, καὶ ἀπλῶς τὶς ἡγετικὰς φτεροῦγες του καὶ τὸν ἐξέστανε. Ἡ παρουσία του αὕτη στὴ Γκιιάστα ποὺ ἦταν τὸ θέατρο τῆς ἐπανα-

στάσεως, εἶχεν εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα γιὰ τοὺς ἐπαναστάτες. Καὶ πρῶτα, πρῶτα, ἀπαγγίστρωσε ἀπὸ τὰ ὑψώματα τοῦ Λυκουρσιοῦ, τοὺς ἐγκλωβισμένους ἐκεῖ ἀπὸ στεριά καὶ ἀπὸ θάλασσα ἐπαναστάτες ποὺ ἐκινδύνευαν νὰ πιαστοῦνε ζωντανοί, ἐστάματῃσε τὴν περαιτέρω αἱματοχυσίαν, ὥς καὶ τὶς βιοπραγίες καὶ λεηλασίες. Καὶ τὸ σπουδαιότερον κατάφερε μέσα σὲ λίγες μέρες νὰ ταχτοποιήσῃ μὲ γενικὴ ἀμνηστία ὅλους τοὺς ἐπαναστάτες, μαζὶ μὲ τὸν Ἀρχιερατικὸν Ἐπίτροπον τοῦ Δελβίνου καὶ Ἡγούμενον Θεολόγου Ἀρχιμανδρίτην Φιλήμονα Κῆτσον ἀπὸ τὸ χωρίον Ἅγιον Ἀνδρέαν ποὺ ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς Ἐπαναστάσεως. Μὲ μιὰ κυβέντα ὁ Ἀνθιμος στὴν περίστασι αὐτὴ ἐφάνηκε ἀληθινὸς θρησκευτικὸς ἡγέτης καὶ μὲ τὴ μετρημένη καὶ συνετὴ στάση του κατάφερε νὰ βγῇ ὁ τόπος ἀπὸ τὴν σκληρὴ αὐτὴ περιπέτεια μὲ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερες ζημιές, ἀφοῦ καὶ τὰ λεηλατηθέντα ζῶα καὶ κάθε λογῆς ἀντικείμενα ἐπεστράφησαν στοὺς νοικοκυραίους των ἄνευ οὐδεμιᾶς διαδικασίας.

Στὰ τελευταῖα τὰ χάλασε καὶ αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του μὲ τὸν πανίσχυρον τότε Ἀλβανικὸν Σύνδεσμον Πρεσρένης, στὸν ὁποῖον καὶ πάλιν, σὰν εὐσυνείδητος θρησκευτικὸς ἀρχηγός, ἐστάθηνεν ἀντιμέτωπος καὶ σοβαρὸν ἐμπόδιον στὰ σχέδια καὶ τοὺς ἐπιδιωκομένους σκοποὺς του καὶ εἶχε ἀρκετὲς ταλαιπωρίες ἀπὸ τὴν περιπέτεια αὐτή. Σῶζεται Ἐγκύκλιός του ἀπὸ τὴν Πόλιν πρὸς τὶς Σχολικὰς Ἐφορεῖες τῆς Ἐπαρχίας του, μὲ τὴν ὁποίαν ἀποκλείει τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης στὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα ποὺ ἤθελε νὰ εἰσαγάγῃ ὁ ἐν λόγῳ Ἀλβανικὸς Σύνδεσμος (βλ. Ἀνατολικὸν Ἀστέρων Κων)πόλεως 1878). Τὸ 1880 παραιτήθηκε θεληματικὰ (βλ. ΕΖ' 184).

Κλήμης (Ἀπρίλιος 1880—9 Ἰουνίου 1888). Πρώην Σταγῶν, καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς πολὺ μορφωμένους δεσποτάδες. Ἐγραψε περισπούδαστους ἐκκλησιαστικοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ἀργότερα διασκεύασε καὶ ἐδημοσίευσεν ὁ τελευταῖος Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως Βασίλειος Παπαχρήστου. Ὅπως οἱ περισσότεροι δεσποτάδες

ἔτσι καὶ αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του τὰ χάλασε μὲ τοὺς Καστεροὺς προὔχοντες καὶ τὸν ἐσήκωσαν γιὰ τὴ Μητρόπολιν τῶν Γρεβενῶν. Ὑπέκλυσε καὶ αὐτὸς στὶς «κακίες καὶ μηχανορραφίες» τῶν πατριωτῶν τοῦ μακαρίτη προκατόχου του Νεοφύτου.

Περισσότερες πληροφορίες γιὰ τὴ δράση καὶ καταγωγὴ του δὲν ἔχομε. Φαίνεται ὅμως ὅτι εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς καλοὺς δεσποτάδες. (βλ. ΕΖ' σελ. 231—Ἡπ. Χρον. Ε' σελ. 74).

Κοσμάς Εὐμορφόπουλος (9/8/1888—30/4/1892). Ἀπὸ Μεγάλων Πρωτοσυγέλων. Νεαρῶτατος δεσπότης ἡλικίας μόλις 28 χρονῶν. Διακρίνονταν γιὰ τὴ διοικητικὴ του ἀνεπάρκεια, ἡ ὁποία ἐστοίχισε πολὺ ἀκριβὰ ὅχι μόνον στὴν Ἐπαρχία του ἀλλὰ καὶ σὲ ὁλόκαιρη τὴν Ἡπειρο. Ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ἀδιαφορίας περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διοικητικῶν καθηκόντων του ἔκλεισαν τὰ Ζωγράφεια Διδασκαλεῖα Κεστορατίου, ποὺ ἦταν ὁ μοναδικὸς ἐκπαιδευτικὸς φάρος σ' ὅλη τὴν Ἡπειρο. Σὰν νὰ μὴ τὸν ἔφτανεν ἡ διοικητικὴ του ἀνεπάρκεια, ἦταν καὶ αὐταρχικὸς καὶ πεισματάρης ὅσο δὲν ἔπρεπε. Στὸ ἀλογόριαγο πείσμά του καὶ τὴν αὐταρχικότητά του αὐτὴ ὀφείλεται ἡ κατάργησις τῆς Ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας. Ὑστερα ἀπὸ πολλὰ καὶ εὐλόγα παράπονα μετατέθηκε στὴ Βέροια καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴν Πρέβεζα. Ἀπέθανε στὴν Κέρκυρα ὅπου ἐνοσηλεύονταν καὶ ἐθάφτηκε στὸ Δημοτικὸ Νεκροταφεῖο τῆς μὲ τὶς κανονικὰς τιμές.

Κωσταντῖος (30/4/1892—4/6/1894). Κοζιανίτης βέρος. Πρώην Σεργίων καὶ Κοζάνης. Ἐπιβλητικὴ φυσιογνωμία καὶ μὲ τὰ ἡγετικά προσόντα, ποὺ σπάταλα τὸν εἶχε προικίσῃ ἡ φύσις, κατάφερε νὰ μονοιάσῃ τοὺς Ἐπαρχιωτὲς του καὶ νὰ τοὺς βάλλῃ σὲ κάποιαν τάξιν. Δὲν πρόφτασε ὅμως νὰ τὸν χαρῇ ἡ Ἐπαρχία του γιὰτὶ ἐπειδὴ κατάγονταν ἀπὸ τὴν Κοζάνην, ὥπως εἶπαμε, ἐζήτησε καὶ ἐπέτυχεν νὰ γυρίσῃ πάλιν στὴν πατρίδα του, ὅπου καὶ ἀπέθανεν στὸ θρόνον τῆς. Ὁ Κώδικας τοῦ Δελβίνου τὸν χαρακτηρίζει: «πεπαιδευμένον, σώφρονα καὶ ἐνάρετον». βλ. ΕΖ' σελ. 436—Ἡπ. Χρον. Ε' σελ. 74).

Γρηγόριος (4·6·1894—22·5·1899).

Σπάνιο, ἀλλὰ καὶ φωτεινὸ πρότυπο Ἱεράρχη, πὺν ἔπεςε θῦμα τοῦ καθήκοντος. Ἐπαύθη καὶ ἔπηγε στήν ἔξορίαν, γιατί δὲν ὑποχώρησε σὲ μιὰ σοβαρὴ πίεση, ἰσχυρῶν παραγόντων τοῦ τόπου, νὰ ἐκδώσῃ μιὰ παράνομη — κατὰ τὴν κρίση του — ἄδεια γάμου. Ὁ κανυῆς αὐτὸς βάστηξε πολὺν καιρὸ καὶ ὁ Γρηγόριος, στή σχετικὴ ἀλληλογραφία του, ἐχρησιμοποίησε βαρεῖς καὶ ἀνευλαβεῖς μάλιστα χαρακτηρισμούς, γιὰ τοὺς ἰθύνοντας τότε τὸ Πατριαρχεῖον ὡς: «ποίμνη, ποιμαινομένη ὑπὸ λύκων», καὶ κατὰ τέτοια, τὰ ὁποῖα, πολὺ δικαίως προὐκάλεσαν τὴν αὐστηρὴ τιμωρία του. Στὰ τελεταῖα, δὲν ἤθελε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μητρόπολιν Ἀργυροκάστρου καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν πικρὸ δρόμο τῆς ἔξορίας, σὲ σημεῖο πὺν ἀνάγκασε τὴν Τουρκικὴ Ἀστυνομία νὰ τὸν σηκώσῃ στήν βελέντζα, γιὰ νὰ τὸν μεταφέρῃ στήν ἄμαξα, πὺν τὸν περιμένε ἐπίτηδες στὸ δημόσιο δρόμο, κάτω ἀπὸ τὸ Μητροπολιτικὸ Μέγαρο. Καὶ γιὰ νὰ ἐκτελεσθῇ αὐτὴ ἡ θλιβερὴ ἐκτόπιση, ἐχρειάστηκε νὰ παραστῇ στὸ Ἀργυρόκαστρο ὁ Ἀνώτερος Διοικητὴς Χωρ/κῆς Ἰωαννίνων — πὺν ἦταν τότε ὁ γνώριμος Ἐσπέρτα Πασῆς τῆς Σκόδρας, γιατί ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας Ἀργυροκάστρου, φοβούμενος ταραχὰς δὲν ἀνελάμβανε τὴν εὐθύνη νὰ χρησιμοποιήσῃ βίαν ἐναντίον ἐνὸς δεσπότη. Καὶ ἔτσι ἔληξε ἓνα θλιβερό ἐπεισόδιο, πὺν ἐδημιουργήθηκε ἀπὸ μιὰ ἀσήμαντη ἀφορμή. Ἐγεννήθηκε στὸ Πλωμάρι (Ποταμόν) τῆς Μιτυλήνης τὸ 1841. Τὸ κοσμικόν του ὄνομα ἦταν Ἰωάννης Προδρόμου. Ἐσπούδασε μὲ τὴν προστασίαν τοῦ τότε Μητροπολίτη Μιτυλήνης Γρηγορίου καὶ κατὰ τὴν σταδιοδρομίαν του, ἀνέπτυξε ἀξιόλογον διδασκαλικὴν καὶ συγγραφικὴν δραστηριότητα. Ὡς Ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ ἦταν ἀμίμητος καὶ ἀκούραστος. Ἐκήρυττε παντοῦ καὶ πάντοτε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἀπέθανε στήν Πόλιν ὡς Πρόεδρος τοῦ Πνευματικοῦ Δικαστηρίου τῶν Πατριαρχείων.

Μοναδικὸ του ἐλάττωμα ἦταν τὸ ὑπερβολικὸ πείσμα, κατὰ τὰ ἄλλα ἦταν ἰδεώδης δεσπότης (βλ. ΕΖ' 469 — Ἡπ. Ἡμερολ. «Δωδώνη» Γ. Γάγαρη, ἔτος Β' 1899).

Δουκῆς Τρικώλης ἢ Πετρίδης (1899 1909). Ἐγεννήθηκε στή Μάδυτο τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Πρώην Μητροπολίτης Αἴνου. Ἀνθρώπος φιλήσυχος καὶ τῆς καλοπέρασης. Καὶ εἰς τέτοιος, ἡ δράση του περιορίστηκε αὐστηρὰ στὰ καθαρῶς ὑπηρεσιακά του καθήκοντα καὶ πλαίσια. Ἀπέφυγεν ἐπιμελῶς τὶς περιπέτειες. Στις 27 Αὐγούστου 1909 μετατέθηκε στήν Μητρόπολιν Βερροίας καὶ Νιαούσης. Ἐξελέγη τὸ πρῶτον Μητροπολίτης Σερρών τὸ 1886. Ὡς Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως ἔφερε τὸν τίτλον «ὑπέρτιμος» (βλ. Η' 1α' 34).

Βασίλειος (1909—1936). Ἀπόγονος τοῦ Τσιαοῦς Πρίφτη ἀπὸ τὸ Χόρμοβο καὶ Ἡρωϊκὴ Μορφή, στεφανωμένη μὲ τὴν αἴγλη τοῦ πρωταγωνιστοῦ τοῦ Ἀυτονομιστοῦ Ἀγῶνα τῆς Βορ. Ἡπείρου καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἀυτονομικῆς Κυβερνήσεως, ὑπὸ τὸν αἰμίμηστον Γεώργιον Χρηστάκη Ζωγράφον.

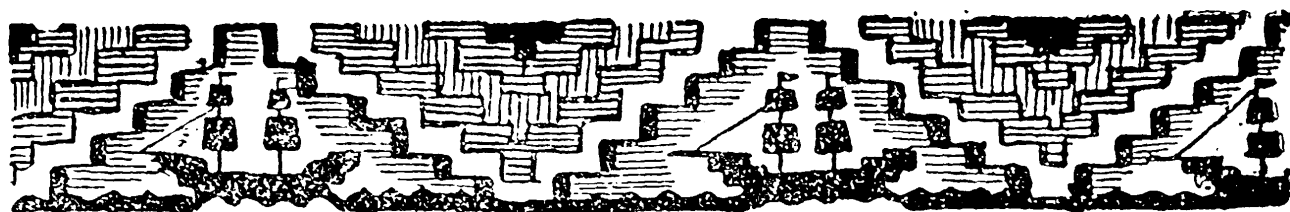
Ὡς λόγιος Κληρικὸς διασκέυασε καὶ ἐδημοσίευσε τοὺς Ἐκκλησιαστικὸς λόγους τοῦ προκατόχου του Κλήμεντα, καὶ ἔγραψε πολλὰ καὶ ἐμπνευσμένα Ἡρωελεγεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ἓνα ἀφιερωμένο στὸν Ἡπειρώτη Πατριάρχην Ἀνθίμο Ζ' τὸν Τσάτσο.

Στὰ νεάτα του ἔκαμε καὶ Καθηγητὴς στὰ Ζωγράφεια Διδασκαλεῖα Κεστορατίου.

Εἶναι ὁ τελευταῖος Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, γιατί ἡ δμῶνυμη Μητρόπολις ἐξεψήχησε μαζὺ μ' αὐτόν. Ὁ τίτλος Δρυϊνουπόλεως καὶ Κονίτισης πὺν δόθηκε στή νεοϊδρυθεῖσα Μητρόπολις μὲ ἔδρα τὸ Δελβινάκι, εἶναι ἀπλούστατα συμβολικὸς καὶ ἀνήκει πλέον εἰς τὴν ἱστορίαν. Δὲν νοεῖται Μητρόπολις Δρυϊνουπόλεως μακρὰ ἢ ἔξω ἀπὸ τὴν Δερύπολιν.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Γ. ΜΠΑΡΑΣ

ΔΗΜ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

Η ΘΕΟΦΑΝΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ ΠΡΕΒΕΖΗΣ

Ἀπὸ τὸ τμήμα τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ρωσικοῦ Προξενείου τῶν Γιαννίνων, γιὰ τὸ ὁποῖο σχετικὴ ἀνακοίνωση ἔκανα στὸ περιοδικὸ Ἀθηνῶν «Ἡπειρωτικὴ Ζωή» (τεῦχος 3ο Μάρτιος 1946), δημοσιεύω ἐδῶ, ἀνέκδοτο ἐγγράφο ἀναφερόμενο στὸ κληροδότημα ποὺ ἐξυπηρετοῦσε τὴ λεγόμενη Θεοφάνειο Σχολὴ τῆς Πρεβέζης.

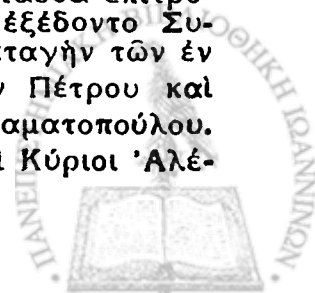
Ἐν συνεχείᾳ θὰ δώσω, σὲ μετάφρασή μου ἀπὸ τὸ γαλλικὸ, τὸ κείμενο σχεδίου σχετικῆς πρὸς τὸ θέμα τοῦ ἐγγράφου ἀναφορᾶς ἀπὸ 5 Ἰουλίου 1858 τοῦ αὐτοῦ Ρωσικοῦ Προξενίου Γιαννίνων πρὸς τὸ Ἀσιατικὸ Τμήμα τῆς τότε Ρωσικῆς πρωτεύουσας.

✱

(Ἀντίγραφον) Ἀποβιωσάντων εἰς Μόσχαν τῶν ἄχρι τοῦδε ἐπιτρόπων τῆς Θεοφανείου ταύτης σχολῆς ἀειμνήστων Ἰωάννου Δημητρίου Μπουγιουκλῆ καὶ Εὐθυμίου Κωνσταντίνου Κουτούλα, ἡμεῖς οἱ ὑποφαινόμενοι ἐπίτροποι τῶν τριῶν ἐνταῦθα ἐκκλησιῶν Ἀγίου Νικολάου, Ἀγίου Χαραλάμπους καὶ Ἀγίου Ἀθανασίου, οἱ πρόκριτοι τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν πολιτῶν Πρεβέζης ἀπονέμοντες δικαίως εὐγνωμοσύνην εἰς τὴν σκιάν τῶν μακαρίων ἐκείνων Μπουγιουκλῆ καὶ Κουτούλα διὰ τὴν χριστιανικὴν καὶ ἀφιλοκερδῆ ὑπηρεσίαν εἰς τὴν φιλὴν ἡμῶν Πατρίδα ἀπὸ τοῦ 1814 ἔτους μετὰ τὴν εἰς Οὐρανοὺς μετάστασιν τοῦ Ἀειμνήστου Ἀναστασίου Γεωργίου Θεοφάνους καὶ ἄχρι τῆς ἐν κόλποις Ἀβραὰμ ἀναπαύσεως των, ὡς πρὸς τὴν τακτικὴν πληρωμὴν τῶν ἐτησίων τόκων, δι' ὧν ἐξησεν ἡ Θεοφάνειος αὕτη Σχολή, διὰ τῆς παρούσης ἡμῶν ἐγγράφου Ἐντολῆς, ἀποκαθιστῶμεν καὶ διορίζομεν ἐπιτρόπους ἡμῶν πληρεξουσίου τοὺς ἐντιμωτάτους Κυρίους Ἀλέξανδρον καὶ Ἰωάννην ἀδελφοὺς Μπουγιουκλῆ υἱοὺς τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Δημητρίου Μπουγιουκλῆ Γραικοὺς τῆς Νίζνης ἐν Ρωσσίᾳ, ἐνδύοντες αὐτοὺς ἐν ὀνόματι καὶ ἀπὸ

μέρους τῆς Πατρίδος μας μὲ πᾶσαν πληρεξουσιότητα ἵνα ὡς ἄχρι τοῦδε ἀπὸ τοῦ 1833 ἔτους, οἱ Μακαριταὶ Ἰωάννης Δημητρίου Μπουγιουκλῆ καὶ Εὐθύμιος Κωνσταντίνου Κουτούλας ἔλαβον καὶ ἀσφαλῶς ἐμβάσαν πρὸς τοὺς Ἐπιτρόπους τῶν ἀνωτέρω τριῶν Ἐκκλησιῶν τοὺς ἐτησίους τόκους τῶν ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μόσχας Ὀρφανοτροφείῳ κατατεθειμένων κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης Νοεμβρίου 1814 διαθήκην τοῦ ἀειμνήστου ἡμῶν Ἀναστασίου Γεωργίου Θεοφάνους ρουμβλίων χαρτίνων ἐξήκοντα δύο χιλιάδων καὶ τετρακοσίων πεντήκοντα, τοκιζομένων ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ ἐκείνῳ Ὀρφανοτροφείῳ, τῶν μὲν 42450 ἀνὰ πέντε τοῖς ἑκατόν, τῶν δὲ 20000 ἀνὰ τεσσαρὰ τοῖς ἑκατόν κατ' ἔτος, κατὰ τὰ ἀρμόδια τοῦ Ὀρφανοτροφείου Γραμμάτια ὁποῖα ἐσώζοντο εἰς χεῖρας τῶν μακαρίων Μπουγιουκλῆ καὶ Κουτούλα, οὕτω οἱ αὐτοὶ ἡμῶν ἐπίτροποι Κύριοι Ἀλέξανδρος καὶ Ἰωάννης Μπουγιουκλῆς, υἱοὶ τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Δημητρίου Μπουγιουκλῆ λαμβάνωσιν ἐφεξῆς ἐτησίως τὸν τόκον τῶν εἰρημένων Κεφαλαίων ρούμβλια ἀσιγνάτζας δύο χιλιάδας καὶ ἐννεακόσια εἴκοσι δύο, ἀριθ. 2922 ἀπὸ τὸ Αὐτοκρατορικὸν Ὀρφανοτροφεῖον, δίδοντες τὰς ἀναγκαίας πρὸς αὐτὸ περὶ τῆς παραλαβῆς τοῦ ἐτησίου τόκου ἀποδείξεις, καὶ πληρώνωσιν αὐτοὶ τακτικῶς εἰς τὴν διαταγὴν τῶν Ἐπιτρόπων τῶν ἐνταῦθα τριῶν Ἐκκλησιῶν Ἀγίου Νικολάου, Ἀγίου Χαραλάμπους καὶ Ἀγίου Ἀθανασίου, πρὸς συντήρησιν τῆς Θεοφανείου ταύτης σχολῆς συμφώνως μὲ τὴν μνησθεῖσαν Διαθήκην τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς αἰδίδμου Ἀναστασίου Γεωργίου Θεοφάνους καὶ τοὺς ἐφεξῆς ὀρισμοὺς τοῦ εἰρημένου Αὐτοκρατορικοῦ Ὀρφανοτροφείου καθὼς καὶ τὸν ὠριμάσαντα ἤδη ἐτήσιον αὐτῶν τόκων εἰς πληρωμὴν τοῦ ὁποῖου οἱ ἐνταῦθα ἐπίτροποι τῶν τριῶν Ἐκκλησιῶν ἐξέδοντο Συναλλαγματικὴν εἰς τὴν διαταγὴν τῶν ἐν Λευκάδι ἐμπόρων Κυρίων Πέτρου καὶ Ἀλεξάνδρου ἀδελφῶν Σταματοπούλου.

Συγχρόνως δὲ οἱ αὐτοὶ Κύριοι Ἀλέ-

Ξανδρος καὶ Ἰωάννης ἀδελφοὶ Μπουγιουκλῇ ἐνδύονται παρ' ἡμῶν πληρεξουσιότητα νὰ ὑπερασπίζονται διὰ παντὸς ἐν Νόμῳ τὰ δίκαια τῆς σχολῆς ταύτης ὡς πρὸς τὴν διηνεκῇ διατήρησιν ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μόσχας ὀρφανοτροφείῳ τῶν μνησθέντων 62450 χαρτίνων ρουμβλίων, κατὰ τὴν Διαθήκην τοῦ Ἀειμνήστου Γεωργίου Θεοφάνους τοῦ Εὐεργέτου τῆς πόλεως ταύτης.

Ὑποσχόμενοι οἱ ὑποφαινόμενοι τὰ πραχθησόμενα παρὰ τῶν Κυρίων Ἀλεξάνδρου καὶ Ἰωάννου Μπουγιουκλῇ τοῦ Μακαρίτου Ἰωάννου εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς παρούσης ἐντολῆς νὰ διατηρήσωμεν αἰωνίως στερεὰ καὶ ἀμετάκλητα ὑπὸ γενικὸν δεσμὸν ὑποφαινόμεθα.

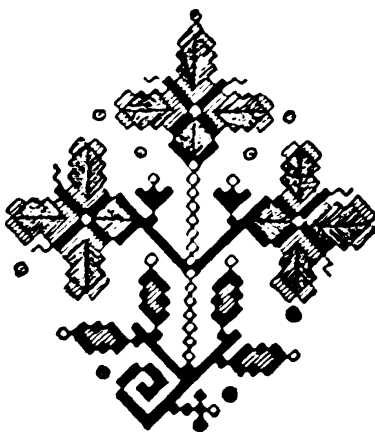
Πρέβεζα τὴν τρίτην Ἰουνίου 1857 πεντηκοστοῦ ἑβδόμου,

Οἱ Ἐπίτροποι Ἀγίου Νικολάου
ὁ Πρόεδρος

- » Ἀθανάσιος Ἀθανασιάδης
- » Νικόλαος Γιακουμῆς
- » Ἀγίου Χάραλάμπους
- » Ἀθανάσιος Ἰω. Αὐγερινὸς
- » Ζώης Λαϊνᾶς
- » Χρῖστος Καρκατζούλης
- » Ἀγίου Ἀθανασίου
- » Κώστας Κακαμπίνης

- » Ζώης Ριστοπάνος
- » Ἀπόντος τοῦ Σεβασμ. ἡμῶν Ἀρχιερέως
ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος
- » Βασίλειος ἱερεὺς Δεβάρης οἰκονόμος
- » Ἰωάννης ἱερεὺς Νικολάου Σακελλάριος
- » Ἰωάννης Ἀρχιμανδρίτης μποροδίου
- » Σπυρίδων ἱερεὺς Γαβανόζης
- » Σπυρίδων ἱερεὺς Φραντζῆς
- Οἱ Πρόκριτοι τῶν Πολιτῶν
- » Σπυρίδων Καραμάνης
- » Πέτρος Σκέφερης
- » Ἀθανάσιος Ζηγούρης
- » Ἀνδρέας Δεσίλλας Πάντζας
- » Βασίλειος τζακαλῶτος
- » Ἰωάννης τζούτζουρας
- » Περικλῆς Λουρόπουλος
- » Νικόλαος Πρωτόπαππας
- » Παναγιώτης Χρ. Μαμμάτης
- » Δημήτριος Τριανταφύλλης
- » Σπυρίδων Ἀ. Μιχάλης
- » Ἰωάννης Μακρῆς

Παραλείπονται αἱ ἐπικυρώσεις τοῦ Προξένου τῆς Ἀγγλίας, τοῦ ἐν ἐπτανήσῳ ἄρμοστοῦ, καὶ τοῦ ἐν Κερκύρα Προξένου τῆς Ρωσσίας.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

- Ἄν πιθάνου ποὺ συνάχι, ἢ πανοῦκλα μούντζις νᾶχη.
- Ἄν λαλῆς καὶ δὲ σ' ἀκοῦνι, τάξι πὼς στὸ μῦλο εἶσι.
- Ἀντάμα κουβεντιάζουμι, κὶ γῶρια κοῦμε.
- Ἀνάπουδους χρόνους, δικατρεῖς μῆνις.
- Ἄν σὶ τιτχιώσ' οὐ Κατῆς, ποῦ θά πᾶς νὰ κριθῆς;
- Ἄν τοὺν ματαῖδῆς, γράψι τουν Ἀράπ'.
- Ἄν φάει τοὺ γιῶμα, δὲ δειπνάει. [Ἐπὶ πενεστάτων ποὺ τρώγουν ἅπαξ καθ' ἑκάστην].

σουμε μερικά αρχαία έγγραφα σχετιζόμενα με τὸ ζήτημα αὐτό, γιατί καθὼς εἶναι γνωστό και καθὼς ἔχει τονισθῇ πολλές ὥς τώρα φορές, ἡ ἔξερεύνηση τῶν λαογραφικῶν στοιχείων βοηθάει ἀφάνταστα στὴ διαλεύκανση καὶ στὴν κατανόηση τῆς ἱστορίας ἑνὸς τόπου. Ἀλλως τε ἡ λαογραφία παρέχει τὴ συνδρομὴ της καὶ σὲ πολλές ἄλλες ἐπιστῆμες.

Ἡ ἱστορία τῆς Ἡπείρου παρουσιάζει ἀκόμα ἀρκετὸ σημεῖα, ὅχι τέλεια διευκρινισμένα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀνίγκη ἀπὸ κάποια διασάφηση. Στὸ σημεῖο δὲ ἀκριβῶς αὐτὸ ἡ λαογραφικὴ μελέτη μπορεῖ νὰ διαφωτίσει ἀρκετά. Βέβαια γιὰ τὴν Ἡπειρὸ ἀπὸ ἱστορικὴ πλευρὰ ἔχουν γραφῇ ἀρκετὰ ἀπ' τὸν Π. Ἀραβαντινὸ, Ἰ. Λαμπρίδη καὶ πολλοὺς ἄλλους. Ἐν τούτοις ὅμως ὑπάρχουν ὅχι μόνο πολλὰ κενὰ στὴν ἐξέλιξη τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, μὰ καὶ πολλὰ σημεῖα πρὸς ὁδηγοῦν ὅχι σὲ ἀπόλυτη ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια καὶ τοῦτο, γιατί οἱ παλιότεροι συγγραφεῖς τῆς Ἡπειρωτικῆς ἱστορίας γιὰ νὰ γράψουν, ὅσα ἔγραψαν, δὲ στηρίχτηκαν αὐστηρὰ καὶ μόνο σὲ ἔγγραφα τεκμήρια καὶ ἀποκλειστικὰ σὲ γραπτὰ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ σὲ μερικὲς περιπτώσεις περιορίστηκαν καὶ σὲ προφορικὲς πληροφορίες παρμένες ἀπὸ διάφορα πρόσωπα. Τὴν ἔλλειψη αὐτὴ τῶν μέχρι σήμερα ἱστορικῶν πηγῶν ἔρχεται πολλές φορές νὰ συμπληρώση καὶ νὰ καλύψῃ ἡ δημοσίευση σχετικῶν ἀρχαίων ἀποδεικτικῶν ἐγγράφων.

Μιά τέτοια σπουδαιότατη ὑπηρεσία γιὰ τὴ διαλεύκανση τῆς Ἡπειρωτικῆς ἱστορίας ἔχουν προσφέρει τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» μετὰ τὴν ἐκδόσή τους ἐπὶ 14 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο. Τὸ ἔργο δὲ αὐτὸ τῶν Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν ὡς πρὸς τὸ σημεῖο αὐτὸ ἔρχεται νὰ τὸ συμπληρώση ἡ ἐκδοσις τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἔστιας».

Ὑλικὸ πλουσιώτατο γιὰ λαογραφικὴ μελέτη καὶ κατὰ συνέπεια γιὰ ἱστορικὴ διαλεύκανση παρέχει μαζί με ἄλλα στοιχεῖα καὶ ἡ δημοσίευση παλαιῶν προικοσυμβολαίων. Ἡ δημοσίευση τῶν στοιχείων, πρὸς περιλαμβάνονται σ' αὐτά, ὅχι μόνο δίνουν ἀφορμὴ στὸν ἐρευνητὴ νὰ ξεκαθαρίσῃ μερικὰ ὡς τώρα σημεῖα ἀσαφῆ, μὰ συνάμα φέρουν αὐτὰ σὲ φῶς εἰκόνες ἀπ' τὴν κατά-

σταση καὶ τὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας σὲ περασμένες ἐποχές, ὅπως π.χ. εἶναι οἱ συνήθειες, πρὸς ἐπικρατοῦσαν τότε στὴν πατρίδα μας, ἡ οἰκονομικὴ ἀντοχὴ τῆς περιφέρειας μας, ὁ τρόπος τῆς ἐνδυμασίας, ἡ διαβίωση καὶ γενικὰ ὅλες οἱ ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Μὲ τὴν πεποίθησι λοιπὸν αὐτὴ προβαίνομε πρὸς κάτω στὴ δημοσίευση μερικῶν ἀρχαίων ἐγγράφων παρμένων ἀπ' τὸ ἀρχεῖο μας, πρὸς ἀφορμὴν ζητήματα σχετιζόμενα μετὰ τὸ θεσμὸ τῆς προικοδοσίας στὸ Ζαγόρι. Ἀναφέρονται αὐτὰ στὸ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸ 1777 ὡς τὸ 1860. Παραλείπουμε τὴ δημοσίευση νεωτέρων προικοσυμβολαίων ἀπὸ τὸ 1860, καθόσον νομίζουμε αὐτὰ χωρὶς μεγάλη σημασία.

Αο Προικοσυμβόλαιο

«Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὸ παρὼν συνηγέσιων διαλαμβάνη ὅτι ἐγὼ ἡ γιόργενα τῆς σβόλενας ἀπὸ χωρῆων Κουκούλη δίδω τὴν θυγατέρα μου ἀγγελικὴν ὡς νόμιμων γυνέκαν τοῦ στεφανῆ υἱοῦ τοῦ κώστα κούτρα πρῶτων τῆς δῆνῳ τὴν εὐχὴν μου καὶ δευτερον τὸ μερῆδῆν της ἄσπρα χιλιάδες 12.000, ποκάμισα 12, σαγιάκια 3, δίμητα 3, φλόκοτα 2, κοντινὴ 2, ἀλατζάδες 3, φέσια 4 καὶ δύο μετὰ χάρτζια 6, μονκατέμια 3, ζουνάρια ἄλικά 2, χάλκωμα ὀκάδες 8, ποδιὰ ρούχινη 1 καλή, ποδιὰς μπογιασένηαις 2, σιαγιακένηαις ποδηαῖς 1, ἀσήμη ζόνα δράμια 150 καὶ τὸ κρεβατοστρώση τους βελέντζα 1 καὶ ὁ θεὸς ὁ ἅγιος νὰ τοὺς δώσῃ καλὴν προκοπὴν ἀμήν, μετὰ αὐτοὺς νὰ εἶναι πάντοτε.

1777 Αὐγούστου 1

ἐγὼ ὁ κωνσταντῆνος τοῦ στεφανῆ κούτρα ἔγραψα καὶ μαρτυρῶ καὶ ὁ θεὸς ὁ ἅγιος νὰ τοὺς δώσῃ καλὴν προκοπὴν.

πανταζῆς μαρτυρῶ
ρούσσενα μαρτυρῶ».

Βο Προικοσυμβόλαιο

«Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀμήν ἐγὼ ἡ διαμάντενα δίδω τὴν θυγατέρα μου ἀσίμων εἰς τὸν στάθιν υἱὸν τοῦ μακαρίτη γεωργίου ὡς νόμημον γυναῖκα εἰς γάμον πρὸς

τον καὶ τῆς δῆδω τὴν εὐχὴν μου πρότον ὕστερον τὸ μερίδιόν της κατὰ τὸν ἱερὸν κώδικα ἄσπρα 10.000 ἡγουν δέκα, ἄσιμι λαγάρα δρ. 80, ποκάμισα 7, ροῦχο ἓνα, ντουλαμάδες 2, ποδηαῖς τρεῖς, ζουνάρια τρία, σαάκια τέσσερα, φλοκοτὶ ἓνα, φέσια δύο, φακωτὲς 2, χάλκωμα ὀκάδες πέντε, καὶ τὸ κρεβατοστρόσι τους καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ θεοῦ καὶ καλὴν προκοπὴν ἀμήν. 1784 Αὐγούστου 6.

ἡ διαμάντενα βεβεόνο
στέφανος ἱερεὺς γράψας μαρτυρῶ
παπακωάννης μαρτυρῶ
γιάνοις τόλη μαρτυρῶ
γεώργιος κωνσταντήνου μαρτυρῶ
χρῖστος γιάνης μαρτυρῶ.»

Γο Ἐγγραφο, πὺν διασφαλίζει τὰ δικαιώματα τοῦ ἐσώγαμβρου

«ἡδὸν φανερόνο ἐγὼ ἡ αναγνωσταινα ἡ θυγατὴρ τοῦ μακαριτὶ τόλη διαμάντη ὅτι ἐπιδὶ καὶ ἐδόσαμε τὴν ἀδελφί μου ἐλένι νόμιμον γιναίκα εἰς τὸν διμιτρι γεοργίου σβόλου καὶ τὸν ἐκαμαμε ἡδὸν νικοκήριν εἰς τὸ τίποτές μας οπὺν τα γράφι ὄνομα πρὸς ὄνομα το πρικοσύμφοно εἰς κηνιτὰ καὶ ἀκύντα ἐπιδὶ ὁμως ἡ ἀξαδέλφι μου ἡ ξανθο καὶ ἡ μιτέρα της ζιτουν τὸ μεράδι τους τὸ σπιτι οπὺν εἶχαν πουλίσι με ὁμολογήαν καὶ μας ἤφεραν κομάτι σήγγισιν τὴν σίμερον ἐγὼ ἡ ζοήτζα ἡ αναγνώσταινα δίδο τουτὴν τὴν ἠπόσχεσιν τοῦ γαμβροῦ μου διμιτρίου· ἀνίσος καὶ ἡθελεν ἀποξενοθῇ αὐτὸ τὸ σπίτι ἀπὸ τὰς χίρας μας ἔχονα τοῦ δίνου γρόσια 200 ἡγουν διακόσια χορὶς λόγον καὶ δια τὸ βέβεον ἐδοσα τὸ παρόν μου εἰς χίρας τοῦ εἰς ἀσφάλειαν. 1790 Ἰούλιος 2 ἐγὼ ἡ αναγνωσταινα βεβεονο τὰ ἀνοθεν καὶ βάνο τὸ δαχτυλὸ μου (δαχτυλικὸ ἀποτύπωμα στὸ ἔγγραφο).

Οἰκονόμου Κουκουλίου μαρτυρῶ
πρωτοπαπᾶς ἔγραψα καὶ μαρτυρῶ
γιανη μπλάκας μαρτυρῶ
νούτζι παπα μαρτηρας
γιουργάκας παπακώστα μαρτυρῶ
γιανις γιοργίου μαρτυρῶ
γιουργακας ἠωάννου μαρτηρας
στάθης γεόργο σβόλο μαρτηρῶ
στεφανῆς κωστα μαρτηρας

Δο Ἐγγραφο, πὺν ἀφορᾷ ἐπιστροφὴ προίκας σὲ περίπτωσι θανάτου τοῦ συζύγου

«διὰ τοῦ παρόντος ἐξοφλητικοῦ γράμματος δηλοποιῶ ἐγὼ ἡ ἐλένη θυγάτηρ τοῦ παπαχριστόδουλου ἀπὸ σοποτζέλη με τὸ νὰ ἀκολουθήσεν θάνατος εἰς τὸν ἄνδρα μου κωνσταντῖνον υἱὸν στεφάνου κούτρα ἀπὸ κουκούλη καὶ με τὸ νὰ μὴν ἔχω κληρονομίαν τὴν σήμερον ἐπαρεκάλεσα τὸν ἀδελφόν μου Ἰωάννην καὶ ἓναν ράπτην χωριανόν μου καὶ ὁ πρὸς τὸν καὶ χωριανοὶ ἀπὸ κουκούλη μαζὴ καὶ ὁ ἀντράδελφός μου πέτρος καὶ ἀντροθεῖος μου Ἰωάννης καὶ ἐξετίμησαν τὴν διωρισμένην μου προίκαν κατὰ τὸν ἱερὸν κώδικα εἰς χίλια διακόσια γρόσια τῆς δευτέρας τάξεως ἐγένεν ἐξετίμησις τῶν φορεμάτων καὶ κρεβατοστρώσι καὶ λοιπῶν ἕως τὸ ψηλὸν καὶ ἔμειναν μετρητὰ ἀπὸ τὰ χίλια διακόσια γρόσια ἑπτακόσια ἑβδομήντα, τὰ ὅποια τὰ ἔλαβα εἰς χεῖρας μου καὶ δὲν ἔχω νὰ ζητῶ πλέον τίποτα ὥσαν ὁποῦ τὰ ἔλαβα σωστὰ φορέματα καὶ μετρητὰ χίλια διακόσια γρόσια οὕτω ἔδωσα τὸ παρόν ἐξοφλητικὸν κατέμπροσθεν τῶν εὐρεθέντων χωριανῶν μου καὶ χωριανῶν κουκουλιωτῶν τοῦ ἀντραδερόφου μου πέτρου καὶ ἀντροθεῖου μου Ἰωάννου καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν ἐν παντὶ κριτηρίῳ δικαιοσύνης εἰς ἀσφαλειαν.

1814 9 σептемβρίου κουκούλη
ἐγὼ ἡ χεῖρα θυγατὴρ τοῦ παπαχριστόδουλου ἔλαβα τὰ ἀνοθεν καὶ ἐξόφλησα διὰ χεῖρας τοῦ ἀδελφου μου γιαννὴ γιαννης; παπαχριστόδουλου
πρωτόπαπας κουκουλίου μαρτυρῶ
ὁ ῥάψας Σακελλάριος μαρτυρῶ
γιαννης νικου ραφτις σοποτζελιτης μαρτηρο
Κων|τῆνος Χατζόγλου μαρτυρῶ
στεφανις δημου μαρτηρι
δημητρις τζάνου μαρτηρῶ
κωνσταντις ματζανις μαρτηρας
αναστασις χριστο σβολου μαρτηρῶ

Εο Ἐγγραφο πὺν διαλαμβάνει τὴν ἐκτίμηση τῶν φορεμάτων τῆς προίκας

«1818 Ἰούλιος 30
ἡ ἐκτίμησις τῆς προικὸς τῆς ἀδελφῆς τοῦ γιάννη στάθη σβόλου ἐκατερίνας μετὰ υἱό

του αναστάση τζεκούρα δημήτριον τῆς
πρώτης τάξεως εἰς φορέματα καὶ μετρητὰ
γρόσια 1500.

1 σιαγιάκη καλὸ	γρ.	65
1 ἔτερο κατώτερο	»	50
2 (δυὸ λεξεις δυσανάγνωσ)	»	35
1 φόρεμα σλάμι κίτρινω	»	85
		235
1 ποδιά νταμπένια	»	14
2 μπογιασένιαις ποδιαῖς	»	13
1 ποδιά τζετζεάλη	»	10
		275
1 ροῦχο μόρικου	»	80
1 φόρεμα κίτρινω σιάμη	»	50
2 φουστάνια σὸμ ἀλατζὰ	»	80
		485
2 μάνσα ἀλατζάδες	»	36
5 ποκάμισα χασένια	»	40
2 ποκάμισα ληνά	»	20
2 ἔτερα χειρίσια	»	16
2 φακοτὲς μεγάλη καὶ μικρὴ	»	22
		619
1 ἄσπρο φλοκοτί	»	20
1 μαῦρο φλοκοτί	»	40
Τὸ κρεβατοστρόσι τζέργα, στρόμα κασέ-		
λα, δύω προσκέφαλα κλπ, »		190
1 ζῶνα κεμέρι ἄσημένιω σίρμα		65
3 φέσια ραπίλληκα	»	6
		940
1 μεταξένιο γιμπίνη	»	3
2 μαντίλια κίτερνα	»	5
		948
μετρητὰ ἔδωσεν εἰς τὸ χέρι εἰς ἐξόφλισιν		
νὰ γιωμίση ἡ σοῦμα	»	552
		1500
τὰ κουμπιὰ τὰ ἄφισε νατάρουμε		35
		913
μετρητὰ ἀκόμη νὰ δώση	»	35
σοῦμα πεντακόσια ὀγδοήντα ἑπτὰ		587
ἔλαβα τὰ ἀνοθεν δημήτριος τζεκούρας		
κωστάκης γατζούλας μαρτυρῶ		
Κων(τ)ίνος Χατζόγλου μαρτυρῶ		
ἀναστάσις μπρασούκας μαρτυρῶ		
Σακελλάριος Κουκουλίου μαρτυρῶ		
παπαγεώργιος μαρτυρῶ		
στεφανῆς δήμου μαρτηρῶ		
Χρόνης ραντις μαρτηρο		

ΣΤο Προικοσυμβόλαιο

«Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ εὐλογή-
σας τὸν γάμον ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας καὶ
τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον μεταποιησάμενος αὐτὸς
πάρεσω εὐλογῶν καὶ τὸ παρὸν σινηκέσιον
διὰ τοῦ ὁποίου ἐγὼ ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ φο-
τεινὴ παύλου μερεάτοι ἡπανδρεῦο τὴν
ἀδελφὴν μου ὀνόματι στασινὴ παύλου εἰς
γάμον πρότον καὶ ἀκόλητον τῷ κυρίῳ
αστρινῶ στεφάνου κόκορου καὶ προτον μὲν
διδὸ τὴν ἐσχὴν μου εἰς αὐτοὺς ἔπιτα προ-
κοδοτῶ κατὰ τὸν διορισμὸν τοῦ κυρ γιόργη
τούμα θείου μου ὡς γράφη τοῦ κυρ πα-
σχάλη σανταβάρου ὅτι ἦναι πρίκα πατρικὴ
τῆς ἀδελφῆς μου στασινῆς γρόσια 7000 ἦτι
ἑπτὰ χιλιάδες κατα τα εγγραφά τους οποῦ
ὑπόσχονται οὕτω ἡξεύρω καὶ μαρτηρῶ καὶ
ἐγὼ μετὰ τὴν ὑπανδρίαν τοῦ γαμβροῦ μου
ἀστρινουὶ νὰ πηγαίνῃ εἰς τὸν κυρ θεῖον μου
γεόργηον τούμαν νὰ περιλάβῃ τὴν πρίκαν
του κατὰ τὴν συμφονίαν οποῦ ἔχομεν,
ταῦτα μὲν δίδομε μὲ τὴν εὐχὴν μας ὁ δὲ
πλουσιόδορος κύριος χαρίσι αὐτοῖς τὴν εὐ-
λογίαν τοῦ αβραάμ καὶ τὴν εὐτεκνίαν τοῦ
ἡακώβ διὰ πρεσβειῶν τῆς ἀγίας θεοτόκου
καὶ τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος προκοπίου
ἀμῆν. 1833 Σεπτεμβρίου 21 τζεπέλοβον
φοτεινὴ παύλου μερεάτη διὰ χειρὸς τοῦ
γράφαντος μαρτυρῶ
πασχάλης Candaber μαρτυρῶ
γηόργιος ιωάννου μάου μαρτηρῶ
Ἰωάννης Σάββας μαρτυρῶ κατὰ τὴν μαρ-
τυρίαν τῆς φωτεινῆς
γεοργιος θεοδόρου παγιότης μαρτυρῶ
παπακώστας εὐσταθίου ὁ γράψας μαρτυρῶ.

Ζοῖ Εγγγραφο ποὺ καθορίζει τὰ εἶδη προίκας

«εἰς δόξαν Θεοῦ
Γρόσια 5000=πέντε χιλιάδες γρόσιαμετρητὰ
ἡ προίκα
δύω παπλώματα καλὰ τὸ ἐν σενδονιασμένον
ἓνα στρώμα ρούσικο γιομάτο μαλί
ἓνα τζελτὲ ἰνδιάννα γιομάτον βαμπάκι
δύω μαξιλάρες καλὲς τζαμήνας
δύω μαξιλάρες καλὲς ἰνδιάννα γιομάτες
βαμπάκι
μία γιάμπολη καλὴ
ἓνα σιτζατὲ καλὸν ἢ καλὸ κίλιμι
ἓνα κασόνι καλὸν

τὰ ἄνωθεν ὑπόσχομαι νὰ τὰ κάμω κατὰ τὴν ἀρέσκησαν τοῦ συμπεθεροῦ μας καθὼς καὶ τὰς πέντε χιλιάδες γρόσια νὰ τὰ μετρήσω ὅσα μείνουν μετὰ τὴν ἐξιτίμωσιν τῶν φορεμάτων καὶ ὑποσημειοῦμαι. 1840 9/βριος 25.

Ἀλέξης παπαβγένη ὑπόσχομαι τα (λέξη δυσανάγνωστη) ὅς ἐπίτροπος τῆς κοστιαννας παζάκα

δηὰ τὰ φορέματα οπου εφχαριστῆθη ο κηρ ο κονσταντης δηα νὰ του καμομε την εφχαρηστησιν του εἰς σακον ραπτην θεληση ο ηδιος.

Ho Προικοσυμβόλαιο, πὸν περιλαμβάνει καὶ ἐκτίμηση εἰδῶν προίκας

«Προικοσύμφωνον τοῦ κυρίου Μήσιου Χατζῆ Ἀναστασίου μετὰ τοῦ κυρίου Ἀστερινοῦ Κόκορου εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀμήν καὶ τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Προκοπίου.

Προικοσύμφωνον γίνεται σήμερον τοῦ κυρίου Πέτρου Μήσιου ὁποῦ σήμερον ὑπανδρεύετε μετὰ τὴν θυγατέραν μου Ἀνναν εἰς γάμον πρῶτον καὶ πρῶτα δίδω τὴν εὐχή μου καὶ ὁ θεὸς νὰ τὰ προκόψῃ καὶ ἔπειτα τῆς δίδω καὶ διὰ προικίον γρ. Ν. 8.500 ἦτοι χιλιάδες ὀκτὼ καὶ πεντακόσια ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔγιναν τὰ φορέματα καὶ κρεβατοστρώση ἀπὸ τὴν ἄνωθεν ποσό ητα ὡς κάτωθεν φαίνοντε ὀνοματοειδῶς λογαριάζοντας τὸ κόστος φορεμάτων καὶ κρεβατοστρώση τὰ δὲ λιπὰ εἰς μετρητὰ :

1 ἓνα φουστάνι κορδώνη ὁμοῦ μὲ κοντὸν καὶ γιλέκι	γρ. 543.30
1 ἓνα φουστάνι τζιανφένι μὲ τὸ κοντὸν	γρ. 285.
1 φουστάνι ρουχένιον	» 287.20
1 ἓνα ζουτινὶ πόλεως	» 170.
1 ἓνα ἀμερινὸν	» 85.
1 μία ἐντάνα	» 57.
1 γυλέκι κιζόνιον	» 16.
	<u>1.444.10</u>
1 μία σαλταμάρα	» 77.20
1 μία σαλταμάρα γουνια- σμένη μὲ μῆλον	» 90.
1 ἓνα τουμάνι τζιανφέση τὸ μισὸ	» 98.
1 ἓνα ὅμοιον κιζὲς τὸ μισὸν	» 72.
3 τρία πονκάμισα καλὰ	» 166.
3 τρία ὅμοια κατώτερα	» 60.

2 δύο ἔτερα ὀλίγον καλῆτερα » 46.
2.053.30

2 δύο φλοκάτες μὲ σπαδέλι
ἢ μιὰ κεντημένη ἢ σπαδέλα
καὶ κεντημένη ὅλη ἢ φλοκάτα
ἢ ἔτερη (μιὰ λέξη δυσανά-
γνωστη) σπαδέλα » 640.

2 δύο φέσια » 16.

2 δύο μανδύλια πόλεως » 33.

3 τρία μανδύλια τὰ δύο ἐβγέ-
νας καὶ 1 φραντζ. » 25.

2 δύο μεταξωτὰ » 32.

1 μία ζώστρα μεταξωτὴ » 95

2 δύο σόβρακα » 12.

2.906.30

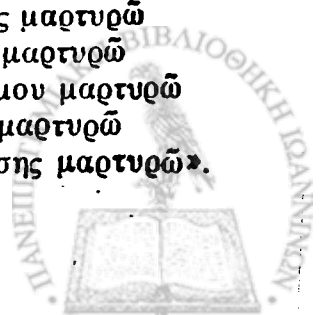
Ὅσον τὸ κόστος διὰ τὸ κρεβα-
τοστρώση δύο παπλώματα
συνδονιασμένα, ἓνα σελτέν μὲ
βαμπάκι, ἓνα στρώμα μὲ ὄψιν
ρούσικη γιομάτον μὲ μαλή,
ἓνα ζευγάρι μαξιλάρες τζιτι-
μὲν μὲ γιόμοσμα ἀπὸ μαλή, ἓ-
να μαξιλάρι ἀπὸ Ἰνδιάνα γιό-
μισμα ἀπὸ βαμπάκι ἓνα κε-
λίμι ἀνατολίσιον πρώτης κου-
αλιτά, ἓνα σενδόνη τοῦ στρώ-
ματος καὶ ἓνα κασσώνη ὅλα
ὁμοῦ γρ. 3.900.

τόσα καὶ εἰς μετρητὰ διὰ σάλ-
δος προικὸς » 4.600.

8.500.

ἦτοι γρόσια ὀκτὼ χιλιάδες καὶ πεντακόσια
ὡς ὀπισθεν καὶ ἄνωθεν φαίνοντε τὰ ὁποῖα
ἔδωσα εἰς τὸν γαμβρόν μου καὶ τὴν θυγα-
τέραν μου διὰ προικίον τῆς καὶ πατρονο-
μικὸν δικαίωμα καὶ ὁ θεὸς ὁ μεγαλοδύνα-
μος νὰ τοὺς δώσῃ εὐτυχίαν καὶ καλοτεκνίαν
καὶ οὕτω γίνοντε δύο παρόμοια νὰ βαστῶ
ἀπὸ ἓν ἕκαστον μέρος δηλαδὴ τὸ ἓνα ὁ κύρ
μήσιος καὶ τὸ ἄλλον ὁ ἀστερινὸς καὶ ὑπο-
φαινόμεθα. 1851 Ἰούλιος 17 Κουκούλι.
Μήσιος Χατζῆ Ἀναστασίου βεβεόνο τὰ
ἄνωθεν καὶ ἐξοφλήσα

ἀστερινὸς κόκορος ὑποφένουμε
χριστόδουλος κόκορος μαρτυρῶ
Δημήτριος Κόκορος μαρτυρῶ
Γιαννάκης Δ. Οἰκονόμου μαρτυρῶ
γεώργιος παπακώστα μαρτυρῶ
Ὁ ἐφημέριος παπαζήσης μαρτυρῶ».

Θο Προικοσυμβόλαιο

«Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ τὸν ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας γάμον εὐλογήσας τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον μεταβαλὼν αὐτὸς εὐλόγησον καὶ τὸ παρὸν συνοικέσιον.

Κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον Παῦλον τὸν λέγοντα τίμιος ὁ γάμος τοῖς πᾶσι καὶ ἡ ὑποφαινομένη ἔχουσα κόρην εἰς ἔννομον ἡλικίαν γάμου, ἥς τὸ ὄνομα Εὐφροσύνη σήμερον δίδωμι αὐτὴν διὰ νόμιμον σύζυγον εἰς τὸν κύριον Ἐλευθέριον Ι. Χαρισιάδην Μπαγιώτην εἰς γάμον πρῶτον καὶ πρῶτον δίδωμι αὐτοῖς τὰς ἀπὸ ψυχῆς καὶ καρδίας μητρικὰς μου εὐλογίας ἔπειτα δὲ διὰ προῖκαν τῆς δίδω τὰ ἀκόλουθα: Μετρητὰ μὲν γρόσια δέκα χιλιάδες ἀρ. 10.000, ἐν φουσιάνι μεταξωτὸν μὲ κορδῶνι, ἐν γελέκι ἀπὸ τὸ ἴδιον, ἐν κοντὶ μεταξωτὸν, μία κοζεκα γουνωμένη, μία φλοκάτα μὲ σπατέλα, ἓνα τουμάνι τζιανφέ, ἑπτὰ ὑποκάμισα τὰ πέντε λαιμομάνικα καὶ τὰ δύο τζίπινα, δύο τουμάνια Ἰνδιάνες, δύο φέσια, πέντε μανδήλια πολίτικα, ἓνα τζεβρέ, μία ὥρα μαλαματένια, ἓνα δαχτυλίδι ζεκίρι ἢ ἀρραβῶνα, ἕτερον δαχτυλίδι γαλάζιο μὲ 4 διαμάντια μικρὰ ἀπὸ ταῖς ἀκραις, ἕτερον ἢ βούλα τῆς μαλαματένια, ἓνα σινὶ τραπεζίου μεγάλο χαλκωματένιο, ἐν ἱμπρικολίγινον κίτρινον, πέντε σαχάνια πολίτικα μὲ τὰ καπάκια τους, δύο ἀπλάδες μεγάλες, δύο τενζερέδες μὲ τὰ καπάκια τους, ἡ μία μεγάλη καὶ ἡ ἄλλη μικρότερη, ἓνα σιαμτάνι κίτρινον καὶ τὸ συνηθισμένον κρεβατοστρώσι συνιστάμενον ἀπὸ ἐν στρώμα ἢ Μοσχόβικον ἢ Δαμιάσκον καὶ ὁ γεμᾶτον μὲ μαλλί, ἓνα σελτέν ἀπὸ μερινὸν γεμᾶτον μὲ βαμπάκι, μιά γιάμπωλη καλή, δύο ἐφαπλώματα συνδονιασμένα τὸ ἓνα ἀπὸ ζουβάτ ἄσπρον μὲ χρυσᾶς ρίζας καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ μερινό, τρία συντόνια, τὸ ἐν τζίπινον, δύο μαξιλάρες κατηφένιες μὲ μαλλί, μία τοῦ ὕπνου μὲ βαμπάκι, δύο μικρὰ ὁμοίως ἀπὸ τζιανφέν, δύο σεπέτια καλὰ ταῦτα μὲν δίδωμι αὐτοῖς οἰκειοθελῶς, ὁ δὲ πλουσιόδωρος θεὸς δώσῃ αὐτοῖς τὰς εὐλογίας καὶ τὴν εὐτεκνίαν τοῦ Ἀβραάμ, Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ διὰ πρεσβειῶν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῶν ἁγίων θεοσώτων βασιλέων καὶ ἰσαποστόλων Κων)τί-

νον καὶ Ἑλένης, τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Προκοπίου καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἀμήν.

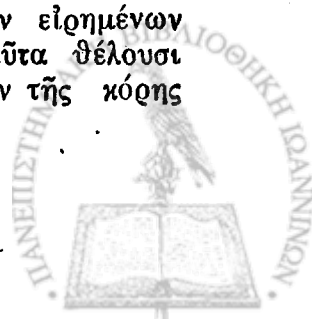
1857 Δεκεμβρίου 26 Μπάγια

Ἐγένοντο δὲ δύο παρόμοια ἵνα βαστᾷ ἀνὰ ἓν ἕκαστος.

Οἰκονόμος Παπακωνσταντῖνος μαρτυρῶ.

10ο Προικοσυμβόλαιον μὲ ἐκτίμηση τῶν φορεμάτων τῆς προίκας

«Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ ὁ θεὸς ὁ εὐλόγησας τὸν γάμον ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας καὶ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον μεταβαλὼν αὐτὸς καὶ τῇ ἀοράτῳ σου ἐπιστασίᾳ εὐλόγησον καὶ τὸ παρὸν συνοικέσιον ὅπου ἡ ὑποφαινομένη Εἰρήνη Δ. Τζούφλη ὑπαντρεύω τὴν κόρην μου Ταρσίτσαν μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ κυρίου Ἀστερινοῦ Κοκκόρου Στεφάνου εἰς πρῶτον καὶ νόμιμον γάμον, ὅθεν καὶ δίδωμι τὴν μητρικὴν μου εὐχὴν, ἐπομένως τὴν προικίζω ὡς ἀκολουθῶς εἰς μετρητὰ πεντακόσια Ν. 500 ρούβλια ἀργυρᾶ ρωσσικά, ἅτινα θέλει πληρώσει ὁ εἰς Κισνόβιον τῆς Ρωσσίας διαμένων ἐξάδελφός μου κύριος Ἀναστάσιος Τζούφλης κατὰ τὸν διορισμὸν του καὶ τὰ ὅποια ὑποχρεοῦμαι νὰ σύρω ἐγὼ ἀνέξοδα καὶ τινα φορέματα ποὺ ἐγὼ ἔχω, δηλαδὴ ἓνα τσεκμὲ φορεμένον, ἓνα ἀμερινόν, μίαν Ἰνδιάναν, ὅκτὼ ὑποκάμισα ἀραδιάρικα καὶ τὸ συνηθισμένον κρεβατοστρώσι συνιστάμενον εἰς ἐν στρώμα γιωμισμένον μὲ μαλιά καὶ δύο κασόνια, εἰς δύο παπλώματα μὲ τὰ συντόνια τους καὶ ἓνα συντόνι τοῦ ὕπνου καὶ τρία προσκέφαλα γιωμισμένα μὲ μαλιά καὶ ἓνα ἔτι προσκέφαλο τοῦ ὕπνου καὶ ἓνα τσιλτέ καὶ ἓνα κιλῆμι καὶ μίαν γιάμπωλην. Τὰ δὲ φορέματα, νυφιάτικα καὶ λοιπὰ θέλει κάμει ὁ συμπέθερός μου κύριος Ἀστερινὸς Κόκκορος ἐκ τῶν ἀναφερομένων πεντακοσίων ρουβλίων κατὰ τὸν ἰδιαιτέρον κατάλογον καὶ τὰ ὅποια θέλουσι ἀπερασθῇ ἐν τῷ παρόντι πρὸς ἀπόδειξιν. Πρὸς τούτοις ἂν ὁ μνησθεὶς ἐξάδελφός μου κύριος Ἀναστάσιος Τζούφλης καλοκαγαθία κινούμενος ἤθελε προσδιορίσει περισσότερον ποσὸν τῶν εἰρημένων πεντακοσίων ρουβλίων καὶ ταῦτα θέλουσι ἐνοεῖσθαι καὶ εἶναι προικεῖον τῆς κόρης

μου Ταρσίτσας καὶ θέλουν ἀπεράσει ἐν τῷ παρόντι προικοσυμφώνῳ. Δι' ὃ ἐγιναν δύο παρόμοια, ἵνα βασιᾷ ἑκάτερον μέρος ἀνὰ ἓν, ὃ δὲ πλουσιόδωρος θεὸς εὐλογῇ αὐτοὺς καὶ χαρίσει μακροζωΐαν, εὐτεκνίαν καὶ γῆρας βαθὺ διὰ πρεσβειῶν τῆς ὑπερευλογημένης Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Προκοπίου ἀμήν. 1858 Ὁκτωβρίου Πρώτη. Τζεπέλοβον.

Διὰ τὴν ἀγράμματον Εἰρήνην Δ. Τζούφλη παρακαλεστικῶς τὴν ὑπέγραψα ὁ Σακελλάριος Παπαθεόδωρος Ι. Ζήσου, ὅστις καὶ μαρτυρῶ.

Χριστάκης Δ. Τσολάκης μαρτυρῶ

Ἀναστάσιος Δημ. Κοσμᾶ μαρτυρῶ».

Σημ. Στὴν ὀπίσθια δὲ σελίδα ἀπ' τὸ προικοσύμφωνο διαλαμβάνονται τὰ ἑξῆς :

«Ἰδοὺ φανερώνομεν καὶ τὰ φορέματα ὅσα ἔφκιασεν ὁ συμπέθερός μας κύριος Ἀστερινὸς Κόκκορης ὡς ὀπισθεν διαλαμβάνει ἐκ τῶν πεντακοσίων ρουβλίων δηλαδή :

μίαν φλωκάταν καλὴν	γρόσια	750
μίαν φλωκάταν δεύτερην	»	500
ἐν φόρεμα κορδῶνι	»	480
ἐν ἔτι μεταξωτὸ ὅμοιο	»	480
ἓνα φουστάνι βιένης	»	330
		<u>2540</u>
ἓνα φουστάνι πόλεως κουτνὶ	»	200
ἓνα φουστάνι ἀμερινὸν	»	110
μίαν ἰνδιάναν	»	60
ἓνα τουμάνι τζιανφὲ	»	120
ἓνα τουμάνι μπιζένιο	»	80
		<u>3110</u>
τρία γελέκα	»	80
μία σαλταμάρκα καλὴ μὲ μῦλο	»	280
μίαν κατώτερην	»	80
		<u>3550</u>

ἦτοι τρεῖς χιλιάδες καὶ πεντακόσια πενήντα γρόσια ἐγιναν τὰ ἀνοθεν.

Τὰ ἐν τῷ παρόντι προικοσυμφώνῳ ἀναφερόμενα μετρητὰ καὶ φορέματα ἔλαβον καὶ ἐξοφλεῖται τὸ παρόν.

1858 Ὁκτωβρίου 19 Τζεπέλοβον

ἀστερινὸς κόκορης

Χριστάκης Δ. Τσολάκης μαρτυρῶ

Σακελλάριος Παπαθύδωρος μαρτυρῶ
ελαβον τα οποισθεν κε ανοθεν παρα του

πεθερου μου οσα διαλαμβανοι το προικοσυμφανο μου κε εξοφλο. 1871 οκτομβριου 23 Κοκολι

Ταρσιτσα στεφανου αστ. κοκορου

ΙΑο Προικοσυμβόλαιο, πὸν ἀφορᾷ
ἐσώγαμβρον

«Ἐν ὀνόματι τῆς παναγίας, ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου τριάδος καὶ τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Προκοπίου ἡ ὑποφαινομένη Σουσάνα Ἰωάννου Κιοσσὲ εὐχαρίστως ἡρραβώνισα σήμερον τὴν κόρην μου Εὐφροσύνην μετὰ τοῦ κυρίου Ἀλεξίου Δ. Νίτσου ἐκ μεσαίου Μαχαλᾶ Βεΐτσης διὰ νόμιμόν του σύζυγον καὶ εἰς γάμον πρῶτον μὲ τὰς ἑξῆς συμφωνίας.

Ἐν πρώτοις μὲν δίδω εἰς τὴν θυγατέρα μου Εὐφροσύνην καὶ τὸν νόμιμον σύζυγόν της κον Ἀλέξιον Δ. Νίτσον πάσας τὰς ἐγκαρδίους εὐχὰς μου δεομένη τοῦ ὑψίστου, ἵνα εὐλογῇ τὸ συνοικέσιόν των καὶ ἐπιδαψιλεύσῃ αὐτοῖς τὰ ἀγαθὰ τοῦ Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, εὐτεκνίαν, εὐζωΐαν καὶ εἰρηνικὴν συμβίωσιν, ἀκολούθως δίδω διὰ προῖκα τῆς κόρης μου Εὐφροσύνης τὰ ἑξῆς : πρῶτον τὸ ὀσπήτιον ὅλον μὲ τὴν περιοχὴν του, ἐκτὸς τὸ ἐμπειρεχόμενον ὀσπήτιον τὸ ἀπὸ Γ. Μπήκαν ἀγορασμένον. Βον τὸ μισὸν ἀμπέλιον εἰς Κοσάρια, Γον τὸν κῆπον τῆς Τσούμαινας συνορεύοντα μὲ τὸν τοῦ μακαρίτου Χρόνη Χρίστου καὶ Ζαγγούλη. Δον δύο κήπους κάτωθεν τοῦ Χανίου. Εον τὸ χωράφιον εἰς Μποχάτσια. ΣΤον τὸν κῆπον εἰς τὸ ἀλῶνι. Ζον τὰ κινητὰ βανταλίκια τοῦ σπητιοῦ κατὰ τὴν γενομένην ξεχωριστὴν σημείωσιν. Ἐγὼ δὲ ὁ Ἀλέξιος Δ. Νίτσου ὁ ἐκ μεσαίου Μαχαλᾶ Βεΐτσης ὑπόσχομαι νὰ συζήσω μετὰ τῆς συζύγου μου καὶ τῆς πενθερᾶς μου ἐνταῦθα εἰς τὸ χωρίον Κοκούλιον χωρὶς νὰ μετοικίσω εἰς ἄλλο μέρος διατρέφων αὐτὰς κατὰ δύναμιν καὶ ὑποσχόμενος μετὰ θάνατον τῆς πενθερᾶς μου νὰ τελέσω τὰ συνήθη μνημόσυνά της.

Πρὸς βεβαίωσιν ὅθεν τῶν εἰρημένων συμφωνιῶν συνετάχθησαν δύο ὅμοια προικοσύμφωνα μετὰ ἀξιολύστον μαρτυριῶν, ἵνα κρατῇ ἀνὰ ἓν ἕκαστον τῶν συνυποφαινομένων μερῶν.

Ἐγένετο ἐν Κουκουλίῳ τὴν 18 Δεκεμβρίου 1860.

Υ.Γ. Πρὶν νὰ τεκνοποιήσωσι δὲν ἔχουν τὴν ἀδειαν νὰ ἐκποιήσωσιν ἢ ὑποθηκεύσουσι οὐδὲν τῶν ἐκ τῆς προικὸς κτημάτων.

Ἀλέξανδρος Δ. Νίτσου ὑπόσχομαι Σουσάνα Ἰωάννου Κιοσὲ βεβεονο τὰ ἄνοθεν δια χιρὸς τοῦ ἐφμεριου μας παπαποστόλη ὁστις κε μαρτηρεῖ

Ἀναστάσιος Σακελλαρίου μαρτυρῶ

Δημήτριος Κόκκορος μαρτυρῶ

Πέτρος Φλώρος μάρτυς

Γεώργιος Ἰωάννου μαρτυρῶ

Ἀνδρέας Κόκκορος μαρτυρῶ

Στέφανος Παπαγεωργίου μάρτυς.

*

Παραθέσαμε ἀρκετὰ ἔγγραφα στοιχεῖα, πού ἀφοροῦν τὸ θεσμὸ τῆς προικοδοσίας στὸ Ζαγόρι κατὰ τὸ 18ο καὶ τὸ μισὸ 19ο αἰῶνα. Ἀπ' τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἐπαληθεύονται ὅλα ὅσα ἔχουν γραφῇ ὡς τώρα σχετικὰ μὲ τὸ θεσπίσματα τῶν προκρίτων τοῦ Ζαγοριοῦ ὡς πρὸς τὶς τάξεις τῶν προικῶν σὲ κάθε χωριό, τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἱεροῦ κώδικα κλπ. Ἀκόμα ἀπ' αὐτὰ μπορούμε νὰ σχηματίσουμε ἰδέα γιὰ τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο ντυνόταν οἱ Ζαγορίσιες γυναῖκες ἐκεῖνα τὰ χρόνια (φέσια φλοκάτες, σαλταμάρες κλπ.). Κατὰ κυριώτερο δὲ λόγῳ ἀποδεικνύεται ἀπ' τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ὁ μεγάλος πολιτισμὸς, στὸν ὁποῖο εἶχε φθά-

σει ἡ περιοχὴ τοῦ Ζαγοριοῦ στὰ παληότερα χρόνια. Γιὰ νὰ γίνῃ ὅμως καὶ νὰ ἐτοιμασθῇ μιὰ προῖκα σὰν αὐτὲς πού διαλαμβάνονται στὰ παραπάνω προικοσυμβόλαια δὲν ἦταν πρᾶγμα εὐκόλο. Χρειαζόταν νὰ καταβληθῇ ὑπεράνθρωπη προσπάθεια καὶ νὰ ὑπερنيκηθῶν μεγάλα ἐμπόδια οἰκονομικὰ ἀπὸ μέρους τῶν γονέων τῶν κοριτσιῶν. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ παρέμεινε εἰς τὰ σημερινὰ χρόνια καὶ λέγεται ἀκόμα στὸ χωριὸ ἡ παροιμία : «δὲν ξαίρει τί θὰ πῇ κόσμος ὁποιος δὲν πάντρεψε κοπέλλα καὶ δὲν ἔβαλε μᾶστορα νὰ φτιάσῃ σπίτι».

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Τὰ ὑποσημειωμένα προέρχονται εἴτε ἀπὸ ἐκεῖνα, πού διαλαμβάνουν τὰ ἀρχαῖα ἔγγραφα, εἴτε ἀπὸ παροιμίες, πού λέγονται στὸ χωριό.

2. Οἱ παροιμίες, πού ἔχουν περιληφθῇ στὴ μελέτη αὐτή, ἔχουν παρθῇ ἀπ' τὴ λαογραφικὴ γλωσσικὴ συλλογὴ μου, τὴν ὁποία ὑπέβαλα στὰ 1950 στὸ γλωσσικὸ διαγωνισμὸ τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν καὶ ἡ ὁποία ἐβραβεύθη.

3. Ὅσα γράφονται σχετικὰ μὲ τὸ θεσμὸ τῶν προικοδοσιῶν ἔχουν παρθῇ ἀπ' τὰ κάτωθι βιβλία :

1. Παν. Ἀραβαντινοῦ «Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου».

2. Ἠπειρωτικὰ Χρονικά ἔτος Βον 1927 Τεύχος Α' καὶ Β'.

3. Ἠπειρωτικὰ Χρονικά ἔτος Βον 1927 Τεύχος Γ'.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΣΚΥΒΑΛΟΥ

Ο ΝΤΕΛΗ ΠΑΠΑΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Δύο ὥρας μακρὰν τῶν Ἀγίων Σαράν-
τα, Ἡπειρωτικοῦ λιμένος, σώζεται παρὰ
τὰς ἐκβολὰς τοῦ Καλαμᾶ ἱστορικὸν μονα-
στήρι ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἀγιοί». Τὸ μονα-
στήρι αὐτὸ εὐρίσκεται εἰς ἓνα πολὺ ἀπό-
τομον Βράχον, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν εἶναι
δυνατὸν νὰ ἀνέλθῃ κανεῖς, διότι ἀφ' ἐνὸς
μὲν εἶναι ὁ ποταμὸς τῆς Ζαραβίνας (πα-
ραπόταμος τοῦ Καλαμᾶ) ἀφ' ἐτέρου δὲ
εἶναι κρημνὸς 20 μέτρων. Στὸ μοναστήρι
αὐτὸ τὸν παλαιὸν καιρὸν, ὡς λέγουν, ἀνῆρ-
χοντο διὰ τινος ὑψηλῆς πλατάνου, ἡ ὁποία
εἶχε τὸ ἴδιο ὕψος. Ἐπὶ τουρκοκρατίας
ὅμως τὸ δένδρον ἐκάη καὶ ἡ Μονὴ ἔμεινε

ἀπομεμονωμένη, οὐδεὶς δὲ ἤμπορεῖ νὰ
ἀνέλθῃ ἐπ' αὐτῆς.

Ἀπειροὶ μελισσῶνες ἀγρίων μελισσῶν
εἶναι εἰς τὸν Βράχον, ἃν δὲ κανεῖς τολμή-
σῃ νὰ ἀναρριχηθῇ, κινδυνεύει νὰ κατα-
κεντηθῇ ἀπὸ τὰς μελίσσας. Τὸ κατωτέρω
δημοτικὸ τραγοῦδι τῆς Ἡπείρου ἀναφέρε-
ται εἰς τὸν περίφημον Ντελῆ - Παπα, ἓναν
ἄρματολὸ παπᾶν, ὁ ὁποῖος δὲν ἐσέβετο
οὔτε μοναστήρια, οὔτε ἐκκλησίας, ἀλλὰ τὸ
ἐπλήρωσε εἰς τὸν κρημνὸν τῆς Μονῆς
«Ἀγίων». Τὸ τραγοῦδι εἶναι τοῦ χοροῦ,
πολὺ μεγαλοπρεποῦς μουσικοῦ ῥυθμοῦ,
ἓνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα τῆς δημο-
τικῆς μας μελωδίας.

*Κούγω τὸν ἄνεμο κι' ἀχάει, [Μωρὲ Παπᾶ, Ντελῆ - Παπα],
Τὸν κούγω καὶ μαλώνει, [Ντελῆ - Παπᾶ λεβέντη]...
Μὲ τὰ βουνὰ -ν- ἐμάλωνα, καὶ μὲ τὰ δέντρα ἀχοῦσε.
Ἐσεῖς βουνὰ τοῦ Γρεβενοῦ καὶ δέντρα τοῦ Μετσόβου,
Ἐσεῖς καλὰ τὸν ξέρετε — αὐτὸν τὸν Πάπα - Γιώργη,
Ποῦταν μικρὸς στὰ γράμματα, μικρὸς στὰ πινακίδια,
Καὶ τώρα στὰ γεράματα ἄρματολὸς καὶ κλέφτης.
«Ὅσα κάστρα κι' ἄν πάτησα—, κάστρα καὶ μοναστήρια,
Τὸ μοναστήρι τοὺς Ἀγιοὺς — δὲν μπορῶ νὰ πατήσω.
Τριγύρω - γύρω τῷ φερνα—, τὴν πόρτα δὲν τὴ βροίσκω.
Τὸ γούμενο ἐφώναξα, τὸ γούμενο φωνάζω.
—Κατέβᾳ κάτω, Γούμενε—, νὰ μὲ ξεμολογήσης
Γιατ' ἔχω κάνει κρίματα κι' εἶμαι κριματισμένος.
Εἶχα σκοτώσει ἓναν παπᾶ ἐκεῖ πὺν λειτουργοῦσε.
Ὁ Γούμενος δὲν ἔκρινεν ἀντιλογιὰ δὲ δίνει,
Ντελῆ - Παπᾶς ἐκάκιωσε καὶ στὸ γκρεμὸ γκρεμίστη.*

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΣΚΥΒΑΛΟΣ

Ο Α' ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ "ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ,"

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΡΑΝΙΣΜΑΤΑ

Ἀφ' οὗτου ὁ μακαρίτης Νικ. Πολίτης ἔβαλε τὶς βάσεις τῶν λαογραφικῶν ἐρευνῶν στὴν Ἑλλάδα, πολλὰς τέτοιες ἐργασίες εἶδαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, εἴτε στὸ περιοδικὸ «Λαογραφία» εἴτε σὲ αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις, καὶ πολλὰς ἑλληνικὰς περιοχὰς βρῆκαν τοὺς ἀξιους μελετητάς των. Ἡ σημασία τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξαρθῇ. Ὅποιος ἔχει καὶ τὴ στοιχειώδη φιλολογικὴ προπαιδεία γνωρίζει, ὅτι ἡ λαογραφικὴ ἐρευνα, ὅταν γίνεται μὲ σύστημα, πάμπολλα προβλήματα (ἐθνολογικά, ἱστορικά, γλωσσικά, παιδαγωγικά, νομικά κ.ἄ.) μπορεῖ νὰ φωτίσῃ, γιατί στὶς γνήσιες καὶ ἀνεπιτήδευτες ἐκδηλώσεις κάθε λαοῦ διασώζεται ἀπαράλλαχτος ὁ φυλετικὸς χαρακτήρας του διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Ἡ Ἡπειρος εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς λίγες ἑλληνικὰς περιοχὰς, πού διαφύλαξαν τὴν πατρικὴ κληρονομία (στὴ γλῶσσα, στὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ γενικὰ στὴ νοοτροπία) καθαρὰ καὶ ἀμόλυντη παρ' ὅλες τὶς διασταυρώσεις μὲ τοὺς ξένους ἐπιδρομεῖς. Ἡ ἑλληνικότης αὐτῆς, πού διαφαίνεται σ' ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἠπείρου μας, εἶναι ἓνας λόγος παραπάνω, πού δὲν ἐπιτρέπει νὰ τὰ φήσωμε ἀφρόνιστα καὶ ἀνυπεράσπιστα στὴ φθορὰ τοῦ χρόνου.

Μὲ τὴν πάροδο τοῦ καιροῦ, εἴτε τὸ θέλομε εἴτε ὄχι, ὁ προγονικὸς θησαυρὸς ἀφανίζεται λίγο-λίγο, φεύγουν οἱ παλιότερες γενιές, οἱ θεματοφύλακες τῆς λαϊκῆς μας παραδόσης, παίρνοντας μαζί τους ἓνα μέρος τῆς κληρονομίας (συνήθειες, τραγούδια, παροιμίες κλπ.), ἐνῶ οἱ νέες γενιές ὅλο καὶ περισσότερο ἀρέσκονται νὰ πιθηκίζουν, δηλαδὴ νὰ μιμοῦνται τοὺς τρόπους καὶ τὰ ἥθη μᾶς ζωῆς εὐρωπαϊκῆς, πού τείνει νὰ

τὰ ἱσοπεδώσῃ ὅλα κάτω ἀπὸ τὸν τροχὸ τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν κατὰ τὸ λατινικὸ ρητὸ *tempora mutantur et nos mutamur cum illis*, προβάλλει ἔντονη ἡ ἀπαίτηση νὰ ἀποθησαυρισθοῦν ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερα στοιχεῖα τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου, πρὶν τὰ σκεπάσῃ ὀριστικὰ ὁ πέπλος τῆς λήθης. Ὁ πανδαμάτωρ χρόνος πρέπει νὰ ὑπερνικηθῇ.

Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», — ὄργανο στὴν ὑπηρεσία τῆς ἡπειρωτικῆς ἀναγέννησης, — δὲν μπορεῖ νὰ παρίδῃ τὸ ζωτικὸ αὐτὸν τομέα ἐρεύνης τοῦ τόπου μας, δηλαδὴ τὴ λαογραφικὴ μελέτη τῆς Ἠπείρου. Ἄν καὶ τὸ τονίσασαμε κι ἄλλοτε, κρίνομε σκόπιμο νὰ ἐπαναλάβωμε, ὅτι ὅπως ἰδιαίτερη φροντίδα θὰ καταβάλωμε γιὰ τὴ συγκέντρωση ποικίλου λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπ' ὅλες τὶς ἐπαρχίες τῆς ἐλεύθερης καὶ σκλαβωμένης Ἠπείρου.

Δὲν ἀρνούμεθα, ὅτι ἀρκετὰς ἐργασίες, σχετικὰς μὲ τὴν ἡπειρωτικὴ λαογραφία, εἶδαν τὸ φῶς ὡς τώρα σὲ εἰδικὰ περιοδικὰ (ὅπως στὴ «Λαογραφία» καὶ τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά», ἢ σὲ τεύχη αὐτοτελῆ. Ἀσφαλῶς ὅμως θὰ ὑπάρχῃ κι ἀνέκδοτο ὕλικὸ στὰ χέρια εἰδικῶν μελετητῶν, στοὺς ὁποίους ἡ «Ἡπειρ. Ἑστία» προσφέρει τὶς στήλες της γιὰ τὴν ἀνακοίνωσή του στὸ εὐρύτερο ἀναγνωστικὸ κοινό. Καὶ κάτι περισσότερο. Σ' ὅσους ἔχουν εἰδικότητα κι ἐνδιαφέρον γιὰ παρόμοιες ἐργασίες, τὸ περιοδικὸ μας δίνει τὴν εὐκαιρία, ἂν δὲν ἔχουν ὡς τώρα ἀσχοληθῇ, νὰ σκύψουν μὲ στοργὴ πάνω στὰ δημιουργήματα τοῦ ἡπειρωτικοῦ λαοῦ, νὰ τὰ συλλέξουν καὶ νὰ τὰ κατατάξουν κι ὕστερα νὰ μᾶς στέλλουν τὴ συγκομιδὴ τους γιὰ δημοσίευση.

Αἰσθανόμεθα ἰδιαίτερα τὴν ἀνάγκη νὰ

ἀπευθυνθοῦμε στοὺς ἡπειρωτῆς εκπαιδευτικούς (καθηγητὰς καὶ δασκάλους) καὶ νὰ τοὺς παρακαλέσωμε νὰ μᾶς ἐνισχύσουν στὴν δύσκολη τούτη προσπάθεια... Στὰ χωριά, ὅπου πιὸ ἔντονα ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν τὰ στοιχεῖα τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ, τὸ ἔδαφος εἶναι παρθένο καὶ ἐπομένως πιὸ κατάλληλο γιὰ τέτοιες ἔρευνες... Ὁ ρόλος τοῦ δασκάλου σ' αὐτὸν τὸν τομέα εἶναι πολὺ σπουδαῖος. Γιατὶ αὐτός, πού πολὺ εὐστοχα ὀνομάζεται φάρος τοῦ χωριοῦ, εἶναι ὁ πιὸ ἀρμόδιος νὰ προσφέρει αὐτῇ τὴν ὑπηρεσία στὴν ἡπειρωτικὴ λαογραφία, νὰ μαζέψῃ δηλαδὴ ἀπὸ τὸ μεταλλεῖο τοῦ λαοῦ τὰ ψήγματα χρυσοῦ, πού δὲν παρέσυρε ἀκόμα ὁ χεῖμαρρος τοῦ ψευδοπολιτισμοῦ...

Κάθε δάσκαλος, πού θὰ φιλοτιμηθῇ νὰ συγκεντρώσῃ λαογραφικὸ ὑλικό, δὲν θ' ἀχῇ ἀπλῶς τὴν ἱκανοποίηση, ὅτι ἐξεπλήρωσε ἓνα ἐθνικὸ χρέος. Θὰ εἶναι σὲ θέση μελετῶντας στὴ ρίζα τοὺς καὶ στὴν πηγὴ τοὺς τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ νεοελληνικοῦ λαοῦ νὰ βασίξῃ σὲ πιὸ σίγουρη βάση τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς τῶν ἑλληνοπαίδων. Δὲν μπορεῖ νὰ νοηθῇ θεμελίωση γερὴ τοῦ λαϊκοῦ σχολείου, ἂν δὲν χρησιμοποιηθοῦν τὰ δεδομένα τῆς λαογραφικῆς ἔρευνας...

Γνωρίζομε τὸ φόρτο ἐργασίας τῶν δασκάλων, καὶ μάλιστα ὅσων ὑπηρετοῦν σὲ μονοτάξια σχολεῖα. Γι' αὐτὸ ἴσως φανῇ βαρὺ αὐτὸ πού τοὺς γυρεύομε. Ὁ φιλότιμος ὅμως δάσκαλος θὰ βρῇ τὸν καιρὸ (τὶς διακοπὲς ἢ τὶς γιορτὲς) νὰ ἀσχοληθῇ καὶ μετὰ τὴν λαογραφία τοῦ τόπου του... Κι ἂς μὴν ξεχνᾶμε τὴν παροιμία: «Σταλαματιά, σταλαματιά, γεμίζει ἢ στάμνα ἢ πλατιά».

Τὸ Λαογραφικὸ Ἀρχεῖο ἔχει τυπώσει ἀπὸ χρόνια ἓνα φυλλάδιο, ὅπου παρέχει χρήσιμες ὁδηγίες στοὺς συλλογεῖς λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. Ὅσοι καταπιαστοῦν μετὰ τέτοια ἐργασία, καλὸ εἶναι νὰ τὸ διαβάσουν. Ἴσως ἀργότερα τὸ περιοδικό μας νὰ τυπώσῃ ἓναν τέτοιον σύντομο ὁδηγὸ καὶ νὰ τὸν στείλῃ στοὺς δασκάλους τῆς Ἡπείρου.

Σήμερα ἀρχοῦμεθα νὰ δώσωμε ἓνα διάγραμμα γενικὸ μετὰ τὰ κυριώτερα θέματα, πού μποροῦν νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενο λαογραφικῆς μελέτης, γιὰ νὰ κατὰ τοπίσωμε πρόχειρα τοὺς ἐνδιαφερομέ-

νους. Ὅποιος ὅμως θέλει νὰ ἐνημερωθῇ καὶ διαφωτισθῇ ἀρκετά, ὀφείλει νὰ προσφύγῃ στὸ ὀγκῶδες σύγγραμμα «Λαογραφία» τοῦ κ. Στίλπ. Κυριακίδη, καθηγητοῦ σήμερα στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης καὶ συνεχιστοῦ τοῦ ἔργου τοῦ μακαρίτη Νικ. Πολίτη. Στὸ βοήθημα αὐτὸ βρίσκει καθεὺνας ἐμπεριστατωμένη ἀνάπτυξη ὅλων τῶν θεμάτων, μετὰ τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖται ἡ ἐπιστήμη τῆς λαογραφίας. Ἐκεῖνοι, πού δὲν ἔχουν τὸν καιρὸ ἢ τὴν εὐχέρεια νὰ διαβάσουν τὸ κλασσικὸ στὸ εἶδος τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, κάτι ἴσως θὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὸ παρακάτω ὁδηγητικὸ σημείωμα.

Δὲν πρόκειται νὰ ἐξαντλήσωμε τὸν πῖνακα ὅλων τῶν λαογραφικῶν θεμάτων, ἀλλὰ θὰ ἀναγράψωμε τὰ κυριώτερα.

Πρῶτα - πρῶτα στὸν κύκλο τῶν λαογραφικῶν ἀναζητήσεων μπαίνουν τὰ τρία μεγάλα ἐπεισόδια τοῦ ἀνθρώπινου βίου, ἡ Γέννηση, ὁ Γάμος καὶ ὁ Θάνατος.

Ἡθῃ καὶ ἔθιμα, δοξασιεῖς, προλήψεις, τραγούδια, παροιμίαι κ.λ. ἐκδηλώσεις, συνδεόμενες μετὰ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς σταθμούς, θ' ἄπρεπε καὶ στὴν Ἡπειρὸ νὰ καταγραφοῦν καὶ μελετηθοῦν συστηματικά. Γιὰ τὸ γάμο ἰδιαίτερα στὴν Ἡπειρὸ ὑπάρχει σπαρμένο στὶς διάφορες περιοχὰς τῆς πλούσιό καὶ ἀνεκμετάλλετο ὑλικό, πού περιμένει τὸν ὑπομονητικὸ συλλογέα του. Μᾶς χρειάζεται μιὰ ἐξαντλητικὴ μελέτη, πού νὰ περιλαμβάνῃ ὅλα τὰ ἐπεισόδια τοῦ γαμήλιου δράματος, (ἀρρεβῶνες, στέφανα, πομπὴ τοῦ γάμου, γαμήλιο τραπέζι καὶ γλέντι, ἐπιστροφία, προικιά, προικοσύμφωνα κ.λ.).

Μολονότι ἀσχολήθηκαν κι ἄλλοι πρωτύτερα μετὰ τὴν συγκέντρωση τῶν ἡπειρωτικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, (ὅπως ὁ Ἀραβαντινός, ὁ Γ. Χασιώτης, ὁ Δ. Σάρρος, ὁ Χρ. Λαμπράκης κ. ἄ.), ὅμως ὑπάρχουν κι ἄλλα ἀθησαύριστα. Ἐπειτα οἱ παλιεῖς συλλογὲς τοῦ Ἀραβαντινοῦ καὶ Χασιώτη δὲν παρέχουν ὅλα τὰ ἐχέγγυα γιὰ τὴ γνήσια μορφὴ τῶν τραγουδιῶν, γιατί καταρτίστηκαν πρόχειρα καὶ χωρὶς κριτικὸ ἔλεγχον τῶν κειμένων. Γι' αὐτὸ ὁ σημερινὸς ἐρευνητὴς δὲν ἔχει μόνον χρέος νὰ ἀναζητήσῃ τὰ ἀνέκδοτα τραγούδια τοῦ ἡπειρωτικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ διορθώσῃ ἢ συμπληρώσῃ, μετὰ βάση τὶς γνησιώτερες παραλλαγές, ὅσα δη-

μοσιεύτηκαν παραποιημένα ἢ κολοβωμένα. Ἡ δουλειὰ αὐτὴ βέβαια δὲν εἶναι εὐκόλη. Σὲ πολλὰ χωρὶά ἀκόμα καὶ σήμερα ζοῦν ἀρετὰ ἔθιμα, πού ἐπέχουν θέση νόμου καὶ κανονίζουν διάφορες σχέσεις νομικές. Τὰ ἔθιμα αὐτὰ τὸν παλιότερο καιρὸ ἦταν πιὸ πολλὰ καὶ ἀποτελοῦσαν ἕναν πρόχειρο νομικὸ κώδικα (τὸ λεγόμενο *ἔθιμι κὶ δίκαιο*, πού τόσο πολὺ τὸ προσέχει σήμερα ἡ Νομικὴ Ἐπιστήμη). Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔθιμα αὐτὰ ἀτὸν ἡσασαν, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ μελετηθοῦν, πρὶν σβήσουν ὁλότελα.

Οἱ ἡπειρωτικὲς οἰκίσεις καὶ τὰ σκευὴ καὶ ἐπιπλα, πού χρησιμοποιοῦνται σ' αὐτές, εἶναι ἕνα ἄλλο ἐνδιαφέρον θέμα γιὰ τοὺς λαογράφους μας.

Ὁ ἐρευνητὴς πρέπει νὰ περιγράψῃ μὲ σαφήνεια καὶ ἀκρίβεια τὸ σχέδιο τῶν σπιτιῶν, τῶν ἐπιπλῶν καὶ σκευῶν σὲ κάθε ἡπειρωτικὴ περιοχὴ συμπληρώνοντας τὴν ἐργασία του μὲ φωτογραφίες ἢ σκίτσα καὶ ἀναγράφοντας παντοῦ τοὺς ὄρους καὶ τίς ὀνομασίες. Σὰν πρότυπο σ' αὐτὴ τὴν δουλειὰ μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ ἡ ἐργασία τοῦ μακαρίτη Δημ. Λουκόπουλου «*Αἱ τιωλικαὶ οἰκίσεις*».

Ἡ ἡπειρωτικὴ ἐνδυμασία (τί φοροῦν οἱ ἡπειρώτες κατὰ τόπους, ἀπὸ ποιά ὕλικά τὰ φοιάνουν, ποιὸς ὁ τρόπος τῆς κατεργασίας, ποιὸ τὸ σχέδιο τῶν ἀνδρικῶν ρούχων καὶ ποιὸ τῶν γυναικείων, πῶς τὸ λένε τὸ καθεὶ, εἰκόνες, σκίτσα κλπ.), εἶναι ἕνα ἄλλο κεφάλαιο ἀξιοσπουδῆς.

Ὑστερα ἔρχονται τὰ προϊόντα τῆς οἰκιακῆς τέχνης (στρωσίδια, σκουτιὰ μάλλινα καὶ βαμπακερὰ ὑφασμένα στὸν ἀργαλειό, κεντητὰ καὶ πλεχτά, βελόντζες, μπαντανιὲς κλπ.). Γι' αὐτὰ ὅλα πολύτιμη βοήθεια μᾶς δίνουν οἱ ἐργασίες τῆς κ. Ἀγγελικῆς Χατζημιχάλη, πού μ' ὅλο τὸν ὄγκο τους δὲν ἔξαντλοῦν τὸ πλούσιο αὐτὸ θέμα τῆς ἡπειρωτικῆς λαϊκῆς τέχνης.

Ἀλλες τέχνες, πού πῆραν ἀνάπτυξιν στὴν ἡπειρο, εἶναι ἡ ξυλογλυπτικὴ (τέμπλα ἐκκλησιῶν, ξυλόγλυπτα ταβάνια παλιῶν ἀρχοντικῶν σπιτιῶν κ. ἄ.), ἡ ζωγραφικὴ (φορητὲς εἰκόνες ἐκκλησιῶν), ἡ ἀση-

μουργία καὶ ἡ χρυσοχοΐα. Περιζήτητα εἶναι καὶ σήμερα τὰ εἶδη λαϊκῆς τέχνης, πού κατασκευάζουν σὲ ὠραίους συνδυασμοὺς οἱ ἀσημουργοὶ καὶ χρυσοχόοι τῶν Γιαννίνων. Μιὰ συστηματικὴ ἐξέταση τῶν μᾶλλον ἀντιπροσωπευτικῶν προϊόντων τῆς τέχνης αὐτῆς θὰ ἦταν πολὺ ἐνδιαφέρουσα.

Παραδόσεις καὶ παραμῦθια, φωνογραφικά, ἂν εἶναι δυνατόν, ἀποδοσμένα ἀπὸ τὸ συλλογέα, γιὰ νὰ χρησιμεύουν καὶ ὡς γλωσσικὰ ντοκουμέντα, χρειάζεται νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ ὑποβληθοῦν σὲ συγκριτικὴ ἐξέταση.

Ἄλλα πεδία ἐρευνῶν εἶναι οἱ προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίες, τὰ μάγια, οἱ γητείες, τὰ ξόρκια καὶ οἱ κατάδεσμοι. Ὡς πρότυπο στὸν τομέα αὐτὸν ἔχομε τὴ μνημειώδη ἐργασία τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Φαίδ. Κουκουλὲ «*Μεσαιωνικοὶ καὶ Νεοελληνικοὶ Κατάδεσμοι*», δημοσιευμένη στὸ περιοδικὸ «*Λαογραφία*». Τοῦ ἰδίου τὸ πολύτομο σύγγραμμα «*Βυζαντινῶν Βίος*» παρέχει ἀμύλλες καὶ διαφωτιστικὰς πληροφορίες στοὺς ἀσχολούμενους μὲ τὴ λαογραφία μας.

Γιὰ κάθε ἐποχὴ τοῦ ἔτους καὶ γιὰ κάθε γιορτὴ, γιὰ τοὺς μῆνες καὶ τίς μέρες τῆς βδομάδας, ὁ ἡπειρωτικὸς λαὸς ἔχει ὠρισμένα ἔθιμα καὶ δοξασίες, πού ἀξίζει τὸν κόπο νὰ μελετηθοῦν πρὸς ἐκτετακτά.

Τὰ λεγόμενα σκωπτικὰ ἀνέκδοτα, πού εἶναι τόσο καλὰ ἀλατισμένα καὶ τόσο διδακτικά, δὲν ἔχουν ἀποθησαυριστῇ, τοῦλάχιστο στὴν ἡπειρο. Γιὰ μιὰ τέτοια ἐργασία μποροῦν οἱ ἐνδιαφερόμενοι νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τοὺς τὴ μελέτη τοῦ Στυλ. Βίου «*Χιακὰ σκωπτικὰ ἀνέκδοτα*» δημοσιευμένη στὸ περιοδικὸ «*Λαογραφία*». Τέλος στὸν τομέα τῶν γλωσσικῶν μελετῶν ὑπάρχει στὴν ἡπειρο πολὺ ἔδαφος ἀνεκμετάλλευτο. Τὰ διάφορα παρακλάδια τῆς ἡπειρωτικῆς γλώσσας (Ζαγορισιακὸ, Πωγωνήσιο, Παραμυθιώτικο, Γιαννιώτικο, Κονιτσιώτικο, Μαλακασιακὸ, Τζουμερκιώτικο, Σουλιώτικο, Ἀρτινὸ, Πρεβεζιάνικο κλπ.). Πρέπει νὰ μελετηθοῦν ξεχωριστά, καὶ ἀφοῦ καταρτισθοῦν τὰ κατὰ τόπους γλωσσάρια, ἔπειτα νὰ συντεθῇ ἀπὸ κάποιον ἢ κάποιους εἰδικούς ἕνα πλῆρες Λεξικὸ τῆς ἡπειρωτικῆς διαλέκτου. Στὸ ὑψ.

μεῖο αὐτὸ ὀφείλω νὰ τονίσω, ὅτι πρέπει κατὰ τὴ συγκέντρωση καὶ ταξινόμηση τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου οἱ συλλογεῖς νὰ προσέξουν ἰδιαίτερα τὴν ὀρολογία (δηλαδὴ τὶς εἰδικὰς λέξεις), ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ ποιμένες, οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ τεχνίτες στὴν Ἡπειρο, γιατί ἀπ' αὐτὴ τὴ μελέτη προκύπτουν σπουδαῖα ἱστορικά καὶ ἐθνολογικά συμπεράσματα, ὅπως ἔδειξε ὁ σοφὸς καθηγητὴς κ. Κωνστ. Ἀμαντος. Αὐτονόητο εἶναι, ὅτι στὸν τομέα αὐτὸν ἀνήκει καὶ ἡ μελέτη τῶν συνθηματικῶν γλωσσῶν, (ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ ραφτάδες, οἱ χτίστες, οἱ γύφτοι, οἱ βαρελάδες κ. ἄ.), καθὼς καὶ ἡ συλλογὴ καὶ πιστὴ καταγραφή τῶν παροιμιῶν μετὰ βία τὴ λέξη, ποὺ κυριαρχεῖ στὴν παροιμία καὶ μετὰ ἀπόλυτη ἀλφαβητικὴ σειρὰ τῶν κυριαρχουσῶν λέξεων. Αὐτὸ τὸ σύστημα ταξινόμησης τῶν παροιμιῶν, ἐφαρμοσμένο ἀπὸ τὸν Πολίτη στοὺς τέσσαρες τόμους τῶν «Ἑλληνικῶν Παροιμιῶν» του, ἔχει ἐπικρατήσει πιά. Τὰ τοπωνύμια ἐπίσης εἶναι ἀξιομελέτητα. Ἀρκοῦμαι στὰ σπουδαιότερα λαογραφικὰ θέματα, ποὺ σημείωσα. Τώρα θέλω νὰ συστήσω στοὺς συλλογεῖς κάτι, ποὺ ἴσως δὲν τοὺς εἶναι ἄγνωστο.

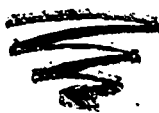
Τὴν πιστὴ δηλαδὴ καὶ ἀνόθευτη καταγραφή τοῦ ὕλικου, ὅπως τὸ παίρνουν γνήσιο ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, χωρὶς δική τους ἐπέμβαση γιὰ διόρθωση ἢ συμπλήρωση. Νὰ συμβουλευόνται τοὺς γέροντας καὶ τὶς γριὲς τοῦ χωριοῦ των καὶ νὰ διασταυρώσουν τὶς πληροφορίες γιὰ τὴν ἐξακρίβωσίν των. Ὅταν πρόκειται γιὰ γλωσσικὸ ὕλικό, ἢ προφορὰ θὰ ἀποδίδεται σχεδὸν φωνογραφικὰ μετὰ τὴν χρησιμοποίησιν καὶ νέων συμβολικῶν γραμμάτων (σύμφωνα μετὰ τὶς ὁδηγίαις τῆς Γλωσσικῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ περιοδικοῦ «Ἡπειρωτ. Χρονικά»). Θὰ σημειώνεται τὸ ὄνομα, ἡ ἡλικία καὶ τὸ ἐπάγγελμα ἐκείνων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀντλήθηκε τὸ λαογραφικὸ ὕλικό...

Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», μολοντί

δὲν ἔχει ἀκόμα οἰκονομικὴ ἄνεση, ἀποφασίσει νὰ προκηρύξῃ σήμερον τὸν Α' Λαογραφικὸ διαγωνισμό της, γιὰ νὰ κεντρίσῃ τὸ ζῆλο τῶν ἀσχολουμένων μετέτοιθα θέματα. Θὰ δοθοῦν δυὸ ἔπαθλα (Α' βραβεῖο 1.000.000 δραχ.—Β' βραβεῖο 500.000 δραχ.). Ἡ ἀπονομή των θὰ γίνῃ σὲ πανηγυρικὴ συγκέντρωση τῶν φίλων τῆς «Ἡπειρωτ. Ἑστίας» τὸ τελευταῖο δεκάημερον τοῦ Αὐγούστου 1953. Κάθε λαογραφικὴ συλλογὴ πρέπει νάχη ἑκτασὴ πέντε (5) τοῦλάχιστο τυπογραφικῶν φύλλων. Θὰ φέρῃ ὡς ἐπικεφαλίδα κάποιον ρητὸν ἢ παροιμίαν καὶ σὲ κλειστὸ φάκελλο, πάνω στὸν ὁποῖον θὰ ἀναγράφεται τὸ ἴδιον ρητό, θὰ εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ συλλέκτη... Ἔργασίες θὰ γίνουσι δεκταὶ ὡς τὰ τέλη Ἰουνίου 1953.

Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν θὰ ἤθελα νὰ ἀπευθύνω ἑκκλήσιν στοὺς πλουσίους Ἡπειρώτες, ποὺ ἀγαποῦν τὰ γράμματα, νὰ γίνουσι ἀθλοθέτες γιὰ τὴν προκήρυξιν καὶ ἄλλων διαγωνισμῶν, ὅπως Ἱστορικὸν καὶ λογοτεχνικόν. Οἱ Ζωσιμάδες, οἱ ἐξαγιασμένοι αὐτοὶ πνευματικοὶ ἥρωες τοῦ Γένους μας, ἔδωσαν τόσα καὶ τόσα γιὰ τὴν ἑκδοσὴν τῆς «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης» τοῦ Κοραΐ. Οἱ σημερινοὶ πλούσιοι τῆς Ἡπείρου δὲν φιλοδοξοῦν νὰ παίξουν τὸν ρόλον τοῦ Μαικήνα χρηματοδοτώντας τὸ ἔργο τῆς πνευματικῆς τῆς ἀναγέννησης; Τὸ περιοδικόν μας θὰ ἀνοίξῃ μιὰ τιμητικὴν στήλην, ὅπου θὰ ἀναγράφονται στὴν σειρὰ τὰ ὀνόματα ἐκείνων, ποὺ θυσιάζουν ἓνα πολλοστημόριον τοῦ πλούτου των γιὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἡπειρωτικῶν γραμμάτων, καὶ τὰ χρηματικὰ ποσά, ποὺ διαθέτουν... Αὐτὸ θὰ εἶναι μιὰ γενναία ἀρωγὴ στὴν «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», ποὺ χρειάζεται δίπλα στὶς ἀγνὰς προθέσεις τῆς καὶ κεφάλαια, γιὰ νὰ κινηθῇ, καὶ μιὰ διακήρυξιν ἔμπρακτον, ὅτι παρ' ὅλη τὴ σημερινὴ ὑλοφροσύνην ὁ Ἡπειρώτης πλούσιος ἔξερει νὰ δῇ πνευματικὸν περιεχόμενον στὴ ζωὴν του...

Γ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΔΟΡΕΝΤΖΟΥ ΜΑΒΙΔΗ

ΧΑΡΡΙΣ

Χερουβικῆς χαρᾶς χρυσὸς ἀθέρας
σ' ἐφλόγισε πατώντας τῆς Ἡπείρου
τὸ χῶμα, σὰ σιγὴν πλατωσιὰ τοῦ ἀπείρου
ναστραφτε ἀπὸ τὸ «ἐν τούτῳ νίκη» ὁ αἰθέρας,

καὶ σὰ σὲ λάμψη παρουσίας δευτέρας
μ' ἀποκαλυπτικοῦ ἀγαλλίαση ὀνείρου
ναβλεπες στὸ βυθὸ τοῦ Παμπονήρου
νὰ γκρεμιστῇ ἡ Τουρκιά, τὸ ἀνίερο τέρας.

Καὶ σὲ λόγου σου τότε ἔκαμες τάμα
νὰ φτάσης ὅπου αὐτὸς μόνος ξαμόνει
ποῦναι ποιητῆς καὶ μάρτυρας ἀντάμα.

Τοῦ Ἀπόλλωνα ὄχι ἡ χάρη, ἡ δόξα μόνη
σοῦ ἔλειπε τοῦ θανάτου —κ' ἓνα βόλι
σ' ἔστειλ' ἥρωα στὸ ἡλύσιο περιβόλι.

Ἐγράφηκε τὸν Ἰούνιο καὶ Ἰούλιο τοῦ 1897. Ὁ ποιητῆς ὑμνεῖ ἓνα νέο φίλο του Ἀγγλο, τὸν Clement Harris, ποὺ πολέμησε μαζί του στὸν πόλεμο τοῦ 1897 καὶ ἐσκοτώθηκε στὴν Ἡπειρο, στὴ μάχη τῶν Πέντε Πηγαδιῶν.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΡΑΓΚΟΥ

ΜΑΒΙΛΗΣ

«Τεθνάμεναι μὲν καλὸν ἐνὶ προμάχοισι πεσόντα...»
ΤΥΡΤΑΙΟΣ

1

Ἄβρ' ποιητὴ, κλῆρος θεῖκος τὸ βόλι,
ποῦσθησε τῆς ζωῆς σου τὴ λαμπάδα.
Ἡ πυὶ τρανὴ τιμή, γιὰ τὴν Ἑλλάδα
ἤρωας γὰ πᾶς στὸ ἡλύσιο περιβόλι.

2

Δείχνεις ἐσὺ τῶν διαλεχτῶν τὴ μοῖρα:
Γιὰ τῶν προγόνων τὰ ἱερά, τὰ δίκια,
τὸ θούριο γιαντρικὸ ρουφᾶς ἀντρίκια,
ἀγωνιστὴς μὲ σπάθα καὶ μὲ λύρα.

3

Χαδιάρης τῶν Μουσῶν, ὠραιολάτρης,
τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ μας ξεντροπιάζεις.
Μὲ τοῦ Τυρταίου τὴ σάλπιγγα φωνάζεις:
«εἰς οἰωνός..., ἀμύνεσθαι ὑπὲρ πάτρης!»

4

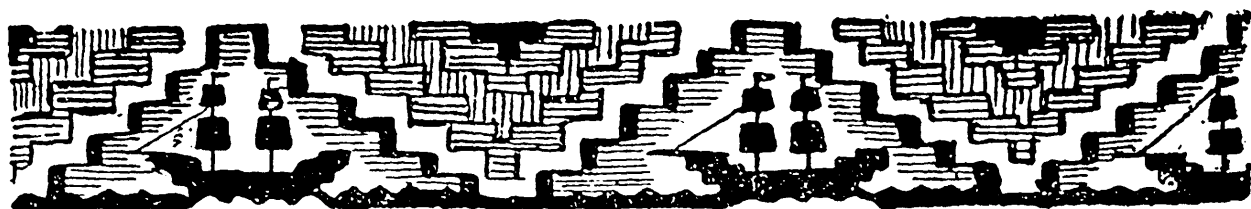
Ἀπὸ τοῦ Δρίσκου τὴν κορφὴ διαθήκη,
στὸν τάφο σου δροσοπηγὴ, ἀναβρύζει.
Ὅλορθοὶ ὅσοι πιστοὶ στὸ μετερίζι!
Κρατᾶτε τῆς Φυλῆς τὰρματολίκι!»

5

Μὲ ἀσφόδελους χλωροὺς τοῦ Παραδείσου
ἀμάραντο σοῦ πλέκει ἡ Δόξα στέμμα.
Κι ἡ Λευτεριά νωπὸ στάζοντας αἷμα
σέρνει λεβέντικο χορὸ μαζὶ σου!

Γιάννινα, 12/11/1952

ΤΑΚΗ ΓΚΑΤΖΑΡΟΥ

ΣΤΟ ΛΟΡΕΝΤΖΟ ΜΑΒΙΛΗ

Πέρα 'κεῖ ψηλά στὰ αἵματοβαμμένα
χώματα τοῦ Δρίσκου βρίσκεται ἓνας τάφος,
ἓνας ἀπέριτος τάφος καὶ συμβολικὸς ἑνὸς
μεγάλου νεκροῦ. Εἶναι ὁ τάφος τοῦ Κερ-
κυραίου ποιητοῦ Λορέντζου Μαβίλη. Ἡ
σκιὰ του σήμερα περνώντας τὸ γνώριμο
«λειβάδι ἀπ' ἀσφοδῆλι» ἄς ἀγγάλλεται στὰ
χώματα τοῦ Δρίσκου, 'κεῖ πού ὁ μέγας
Ἕλλην ποιητὴς εἶπε τῆς ζωῆς τὸ μεγάλο
Ναί. Σαράντα ὁλόκληρα χρόνια πέρασαν
ἀπὸ τότε, πού οἱ σάλπιγγες τοῦ πολέμου
ἐσήμαιναν στὴ χώρα τὸν πανελλήνιο τότε
ξεσηκωμό. Ὅλα γύρω προμηνούσαν τὴν
ἐλληνικὴ ἐθνικὴ ἀνοιξη. Ἀέρας λευτεριᾶς
φυσούσε στὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος μας. Σβέλ-
το τὸ πόδι τοῦ ἀνυπότακτου ῥωμοῦ τρα-
βοῦσε καὶ πάλι τὰ ἱστορικὰ μονοπάτια,
πού πήραν οἱ πατέρες του, γὰρ νὰ ξυπνή-
σῃ τοὺς θρύλους, πού χρόνια καὶ χρόνια
τώρα κοιμῶνταν ἥσυχα κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο
τῆς λιτῆς καὶ τὰ φύλλα τοῦ γεροπλάτανου.
Σαράντα ὁλόκληρα χρόνια πέρασαν ἀπὸ
τότε, πού ὁ ἥρωϊκὸς Μαβίλης ἄφηνε πίσω
του τὴν ὁμορφὴ Κέρκυρα, τὸ ῥωμαντικὸ
καὶ εἰδυλλιακὸ νησί τῆς Ναυσικᾶς, τὸν
πλούσιο ἀνθῶνα τοῦ ῥωμαντισμοῦ, τὴν
χώρα τῶν Μουσῶν καὶ τῆς ποιήσεως, τὴ
γῆ, ὅπου «σμίγει ἡ Ἀνατολὴ μ' ἓνα φιλὶ
τῇ Δύσει».

Ἡ μυρωμένη αὔρα τοῦ Ἰονίου πολι-
τισμοῦ, πού δημιούργησαν οἱ Σολωμοί,
οἱ Πολυλάδες, οἱ Μαρκοράδες καὶ οἱ Τυ-
πάλδοι δὲν μπόρεσε νὰ τὸν κρατήσῃ γιὰ
πάντα κοντά της. Ὁ Μαβίλης πῆρε τὴν
μεγάλὴ ἀπόφαση.

Ἦταν στίς 25 Νοέμβρη τοῦ 1912,
ὅταν οἱ γενναῖοι Γαριβαλδῖνοι ἔκαμαν τὸ
μέγα γιουρῶσι τοῦ Δρίσκου. Ἕνας πυρ-
ρίχιος χορὸς ἔχει ἀνάψει. Στὴν φονικὴ

ἐκείνῃ μάχῃ τοῦ Δρίσκου ἔδωσε τὸ αἷμα
του ὁ ἥρωϊκὸς λοχαγὸς καὶ ποιητὴς Λο-
ρέντζος Μαβίλης, τὴν τρίτῃ ἡμέρᾳ τῆς
μάχης, στίς 28 ἀκριβῶς τοῦ Νοέμβρη, σφρα-
γίζοντας ἔτσι μὲ τὸ αἷμα του τὴν ὑψηλὴ
του ἀντίληψη, πὼς ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὁμορ-
φιά καὶ τὴν ποίησιν ἐστέκονταν ἡ Ἑλλάδα
του. Ἐπάνω 'κεῖ στὸ Δρίσκο ἀναπαύεται
τὸν αἰώνιο ὕπνο τῆς ἀθανασίας καὶ τοῦ
δικαίου ὁ ποιητὴς τῶν σονέτων, ὁ ὠραῖος
τραγουδιστὴς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου,
πού ἡ σκέψη του περιεργὴ τιτίβιζε πάντα
μεταξὺ ὀνείρου καὶ πραγματικότητος, δρα-
ματιζομένη ὅ,τι τὸ ποιητικὸ καὶ τὸ ὠραῖο
στὴ ζωή. Ὅμως ἐκεῖ στὰ φιλόξενα φαράγγια
ἔσπασε καὶ θρυμματίστηκε ἡ γλυκόλαλη
λύρα τοῦ ποιητοῦ καὶ ὁ ἀντίλαλός της
βούϊσε στὸ Πανελλήνιο.

Ὁ Στρατηγὸς Ριτζίοττ Γαριβάλδης
στὸ ἱστορικὸ καὶ περισπούδαστο ἔργο του,
πού ἐπιγράφεται «La camicia Rossa
nella guerra balcanica cambagna in
Epiro 1912» καὶ εἰδικὰ στὸ σημεῖο «La
battaglia di Drisco» ἀφοῦ
ἐξυμνεῖ τὸν ἀφθαστον ἥρωϊσμό καὶ τίς
σπάνιες ; ἀρετὲς τοῦ ποιητοῦ Μαβίλη, πλέ-
κοντας ἓνα ἐλεγειακὸν ὕμνο γιὰ τὴν Ἑλ-
λάδα γενικὰ καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸ Μαβίλη λέ-
γει μεταξὺ ἄλλων στὴν ἀρχὴ τοῦ ἱστορικοῦ
του προλόγου : «Ὡς ἀπότισιν φόρου τι-
μῆς καὶ συνεισφορὰν θαυμασμοῦ πρὸς
τοὺς γενναίους μας ἀδελφούς ἐν ὅπλοις
Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι πάντα πληρώνουν πο-
λὺ ἀκριβὰ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὴν Πα-
τρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν των, πρὸ πάντων
δὲ τὸν ἀφθαστον ἥρωϊσμόν τὸν ὅποιον
ἐπέδειξαν κατὰ τὴν πολύνεκρον καὶ αἵμα-
τηρὰν μάχην τοῦ Δρίσκου ἀφιερώνω τὸ
παρόν μου βιβλίον εὐγνωμόνως καὶ εὐλα-

λαβῶς, βέβαιος ὢν, ὅτι ἡ Ἑλλάς καὶ οἱ κυβερνῆται της θὰ ἐπιτρέψουν καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς παλαιούς των φίλους καὶ δεδοκιμασμένους εἰς τὴν πλέον, ἴσως, κρίσιμον καμπὴν τῆς ἱστορίας της,* εἰς τὰ ἐκάστοτε ἐορταζόμενα ἰωβηλαῖα τῆς μάχης τοῦ Δρίσκου». Καὶ σ' ἄλλο σημεῖο ὁ ἴδιος λέγει: «Ἡμεῖς οἱ συμπολεμισταὶ του οὐ-

δέποτε θὰ λησμονήσωμεν τὸν ἀγαπητόν μας ποιητὴ καὶ γενναῖον πολεμιστὴν Λορέντζο Μαβίλη, ὁ ὁποῖος ἔπεσε ἥρωϊκὰ μαχόμενος διὰ τὴν ὑψηλὴν ἰδέαν τῆς Πατρίδος εἰς τὴν τρομερὰν ἐκείνην μάχην τοῦ Δρίσκου».

Ἡ Ἡπειρος, ποὺ τιμητικὰ ἔστησε τὸν ἀνδριάντα του στὴν ἱστορικὴ ἐπέτειο τῆς 28 Νοεμβρίου 1912 ἀπὸ τὸν ἥρωϊκὸ θάνατό του νοερὰ γονατίζει μπροστὰ στὸν ἀπέριττο τάφο του διὰ νὰ ἀποτίσῃ ἐλάχιστο φόρο τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης στὸν ποιητὴ ποὺ ἔπεσε γιὰ τὴ λευτεριά της Λορέντζο Μαβίλη.

ΤΑΚΗΣ ΓΚΑΤΖΑΡΟΣ

* Αἱ γραμμαὶ αὗται τοῦ Γαριβάλδη ἐχαράχθησαν πρὸ τῆς ὑπούλου Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως τοῦ 1940. Πρὸς τοὺς Φιλέλληνας Ἰταλοὺς καὶ ἐν γένει πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς ποὺ δὲν τρέφουν κακὰ πρὸς ἡμᾶς αἰσθήματα ἢ ἐλληνικὴ ψυχὴ αἰσθάνεται πάντοτε εἰλικρινῇ ἀγάπη καὶ φιλία.

ΛΟΡΕΝΤΖΟΥ ΜΑΒΙΛΗ

ΥΠΕΡΑΝΘΡΩΠΟΣ

Τοῦ μυστήριου ἀνασέκοσε τὴν πέτρα
καὶ μὴ σκιαχτῆς τὸ δάγκαμα τοῦ ἀστροῖτα
τὴν ἀλήθεια ἀκατάπαντα ἀναζήτα
καὶ ἰδὲς ἂν εἶναι, ὥς λέν, ψυχοπονέτρα.

Μιὰ μιὰ τὶς σαγιτιεὺς τοῦ πόνου μέτρα
καὶ ἄγρυπνος τὲς πληγὰς ποὺ ἀνοίγουν κοίτα
μηνύτρα φτάνει ἢ κάθε μιὰ σαγίττα
ἀπ' τῆς ἀσπλαγγῆς Μοίρας τὴ φερέτρα.

Καὶ ἃ βρῆς ποὺ ὁ πόνος εἶναι ἡ μόνη ἀλήθεια,
τότες ἀπ' τὰ ἀντρειωμένα σου τὰ στήθια
γδύσου τὴν ταπεινότη τῆς ὀρφάνιας
σιτῆς Ὀμορφιάς, σιτῆς Δύναμης τὴ γλύκα,
μὲ ἀλαλητὸ χαρᾶς καὶ περιφάνειας
γίνε Θεός σου καὶ τὴ Μοῖρα νίκα.

ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΛΕΜΕΝΤ ΧΑΡΡΙΣ

«Σοῦ ἐκφράζω ὅλη μου τὴν ἀγανάκτηση ἐναντίον τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Εἶμαι ἀνεπιφύλαχτα φιλέλλην καὶ ἡ συνειδήσή μου ἐξεγείρεται νὰ βλέπω πὼς δὲν βοηθεῖται ἓνας λαὸς ποὺ προσπαθεῖ ν' ἀποσεισῇ τὸν ξενικὸ ζυγόν. Ξαίρω τοὺς κινδύνους ποὺ διατρέχω, ἀλλὰ δὲν ξαλάζω μὲ τίποτε τῆ θέσῃ μου. Εὐχόμαι ἀπὸ καρδιᾶς τὴ νίκη τῶν Ἑλλήνων. Κι' ἂν γράφτηκε νὰ μὴ γυρίσω ποτέ, νὰ ξαίρετε πὼς κινδύνεψα τῇ ζωῇ μου γιὰ ἓνα λαὸ ποὺ θαυμάζω, ἓνα λαὸ ποὺ περιποιεῖ τιμὴ στὴν πατρίδα του, ἓνα λαὸ ποὺ εἶναι γνήσιος ἀπόγονος τῶν ἐνδόξων προγόνων του».

Ἔτσι ἔγραφε, γιὰ τελευταία φορὰ, πρὶν ἀπὸ 54 χρόνια, ὁ Κλέμεντ Χάρρις. Ὅπως τὸ φοβόταν, δὲν ξαναγύρισε. Ἐπῆσε γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λαοῦ ποὺ ἐθαύμαζε. Ἐπῆσε στὰ Πέντε Πηγάδια, πολεμώντας μὲ τοὺς ἐθελοντές τοῦ Λορέντζου Μαβίλη.

Ἡ μάχη ἦταν κρίσιμη. Ἡ τούρκικη ἔφοδος μανιώδης. Ὁ ἴδιος ὁ Μαβίλης κινδύνεψε νὰ πιαστῇ ζωντανός. Ἡ σάλπιγγα ἐσήμανε ὑποχώρηση. Ἀλλὰ ὁ Χάρρις δὲν ἐσάλειπε ἀπὸ τῆ θέσῃ του. Ἐγὼ δὲν θὰ ὑποχωρήσω, εἶπε στὸν Ἕλληνα ὑπαξιωματικὸ ποὺ τὸν συμβούλεψε νὰ φυλαχτῇ. Ἐμείνε στὸ ταμπούρι του καὶ πολεμοῦσεν ὥσπου κυκλώθηκε. Πιάστηκε ζωντανός στὶς 23 Ἀπριλίου 1897, καὶ ἐκτελέστηκε τὴν ἴδια ἢ τὶς ἐπόμενες μέρες στὰ Γιάννενα, ὅπου βρέθηκαν ἀργότερα τὸ διαβατήριό του, τὸ ρολοῖ του καὶ μερικὲς σημειώσεις.

Ἔτσι ἔσβησε ἓνας τρυφερὸς βλαστὸς τῆς ἀγγλικῆς ἀριστοκρατίας, μὲ μεγάλα ὄνειροπόλα μάτια καὶ εὐαίσθητη μουσικὴ ψυχὴ, καταθέτοντας τὴν νεότητά τῶν εἰκο-

σιέξῃ του χρόνων στὴν ὑπόθεσιν τοῦ πλεόν θερμοῦ φιλελληνισμοῦ.

Ὁ Κλέμεντ Χιού Γκίλμπερτ Χάρρις σπούδασε, ὅπως κι' ὁ Βύρων, στὸ ἀριστοκρατικὸ κολλέγιο τοῦ Χάρου. Ἦταν φύση ρομαντικὴ, μ' ἓνα μεγάλο πάθος : τὴ μουσικὴ. Πρώϊμος δεξιοτέχνης τοῦ πιάνου καὶ ἐκκολαπτόμενος συνθέτης μὲ εὐρὺ μέλλον. Ἡ οἰκογένειά του τὸν ἔστειλε νὰ τελειοποιήσῃ τὶς σπουδὲς του στὴ Φραγκφούρτη. Ἐζήσε σ' ἓνα ἀνώτερο καλλιτεχνικὸ περιβάλλον, ἀξιοποίησε τὴν κλίση του, συνέθεσε τέσσερες πρωτότυπες μελωδίες γιὰ πιάνο καὶ προοιωνίζε λαμπρότατη ἐξέλιξη, κι' ἄς ἦταν, τότε, εἴκοσι μόνον χρόνων. Ἡ Κλάρα Σοῦμαν, ἡ χήρα τοῦ μεγάλου συνθέτη, τὸν δέχτηκε γιὰ μαθητὴ της. Ἐγινε φίλος τῆς οἰκογένειας Βάγκνερ. Κι' ἡ αὐτοκράτειρα Φρειδερίκου τῆς Γερμανίας τὸν καλοῦσε συχνὰ στὸν πύργο τοῦ Κρόνμπεργ.

Ἀργότερα ἐπιχείρησε ἓνα μεγάλο ταξίδι στὶς χώρες τῆς Ἀνατολῆς, ἀπ' ὅπου ἐπέστρεψε στὴν Ἀγγλία. Ἀπ' ὅλες τὶς πολιτεῖες τῇ μεγαλύτερῃ ἐντύπωσιν τοῦ ἄφησεν ἡ Ἀθήνα, ποὺ τὴ χαρακτηρίζει στὸ ἡμερολόγιό του «ἐπίγειο παράδεισο». Ἡ Ἑλλάδα τοῦ πρόσφερε τέτοια μεταρσίωση, ὥστε μετὰ τρία χρόνια, ὅταν θέλει ν' ἀποσυρθῇ κάπου γιὰ ξεκούραση, συλλογίζεται ἀμέσως τὴν Κέρκυρα.

Καὶ δὲν ἦταν μόνον ἡ ὑποβλητικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ τοπίου ποὺ τὸν ἐνθουσίαζε. Εἶχε κοινωνήσῃ βαθύτερα μὲ τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα. Εἶχε κάνει κτῆμα του τὴν κλασσικὴ παιδεία καὶ θαύμαζε τὴ συνέχειά της στὶς ἐκδηλώσεις τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ. Μὲ τὴν ποιητικὴ μάλιστα εὐαισθησία του, εὗρισκε πὼς ἡ Εὐρώπη δὲν τιμοῦσε καθόλου τὸν ἑλληνισμό καὶ πὼς,

ἀντίθετα, τὸν καθύβριζε μὲ τὴν ἀδιαφορία της στὰ ζητήματα τῆς ἐθνικῆς του ἀποκατάστασης.

Ἡ ψυχὴ του ἐξεγέρθηκε. Ἡ ἀγάπη του στὰ εὐγενικὰ ἰδεώδη καὶ ἡ εὐσυγκινησία του στὸ ὥραϊο καὶ τὸ δίκαιο προετοίμασαν τὰ φιλελληνικά του αἰσθήματα, πὺν ἀποκορυφώθηκαν μὲ τὴν φιλία του στὸν Λορέντζο Μαβίλη καὶ τὸν Κεφαλληνό. Αὐτοὶ ἀποτελοῦσαν τὴν ταχτική του παρέα στὴν Κέρκυρα, ὅπου ἔφτασε στὶς 30 Νοεμβρίου 1896. Αὐτοὶ τοῦ δίδαξαν καὶ τὴ γλῶσσα μας, πὺν τὴ σπούδασε μὲ τέτοιο ζῆλο, ὥστε μπορούσε μέσα σὲ τρεῖς μῆνες νὰ συννεοῖται ἀνετα μὲ τοὺς χωρικοὺς τοῦ νησιοῦ. Ἡ γλῶσσα τὸν βοήθησε νὰ νιώσει καλύτερα τὸ ἐλληνικὸ πρόβλημα, νὰ ντραπῇ γιατί ἡ Ἀγγλία ἀντιδροῦσε στὴν ἔνωση τῆς Κρήτης, νὰ προπαγανδίσῃ τὴν ἀπόδοση τῆς ὑπόδουλης Ἡπείρου καὶ νὰ ὀνειροπολήσῃ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Μακεδονίας.

«Θὰ ἔδιναι τὸ πᾶν, γράφει, γιὰ νὰ ἰδῶ ὁλόκληρο τὸν ἐλληνισμό ἐλευθερωμένο ἀπὸ τὸ ζυγὸ τῶν ξένων τυράννων. Ἐχῶ ἀπόλυτη πεποίθηση πὺς οἱ Ἕλληνες θὰ γίνουν πάλι κάποτε ἓνα μεγάλο Ἕθνος».

Ἡ ἐλληνικὴ ὑπόθεση γίνεται καὶ δική του. Καὶ μιὰ πὺν ὁ πόλεμος εἶναι πλέον ἀναπόφευκτος, κατατάσσεται στὸν ἐλληνικὸ στρατό, πρῶτα σὺν ἀπλὸς στρατιώτης στὸ 10ο Σύνταγμα, ὕστερα ἐθελοντῆς στὰ ἀνταρτικὰ σώματα.

Στὶς 22 Μαρτίου 1897 ὁ Κλέμεντ Χάρρις ἀποβιβάζεται στὴ Λευκάδα καὶ ἀπὸ κεῖ, στὶς 5 Ἀπριλίου, βρίσκεται στὴν Ἄρτα.

«Μπορεῖ νὰ μὴν ξαναγράψω πλέον σ' αὐτὸ τὸ ἡμερολόγιο σημειώνει. Δὲν τὸ λέω γιὰ νὰ ἐκληφθῶ σὰν μεγάλος αἰσθηματίας. Ἀντίθετα, νιώθω πὺς τὴ στιγμή αὐτὴ βρίσκομαι σὲ μιὰ ψυχολογικὴ κατάσταση πολὺ πεζή. Ὅσοι διαβάσουν τὶς γραμμὲς αὐτές, θέλω νὰ καταλάβουν, ἂν δὲν γυρίσω, πὺς πῆρα τὴν ἀπόφασή μου ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο μὲ

δική μου πρωτοβουλία. Κανένας δὲν μοῦ ζήτησε νὰ ριψοκινδυνεύσω γιὰ τοὺς Ἕλληνες. Πολλοὶ μάλιστα προσπάθησαν νὰ μὲ μεταπείσουν. Παίρνω τὴν ἀπόφασή μου μὲ μεγάλη ἱκανοποίηση καὶ ὕστερα ἀπὸ ὥριμη σκέψη. Εἶναι τὸ ἐλάχιστο πὺν, μπορεῖ νὰ κάνῃ ἓνας τίμιος ἄνθρωπος γιὰ μιὰ χώρα πὺν ζητάει τὴν ἀπελευθέρωσή της ἐν ὀνόματι τοῦ Σταυροῦ, πὺν βρίζεται καὶ ἐμποδίζεται ἀπὸ δῆθεν πολιτισμένες δυνάμεις. Δυστυχῶς δὲν ἔχω τὸν καιρὸ νὰ ἐξηγηθῶ περισσότερο. Ὅμως δὲν ἀμφιβάλλω πὺς ὅλοι ὅσοι ἀγαποῦν τὴν ἐλευθερία θ' ἀναγνωρίσουν στὴν πράξή μου τὴ βαθύτερη ἀφορμὴ πὺν μὲ σπρώχνει νὰ προσφέρω τὸν ἑαυτό μου στὴν ὑπηρεσία μιᾶς παραγνωρισμένης χώρας».

Σὲ ἀνταπόκριση ἀπὸ τὴν Ἄρτα, ὑπάρχει σὲ ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα τοῦ 1897 ἡ ἀκόλουθη περικοπὴ γιὰ τὸν Χάρρις:

«Καὶ ἄλλοι ἀντάρται ἀφίχθησαν σήμερον ἐνταῦθα ὅπως προστεθοῦν εἰς τοὺς λοιπούς. Πρῶτος ὁ Φιλέλλην Ἀγγλος Χάρρις μετὰ δέκα ἀνταρτῶν νεωτάτων, οὓς ἐστρατολόγησεν ἐν Κερκύρα. Ζωηρότατος, νεαρότατος, ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ροδοκόκκινος, μὲ λεπτὸν μύστακα, φέρει συνήθη μέλαιναν ἐνδυμασίαν, σκοῦφον χνουδωτὸν καὶ ὑποδήματα ὑψηλά, κίτρινα. Συνεννοεῖται εἰς τὴν ἐλληνικὴν, ἐσυνείθισε δὲ νὰ ἄδῃ ἐλληνικὰ ᾄσματα, πατριωτικὰ καὶ ἐρωτικά... Ἐτερον μικρὸν σῶμα ἐκ 18 ἀνδρῶν κατήρτισεν σήμερον ὁ ἐκ Κερκύρας ἐνθουσιώδης κ. Μαβίλης. Ὁ Μαβίλης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν θὰ ἀποτελέσουν ἴδιον σῶμα μετὰ τοῦ Χάρρις καὶ τῶν συντρόφων του».

Στὶς 21 Ἀπριλίου, στὴ μάχη τῆς Φιλιππιάδας, ὁ Χάρρις τραυματίζεται ἐλαφρὰ στὸ πόδι. Καὶ δυὸ μέρες ἀργότερα στὴ μάχη τῶν Πέντε Πηγαδιῶν, προσφέρει ἡρωικὰ τὴ ζωὴ του.

ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗΣ

ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Τ' αγαπημένο, τὸ παλὸν μας σπύτι
 Ὁρφάνεψε μιὰ μέρα βροχερή.
 Μᾶς συνεπῆρε μπόρα φοβερή.
 Καὶ στὸ θαμπὸ τὸ φῶς τοῦ ἀποσπερίτη
 Ἀπὸ μακρὰ ξανάειδα τὸν φεγγίτη
 Νὰ ὑψώνεται, τὸν ἥσκιο μας νὰ βρῇ.

Ἀστεγοὶ κι' ἀργά, τὸ πρῶτο βράδυ,
 Νυχτώσαμε στὸν κάμπο, μοναχοί.
 Μὲ ἀγρυπνισμένᾶ μάτια, τὴν ψυχὴ
 Εἴχαμε ὀρφανὴ ἀπὸ κάθε χᾶδι.
 Τὸ σιωπηλὸ μᾶς τρόμαζε σκοτάδι
 Κι' ἔδερε τὰ κορμιά μας ἡ βροχή.

Κι' αὐγὴ - αὐγὴ, προτοῦ νὰ ξημερώσῃ,
 Στὸ μονοπάτι πάλι τὸ μακρὺ.
 Ἀπ' τὴν ἀγρύπνια ράθυμοι κι' ὠχροί,
 Οἱ φτέρνες κι' ἡ καρδιά ἔχουν ματώσει.
 Καὶ στοῦ σπυτιοῦ τὸν ἥσκιο, νὰ ἡμερώσῃ
 Ὁ νοσταλγὸς καημὸς μας καρτερεῖ.

Ὡς πᾶμε σὲ χωριά, σὲ πολιτεῖες,
 Ἡ ξέγνοιαστη ζωὴ μᾶς συγκινεῖ.
 Τῶν ἀδελφῶν ὁ οἶκος μᾶς πονεῖ
 Κι' ἀπόκρυφες μᾶς καῖνε ἀμφιβολίες.
 Στὶς ὁλονύχτιές μας ἀγρυπνίες
 Τὸν θρῆνο ἢ Ἑλπίδα ἀντιφωνεῖ.

Κάθε στιγμή ἡ ζωὴ μας προσδοκία
 Τοῦ γυρισμοῦ τὴν ὥρα νὰ χάσῃ
 Καὶ παίρνει ἀπὸ τὸν χρόνον ὅ,τι μπορεῖ...
 Ὅλοι, μὲ τοῦ σπυτιοῦ τὴ νοσταλγία
 Θαρροῦμε κι' ὁ φεγγίτης, μὲ ἀπορία,
 Ὑψώνεται τὸν ἥσκιο μας νὰ βρῇ.

ΜΙΛΤ. ΑΘ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

ΤΟ ΚΑΠΕΛΛΑΚΙ ΤΗΣ ΒΟΥΛΙΤΣΑΣ

(Δ Ι Η Γ Η Μ Α)

Όταν τὸ Ἀπριλιάτικο ἐκεῖνο δειλινὸ δ Πάνο Δελβινιώτης, γυρίζοντας ἀ-ὸ τὴν Τρεμπεσίνα ἐξύγωσε στὸ σπίτι του, ἡ γυναῖκά του ἡ Φωτεινούλα πού, στημένη μέρες τώρα στὸν χαμηλὸ μανιρότοιχο τῆς αὐλῆς τους, εἶχε φάει μὲ τὰ μάτια τὸ δρόμο παραφυλάγοντας μὲ ἀγωνία γιὰ τὸν πολυπόθητο ἐρχομὸ του, ἐτρόμαξε νὰ καταλάβει ποιὸς ἦταν.

Καὶ μὲ τὸ δίκηο της. Ποῦ νὰ τὸν γνωρίσει, ἔτσι καθὼς ἦταν ἐκεῖνος ἡλιοκαμένος, ἀνεμοδαρμένος, σκονισμένος, μὲ γένεια καὶ τέτοια μουστάκια. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τὴν ἐμπέρδευαν καὶ τὰ γαλόνια. Αὐτὴ τὸν ἤξερε φρανιάρο.

Γι' αὐτὸ, ἔταν, καθὼς τὴν εἶδε ἀπὸ πέρα, σήκωσε ψηλὰ τὸ χέρι του κουνώντας το σὲ χαιρετισμό, ἀναρωτήθηκε :

—Ποιὸς νάναι τάχα ἐκεῖνος ὁ λοχίας καὶ ποιὸν χαιρετάει ;

Κι' ἐκύτταξε ἓνα γύρω της. Ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμή,

—Μπρεεὲ ὁ Πάνος ! ἔκαμε σὰν τρελλὴ κι' ἔτρεξε στὴν λόρτα.

Μὰ ὅσο πού νὰ γένουν αὐτά, ἐκεῖνος βρισκόντανε κιόλας μπροστά της.

Κι' ἡ Φωτεινούλα πέφτοντας μὲ τρεμούλα στὴν ἀγκαλιά του, μπόρεσε νὰ φανερώσει τὴ χαρὰ πού πλημμύρησε τὴν καρδιά της μ' ἓνα λαχταριστὸ ξεφωνητό :

—Βουλίτσα, ὁ μπαμπάς !

Μὰ ἡ Βουλίτσα πού καθόντανε ἀπάνω στὰ χορτάρια τῆς αὐλῆς μὲ τοὺς πλάτες γυρισμένους στὴ μάνα της, ἐξακολουθοῦσε νὰ κόβει λουλούδια ἀπὸ χαμομήλι νὰ τὰ πετάει στὸ ξαπλωμένο λίγο παραπέρα γατάκι τους καὶ νὰ σπαρταράει στὰ γέλια καθὼς πού τῷβλεπε ν' ἀπλώνει τὸ ποδαράκι του καὶ νὰ κάνει σὰ νάθελε νὰ τὰ πιά-

σει. Οὔτε κἂν ἐγύρισε νὰ κυττάξει, οὔτε κι ἐφάνηκε νὰ δώσει καμμιά σημασία στὸ μεγάλο αὐτὸ μήνυμα.

Ἀλλ' ἐκεῖνος στὸ ἄκουσμα, τραβήχτηκε ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά τῆς γυναῖκας του, ἐπέταξε τὸν μαντύα ποῦχε οἰγμένο στὸν πλάτη του καὶ μ' ἓνα πήδημα βρέθηκε δίπλα στὴν κορούλα του, τὴν ἄρπαξε στὰ μπράτσα του, ἔτσι ἀνάποδα καθὼς ἐκάθονταν, τὴν ἀνασήκωσε ψηλὰ κι' ἔφερε τὸ πυριόκοκκινο ἀπὸ τὸν ἥλιο μαγουλάκι της στὸ στόμα του.

Ἐκείνη, νομίζοντας πὼς εἶναι ἡ μάνα της, σώπαινε, μὰ σὰν τὴν ἀγκύλωσαν τὰ γένεια του κι ἐγύρισε τὸ προσωπάκι της ὅταν ἀντίκρουσε ἐκεῖνο τὸ ἀγριεμένο πρόσωπο, ἔβαλε τὰ κλάματα.

—Ὁ μπαμπάς, Βουλίτσα μου, ὁ μπαμπάς ! μὴ σκιάζεσαι ! τῆς ἐφώναξε ἡ μάνα της πού παρακολουθοῖσε μὲ τρυφεράδα καὶ συγκίνηση αὐτὴ τὴ σκηνή μὰ σὰν πού ἐκείνη ἐξακολουθοῦσε νὰ κλαίει βιάστηκε νὰ τὴν πάρει στὴν ἀγκαλιά της, γιὰ νὰ τὴν ἡσυχάσει.

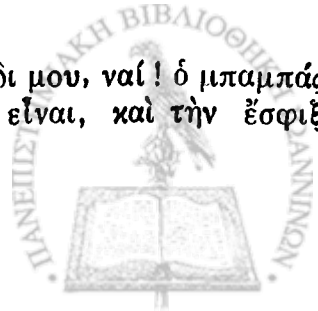
—Ὁ μπαμπάς, κονκλάκι μου, πού τὸν ἐκαρτερούσαμε τόσον καιρό !

Δὲ μοῦλεγες, ψυχίτσα μου, σὰν σὲ ρωτοῦσα πού εἶναι ; δὲν μοῦλεγες : «μπαμπά ; μπούμμμ !... τσεῖ...» καὶ μοῦδειχνες σὰ νάξερες ; Ἐ ! νά τοῦτος εἶναι ὁ μπαμπάς, χρυσό μου.

Κι' ἡ Βουλίτσα, σὰ νὰ κατάλαβε τὸ τι τῆς ἔλεγε ἡ μάνα της ἐλάρωσε, σήκωσε τὰ γιομάτα δάκρυα γαλανὰ ματάκια της, ἐκύτταξε ἐκεῖνον κι' αὐτὴ, κι ἔκαμε σὰ νὰ ρωτᾷ :

—Μπαμπαααά ;

—Ναί, ἀγγελουδι μου, ναί ! ὁ μπαμπάς, ὁ μπαμπάς ! Αὐτὸς εἶναι, καὶ τὴν ἔσφιξε

στην ἀγκαλιά της, ἐνῶ ὁ Πάνος πού ἐκύνταζε ἔτσι, σὰ νὰ ἐπερίμενε μὲ ἀγωνία αὐτὴ τὴν ἀναγνώριση, ἀπέθεσε ἓνα ρουφηχτὸ φίλημα στὸ παχουλὸ ρόδινο ποδαράκι, ποῦχε ἀπομείνει ξεκάλτσωτο.

Πόσο ἀλλαγμένη τὴν εὔρισκε τὴν κοπελλίτσα του ὁ Πάνος... Μέσα στοὺς δέκα μῆνες πού ἔλειπε, εἶχε γένει σωστὸ ἀγγελοῦδι. Καὶ τὸ χαμόσπιτο τοῦ φάνηκε διπλᾶ παράδεισος. Καὶ θᾶητανε καὶ οἱ δύο τοὺς εὐτυχισμένοι, ἂν κάποιο σαράκι δὲν ἔβωσκε στὶς ψυχές τους, τὸ σαράκι πού ὁ πόνος τοὺς φανερώνονταν μὲ τό : «Ἄχ νὰ μὴ παθαίναμε τὴ συφορά πού πάθαμε», πού τὸ λένε, τὸ ξαναλένε πότε ὁ ἓνας καὶ πότε ὁ ἄλλος κάθε φορὰ πού γίνεται λόγος γιὰ τὶς θυσίες καὶ δόξες τὶς τοτινές καὶ πού κλείνει πάντα μὲ τὴν παρήγορη σκέψη, γιομάτη πίστη: «Γλήγορα θὰ περάσει κι' αὐτό' κι' αὐτὴ τὴ φορὰ θὰ λευτερωθεῖ γιὰ πάντα κι' ἡ Πατρίδα μας».

*

Ἀπὸ τὶς πρώτες ἀκόμο μέρους τοῦ γυρισμοῦ του ἔβαλε ὁ Πάνος τὴν ἔγνοια τῆς δουλειᾶς.

Τὸ μπακαλικάκι, πού προτοῦ τὸν καλέσουν στὸ στρατὸ κρατοῦσε στὴν ἀπόμερη ἐκείνη γειτονιά, οὔτε σκέψη νὰ τὸ ξανανοίξει. Τί νᾶβαζε μέσα σ' αὐτὸ καὶ πρὸ πάντων μὲ τί;

Μὰ τὶς κλάψες καὶ τὶς βαρυγκομιές ὁ Πάνος δὲν τὶς ἤξερε. Ἀπὸ μικρὸν ἀκόμη τὸν εἶχε μάθει ὁ πατέρας του νὰ ξεχωρίζει καθαρά τὰ χρέη του καὶ νὰ τὰ τιμᾷ ὅσο τοῦ ἔπρεπε τοῦ καθενός.

Ἐρχονταν τώρα ἡ σειρὰ τῆς φαμπίλιας καὶ τὸ χρέος του ἦτανε νὰ ριχτεῖ σ' ὅποια τίμια δουλειὰ θὰ τῆς ἔδινε τὸ καρβέλι.

Μὲ κάτι λιγοστὲς λοιπὸν οἰκονομίες πού εἶχε ἡ Φωτεινούλα ἀπὸ τὰ ἐπιδόματα, ἀροῦ ξεπούλησαν καὶ λίγα πραγματάκια πού τοὺς ἦταν τώρα «περιττά», μαζεύτηκε ἓνα μικρὸ πρῶν, ἀγόρασε μ' αὐτὸ ἓνα μεταχειρισμένο καρροτσάκι τοῦ χεριοῦ καὶ πότε μὲ ἱαζαβάτι, πότε μὲ φροῦτα, γύριζε στοὺς δρόμους εὐχαριστημένος πού ἔξασφάλιζε ἔτσι τὴ ζήση τους.

Κι' ἡ κούραση ὅλης τῆς ἡμέρας ξεχνιούντανε μὲ μιᾶς, ὅταν γυρίζοντας τὸ βρά-

δυ στὸ χαμόσπιτο, ἄκουγε τὴ μαγικὴ λέξη «μ πα μ πα» ἢ τὸ κελαῖδημα τοῦ γέλιου τῆς Βουλίτσας του, καθὼς τῆς ἐκρεμοῦσε στ' αὐτάκια της σὰ σκουλαρίκια, ἀπὸ δύο διχαλωτὰ κεράσια ἢ τὴν ἐγαργάλευε μὲ τὸ δάχιλὸ του κάτω ἀπὸ τὸ σαγονάκι της λέγοντας :

«Πάει—λα—γὸς νὰ—πιεῖ—νε—ρὸ
στῆς Βουλίτσας τὸ λαιμό.

*

Ἦτανε καμμιά βδομάδα τώρα πού ὁ Πάνος, καθὼς περνοῦσε ἀπὸ τὴν ὁδὸ Ἀνεξαρησίας κι' ἔβλεπε σὲ κάποια βιτρίνα ἐμπορικοῦ ἓνα καλοκαιρινὸ καπελλάκι ἀπὸ φῖνο ἄσπρο λινὸ ἀπ' ἐκεῖνα πού ἔχουν πλατὺν γεῖσο μπροστὰ καὶ κουμπώνουν πρὸς τὰ πίσω, ἐνῶ ἀφίνουν μικρὰ ἀνοίγματα πρὸς τὰ πλάγια, συλλογίζεται πάντα :

«Τί ὁμορφα πού θὰ τῆς ἐπῆγαινε τῆς Βουλίτσας μου ἓνα τέτοιο! θὰ φαινόντανε σωστὸ ἀγγελοῦδι, καθὼς πού ἔχει καὶ τὰ χρυσαφένια μαλλιά, τὸ παχουλὸ προσωπάκι καὶ τὰ γαλανὰ ματάκια!... Μὲ τὸ μεταξωτὸ φορεματάκι, τὶς ἄσπρες καλτσίστσες καὶ τ' ἄσπρα παπουτσάκια πού ἔχει θὰ εἶναι τρέλλα...»

Γι' αὐτὸ σήμερα πάει κοντὰ στὴ βιτρίνα καὶ κυττάζει τὴν τιμὴ.

«Δραχμὲς 155» διαβάζει φωναχτὰ καὶ δαγκάνει τὸ κάτω χεῖλος του, σὰ νὰ νοιώθει σούβλισμα πόνου. «Πέρυσι τᾶδιναν πενήντα τὸ πολὺ πεντῆντα πέντε» συλλογίζεται, «ἐφέτο τὰ ἴδια τὰ περυσινά, τὰ βάλανε ἑκατὸν πενήντα πέντε...» Γιὰ νὰ τοῦ πιοῦν τὸ γαῖμα τοῦ καυμένου τοῦ φτωχοῦ... Βρῆκε, γλέπεις ὁ καθένας τὴν εὐκαιρία καὶ θέλει νὰ γένει ἄρχοντας μὲ τὸ εἶδος πού ἔχει... Τοῦτος μὲ τὰ καπέλλα, ἄλλος μὲ τὰ κολυκυθάκια, ἄλλος μὲ τὴ φακὴ, ἄλλος μὲ τὴ γκίζα..., βάλθηκαν νὰ γένουν Ἀβερώφηδες καὶ Ζάππηδες... θυμοῦνται πού τὴν ἄλλη τὴ φορὰ, μὲ τὸν ἀποκλεισμό, ὁ σκουπόσπορος καὶ τὸ ροκανίδι πού ἐτάϊσαν τὸν κόσμον γενήκανε σπίτια καὶ μαγαζιὰ καὶ περιβόλια κι' ἔκαμαν πολλούς, ἀπὸ μισοτσάρουχους πού ἦτανε, μεγάλους καὶ τρανοὺς καὶ γι' αὐτὸ βιάζονται μὴ καὶ χάσουν τὴν εὐκαιρία!... Πόλεμος, σοῦ

λέει ὁ ἄλλος, ἂν δὲν πλουτήσω τώρα, πότε θὰ πλουτήσω! . . . Πολὺ σωστά! . . . Πότε θὰ χαροῦνε τὰ κοράκια, ἂν δὲν χορτάσουν τότες πὺν θᾶναι μπόλικά τὰ ψοφήμια . . . θὰ μοῦ πεῖς ὅμως τώρα ποιὸς μοῦ λέει ἐμένα τοῦ φτωχοῦ νὰ θέλω καπελλάκι γιὰ τὴν κοπέλλα μόν καὶ ὅτι, ἀφοῦ τὸ θέλω ἄς τὸ ἀκριβοπλερώνω . . . Κι' αὐτὸ πολὺ σωστό· μὰ ὁ φτωχός, πάλε, νὰ μὴ νοιώσει ποτές καμμιά χαρά; . . .».

Φεύγει ἐπὶ τέλους, μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ μὴ τὸ πάρει. Ἐκατὸν πενήντα πέντε εἶναι δυὸ μεροκάματα· εἶναι τριῶν ἡμερῶν ἔξοδα τοῦ σπιτιοῦ. Ὅχι.

Καὶ κυλάει τὸ καρροτσάκι του, διαλαλῶντας ἀνόρεχτα:

«Κεράσια μπιλούσια, κεράσιαααα!

Λάγια κεράσια, λάγιαααα!

Στὸν πλάτανο τοῦ παζαριοῦ στάθηκε γιὰ νὰ ξεκουραστεῖ. Σὲ λίγο ἔρχεται μὲ τὴ μητέρα της, γιὰ ν' ἀγοράσει κεράσια, μιὰ μικρούλα πὺν φόραγε ἓνα σὰν ἐκεῖνο τῆς βιτρίνας, καπέλλο.

Κι' ὁ Πάνος, καθὼς γιομίζει τὴ χαρτοσακκούλα καὶ τὰ ζυγιάζει, ὅλο τὴν κυττάει καὶ συλλογιέται: — «Ἄ! μιὰ χαρὰ τῆς πηγαίνει, ἂν καὶ τούτῃ ἐδῶ ἔχει καστανὰ μαλλιά καὶ μάτια . . . Φαντάσου τώρα τὴ Βουλίτσα, πὺν εἶναι τόση δὰ μικρούλα, πὺν λίγον καιρὸν ἔχει πὺν περπατάει, κι' ἔχει ὁλόξανθα μαλλιά καὶ μάτια ὁλογόλανα... Ἄ! θὰ τίς δώκει τίς ἑκατὸν πενήντα πέντε κι' ὅ,τι θέλει ἄς γένει . . . Στὸ γυρισμὸ θὰ περάσει ἀπὸ τὸ μαγαζὶ καὶ θὰ τὸ πάρει. Καὶ θὰ τῆς τὸ φορέσουν αὐριο πὺν εἶναι Κυριακή, καθὼς πὺν θὰ βγοῦνε τ'ἀπογευμα περίπατο στὴν «Κυρὰ Φροσύνη».

Ἐσπρωξε τὸ καρροτσάκι του, μὰ δὲν ἐπῆγε καὶ πολὺ μακρὰ. Τὸν εἶχε πλὴν κυριεμένον αὐτὴ ἡ ἔγνοια. Ἡ ὥρα τοῦ φαινότανε περασμένη. Ἄν ἐκλειούσανε τὰ μαγαζεῖα καὶ δὲν κατώρθωνε νὰ τὸ πάρει ἀπόψε;..

Γι' αὐτὸ καὶ εἶπε μὲ τὸ νοῦ του: «Ἄς γυρίσω καλλίτερα· λιγοστὸ πρᾶγμα ἔχω γιὰ πούλημα κι' ὅσο πὺν νάρθει ἡ ὥρα νὰ πάω στὸ σπίτι, θὰ τὸ ξεπουλήσω».

Κι' ἐγύρισε.

Ἀπὸ μακρὰ ἀκόμα κάρφωσε τὰ μάτια στὴ βιτρίνα τοῦ μαγαζιοῦ πὺν εἶχε

τὸ ζηλευτὸ πραγματάκι καὶ προτοῦ μπεῖ μέσα, στάθηκε λίγες στιγμὲς μπροστὰ τῆς μὲ κολλημένη τὴ μύτη του ἐπάνω στὸ κρύσταλλο.

Τὸ 155 τὸν ἔδιωχνε· τὸ καπελλάκι ὅμως τὸν ἐκαλοῦσε κοντὰ του. Καθὼς μάλιστα ἦταν βαλμένη δίπλα του μιὰ μεγάλη κούκλα μὲ τὸ χεράκι τῆς τετωμένο πρὸς αὐτό, τοῦ φάνηκε τοῦ Πάνου σὰ νάτανε ἡ Βουλίτσα του καὶ τοῦ τὸ γύρευε, ὅπως συνέθιζε νὰ κάνει ὅταν ἤθελε κάτι:

—Νοοοόμ!

Ἐπὶ τέλους ἀφοῦ προτῆτερα ἐβεβαίωθηκε ὅτι ἔχει μαζὺ του τὸ πορτοφόλι του, πῆρε τὴν ἀπόφαση, ἐμπῆκε στὸ μεγάλο μαγαζὶ καὶ εἶπε ταπεινὰ στὸν ἔμπορα, πὺν πῆγε νὰ τὸν ρωτήσῃ τί ἤθελε.

—Ἐνα καπελλάκι, σὰν αὐτὸ πὺν ἔχετε στὴ βιτρίνα· γιὰ ἓνα κοριτσάκι δεκάξῃ, δεκαφτά μηνῶν...

Καὶ σὰ νὰ φοβόντανε μὴ τὸν «ἀπόπερνε» ὁ ἔμπορας, γιὰτὶ ἔκανε κάτι πὺν δὲν ἐταίριαζε στὴ θέση του, βιάστηκε νὰ προσθέσει:

—Θέλω νὰ τὸ στείλω στὴν Κόνιτσα· μοῦ τὸ παράγγειλε κάποιος φίλος μου.

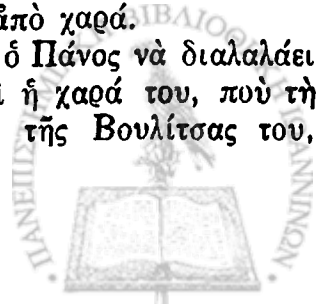
Ὁ ἔμπορας ἔβγαλε καὶ τοῦ ἔδωκε ἓνα πιὸ μικρό, πιὸ χαριτωμένο καὶ δέκα δραχμὲς φτηνότερο.

—Εἶδες ἐκεῖ τί θάκανα παρ' ὀλίγο, ἂν δὲν τῶπερνα! συλλογίζεται ὁ Πάνος φεύγοντας. Καὶ εἶδες πὺν ἀδίκησα καὶ τοὺς ἀνθρώπους!... Νὰ πὺν μοῦ τῶδωκε φτηνότερο, χωρὶς νὰ τοῦ πῶ ἐγὼ τίποτε. Τὶ νὰ σοῦ κάμουν κι' αὐτοὶ οἱ καῦμένοι· ἔχουν ἀκριβῆναι ὅλα τὰ πράγματα... Δὲν εἶναι ὅπως τῶλεγα...

*

Τὴ ροῦζ χαρτοσακκούλα μὲ τὸ ζηλευτὸ καπελλάκι τὴν ἔχει βαλμένη ὁ Πάνος μὲ μεγάλη προσοχὴ στὸ καθαρότερο μέρος τοῦ κάρρου, πὺν πάει τώρα θριαμβευτικὰ στὸ χαμόσπιτο. Καὶ καθὼς ἀνεβοκατεβαίνουν οἱ ρόδες του στὰ καλντιρίμια καὶ τίς γουβίτσες τοῦ δρόμου, φαίνεται σὰ νὰ χοροπηδάει κι' ἑκείνη ἀπὸ χαρά.

Λησμόνησε τώρα ὁ Πάνος νὰ διαλαλεῖ τὰ κεράσια του, γιὰτὶ ἡ χαρὰ του, πὺν τὴ λογάριαζε γιὰ χαρὰ τῆς Βουλίτσας του,

αὐτὴ μονάχα κρατάει ὅλη τὴ σκέψη του. Καὶ θὰ γύριζε μὲ πολλὰ ἀπούλητα, ἂν δὲν τὸν ἐσταματούσαιε μόνοι τους οἱ διαβάτες, γιὰ ν' ἀγοράσουν.

Ὅταν ἐσίμωσε στὸ σπίτι, μονάχα τὸ ρόζ πακέτο εἶχε ἀπομείνει στὸ καρροτσάκι. Κι' ἡ Φωτεινούλα πού βρισκόνταν ἐκεῖνη τὴ στιγμή στὴν ἐξώπορτα μὲ τὴ Βουλίτσα στὴν ἀγκαλιά, σὰν τὸ εἶδε ἐκεῖ στημένο, σὰ σημαιούλα χαρᾶς, ἀναρωτήθηκε: «Τί νά-ναι τάχα ἐκεῖνο πὺν φέρνει ὁ Πάνος;» Κι' ὅταν ἐξύγωσε, τὸν ρώτησε:

—Τί ψούνισες ἐκεῖ Πάνο;

—Μάντεψέ το.

Μὰ δὲν ἐπερίμενε τὴν ἀπάντηση, γιὰ-τί ἡ Βουλίτσα εἶχε ἀπλώσει τὰ χεράκια στὸ ρόζ δεματάκι, γύρευε νὰ τῆς τὸ δώ-σουν κι' αὐτὸς δὲ μπόρεσε νὰ κρατηθεῖ ἀλλὰ τὸ ξετύλιξε καὶ τῆς τὸ φόρεσε λέ-γοντας:

—Μὲ γειά, μὲ γειά, πουλάκι μου!

Ἐκεῖνη στριφογύριζε τὸ κεφαλάκι της, σήκωνε τὰ μάτια πρὸς τὸ γεῖσο, γιὰ νὰ ἴδῃ τί ἦτανε αὐτὸ πὺν τὴν στενοχωροῦ-σε, κι' ἐπροσπαθοῦσε νὰ τὸ βγάλει σὰν πὺν θάκανε κάνα γατάκι πὺν θὰ τοῦχανε φορέσει σκουφίτσα.

Ὁ πατέρας της τῆς κρατοῦσε τὰ χερά-κια καὶ ἰὴν ἐκαμάρωνε λέγοντας:

—ὦ, ω, ω! ὦ ω ὦ καλό! ὦ, ω ὦ τί καλό!

—Πόσο τ' ἀγόρασες, Πάνο; ρώτησε ἡ Φωτεινούλα.

—Ἐκατὸν σαράντα πέντε...

—Ἐ-κα-τὸν-σα-ράν-τα-πέν-τε; πω, πω, πώ! Τί ἔκαμες, καὶ μένε! Τί τώθελες; ... Μπαρά! ... ἐμεῖς ἔχομε τόσα χάλια! ... Πῶς τὸν ἔδωκες τόσο παρᾶ!

—Δὲν πειράζει, Φωτεινούλα μου, πὲς πὺς θάφκιανα κι' ἐγὼ κάτι. Νά, τώρα θὰ περάσω μὲ τὰ στρατιωτικά. Βασιτοῦνται καλὰ ἀκόμα.

Ἀπὸ τὸ «Ἀνθρώποι τῆς Πατρίδας μου»
Ἀύγουστος 1941

Κι' ἐκεῖνη, πὺν κατὰ βάθος εἶχε χαρεῖ κι' αὐτὴ, εἶπε πρόθυμα:

—Ἐ! ... μὲ γειά της, μὲ χαρά της!

*

Τὸ δειλινὸ τῆς ἄλλης μέρας, ἡ Βουλί-τσα μὲ τὸ μεταξωτὸ ρόζ φουστανάκι της καὶ τὸ καινούριο καπελλάκι, ἀπὸ ὅπου ξέ-φευγαν τὰ μαλλάκια σὲ χρυσὲς τουφίτσες, ἔκανε τὸν περίπατό της στὴν «Κυρὰ Φρο-σύνη».

Τὴν κρατοῦσε ἀπὸ τὸ ἓνα χεράκι ἡ μά-να της ντυμένη ἓνα ἀπλὸ τσίτινο φόρεμα κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο ὁ πατέρας της, πὺν φο-ροῦσε τὰ πλυμένα καὶ καλοσιδερωμένα «χακί», τὶς καλομπογιατισμένες ἀρβύλες καὶ μιὰ γκρι ρεπούμπλικα, τὸ μόνο τῆς προ-κοπῆς πὺν τοῦ εἶχε ἀπομείνει ἀπὸ τὰ «πο-λιτικά» του.

Καὶ καθὼς τὴν ἀνασέκωναν ἀνάλαφρα γιὰ νὰ τὴ βοηθοῦνε στὸ περπάτημα, φαί-νονταν περισσότερο πὺς ἐπετοῦσε παρὰ πὺς ἄγγιζε τὴ γῆς μὲ τὰ παχουλὰ ποδαρά-κια της, πὺν «τᾶρριχνε σὰ σταυροβελο-νιὲς» ὅπως τῶλεγε ἡ μάνα της.

Οἱ διαβάτες περιεργάζονταν, ἀπὸ μπρὸς καὶ προσπερνῶντας, μὲ τρυφερὴ ματιὰ ἐκεῖνο τὸ ἀγγελουδάκι, ἐνῶ οἱ εὐτυχισμέ-νοι γονιοὶ του τοὺς κύτταζαν κατάματα γιὰ ν' ἀπολάβουν τὴν ἐντύπωσή τους, ἢ γιὰ νὰ κάμουν τοὺς ἀφαιρεμένους νὰ τὸ προσέξουν.

Κάποιος ἀπρόσεχτος, προσπερνῶντας, σκούνησε λίγο τὸν Πάνο κι' αὐτὸς ἐτοι-μάστηκε νὰ τοῦ κάμει τὴν παρατήρηση:

—«Ἐε! πὺν τάχεις τὰ μάτια σου!»

Παρατήρηση πὺν θᾶθελε περισσότερο νὰ συμπληρώσει μὲ τό: «πὺν δὲ γλέπεις τοῦ-το τ' ἀγγελοῦδι;»

Μὰ σὰν τὸν εἶδε νὰ κυττάζει κι' αὐτὸς, τὸ ἴδιο τρυφερὰ τὴν Βουλίτσα του, τοῦ ἔχαμογέλασε, κι' αὐτὸς γι' αὐτὰ τὰ λόγια, τοῦ εἶπε σιγανά: π α ρ ν τ ὁ ν.

Καὶ πῆγαιναν μὲ φουσκωμένα τὰ στή-θεια τους ἀπὸ τὴ χαρὰ καὶ τὸ καμάρι τους.

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΛΑΚΗ ΚΕΚΕΣΗ

"ΘΑ ΠΕΘΑΝΩ,"

Θὰ πεθάνω κάποιο σύθαμπο ἀπαλὰ
κάποιο σούρουπο ἄργα θὰ ξεψυχήσω
μοναχὸς σὲ μιὰ γωνιά
σὰν τὸ λουλοῦδι στὸ χιονιὰ
θὲ νὰ σβήσω.

Θὰ πεθάνω καὶ μονάχα ἓνας παπᾶς
κάποιο δεῖλι σιωπηλὰ θὲ νὰ μὲ θάψη,
μὰ κάμμιὰ δὲ θὰ βρεθῇ
γιά νὰ μαυροφορεθῇ
καὶ νὰ κλάψη.

Στὴ ζωὴ μὰ καὶ στὸν τάφο μου ὁρφανός.
Δὲν θάρθῃ οὔτε ψυχὴ νὰ μὲ στολίσῃ
καὶ μιὰ νύχτα παγερὴ
νὰ μ' ἀνάψῃ ἓνα κερί,
νὰ θρηνήσῃ.

Μόνο θ' ἄρθουν τὰ γλυκόγαλα πουλιὰ
στὴ στερενὴ τοῦ κοιμητήριου μου γωνία,
μιὰν ἀγγούλα θαμπερὴ
νὰ μοῦ ποῦν τὴ θλιβερὴ
συμφωνία.

ΤΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΕΥΘΥΜΟΓΡΑΦΗΜΑ

Δέν ἦταν μικρὸ πρᾶγμα νὰ μὴ περιφανεύεται, νὰ κοιδώνεται καὶ νὰ βλέπει τοὺς χωριανούς του σὰν μυῖγες. Ἦταν Πρόεδρος τῆς Κοινότητος Βρυσοπηγῆς. Ὁ πρῶτος τοῦ χωριοῦ, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Κράτους.

Σ' αὐτὸν θ' ἀρχόταν ὁ χωροφύλακας, ὁ Σταθμάρχης, ὁ γεωπόνος, ὁ εἰσπράχτορας, ὁ Νομάρχης, ὁ Δασάρχης, ὁ Δεσπότης νὰ τοὺς βρεῖ κατάλυμα, νὰ τοὺς φιλοξενήσει πότε στὸ σπίτι του ἢ νὰ ὑποδείξει ἄλλα οἰκήματα, ἀνάλογα μὲ τὸ βαθμὸ καὶ τὴν ἀξία τοῦ καθενὸς καὶ γενικὰ νὰ φροντίσει γιὰ τὴ φιλοξενία του ὥστε φεύγοντας νὰ μὴ κακολογᾷ τὸ χωριό του.

Ὁ Κύριος Πρόεδρος μὲ λίγα λόγια ἦταν ὁ πανταχοῦ παρὼν.

«Κύριε Πρόεδρε ἐδῶ», «Κύριε Πρόεδρε ἐκεῖ», «Κύριε Πρόεδρε, ἡ βρύση χάλασε καὶ θέλει διόρθωμα. Τὰ χώματα ἔπесαν καὶ σκέπασαν τὴν αὐλὴ τοῦ σχολείου. Οἱ δρόμοι εἶναι ἀκάθαρτοι καὶ γιομάτοι λάσπες. Τὰ οἰκόσιτα δὲν βόσκουν καλά. Οἱ Κοινοτικὲς βοσκὲς πρέπει νὰ βγοῦν στὴ δημοπρασία. Ὁ Μητρογιῶργος μάλωσε μὲ τὴ γυναῖκα του. Οἱ ἀδελφοὶ Καραμούζα δάρθηκαν. Ὁ Γυφτογιάννης ἔβγαλε τὸν φράχτη παραπέρα κι' ἔκλεισε τὸ δρόμο τοῦ Νικολοπέτρου. Ἡ γελάδα τῆς Νικόλενας γέννησε ἕνα τέρας πὺν ἔμοιαζε σὰν κασίκι».

Καὶ χώρια ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ καθήκοντα, τὰ βάσανα καὶ τὶς σκοτούρες πὺν γιὰ νὰ τὰ ξεδιαλύνει ἔπρεπε νάχει καρδιά ἀμπάρι, ὑπομονὴ σὰν τὸ βουνὸ καὶ μυαλὸ Σολομώντα, εἶχε κι' ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του σὰν ἀκονισμένο ξυράφι, τὸν Ἐπαρχο, τὸ Νομάρχη, κι' ὅλη τὴν ὑπαλληλικὴ ἱεραρχία ἀπὸ τὸ χωροφύλακα ὡς τὸν Ὑπουργό.

Ἦταν πραγματικὸς ἥρωας κι' οἱ Ἐθνικὲς του ὑπηρεσίες ἀνώτερες ἀπὸ κάθε ἄλλο χωριανό του· κάθε προκήρυξη, κάθε ἐκκλησιή, θὰ ξεσποῦσε στὸ κεφάλι τοῦ Προέδρου. Αὐτὸς νὰ συντάξει τὸν κατάλογο γιὰ τὴν προσωπικὴ ἐργασία, γιὰ τοὺς ἐράνους, τὶς εἰσφορές, νὰ διοργανώσῃ τὶς τελετές, τὶς δοξολογίες, τὰ πανηγύρια, τὸ σηματολισμὸ, τὶς λαμπαδοφορίες.

Ἄλλ' ὅλα αὐτὰ τὰ βάσανα, οἱ καθημερινὲς ἀσχολίες, οἱ σκοτούρες, οἱ ἀγωνίες δὲν κούραζαν τὸν Πρόεδρο, δὲν τὸν ἀποκαρδίωναν, δὲν τὸν ἔκαμαν νὰ μετανιώσῃ ἀπεναντίας τὸν ἔκαμαν πὺν δραστήριο, πὺν εὐθυμο, πὺν περήφανο· εἶναι μεγάλο πρᾶγμα συλλογίζονταν νὰ ἔλῃς τέτοια τιμὴ, νὰ σὲ φωνάζουν ὅλοι «Πρόεδρο» καὶ νὰ σὲ ἔχουν ὅλοι τοὺς ἀνάγκη καὶ πρὸ παντός νὰ σοῦ ἔχει ἐμπιστοσύνη ἢ Κυβέρνηση, νὰ σοῦ στέλλει ὁ Ἐπαρχος, ὁ Νομάρχης, ὁ Γενικὸς Διοικητής, ὁ Ὑπουργὸς ἔγγραφα καὶ μάλιστα συστημένα γράμματα...

Καὶ σήμερα καμαρωτὸς καὶ μὲ ψηλὰ τὸ κεφάλι πήγαινε στὸ ταχυδρομεῖο νὰ παραλάβῃ κάτι συστημένα «ὑπηρεσιακὰ ἔγγραφα» καὶ τὴν ἄλλη τὴν «ἐπίσημη ἀλληλογραφία τῆς Κοινότητος».

Αὐτὴ τὴν ὑπηρεσία δὲν τὴν ἐμπιστεύονταν σὲ ἄλλον οὔτε στὸ γραμματικὸ του, οὔτε σὲ κανένα ἀπὸ τοὺς συμβούλους του.

Μόνον ὅταν ἔλλειπε ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ πήγαινε στὰ Γιάννενα τότε μὲ μεγάλη δυσφορία ἐπέτρεπε, ἀφοῦ δὲν μπορούσε νὰ κάμῃ κι' ἄλλοιῶς, νὰ παραλάβῃ τὰ ἔγγραφα ὁ ἀντικαταστάτης του, ἀλλ' ὅχι καὶ νὰ τ' ἀνοίξῃ.

Τὴν σφραγίδα ὅμως δὲν τὴν παρέδινε ποτέ· τὴν ἔφερνε πάντοτε καὶ πυντοῦ μαζί του.

Ἄν τὴν παρέδινε σὲ ἀνεύθυνον καὶ τὴν ἔχανε, συλλογίζονταν, τότε τί θὰ γίνονταν ; Ἀκόμα μποροῦσε νὰ συμβεῖ καὶ κάτι χειρότερο. Νὰ σφραγίσουν ἔγγραφα, πιστοποιητικά καὶ ὅ,τι ἄλλο ἤθελαν καὶ νὰ βρεῖ αὐτὸς τὸ μπελά του, γιατί αὐτὸς ἦταν ὁ ὑπεύθυνος στὶς ἀρχές, αὐτὸς ἦταν ὁ ἀγνωρισμένος ἀπὸ τὸ Κράτος.

Τὴν ὑπογραφή του, ὅπως εἶναι στρωτή, εὐκόλα τὴν πλαστογραφοῦνε πάνω στὸ γιαλί, ἀλλὰ τὴ σφραγίδα εἶναι ἀδύνατο· δὲν μποροῦνε νὰ φιάσουν «γράμματα τοῦ τύπου». Γιαὐτὸ εἶχε τὰ μάτια του τέσσερα στὴν σφραγίδα στὴ «Βούλα». Ὅταν κάποτε πῆγε στὴν Ἀθήνα κι' ἀναγκάστηκε ν' ἀφήκει τὴ σφραγίδα στὸν ἀντικαταστάτη του, μὲ χίλιους δισταγμοὺς τὴν παρέδωσε λέγοντάς του ὡς καὶ τὴν τελευταία στιγμή πού τὸν ἀποχαιρετοῦσε «τὸ νοῦ σου στὴ σφραγίδα».

Ὅπως εἶπαμε παραπάνω, καμαρωτὸς καὶ μὲ τὴν πρεπούμενη σοβαρότητα, πῆγε ὁ κύριος Πρόεδρος στὸ Ταχυδρομεῖο καὶ παρέλαβε τὴν ἀλληλογραφία.

Περνώντας ἀπὸ τὸν Πλάτανο, ἤρε μαζωμένους τοὺς Κοινοτικοὺς Συμβούλους πού τὸν περίμεναν, ὅπως τοὺς εἰδοποίησε, νὰ συνεδριάσουν στὸ Κοινοτικό Γραφεῖο.

Ἐκεῖ, ἀφοῦ θ' ἄνοιγε πρῶτα τὴν ἀλληλογραφία καὶ «θὰ λάβαιναν γνῶσιν» θὰ συζητοῦσαν καὶ θ' ἀποφάσιζαν γιὰ τὰ σοβαρὰ ζητήματα πού ἀπασχολοῦσαν τὴν Κοινότητα. Ἐφτασαν στὸ Κοινοτικό Γραφεῖο, ὅπου τοὺς περίμενε ὁ γραμματέας μὲ τὴν πέννα στὸ χέρι γιὰ νὰ κρατήσει τὰ πρακτικὰ τῆς συνεδρίας.

Κάθησαν οἱ Σύμβουλοι στὶς καρέκλες τους κι' ὁ Πρόεδρος στὴν «Πολυθρόνα». Σὲ μιὰ καρέκλα ψηλότερη ἀπὸ τὶς ἄλλες, πού ἀντὶ γιὰ ψάθα εἶχε ἓνα προσκέφαλο μὲ φανταχτερὸ πανί. Ἀφοῦ ξερόβηξε, ἀρχισε ὁ Πρόεδρος νὰ εἰσηγεῖται στοὺς Συμβούλους. «Κύριε Σύμβουλοι. Προτοῦ συζητήσωμε τὰ θέματα πού σὰς κάλεσα, θ' ἀνοίξω τὴν «Ἐπίσημη ἀλληλογραφία» πού παρέλαβα αὐτὴ τὴ στιγμή γιὰ νὰ λάβετε γνῶση τί διατάσσουν οἱ ἀρχές. Φαίνεται πὼς σήμερα ἔχομε σπουδαῖα πράγματα, γιατί δύο γράμματα εἶναι συστημένα.»

Πῆρε πρῶτα ὁ κύριος Πρόεδρος τὴν ἀπλὴ ἀλληλογραφία. Ἐσχίξε ἓνα - ἓνα φάκελλο, ἔβγαξε τὸ ἔγγραφο μὲ προσοχή, κύτταξε ποὺ τὸ ὑπέγραφε καὶ τὸ ἔδινε στὸ γραμματικὸ νὰ τὸ διαβάσει μεγαλόφωνα.

Ἦταν διάφορες ἐγκύκλιοι τοῦ Ὑπουργείου, τῆς Νομαρχίας, τοῦ γραφείου Κοινοτικῆς Μηχανικῆς ὑπηρεσίας, τοῦ Νομογεωπόνου κι' ἄλλων Ἀρχῶν.

Ἀφοῦ τελείωσε τὴν «ἀπλὴ ἀλληλογραφία» πῆρε μὲ σοβαρότητα καὶ ὑπερηφάνεια γιὰ τὴν ὑπηρεσία πού ἐκτελοῦσε τὸ χαρτοφύλακα γιὰ ν' ἀποσφραγίσει τὰ συστημένα πού ἔδινε μεγάλη ἐκτίμηση· κάθε συστημένο τὸ θεωροῦσε σπουδαῖο ἔγγραφο.

Ἀποσφράγισε τὸ πρῶτο.

Ἦταν μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀδελφάτου τῶν συγχωριανῶν του στὴν Ἀθήνα.

Τοῦ ἔστελλαν τοὺς θερμοὺς πατριωτικούς χαιρετισμούς, τοῦ ἐσώκλειαν καὶ μιὰ ἐπιταγὴ ἀπὸ (2.000) δύο χιλιάδες δραχμὲς (προπολεμικὲς, γιατί τὸ ἐπείσοδιο πού ἱστοροῦμε ἔγινε πρὸ τοῦ πολέμου) περίσσεμα ἀπὸ τὶς εἰσπράξεις τοῦ χοροῦ τοῦ Ἀδελφάτου.

Μ' αὐτὸ τὸ ποσὸ τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ «Ἀδελφάτου Βρυσοπηγῆς» εἶχε τὴν ἀξίωση νὰ κάμει ἡ Κοινότητα σπουδαῖα ἐκπολιτιστικὰ ἔργα, δηλαδὴ νὰ χρωματίσει τὰ κάγκελα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ν' ἀσβεστώσει τὸ καμpanariὸ καὶ νὰ βάλουν μιὰ μεγάλη πινακίδα μαρμάρινη ἢ σιδερένια μὲ τὴν ἐπιγραφὴ «τὰ ἔργα αὐτὰ ἐγένοντο δαπάναις τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀδελφότητος Βρυσοπηγῆς». Συνεχίζοντας ἡ ἐπιστολὴ, ἀνέφερε τοὺς ἀγῶνας πού καταβάλλουν τὰ μέλη τοῦ σωματείου γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὸ καλὸ τοῦ χωριοῦ καὶ τὰ ἐκπολιτιστικὰ ἔργα πού σκέπτονται νὰ δημιουργήσουν, «ἔργα ἀντάξια τῆς ἱστορίας τῆς Βρυσοπηγῆς». Καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία αὕτῃ παρακαλοῦσε τὴν Κοινότητα νὰ ψηφίσουν ἀπὸ τὸν Κοινοτικὸ Προϋπολογισμό καὶ νὰ τοὺς στείλουν τὸ ταχύτερον εἴκοσι χιλιάδας, γιὰ νὰ ἐκδώσουν τὸ ἱστορικὸ λεύκωμα τῶν εὐεργετῶν καὶ μεγάλων ἀνδρῶν τοῦ χωριοῦ, πού ὁ συγχωριανὸς τους καὶ διανοούμενος Λάμπρος Συναξάρχης ἔχει συγγράψει.

Ὁ Πρόεδρος ὅταν διάβασε αὐτὸ κοντά στάθηκε κι' ἔστριψε τὸ μουστάκι του. Τὸ

λεύκωμα τοῦ χωριοῦ του τὸν ἐνθουσίασε καὶ ἰδίως γιατί ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἦταν κι' αὐτὸς καὶ ἦταν βέβαιος πὼς θὰ δημοσιεύονταν καὶ ἡ φωτογραφία του.

Σὲ ὑστερόγραφο ἢ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀδελφάτου ἔγραφε «πὼς τοῦ στέλλουν ἀρκετὲς ἐφημερίδες πὺ περιγράφεται ὁ χορὸς τῆς Ἀδελφότητος γιὰ νὰ μοιραστοῦν στοὺς χωριανούς καὶ νὰ φωτιστοῦν διαβάζοντας γιὰ τὴ δράση τῶν ταξειδευμένων ἀδελφῶν τους, πὼς κουράζονται καὶ πὼς μοχθοῦν γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὸν ἐκπολιτισμὸ τοῦ χωριοῦ τους».

«Βέβαια, εἶπε ὁ Πρόεδρος, οἱ ἄνθρωποι ἐργάζονται καὶ δὲ ξεχνοῦνε μ' ὅλα τους τὰ καλὰ πὺ ἔχουν στὴν Ἀθήνα τὸ μικρὸ χωριό τους, ἐργάζονται καὶ διοργανώνουν χορὸ στὴν Ἀθήνα πὺ μᾶς τιμᾷ ὅλους. Ξενύχτισαν καὶ ξοδεύτηκαν σὲ λαχεῖα καὶ γλυκὰ καὶ κουστούμια καὶ δὲν ξέρω τί καὶ τὸ περίσῃμα μᾶς τὸ στέλλουν γιὰ τὰ «σπουδαῖα καὶ κοινωφελῇ ἰδρύματα τῆς κοινότητος».

— Κύριοι Σύμβουλοι, πρέπει ν' ἀποφασίσωμε νὰ ψηφίσωμε τὸ κονδύλιο τῶν εἴκοσι χιλιάδων δραχμῶν γιὰ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ λευκώματος τοῦ χωριοῦ μας. Μαζὺ μὲ τὸ ποσὸ νὰ τοὺς γράψωμε κι' ἓνα θερμὸ εὐχαριστήριο καὶ νὰ τοὺς ἐκφράσωμε τὴ βαθεῖα μᾶς εὐγνωμοσύνη γιὰ τὸ ποσὸ τῶν δύο χιλιάδων δραχμῶν πὺ μᾶς ἔστειλαν γιὰ κοινοτικὰ ἔργα, καὶ γυρίζοντας στὸ γραμματικὸ.

— Γραμματικέ, τὸ ἔγγραφο νὰ γίνῃ συγκινητικὸ γιὰ νὰ φιλοτιμηθοῦνε καὶ τοῦ χρόνου νὰ μᾶς στείλουν περισσότερα. Πέρισυ μᾶς ἔστειλαν σχολικὰ εἶδη, ἓνα μολυβδοκόνδυλο γιὰ κάθε μαθητῇ. Φέτος μᾶς ἐλαιοχρωματίζουν τὰ κάγγελα κι' ἀσβεστῶνουν τὸ καμπαναριό. Τοῦ χρόνου θὰ κάμουν κάτι περισσότερο κι' ἔτσι τὸ χωριό μας θὰ εἶναι πάντα τὸ πρῶτο, θὰ δικαιολογῇ τὴν μεγάλη ἱστορία του καὶ τὴν τραγίη του δόξα.

— Σπουδαῖοι εἶναι αὐτοὶ στὴν Ἀθήνα, εἶπε ἓνας σύμβουλος.

— Ἄν δὲν τοὺς εἶχαμε, πρόσθεσε ὁ Λυκαγιάννης (πὺ πάντοτε ἀντιπολιτεύονταν, γιατί βγήκε ἀπὸ τὴ μειοψηφία) δὲ θάχαμε ψωμί νὰ φάμε ! . . .

— Ἀπογορεύω τίς εἰρωνεῖες, διέταξε ὁ Πρόεδρος.

«Οἱ ἄνθρωποι ἀγωνίζονται γιὰ τὸ καλὸ μας καὶ μεῖς τοὺς κοροϊδεύομε ; Εἴμαστε ἀχάριστοι καὶ δίκηο ἔχουν νὰ μᾶς κατηγοροῦν πὼς τοὺς φτονοῦμε κι' ἀποκρούομε τὴν πολύτιμη συνδρομή τους».

Στὸ ἀναμεταξὺ ὁ Γραμματικὸς διάβαζε τὴν ἐφημερίδα καὶ γελοῦσε μὲ τὰ σκίτσα πὺ δημοσίευε σχετικὰ μὲ τὸ χορὸ τῆς Ἀδελφότητος.

Ὁ Πρόεδρος προτοῦ ἀνοίξει τὸ δεύτερο συστημένο γράμμα, βλέποντας τὸ γραμματέα νὰ διαβάζει τὴν ἐφημερίδα καὶ νὰ χαμογελάει, πῆρε κι' αὐτὸς ἀπὸ περιέργεια μιὰ ἐφημερίδα.

Τὸ παράδειγμά του τὸ μιμήθηκαν κι' ἄλλοι σύμβουλοι. Εὐτυχῶς οἱ ἐφημερίδες ἦταν πολλὲς κι' ἔφταναν ὅχι γι' αὐτοὺς ἀλλὰ γιὰ ἄλλους δέκα ἀκόμα.

Ὅπως ἦταν φυσικὸ τὸ μάτι τους ἔπεσε πάνω στὲ σκίτσα.

— Τί σοῖ φωτογραφίες εἶναι αὐτές, εἶπε ὁ Πρόεδρος, γιατί δὲν τοῦ ἄρσαν τὰ σκίτσα, ὅλο ἀκανόνιστες γραμμὲς καὶ κάτι μοῦτρα παράξενα.

— Δὲν εἶναι φωτογραφίες ἀπάντησε ὁ γραμματικὸς, ἀλλὰ «σκίτσα».

— Τί πράγμα εἶναι αὐτὰ τὰ «σκίτσα» ρώτησε περίεργα ἓνας σύμβουλος. Ἐδῶ δὲν τοὺς γνωρίζεις καλά, καλά, ποιὸς εἶναι. Ὁ φωτογράφος θάταν τῆς κακῆς ὥρας καὶ ἄσε «τὰ σκίτσα καὶ τὰ μίτσα» γραμματικέ ! . . .

Ὁ Γραμματικὸς πὺ ἦταν ξενειτεμένος, ἀρκετὰ μορφωμένος, μεγάλο πειραχτήριο, καὶ κοροϊδεύε μὲ τὴν ἀφέλεια καὶ ἀμάθεια τῶν συγχωριανῶν του, ἀπάντησε στὸ σύμβουλο.

— Κύριε Σύμβουλε, αὐτὰ δὲ γίνονται μὲ φωτογραφικὴ μηχανή. Ζωγραφίζονται πρόχειρα μὲ μολύβι καὶ λέγονται «σκίτσα», καὶ ὅταν γελοιοποιοῦν τὸ πρόσωπο τίς λένε . . . «καρικατοῦρες».

Στὸ ἀκουσμα αὐτὸ ὁ Πρόεδρος τινάχτηκε ἀπὸ τὴ θέση του. Κοκκίνησε ἀπὸ τὸ θυμὸ του, ἀγρίεψε καὶ μὲ γουρλωμένα μάτια, μὲ θυμὸ φώναξε τοῦ γραμματικοῦ καὶ τὸν ἐπέπληξε μὲ αὐστηρὸ ὕφος.

— Ντροπή, τέτοια βρωμερὰ λόγια,

τ' ἀπαγορεύω στὸ Κοινοτικὸ γραφεῖο· ἐδῶ εἶναι τόπος ἱερός, σὰν Ἐκκλησία...

Σὰν κατασύχασε ὁ θυμὸς τοῦ Προέδρου ἕνας Σύμβουλος διάβασε μεγαλόφωνα τὴν ἔγγραφον ἢ Ἐφημερίδα κάτω ἀπὸ ἕνα σκίτσο: «ΝΤΟΡΟΘΥ ΠΛΙΑΚΟΥ».

«Ἡ ὥραία Βρυσσηγιώτισσα πού· χόρεψε τὸ φισοῦνι» καὶ δείχνοντας τὸ σκίτσο τοὺς συμβούλους τοὺς ρώτησε.

— Ποιὸς λύκος νᾶνε αὐτὸς πού δὲν τὸν γνωρίζω;

Μήπως τὸν ἐγνώρισε κανένας σας;

Ἐσκίψαν ὅλοι καὶ κύτταζαν προσεχτικὰ τὸ σκίτσο καὶ σ' ὀλίγο ὁ ἴδιος ὁ σύμβουλος ξεφώνησε καὶ τινάχτηκε στὴν καρέκλα του σὰν νὰ τοῦ ἄδειασαν ἡλεκτρικὸ ρεύμα.

— Μωρὲ στὸ διάβολο πῶς μεταμορφώθηκε.

Εἶναι ἡ Δωροθέα Πλιάκου ἡ κοπέλλα τοῦ Γιάννη Πλιάκου τοῦ φούρναρη!

Καλὰ ὁ ζωγράφος τὴν ἔφκιασε ἔτσι ἀγνώριστη, ἀλλὰ τί ἔπαθαν κι' ἄλλαξαν καὶ τὸνομά της ἀπὸ Δωροθέα, Ντόροθυ. Δὲν μιλοῦνε Ἑλληνικὰ στὴν Ἀθήνα;

Ὅσο κύτταζαν τὰ ἄλλα σκίτσα, τόσο ἡ περιέργεια καὶ ἡ κατάπληξη τῶν συμβούλων μεγάλωνε καὶ προσπαθοῦσαν νὰ μαντέψουν ποιὸν ἢ ποιά παριστάνουν τὰ σκίτσα.

«ΚΑΘΡΗΝ ΠΑΤΣΙΑ» «Πῆρε τὸ πρῶτο βραβεῖο τοῦ χοροῦ».

— Τούτη πάλι ποιά εἶναι;

— Δὲν τὴ γνωρίζετε τοὺς εἶπε ὁ γραμματικός.

Εἶναι ἡ Κατερίνα Πατσιά, ἡ κοπέλλα τοῦ Κώστα Πατσιά τοῦ οἰνομάγειρα...

— Τί σοῦ εἶναι αὕτη ἡ Ἀθήνα, κουνώντας τὸ κεφάλι του, εἶπε ἕνας σύμβουλος. Δὲν ἀλλάζει μονάχα τὰ μυαλὰ καὶ τὰ ρούχα τῶν κοριτσιῶν μας ἀλλὰ καὶ τὰ ὄντομα!

Ὁ Γραμματικὸς ξεκαρδισμένος στὰ γέλια ἤρθε τὴν εὐκαιρία νὰ διαβάσει δυνατά. «Διεκρίθησαν στὸ χορὸ ἡ δεσποινίδα Κἀθρην Πατσιά πού πῆρε τὸ πρῶτο βραβεῖο τοῦ χοροῦ, ἡ ματμαζέλ Ντόροθυ Πλιάκου, πού χόρεψε τὸ «φισοῦνι», ἡ μαντὰμ Ζανὲτ Κοτσκολιό, ἡ κυρία Ἑλλη Γκομπλίτσα, πού χόρεψε τὸν Κἀλαματιανό. Ὁ κ. Γκομ-

πλίτσας πού διακρίθηκε στὸν «Τσάμικο». Ὁ κ. Τοτὸς Γιδομάλλης, ὁ κ. Τάσος Κοντοτρίχης κι' οἱ δεσποινίδες Μπέττυ Κολοκούρη καὶ Τζένη Κολοκύθα πού χόρεψαν ταγκό...». Καὶ συνέχιζε ὁ γραμματικὸς τὸ διάβασμα τῆς ἔφημερίδας.

«Τὸ χορὸ τίμησαν μὲ τὴν ἀξιότιμη παρουσία τους ὅλα τὰ Ἡπειρωτικὰ σωματεῖα, οἱ κύριοι βουλευτές, ὁ Ὑπουργὸς τῆς Ἀστρολογίας, ὁ Ὑφυπουργὸς τῶν ἀλεύρων, ὁ κ. Γενικὸς διευθυντὴς «Κουλουροποιίας» τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας κι' ἄλλοι».

Τὸ «σκέτς» τὸ Ἡπειρωτικὸ ἦταν ὑπέροχο!

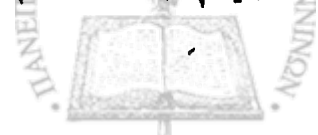
«Μπράβο μουρμούρισε ἕνας σύμβουλος, δὲν τοὺς ἔλειψε οὔτε τὸ «γκουγκουρέτς».

Ὁ Γραμματικὸς γελώντας συνέχισε τὴν ἀνάγνωση τῆς ἔφημερίδας.

«Ὅταν ἡ μικρὴ κόρη τοῦ Προέδρου τῆς Ἀδελφότητος Βρυσσηγιῆς ἀπάγγελε τὸ ἀθάνατο ποίημα: «Ἦθελα νᾶμουν Τσέλεγκας», ὅλων τῶν παρισταμένων ἐγιόμισαν τὰ μάτια μὲ δάκρυα, ὅλοι συγκινημένοι ἀναπολοῦσαν τὰ βουνά, τὰ ἔλατα, τὰ πεῦκα, τοὺς γράβους, τὶς βρύσες καὶ τὰ πουρνάρια τῆς πατρίδας καὶ στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς πλούσιας σάλλας ξεχύθηκε μιὰ Ἡπειρωτικὴ, εἰδυλλιακὴ πνοή, ἕνας ἀρωματισμένος ἀέρας ἀνακατεμένος ἀπὸ μυρωδιὰς τοῦ βουνοῦ, ἀπὸ χλωρὸ τυρί, ξυνόγαλα καὶ τὴν εὐωδίαν τῆς ἡρωϊκῆς φορεσιᾶς τοῦ τσέλιγκα πού ἡ χοιρὴ φανέλλα ὑφάμενη σὰν τὴν Ὀμηρικὴ ἐποχὴ ἀπὸ τὴ γυναικα του, διατηροῦσε — αἰώνια προγονικὴ ἱερὴ παρακαταθήκη — τὴν πεμπτουσία τοῦ ἀρμέγματος μιᾶς ὁλόκληρης κτηνοτροφικῆς περιόδου. Τὸ γλέντι διήρκεσε ἴσα μὲ τὸ πρῶτ'.

Συγχαρητήρια στὸ Προεδρεῖο τῆς ἱστορικῆς Βρυσσηγιῆς».

Ὁ Πρόεδρος ὅταν ἄκουε τίς τιμὲς πού ἀξιώθηκε τὸ ἀδελφάτο καὶ πού ἀντανακλοῦσε στὸ χωριὸ του μὲ τὴν μεγάλη ἱστορία, καμάρωνε κι' ἔστριβε τὸ μoustάκι του μὲ ἀγαλλίαση καὶ περηφάνεια καὶ ὅταν ὁ γραμματικὸς τελείωσε τὴν ἀνάγνωση τῆς ἔφημερίδας, ἔμεινε κάμποσα λεπτὰ μ' ἀνοικτὸ τὸ στόμα καὶ σκέφτονταν τί τιμὲς θ' ἄ-

ξιώνονταν ἂν βρίσκονταν στὸ χορὸ ἐκείνο στὴν Ἀθήνα. Πρῶτος θὰ ἔσερνε τὸ χορὸ !

Ἀκόμα θὰ ὀνειρεύονταν ὁ Πρόεδρος με ἀνοιχτὰ τὰ μάτια, ἂν δὲν τὸν ὑπενθύμιζε ὁ γραμματικὸς ὅτι ἐλησμόνησε ν' ἀνοίξει τὸ δεύτερο συστημένο.

— Δὲν τὸ ξέχασα, κύριοι, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ σκεφτοῦμε γιὰ τὰ μεγαλεῖα ποὺ διαβάσαμε, τί πρέπει νὰ κάνουμε κι' ἐμεῖς γιὰ νὰ φανοῦμε ἀντάξιοι τῶν ξενητεμένων ἀδελφῶν μας, ποὺ τιμοῦν τὸ ὄνομα τοῦ χωριοῦ μας. Πῆρε λοιπὸν τὸ τελευταῖο φάκελλο, ποὺ τοῦ φάνηκε κάπως βαρὺ καὶ σκληρό, σὰν νὰ εἶχε φωτογραφίες.

Τάνοιξε καὶ μέσα ὑπῆρχαν μικρότεροι φάκελλοι κλεσμένοι μετὰ τὴ διεύθυνση καθενὸς Κοινοτικοῦ Συμβούλου.

Διαβάζοντας τὸ ὄνομα καθενὸς συμβούλου, τοῦ ἔδινε τὸ φάκελλο καὶ κράτησε καὶ τὸ δικό του.

Ἀπὸ σεβασμὸ στὸν Πρόεδρο, οἱ Σύμβουλοι δὲν ἀνοίξαν τοὺς φακέλους τοὺς περιέμεναν ν' ἀνοίξει πρῶτος ὁ Πρόεδρος τὸν δικό του.

Ὁ Πρόεδρος ἀφοῦ τὸν περιεργάστηκε μετὰ τὰ δάχτυλά του, μετὰ μιὰ προαίσθηση πῶς καὶ τὸ δυσάρεστο θὰ κρύβονταν μέσα στὸ φάκελλο, τὸν ἔσχισε κι' ἔβγαλε μιὰ κάρτ - ποστὰλ ποὺ ἡ θεὰ της τὸν ἔκαμε νὰ μείνει μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα ἀπὸ τὴν ἐκπληξη καὶ τὴν ὀργή.

Ἡ κάρτ - ποστὰλ παρίστανε ἕνα... γαῖδαρο, ξεσαμάρωτο κι' ἡ σημασία της ἦταν εὐκολονόητη !

Μὲ μισὸ μάτι κύτταξε τοὺς ἄλλους συμβούλους καὶ γιὰ νὰ μὴ γελοιοποιηθεῖ συγκράτησε τὸ θυμὸ του καὶ γύρισε τὴν κάρτα ἀπὸ τὴν ἀνάποδη μὴ πάει καὶ ρίξει καμμιά ἀδιάκριτη ματιὰ κανέναν σύμβουλο καὶ ιδίως τὸ ζιζάνιο ὁ γραμματικὸς καὶ τότε ποιὸς τοῦ κρατοῦσε τὸ στόμα, θὰ τὸν ἔκανε ρεζίλι καὶ σ' ὅλο τὸ χωριό.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι σύμβουλοι ἀνοίγοντας τοὺς φακέλους τοὺς μετὰ τὴν ἴδια ἐκπληξη καὶ ὀργή δοκίμασαν μετὰ τὸν Πρόεδρο, γιατί οἱ κάρτες τοὺς παρίσταναν τοῦ ἑνὸς βώιδι, τοῦ ἄλλου ἄλογο, τοῦ τρίτου γουροῦνι καὶ τοῦ τετάρτου τράγοι. Ὁλόκληρος ξωλογικὸς κῆπος. Ὅλα τὰ εὐγενικὰ τετράποδα ! . . .

Κυττάχτηκαν φαβισμένα ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον καὶ ὅταν ἀντελήφθησαν ὅτι σ' ὅλους συνέβαινε τὸ ἴδιο καὶ στὸν Πρόεδρο ἀκόμα, δὲν συγκράτησαν τὸ θυμὸ τους καὶ δείχνοντας ὁ ἕνας στὸν ἄλλο, βλαστημοῦσαν καὶ σκυλόβριζαν τὸν παλιάνθρωπο ποὺ τοὺς σκάρωσε τὸ σαχλὸ ἀστεῖο γιὰ νὰ γελοιοποιήσει τὸ Συμβούλιο !

— Ποιὸς παλιάνθρωπος εἶναι ἤθελα νὰ ἤξερα, εἶπε ὁ Πρόεδρος, νὰ τὸν ξέσχισα μετὰ τὰ δόντια μου.

— Ποιὸς ἄλλος, ἀπάντησε ὁ Λυκαγιάννης, ποὺ δὲ χώνευε τοὺς Ἀθηναίους συμπατριῶτες του καὶ πρὸ πάντων τὸν Λάμπρο Συναξάρη, γιατί κάποια φορὰ δημοσίευσε κάποιο προσβλητικὸ γι' αὐτὸν δημοσίευμα στὴν ἐφημερίδα, στίς Κοινοτικὲς ἐκλογές, «Ποιὸς ἄλλος ; Αὐτὸς ὁ προκομμένος. ὁ μεγάλος μας ἱστορικὸς κι' οἱ χωριανοί μας τοῦ Ἀδελφάτου, ποὺ δὲν ἔχουν ἄλλη δουλειὰ νὰ κάνουν, παρὰ νὰ τρῶνε, νὰ πίνουν, νὰ χορεύουν καὶ νὰ τοὺς ζωγραφίζουν οἱ ἐφημερίδες».

— Ὁχι νὰ τὸν ζωγραφίζουν τὸν διέκοψε ὁ Πρόεδρος καταγαναχτισμένος νὰ τοὺς . . . νὰ τοὺς . . . καὶ μὴ βρίσκοντας τὴν λέξη γυρίζοντας στὸ γραμματικὸ τοῦ εἶπε. Πές το πῶς διάβολο τὸ λένε στὴν Ἀθήνα νὰ τοὺς . . .

— Νὰ τοὺς σκιστάρουν, μουρμούρισε γελώντας ὁ Γραμματικὸς.

— Ὁχι γραμματικέ. Τὸ δεύτερο ποὺ μᾶς εἶπες.

Ὁ Γραμματικὸς καταλαβαίνοντας τι ἐννοοῦσε τώρα ὁ Πρόεδρος τόνισε ἀργά, ἀργά.

— Νὰ τοὺς καρικατουροῦνε.

— Ἔτσι μπράβο νὰ τοὺς «καρικατουροῦνε» τοὺς παλιάνθρώπους, ἔχουν καὶ τὴν ἀναίδεια νὰ τοὺς στείλωμε καὶ εἴκοσι χιλιάδες γιὰ ν' ἀναδείχνωνται μετὰ τὰ δικά μας λεφτὰ καὶ νὰ ἐκμεταλλεύωνται τοὺς κόπους μας γιὰ νὰ χορεύουν.

— Ὡραία δωρεά, εἶχε, χύνοντας τώρα τὸ δηλητήριο ὁ Λυκαγιάννης, μᾶς ἔστειλαν δυὸ χιλιάδες ἀποφάγια τοῦ χοροῦ καὶ μᾶς ζητοῦν εἴκοσι καὶ θέλουν καὶ πινακίδα γιὰ νὰ διαιωνίσουν τὰ ὀνόματά τους !

— Ὁχι ! μούγκρισε ὁ Πρόεδρος, δὲ θὰ γίνει ποτὲ αὐτό !

Καὶ μὲ μιὰ φωνὴ ἀποφάσισαν οἱ σύμβουλοι νὰ μὴ ψηφίσουν τὸ κονδύλιον τῶν ἑκοσι χιλιάδων γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Βρυσοπηγῆς, ἀλλὰ νὰ ἐγκρίνουν ἕνα ποσὸν ἑκοσι χιλιάδων γιὰ νὰ φτιάσουν μιὰ Κοινοτική «Λούτσα», μιὰ δεξαμενὴ στὸ βουνὸ γιὰ νὰ ποτίζονται τὰ πρόβατα τὸ καλοκαίρι καὶ νὰ ἀξιοποιηθοῦν οἱ βοσκές τους.

— Τὸ λεύκωμα τῶν εὐεργετῶν καὶ τῶν μεγάλων ἀντρῶν, πρόσθεσε ὁ Πρόεδρος τὰ

γιδοπρόβατα δὲν ξέρουν νὰ διαβάσουν ἐνῶ μὲ τὴ λούτσα ποὺ θὰ κάνουμε, οἱ θερινές μας βοσκές θὰ νοικιάζονται περίφημα καὶ μὲ τὸ ἔσοδό τους μποροῦμε νὰ κάνουμε πραγματικά ἔργα προόδου καὶ πολιτισμοῦ, ἐνῶ ἂν περιμένομε τὴν ἐνίσχυση τοῦ Ἀδελφάτου μὲ «τ' ἀποφάγια» ὅπως πολὺ σωστά εἶπε ὁ Λυκογιάννης, τοῦ χοροῦ καὶ τῶν πανηγυριῶν, θὰ περιμένομε ἕνα αἰῶνα γιὰ νὰ χτίσωμε ἕνα μαντρότοιχο!

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΓΚΙΟΚΑΣ

ΔΗΜ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΝΑΡΚΙΣΣΟΥ

Κι ἀπὸ λιμάνια πέρασα πολλὰ
καὶ γνώρισα λογιῶν - λογιῶν ἀνθρώπους·
κι ἔζησα σὲ σκοταδεροὺς
καὶ σὲ γαλάζιους τόπους.

Καὶ μεσ' οἷς πολιτεῖες σιὰ χωριά
—ἀλήτης— ζητιανεύω τὴν ἀγάπη·
κι εἶδα τὰ χιόνια σιὰ μαλλιά
κι ἔχω στεγνὸ τὸ μάτι.

Παντοῦ ὁμως ἡῶρα σφίγγα δολερή.
Ὡς που μι' ἀυγή, σι' ἀχνὰ τ' ἀστέρια
σὲ κάποιον πράσινο γυαλὸ
ψυχὴ μιὰ βρῆκα αἰθέρια.

Κι ἀγαπηθήκαμε· σὰ δυὸ θνητοί·
κάποτε ἄγγελοι, πότε κολασμένοι
σὲ βάραιθρα, σὲ κορυφές,
νηφάλιοι, μεθυσμένοι.

Ἀγάπησα. Μ' ἀγάπησε βαθεῖά!
Καὶ δόθηκα καρδιά καὶ συλλογή μου,
Καὶ λάτρεψα, τὴν ἴδια ἐσέ,
ὦ διάφανη ψυχὴ μου!

ΤΑΚΗ ΠΑΠΑ

ΣΑΑΔΗ, Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΠΕΡΣΗΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Πολύς θόρυβος στον παγκόσμιο Τύπο γίνεται σήμερα, γύρω από το όνομα μιας Χώρας, που είναι περισσότερο γνωστή με το όνομα Περσία παρά με το σημερινό της Ίράν. Στη χώρα αυτή, που τόσο στενά συνδέεται με την ιστορία της Ελλάδος μας, ήκμασαν την παλαιά εποχή σπουδαίοι άντρες και τα ίχνη της διαβάσεώς των αφήκαν στην αιωνιότητα ποικίλα διδάγματα.

Βασιλείς και στρατηγοί, ιδρύται θρησκειών και μεγάλοι πνευματικοί ηγέτες, μάγοι και ποιητάι ήσαν Πέρσαι.

Από την Περσία ή από κάπου εκεί κοντά εκίνησαν οι τρεις Μάγοι, οδηγούμενοι από τον άστέρα διά να φτάσουν στη Βηθλεέμ με λιθανωτό και σμύρνα, για να προσκυνήσουν τον Θεάνθρωπο.

Πέρσης ήτο κι' ο μέγας ποιητής Σααδής, το έργο του οποίου αποτελεί πραγματικά ένα παγκόσμιο διαμάντι ανάμεσα στα πνευματικά δημιουργήματα. Γεννήθηκε κατά το 1175—1193 μ.Χ. στο Χιράζ και σπούδασε στη Βαγδάτη, που τότε ήτο το Κέντρο των Χαλιφών, με τη συνδρομή ενός πλουσίου συμπατριώτη του, που εξετίμησε την φιλομάθειά του.

Ο βιογράφος του Ντάουλετ Σάχ λέγει ότι έζησε 120 χρόνια. Τα 40 τα πέρασε σπουδάζοντας, τα άλλα 40 ταξιδεύοντας και τα υπόλοιπα μπρούμυτα επάνω στο χαλί του προσκυνήματος με τον διάπυρο πόθο, να ακολουθήση τα ίχνη των πιστών του Θεού.

Ο ΜΟΥΣΑΙΧ ΕΛ ΝΤΙΝ ΣΑΑΔΗ, αυτό είναι το πραγματικό όνομά του, αφιέρωσε όλη του την ζωή σε θρησκευτικές μελέτες, και με την ακατανίκητη θέληση προς τα Θεία, κέρδισε την φήμη αγίου ανθρώπου και τον τίτλο του Σάτχ (Σάχη) που σημαίνει

άνθρωπο με αρετές, με αξία και πρόσωπο σεβαστό.

Ήταν υπερβολικά άδρος και ευπροσήγορος στους φίλους του και μεγαλόκαρδος στους έχθρους του. Παιδί ανάμεσα στους νέους και σοφός ανάμεσα στους μεγάλους. Είναι ο άκηλδωτος διδάσκαλος και ένας έμπειρος της ζωής ζωγράφος. Όλες τις όψεις της ζωής τις εύρισκε καλές και τις ανέχονταν με καλή καρδιά.

Από τα έργα του (22—23) ξεχωρίζουν τα άριστουργήματά του το ΓΚΙΟΥΛΙΣΤΑΝ (Κήπος των ρόδων), το ΜΠΟΥΣΤΑΝ (Κήπος τον όπωρικών), έργα που περικλείουν απaráμιλλες όμορφιές με θαυσιά γνώση της ανθρωπίνης φύσεως. Το ΠΑΝΤ ΝΑΜΕΧ (έγχειρίδιον Σοφίας) και το ΝΑΣΙΧΑΤ ΕΛ ΜΟΥΛΟΥΑ (Συμβουλές προς τους Βασιλείς). Έλάχιστα από τα έργα του μεταφράσθηκαν σε Ευρωπαϊκές γλώσσες.

Νά τι περίπου γράφει ο ίδιος για τους λόγους, που τον ώθησαν να γράψη το ΓΚΙΟΥΛΙΣΤΑΝ.

...» Κάθε στιγμή φεύγει από μάς ένα κομμάτι της ζωής μας και κάθε φορά, που στρέφω σ' αυτό την προσοχή μου, βλέπω, πώς δέν μου απομένει πολύ από την ζωή μου. Ω σὺ που πέρασες τὰ πενήντα και που κοιμάσαι ακόμα, θά μπορέσης νά κάμης ευγενικιά χρήση των ὀλίγων ἡμερῶν που σοὺ απομένουν ακόμα; Ντροπή σ' ἐκείνον που ἔφυγε χωρίς νά κάνη τίποτα. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ καραθανοῦ χτύπησε τὸ κύμβαλο και ὁ ταξιδιώτης ἑτοιμὸς δέν ἦταν. Τὸ πρωτὶ τῆς ἀναχωρήσεως ὁ γλυκὸς ὕπνος τὸν ἐμπόδισε νά μαζέψῃ τὴν σκηνή του»...

...» Κάνε μονάχος σου τὰ συνειθισμένα μνημόσυνα ἀπάνω στὸν τάφο σου, καὶ νεις δέν θάρρη νά κάνη τίποτα γιὰ σένα

σάν πεθάνης καὶ ἄφησε τοὺς ἄλλους νὰ πᾶνε στὴ δουλειά τους... Κύτταξε νὰ εἶσαι ἄνθρωπος καὶ προχώρει... καὶ τώρα ποὺ μπορεῖς νὰ ὁμιλῇς, ἀδελφέ μου, χρησιμοποίησε τὴν γλῶσσα σου μὲ καλὴ σύννη καὶ εὐμένεια, πρὶν ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου φθάσῃ, ὅποτε θέλοντας καὶ μὴ θὰ δουδαθῇς».

Καὶ τελειώνοντας γράφει : «Σκοπός μου εἶναι νὰ σοῦ δώσω καλὲς συμβουλὲς καὶ ἀκουσε τίς τελευταῖες μου λέξεις.

»Δὲν μπορεῖς τίποτα νὰ πάρῃς μαζὺ σου ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν στὸν ἄλλο, παρὰ μιὰ ἀνταμοιβή ἢ μιὰ τιμωρία. Ἀπὸ σένα ἐξαρτᾶται, ποιά ἀπὸ τὰ δυὸ ἐπιθυμεῖς».

Τί ὑπέροχα θεϊκὰ λόγια ! Γενικὰ τὰ ἔργα του τὰ χαρακτηρίζει ἓνα ἰδιόρρυθμο ἀνατλιτικό χιούμορ, ποὺ κυριολεκτικὰ συναρπάζουν τὸν ἀναγνώστη.

Τὰ ρόδα τοῦ Γκιουλιστάν εἶναι ρόδα πραγματικά. Εἶναι μπουμπούκια δεμένα μὲ χρυσὴ κλωστή, σὲ μιὰ ὠραία ἀνθοδέσμη μὲ τὰ ἀγκάθια τους ὁλόγυρα καὶ εἶναι ἀληθινὰ πῶς ἔχουνε ἀφθονὰ ἀγκάθια καὶ ἀγκυλώνουν βαθεῖα τὴν καρδιά, μὰ ἡ γλυκειὰ τους μυρωδιά ὑψώνεται ἀπάνω ἀπὸ τὰ ἀγκάθια καὶ σκορποῦν γύρω τους ὅχι μόνο τὴν γλυκειὰ μυρωδιά τους, ἀλλὰ τίς πολυτιμότερες συμβουλὲς καὶ παραινέσεις στὸν στοχαστικὸ ἄνθρωπο.

Εἶναι τσουχτερὰ τὰ ἀγκάθια, μὰ τὸ ἀγκύλωμά τους εἶναι πραγματικὸ δάσκαμο, ποὺ ἐξυψώνει τίς ψυχὲς καὶ τὸ πνεῦμα ἐκείνων, ποὺ ἔχουν τὴν τύχη νὰ διαβάσουν τὸν ροδῶνα τοῦ Σααδῆ.

Εἶναι τόσο πολλὰ τὰ ρόδα τοῦ Γκιουλιστάν καὶ τὰ ὀπωρικὰ τοῦ Μπουστάν, ποὺ εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰ μυρισθοῦμε κί νὰ τὰ γευθοῦμε ὅλα σήμερα, γι' αὐτὸ ἀρπαχτικὰ διαβαίνοντας ἀνάμεσά τους ἅς μυρισθοῦμε μερικά.

»Ἄν πουλιόνταν μὲ τὴν τιμὴ τὸ νερό τῆς Πηγῆς τῆς ζωῆς, κανεὶς σοφὸς δὲν θὰ τὸ ἀγόραζε. Γιατὶ ἀξίζει πιὸ πολὺ νὰ πεθάνῃς μὲ τιμὴ, παρὰ νὰ ζῆς στὴν καταισχύνῃ».

Νὰ ἓνα ρόδο ἀπὸ τὰ τόσα τοῦ κήπου τοῦ Σααδῆ. Μονάχα ἓνας ποταπὸς καὶ ἄχρηστος ἄνθρωπος θὰ προτιμοῦσε νὰ ζῇ στὴν

καταφρόνια, μονάχα γιὰ νὰ ζῇ σ' αὐτὴ τῇ γῇ.

»Ἐκεῖνος ποὺ δὲν κάνει ἓνα καλὸ τὸν καιρὸ ποὺ μπορεῖ νὰ κάμῃ, θὰ δοκιμάσῃ πολλὰ βάσανα στὸν καιρὸ τῆς ἀμνηχανίας».

»Ἡ ζωὴ μας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν διατήρησιν μιᾶς πνοῆς. Ὁ κόσμος εἶναι ὑπαρξὴ ἀνάμεσα σὲ δυὸ μηδενικά. Γιατὶ λοιπὸν νὰ μὴ κάνωμε τὸ καλὸ στὸν πλησίον μας; Τί θὰ κερδίσωμε ἂν ἔγνοια μας εἶναι ἡ κακία γιὰ τὸν ἄλλον;»

» Πὲς στὸν ποταμὸ κηφῆνα καὶ σ' ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἔχει ἀνθρωπισμὸ, τοῦλάχιστον, ἀφοῦ δὲν κάνει μέλι, ἅς μὴ κεντρίξῃ».

Νὰ πόσο ὑποχρεωτικὴ νοιώθει τὴν καλὴ σύννη ὁ Σααδῆ. Ἄνθρωπος ποὺ ζῇ μονάχα γιὰ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἀσχολεῖται μελετώντας τὸ κακὸ τοῦ ἄλλου, δὲν ἔχει ἀνθρωπισμὸ, δὲν εἶναι ἄνθρωπος. «Ὁ ὕπνος γιὰ τὸν κακὸ ἄνθρωπο δὲν εἶναι βάλσαμο, λέγει κάπου κατωτέρω ὁ ποιητής, ἀλλὰ ὁ ἐφιάλτης ποὺ τὸν τυραννεῖ».

Στοχαστικοὶ ἄνθρωποι, βλέπετε τί εὐωδιά σκορποῦν τὰ ρόδα τοῦ Γκιουλιστάν. Ἀνοξιότικα καὶ μυρωμένα μὲ τὸ ἀεράκι τῆς ἀγάπης γιὰ τὸν πλησίον φυλλορροοῦν καὶ κάθε πέταλλό τους κεντρίζει τὴν καρδιά μας γιὰ κάτι ἀνώτερο, γιὰ κάποιο σκοπὸ θεϊκό. Μᾶς δείχνει τὸν πραγματικὸ δρόμο, τὸν δρόμο, τῆς ἀγάπης τὸν Χριστιανικόν.

Θέλοντας νὰ καυτηριάσῃ τὴν ἀμορφοσί των περισσοτέρων τότε ἱερωμένων (πρᾶγμα ποὺ δυστυχῶς συμβαίνει καὶ σήμερα) γράφει

»Μαθητὴς ποὺ δὲν ἔχει καλὴ θέλησιν εἶναι ἐραστὴς χωρὶς χρυσάφι· περιγηγῆτὴ ποὺ δὲν ἔχει γνώσεις, εἶναι πουλὶ δίχως φτερά· σοφὸς ποὺ δὲν κάνει καλὰ ἔργα ἓνα ἄκαρπο δένδρον. Καὶ ἓνας ἄνθρωπος τῆς Θρησκείας δίχως μάθησιν, εἶναι σπιντὶ δίχως ἐξώπορτα».

Ποιὸς μας δὲν θάθελε νὰ ζήσῃ ἀνάμεσα σὲναν τέτοιον ροδῶνα, καὶ νὰ λουστῇ μὲ τοῦ ροδόνερο τοῦ; καὶ νὰ μὴ μπῇ στὸ Μπουστι τοῦ Σααδῆ γιὰ νὰ γευθῇ τὰ ὀπωρικά του

Πιστὸς ὁπαδὸς τοῦ Κορανίου, πιστεῖ καὶ γράφει ὅτι τὸ πᾶν στὴ ζωὴ μας εἶναι μωραῖο. Οἱ Μοῖρες ἔγραψαν τὸ μέλλον τὸ καθενός.

»Οἱ τιμὲς καὶ τὰ πλούτη δὲν εἶναι τι προσπαθειῶν μας οἱ καρποί, παιδί μου

Γιὰ τοῦτο μὴ βάζεις στὸ κεφάλι σου περισπασμοὺς ἀνώφελους. Μὲ τὸ στανιδὸν δὲν μπορεῖς νὰ τὰ ἀποκτήσης καὶ ὅλες αἱ προσπάθειές σου θὰ ὠφελήσουν τόσο ὅσο τὸ κολύριο στὰ μάτια ἑνὸς ποῦ γεννήθηκε τυφλός. Ἴσως νάσαι μεγαλοφυῆς, μὰ ὅλες σου οἱ ἐρευνες καὶ τὸ ὑπέροχό σου πνεῦμα, καμμία ἀξία δὲν θάχουνε, ἂν σὲ κατὰρχῃ ἢ τύχῃ».

» Τὰ χέρια δὲν θὰ ἐγγίσουν ὅ,τι δὲν εἶναι προωρισμένο γι' αὐτά. Ἄλλ' ὅ,τι εἶναι προωρισμένο γι' αὐτά, θὰ τὸ ἐγγίσουν ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκεται».

Ἦ ἀνθρώπε, τί φοβάσαι; Ἄν δὲν ἦλθε ἀκόμη ἡ ὥρα σου, τοῦ κίκου ὁ ἐχθρός σου ὁρμᾷ ἐπάνω σου μὲ μανία καὶ μὲ τὴν λόγχῃ ὑψωμένη».

Μοιρολάτρης, δὲν παραδέχεται καμμίαν ἀντιθετὴ γνώμη στὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ τὸ κισμέτ εἶναι θαθεῖα ριζωμένο μέσα του. Ὁ καλύτερος ψαράς κι' ἂν ρίξῃ τὰ δίχτυα του στὸν Τίγρι ποταμὸ ποῦ ἀφθονοῦν τὰ ψάρια, οὔτε ἓνα ψάρι θὰ πιάσῃ ἂν ἐναντιώνεται ἡ Μοῖρα του, γράφει κατωτέρω.

Μυροδόλα, σκορποῦν ἀφθονα τὴν εὐωδιά τους τὰ Ρόδα τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς Ἀγάπης. Ὑπομονή! Ὁ ἴδιος ἀφηγεῖται μὲ ὠραῖο χιοῦμορ τὴν τελευταία συμβουλή ποῦ τοῦ ἔδωσε ὁ καθηγητὴς του τελειώνοντας τὶς σπουδές του. . . Πήγαινε Δάσκαλε, καὶ νάσαι ὑπομονητικὸς σὰν τὴ γῆ, ἀλλοιωτική καὶ κάψε ὅλα τὰ βιβλία ποῦ διάβασες.

«Τὰ τελευταία αὐτὰ λόγια τοῦ καθηγητοῦ μου», λέγει ὁ ἴδιος ὁ ποιητής, «ἔγιναν φυλαχτό μου, ξεκίνησα ὠπλισμένος στὴν ζωὴ μου μὲ τὰ καλύτερα ὅπλα καὶ ἀντιμετώπισα ὅλες τὲς περιπέτειές μου (καὶ εἶχε πάμπολες τέτοιες, ἀφροῦ πουλήθηκε καὶ ὡς δούλος) μὲ σθένος καὶ εὐθυμία.

Μὲ τὴν ὑπομονὴ ἔγινε κάτοχος τῆς καθάριας ἐκείνης ἀντιλήψεως τοῦ θάθους τῶν πραγμάτων καὶ ὅταν ἀκόμη ἦταν στὸ ἔπακρον τῆς μελαγχολίας του, νοιώθοντας νὰ πλησιάζῃ τὸ τέλος του, δὲν ἔστελνε θλιβεροὺς ἀποχαιρετισμούς, ἀλλὰ ἔλεγε μὲ χαρούμενη καρδιά:

»Μὲ τί χαρά, ὅταν τὰ λούλουδα ἀνθοῦσαν, γύριζα μέσα στοὺς δρόμους τοῦ κήπου (τῆς ζωῆς). Γύρισε τὴν Ἀνοιξή, ὦ φίλε, καὶ θὰ ἴδῃς, πάλι τὰ λουλούδια ν' ἀνθί-

ζουν ἐπάνω ἀπὸ τὸ χῶμα, ποῦ θὰ μὲ σκεπάζῃ».

Τὶ θαυμάσιος πραγματικὰ ὑπαινιγμὸς γιὰ τὸν ἀθάνατο θρίαμβο τῆς ὁμορφίᾳς ἀπάνω στὸν θάνατο καὶ τὴν φθορά, ὑπάρχει μὲ σα στοὺς στίχους αὐτοῦς. Κι' ἀλήθεια πόσες Ἀνοιξες δὲν πέρασαν ἀπὸ τότε ποῦ τὸ χῶμα σκέπασε τὸν Σααδῆ καὶ ὅμως τὰ λουλούδια ἀκόμη ἀνθίζουν ἐπάνω ἀπὸ τὸν τάφο του.

. . . Μόλις ἀκούστηκε ὅτι ὁ Σααδῆ ψυχωρραγοῦσε, ἀδειάσανε οἱ δρόμοι καὶ ἡ κίνησις τῆς ἀγορᾶς τοῦ Χιράζ σταμάτησε καὶ μιὰ δουδαμάρα νεκρικὴ πλάκωσε. Ἀπὸ πολλὰ χρόνια οἱ Πέρσαι θεωροῦσαν τὸν ποιητὴ τοῦ Γκιουλιστάν σὰν ἓνα πλάσμα ὑπέροχο, σὰν καὶ μοναδικό. Ἐβεβαίωναν πὺς ὁ προφήτης Ἐζρας, συχνὰ ἐπάνω στὸν ὕπνο του ἐρχόνταν καὶ ράντιζε τὰ χεῖλη του μὲ τὸ νερὸ τῆς πηγῆς τῆς Ἀθανασίας, ποῦ ρεεῖ στὴν Ἑδέμ. Λέγανε ἀκόμα πὺς τὸ Σιμουργκ τὸ μυθολογικὸ πουλί, μιλοῦσε μαζί του.

. . . Τὸ πλῆθος περιεκύκλωσε τὸ ἐρημητήριο τοῦ καὶ μὲ ἀγωνία ζητοῦσε πληροφορίες. Μιὰ κόρη μὲ τὴν ποδιά τῆς γεμάτη τριαντάφυλλα ἀνέβηκε τὰ σκαλιὰ τοῦ ἐρημητηρίου καὶ δειλά, δειλά χτύπησε τὴν πόρτα καὶ στὸν Ἀμποῦ Γιακούτ, ποῦ ἦλθε καὶ τῆς ἄνοιξε, εἶπε.

—Μὲ λένε Ντανιάζ, ἄφησέ με νὰ περάσω, νὰ προσφέρω στὸν ἀγαπημένο τοῦ Χιράζ αὐτὰ τὰ τριαντάφυλλα. . . Δὲν θὰ τοῦ μιλήσω καθόλου. . . δὲν θὰ ἐμποδίσω τὸν ἀέρα ποῦ ἀναπνέει. . . ἀπίστευτο! λένε πὺς ὁ Σάιχ πεθαίνει. . .

Ἡ Ντανιάζ μπήκε στὸ δωμάτιο ὅπου σὲ μιὰ ψάθα ἐπάνω ψυχωρραγοῦσε ἐκεῖνος ποῦ ἔκρινε Βασιληάδες. . . ἐπλησίασε στὸ στρώμα τοῦ ποιητῆ καὶ ὁ Χαμπρίμ εἶπε:

—Εἶναι ἡ Ντανιάζ καὶ σοῦ φέρει τὰ σέβη τοῦ λαοῦ τοῦ Χιράζ.

Ἐνα χαμόγελο ἀνθίσε στὰ χεῖλη τοῦ Σααδῆ, τὸ τελευταῖο, καὶ μὲ φωνὴ ποῦ μόλις ἀκούονταν εἶπε: Μεγάλῃ ἡ καλωσύνη τῆς πατρίδος μου, ποῦ μοῦ προσφέρει τὸ πιὸ ὁμορφὸ τῆς ρόδου. . . Ἐλα κοντά μου Ντανιάζ. . . Ντανιάζ, νὰ πῆς στοὺς ἀγαπημένους μου, πὺς τὸ πρόσωπο τοῦ Χάρου ἔχει μιὰ χρυσὴ χλωμάδα, σὰν τὸ φεγγάρι μᾶς χινοπωρινῆς βραδυᾶς. . . ἀλλὰ τὸ κυ-

ριώτερο νὰ τοὺς πῆς, μικρούλα μου, νὰ τοὺς ἐπαναλάβῃς ἐκεῖνο ποὺ τόσες φορές τοὺς εἶπα . . . Ἡ Ἀγάπη εἶναι ὁ καθρέφτης ὅπου καθρεφτίζεται ἡ ὄψη τοῦ Κυρίου . . . νὰ ἀγαποῦνε πές τους . . . νὰ ἀγαποῦνε Ναὶ καὶ νὰ ἀγαπιοῦνται . . . μὲ ψυχὴ μεθυσμένη ἀπὸ ἀγάπη ἃς παραδίνονται στὴ λησμονιὰ τοῦ πόνου . . . (καὶ εἶναι τόσοι οἱ πόνοι μας στὴ ζωὴ) . . . καὶ νὰ εἶναι βέβαιοι πὼς σὰν ἀεράκι μυρωμένο ἀπὸ τὸ ἄρωμα τῶν κρίνων ποὺ παίρνει χαϊδεύον-

τάς τους, οἱ στεναγμοὶ τους θὰ πηγαίνουν νὰ βαλσαμώσουν τὴν μοναξιά τοῦ Κυρίου . . . ἀγάπη.

Τὸ κεφάλι ἔγειρε . . . δὲν ἦταν πιὰ στὴ ζωὴ.

Ἔτσι πέθανε ὁ Σααδῆ ὁ Μέγας αὐτὸς Πέρσης ποιητὴς τὴν τρίτῃ ἡμέρα τοῦ Γκαμάντ ἐλ ἄουαλ τὸ 1290 μ.Χ., τοῦ μηνὸς ποὺ τόσο ὀλέθριος εἶναι γιὰ τὰ λουλούδια.

Σοφία καὶ ὁμορφιά, ὁμορφιά καὶ σοφία αὐτὸς εἶναι ὁ Σααδῆ.

ΤΑΚΗΣ ΠΑΠΑΣ

ΤΑΣΟΥ ΓΑΛΔΕΜΗ

„ΚΟΙΜΗΣΟΥ...!”

Ἦσυχος ὕπνος καὶ γλυκὸς
τ' ἀφρόπλαστο κορμί σου
ἃς τὸ χαϊδεύῃ ἀνάλαφρα
καὶ νὰ σοῦ λέῃ: «Κοιμήσου...».

Νεράϊδες ἀηδονόλαες
ροφώντας τὴν πνοή σου
μ' αἰθέρια νανουρίσματα
σοῦ τραγουδοῦν: «Κοιμήσου...».

Μὲ χρυσομέταξες κλωστὲς
οἱ Μοῖρες τὴ ζωὴ σου
ὑφαίνοντας σοῦ γλυκολέν:
«Ἀξένοιαστη κοιμήσου...».

Κι ὁ Ἔρωτας γονατιστὸς
θωρώντας τὴ μορφὴ σου
σοῦ ραίνει ροδοπέταλα,
γιὰ νὰ σοῦ λέῃ: «Κοιμήσου!...».

[Ἀπὸ ἀνέκδοτη ποιητικὴ συλλογὴ του].

Γ Ι Α Τ Ι ;

Ήταν παράξενο. Πώς συνέβη νὰ συνδεθῶ μ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο ;

Εἶμαστε τελείως ἀντίθετοι τύποι. Εἶμαστε τὰ δύο ἄκρα ἐνὸς ποταμοῦ, πὺν γεννιέται καὶ χάνεται. Ἀμόρφωτος τελείως, ἄσχημος πολὺ, ἀφηρημένος καὶ μεκρὴς ἐκεῖνος. Κι ἐγώ, μὲ μόρφωση ἀρκετὴ, φάτσα καλὴ καὶ χωρὶς νὰ ἔχω δοκιμάσει ποτὲ πιετό.

Ήταν ἀθῶος, ἄξιος δουλευτῆς, ὅταν ἤθελε, τίμιος πέρα γιὰ πέρα καὶ λογικός, ὅταν δὲν τὸν συνιέπαιρναν οἱ καπνοὶ τοῦ πιετοῦ.

Μὲ τὴν εἰρωνεία τῶν ἀνθρώπων τῆς πόλης, πὺν πιστεύουν πὺς ξέρουν πολὺ περισσότερα ἀπὸ τοὺς χωριάτες καὶ μὲ ὕφος ἑλαφρὰ συγκαταβατικό, δέχτηκα νὰ τοῦ πῶ τὶς πρώτες κουβέντες.

Μὰ λησμόνησα νὰ σᾶς πῶ πὺς τὸν γνώρισα ἓνα καλοκαίρι στὴν ἐξοχή, ὕστερα ἀπὸ τὴν μπόρα τοῦ πολέμου, πὺν περνώντας, ἄφησε ἀνεξίτηλα σημάδια στὸ μικρὸ χωριό.

Ἀνάμεσα στ' ἀφανισμένα ἀπ' τὶς κακονυχίες πρόσωπα, στὰ γκρεμισμένα σπίτια, τὸ πρόσωπό του ἔμοιαζε νὰ στέκη ξένο πρὸς ὅλους κι ἔτοιμο γιὰ καίθε παράξενο, γιὰ καίθε τι ἀφύσικο γιὰ τοὺς ἄλλους. Τὰ μακριὰ του πόδια κρατοῦσε σταυρωμένα δυὸ φορές, ἐνῶ κουνοῦσε διαρκῶς τὰ χέρια του, λες καὶ δὲν ἤξερε πὺς νὰ τὰ βολέψη. Τὰ ξεπεταμένα χεῖλη του ἀνοιγόκλειναν σὰν νᾶθελαν κάτι νὰ ποῦν, μὰ δὲν τολμοῦσαν.

Μεσ' στὸ σούρουπο, ὅταν τὸν ἀντίκρισα, γέλασα, κι ὅταν σηκώθηκε καὶ εἶδα τὸ πελώριο μπόϊ του, τὸ κοντὸ τριμμένο σακκάκι, τὸ στενὸ παντελόνι, πὺν τελειώνει σὲ δύο τεράστια ἄρβυλα, φοβήθηκα. Ξεκίνησα νὰ φύγω. Ὅμως ἓνα παράπονο στὰ γαλανὰ ξέθωρα μάτια του μὲ σταμάτησε. Μιὰ ἱκεσία πὺν ἔλαμπε βαθειὰ μέσα τους

καὶ ἓνα δάκρυ ποῦ βρεξε τὸ ρυτιδωμένο του μάγουλο μ' ἔκανε νὰ πῶ : — «Θέλεις νὰ γίνουμε φίλοι ;»

Ἐκεῖνος μὲ κοίταξε γιὰ λίγο, ὕστερα ἔσκυψε, φίλησε τὰ χέρια μου κι ἔφυγε τρέχοντας. Τὸν βρῆκα, τοῦ μίλησα, κι ἀπὸ τότε μ' ἀκολουθοῦσε σὰν σκυλί. Ἐγὼ τὸν ἔλεγα καλόκαρδο, γιὰ τὸ μικρὸ του μυαλὸ δὲν ἤξερε πονηριά, ἢ σκέψι του δὲν ἔβλεπε συμφέρον. Ήταν καλός, τόσο χριστιανικὰ καλός, πὺν περνοῦσε γιὰ ἡλίθιος. Στὴν συντροφιά μας μιλοῦσα πάντα ἐγώ καὶ μ' ἀκουγε προσεκτικὰ ὅταν τοῦλεγα νὰ πῇ καὶ ἐκεῖνος κάτι, ἀπαντοῦσε. «Νὰ πῶ ἐγώ ; Ὅχι· μόνο νὰ κάνω κάτι γιὰ σένα, γιὰ τοὺς ἄλλους». Πολλὲς φορές, ἀκουγα πράγματα γι' αὐτόν, πὺν μὲ ἔκαμαν νὰ διερωτῶμαι : Σ' αὐτὸ τὸ ἀσουλούπωτο κορμὶ ὑπάρχει μιὰ καρδιὰ τόσο μεγάλη ;

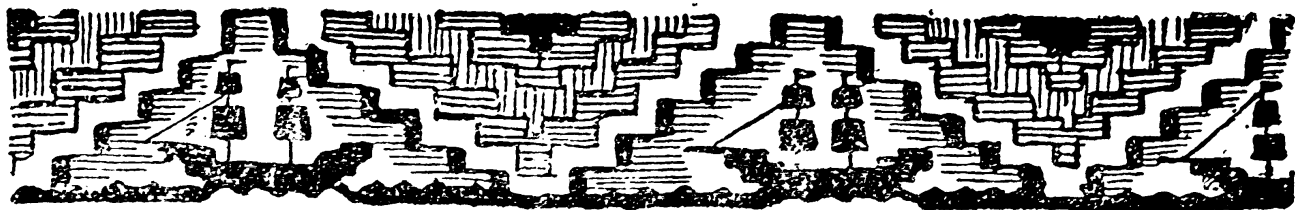
.

Ὁ καιρὸς πέρασε, οἱ πρώτες βροχὲς ἄρχισαν στὸ μικρὸ χωριό, οἱ βοριάδες κτυποῦσαν τὶς πόρτες κι ἐγὼ ἔπρεπε νὰ φύγω.

Χαιρετίσα τὸν καλόκαρδο μ' ἀληθινὴ λύπη καὶ εἶπα πὺς τὸν ἄλλο χρόνον θὰ τὸν ξαναδῶ. Τὰ χεῖλη του τρέμαν, τὰ μάτια του ἀνοιγόκλεισαν, μὰ καμμιά λέξη, καμμιά φωνή, δὲν ἀπάντησε στὸ χαιρετισμό μου. Τὸ ἄλλο πρωτὶ ξεκίνησα παίρνοντας τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ. Ἐρρημος ὁ μεγάλος δρόμος. Κανένας ἄνθρωπος δὲν φαινόταν.

Τὸ ἑλαφρὸ ἀεράκι σιγοκουνοῦσε τὰ δέντρα καὶ στὶς ψηλὲς τοὺς κορυφὲς τὰ πουλιὰ λέγαν τὸ πρωῒνό τους τραγοῦδι. Κάτι μοῦ ἔσφιγγε τὴν καρδιά. Δὲν ἤξερα πὺν νὰ τὸ ἀποδώσω, γιὰ τὸ κανονικὰ ἔπρεπε νὰ χαίρωμαι. Γυρίζω σπίτι μου, κοντὰ στοὺς δικούς μου. Μὰ νὰ, σὲ μιὰ στροφὴ τοῦ δρόμου εἶδα κάτι, πὺν μ' ἔκανε νὰ παγώσω ὁλόκληρη. Ξαπλωμένος στὴ μέση,

ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΡΑΤΣΙΚΑ

Τ Ε Λ Λ Ο Σ Α Γ Ρ Α Σ*

(Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΟΙΗΤΗΣ)

Ο Τέλλος Ἀγρας ἦταν στὸ βάθος ἓνας τύπος ρομαντικός, ἓνας ἄνθρωπος ἄλλου καιροῦ, πὺν ἡ ἰδιοσυγκρασία του τὸν ἔσπρωχνε στὴν ἀπαισιοδοξία. Κυρίως ὅμως τὸ περιβάλλον ὅπου ἔζησε ὅλη του τὴ ζωὴ τὸν ἐπηρέασε βαθύτατα, ἔτσι, πὺν ποτὲ του δὲν μπόρεσε ν' ἀφομοιωθεῖ μ' αὐτά, εἴτε στὸ σπίτι του, εἴτε στὴν Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη, ὅπου ἦταν ἀνώτερος ὑπάλληλος. Δὲν κατάφερε νὰ σπάσει τίς ἀλυσίδες πὺν τὸν κρατοῦσαν δέσμιος καὶ ν' ἀνακτήσει τὴν ἐλευθερία του. Πάλαιψε χρόνια καὶ χρόνια γι αὐτή. Κι ὅσο ὁ πόθος του νὰ λυτρωθεῖ ἀπ' τὴ φυλακὴ του μεγάλωνε, τόσο τὰ κάγκελα στένευαν ὁλοένα.

Τὴ φυγὴ, τὴν αἰώνια λαχτάρα τοῦ ταξιδιοῦ πὺν ὅλοι μᾶς ἔχουμε μέσα μᾶς:

«Fuir! là-bas fuir! Je sens que des
oiseaux sont ivres
D'être parmi l'écume inconnue et les
cieux!»

Ο Ἀγρας δὲν τὴ γνώρισε ποτὲ. Ὅταν τύχαινε νὸ τοῦ μιλάω γιὰ τὸ Παρίσι, γιὰ τὴν Ἰταλία, ἀκόμα καὶ γιὰ ταξίδια στὰ γραφικὰ νησιά μᾶς, μὲ κύτταζε μιὰ στιγμή

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

ἐπάνω στὸ βρεγμένο χῶμα ὁ καλόκαρδος μὲ ἓνα αὐλάκι αἶμα στὸ πλευρό...

Τὰ χεῖλη ἀνοιγμένα σὲ μιὰ γχοιμάτσα χαμογέλιου καὶ τὰ μακριὰ πόδια ἀπλωμένα, λὲς καὶ μοῦ ἐμπύδιζαν τὸ δρόμο.

Γονάτισα δίπλα του καὶ ἓνα δάκρυ κύλησε ἀπὸ τὰ μάτια μου γιὰ τὸ χαμό του. Μὰ γιὰτί νὰ πεθάνη; Γιατί;

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΦΩΤΙΑΔΟΥ

σιωπηλός, ὕστερα σήκωνε τοὺς ὤμους του καὶ μοῦλεγε: «Δὲ βαρύνεσαι τί τίς θὲς τίς σκοτοῦρες. Δὲν πᾶμε στὸ Φάληρο ἢ στὸ Ζάππειο;» Ἀποροῦσα μὰ τὴν ἀλήθεια γι αὐτό, ἐνῶ ὁ Ἀγρας τὸβρισκε πολὺ φυσικὸ νὰ «ταξιδεύει» στὰ Πατήσια, στὰ πάρκα ἢ γύρω στὴ γειτονιά του. Τὸ ταξίδι γι αὐτὸν δὲν ἦταν ἓνα κενὸ στὴ ζωὴ του. Ἄλλοι ἦταν οἱ καῦμοί του.

Πρῶτα ἀπ' ὅλα ἡ ὑγεία του. Ἀχ! αὐτὴ ἡ ὑγεία πόσες ἔγνοιες τοῦδινε. Θυμᾶμαι τώρα τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια πὺν πῆγαινα στὸ σπίτι του, στὴν ὁδὸν Ἀγαθονπόλεως, ὅπου ἔμενε μόνο: μὲ τὴ γριά μητέρα του καὶ μὲ μιὰ ὑπηρετία, πὺν συχνὰ ἄλλαζε γιὰτί σχεδὸν πάντα ἔβγαине σκάρτη. Στὸ μεταξύ ὁ πατέρας του εἶχε πεθάνει ἀπὸ πολλὰ χρόνια καὶ ὁ ἀδερφός του εἶχε δημιουργήσει δικὴ του οἰκογένεια.

Ἦταν ἓνα σπίτι πολυαῖκό, εὐρύχωρο, μ' ἓνα μεγάλο χῶλ, μὲ τρεῖς, νομίζω, γύρω βιβλιοθήκες, γεμάτες σκονισμένα βιβλία καὶ χειρόγραφα, καὶ ἓνα μεγάλο τραπέζι στὴ μέση. Δεξιὰ τὸ ὑπνοδωμάτιο τῆς μάνας του καὶ συνέχεια ἡ δικὴ του κρεβατοκάμαρα, πάντα ἄνω κάτω καὶ ἀφρόντιστη. Συχνὰ τὸν ἔβρισκα ξαπλωμένο στὸ κρεβάτι, ἔχοντας πᾶνω στὸ κομοδίνο του ἓνα σωρὸ μπουκαλάκια μὲ βερνάλ καὶ ναρκωτικά, πὺν τᾶπαιρνε γιὰτί ὑπόφερε ἀπὸ φοβερές, ἐφιαλτικὲς αὑπνίες. Στὸ τέλος εἶχε καταντήσει νευρασθενικός. Ἦταν μιὰ νευρασθένεια πὺν τὸν βασάνιζε, πὺν τοῦ ἀλλοίωνε κάποτε τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ τὸν ἔκανε νὰ βογγάει καὶ ν' ἀποζητάει νὰ βγεῖ στὸν καθαρὸν ἀέρα. Τὸν ἔπαιρνα καὶ φεύγαμε, κάνοντας περιπάτους στὴν πλατεία Φωκίονος Νέγρη ἢ ἐκεῖ τριγύρω. Τὸ σπίτι

του δὲν τὸν χωροῦσε. Καὶ πῶς ἦταν ἀληθινὰ δυνατόν νὰ τὸν χωρέσει, αὐτὸν τὸ λεπτό, τὸν εὐαίσθητο, τὸν ἄκακο ἄνθρωπο ;..

Ἡ ἀτμόσφαιρα ἐκεῖ μέσα ἦταν καταθλιπτική. Ἐνὰ περιβάλλον φτωχικό, σχεδὸν ἀποκρουστικό, ποὺ δὲν τὸ φώτιζε παρὰ ὁ ἥλιος τῆς ἀπέραντης καλωσύνης του. Γιὰ νὰ ἐξοικονομοῦν οἱ δύο τους, κἄπως τὰ ἐξοδά τους στὰ μαῦρα χρόνια τῆς Κατοχῆς, ἡ μητέρα του νοίκιαζε ἀπ' τὰ τέσσερα δωμάτια, τὰ δύο. Πόσοι πέρασαν ἀπ' αὐτὰ τὰ δωμάτια, δὲν ξέρω. Θυμᾶμαι μονάχα πὼς μιὰν ἐποχὴ τὸ ἓνα τὸ κρατοῦσε ἓνα ἀντρώγυνο καὶ τὸ ἄλλο δύο νεαροὶ φοιτητὲς ποὺ ἔγραφαν στίχους. Φαντάζεστε τὸν Ἀγρα μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμον, τὸν ὁλότελα ξένο κι ἀδιάφορο ; Φαντάζεστε πὼς ἓνας ποιητὴς μπορεῖ νὰ δημιουργήσει μέσα σὲ μιὰ τέτια ἀτμόσφαιρα ; Κι ἂν ἦταν μονάχα αὐτό . . .

Ἄλλος καὶ μὲς τοῦ ἀλησμόνητου φίλου μου ποὺ μοῦ τὸν ἐκμυστηρευόταν συχνὰ ἦταν πὼς οἱ δικοὶ του δὲν τὸν καταλάβαιναν. Τὸν ἔπαιρναν γιὰ τρελλό, γιὰ ἄνθρωπο ποὺ ζοῦσε διαρκῶς στὰ σύγνεφα. Τὸν ἤθελαν πῶς πρακτικό, πῶς ρεαλιστή. Ὁ Βαγγέλης ὅμως (τὸ πραγματικὸ ὄνομα τοῦ Τέλλου Ἀγρα ἦταν, ὡς γνωστό, Εὐάγγελος Ἰωάννου), ζοῦσε ἔξω ἀπ' τὴν πραγματικότητα. Τὰ πάντα γιὰ τὸν Ἀγρα, τὰ ταξίδια, οἱ διασκεδάσεις, οἱ ὑλικὲς ἀπολαύσεις συνεψίζονταν σ' ἓνα καὶ μόνο : στὴν Τέχνη, στὸν αἶθλο τοῦ ὀνειρεμένου κόσμου τῆς ποιήσεως. Γιατὶ ὁ Ἀγρας ἦταν γεννημένος ποιητὴς. Καὶ πάσχιζε, ἀκόμα καὶ στοὺς δικούς του ποὺ συχνὰ τὸν εἰρωνεύονταν, νὰ τοὺς μεταδώσει κάτι ἀπ' τὴν πονεμένη του ψυχὴ, ἀπ' τὶς σφαῖρες ὅπου πλανιόταν. Μάταιος κόπος !

Ἡ μητέρα του πρὸ πάντων τὸν βασάνιζε μὲ τὴ γκρίνια της. Μοῦ τύχαινε κάποτε νὰ κουβεντιάζω ὥρα μαζί της. Ἦταν, στὸ βάθος, μιὰ γυναίκα καλὴ καὶ πονετική, μὰ ποὺ τὰ γερατειά, ἡ ἀρρώστεια καὶ ἡ στέρηση τὴν εἶχαν καταβάλλει πολὺ τὰ τελευταῖα χρόνια. Μὲ συμπαθοῦσε καὶ τὴ συμπαθοῦσα κι ἐγώ. Μεγάλον μαράζι της — ὅπως κάθε μητέρας — ἦταν ποὺ ὁ Βαγγέλης της δὲν ἀποφάσιζε νὰ παντρευτεῖ. Αὐτὸ ἦταν τὸ leit-motiv τῆς κουβέντας

της : ἡ ἀποκατάσταση τοῦ Βαγγέλη. Πρέπει νὰ τ' ὁμολογήσω πὼς ἡ μητέρα του τὸν ἀγαποῦσε, μὲ τὸ δικό της ὅμως τρόπο, ποὺ ἦταν συχνὰ ἀπότομος καὶ προσβλητικός γιὰ μιὰ ψυχὴ τόσο τρυφερὴ σὰν τοῦ Ἀγρα. Τὴν ποίησή του, ἂν δὲν τὴν καταλάβαινε ὡς τὴ βαθύτερή της οὐσία, ὅταν τῆς δινόταν ἡ εὐκαιρία τὴν ἐπαινοῦσε, καὶ συχνὰ, σὲ μένα τουλάχιστον, μ' ἄφησε νὰ μαντέψω καὶ τὴ στοργὴ της γιὰ τὸ παιδί της καὶ τὴν ἱκανοποίησή της γιὰ τὸν ποιητὴ, ὅταν τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας τοῦ ἀπένειμε τὸ Κρατικὸ βραβεῖο. Μὰ ὀνειρευόταν νὰ τὸν δεῖ παντρεμένο, εὐτυχισμένο, ὀνειρευόταν ἴσως κ' ἐγγονάκια. Ὅλ' αὐτὰ ὅμως ἦταν μιὰ χίμαιρα, γιατί ὁ Ἀγρας δὲν ἦταν πλασμένος γιὰ ν' ἀναλάβει τέτοιες εὐθύνες.

Ὅταν ὁ Βαγγέλης της χτυπήθηκε ἀπ' τὴ μοιραία σφαῖρα καὶ πάλεψε στὸ νοσοκομεῖο, τῆς εἶπαν πὼς εἶχε πάει ταξίδι. Ἔκανε πὼς τὸ πίστεψε, μὰ ἡ ἀνησυχία τὴν ἔπνιγε.

Μιὰ μέρα, τὰ βήματά μου μ' ἔφεραν ξανά στὸ ἀγαπημένο σπίτι. Τὸ βοῦκα βουβό, ἔρημο, θλιμμένο. Καὶ τὴ γριὰ μάνα τοῦ Ἀγρα στὸ κρεβάτι, μόνη, ἐγκαταλειμένη. Εἶχε μάθει πὼς τὸ παιδί της βρισκόταν στὸν «Εὐαγγελισμό». Φοβόταν γιὰ τὴ ζωὴ του. Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ τὴν ἀγωνία τῶν ματιῶν της. Τὸ βλέμμα της προσπαθοῦσε νὰ μαντέψει τὴν ἀλήθεια. Τὴν καθυσύχασα ὅσο μπορούσα. Ποῦ νάξερε ἡ ἄμοιρη πὼς τὸ παιδί της εἶχε κιόλας πεθάνει ! Ἡ ἀγωνία ἦταν ζωγραφισμένη στὸ ρυτιδωμένο πρόσωπό της. Καὶ τὰ δάκρυα ἔβρεχαν τὰ μάγουλά της. Ἦταν μιὰ εἰκόνα ὀδυνηρὴ ποὺ χαράχτηκε γιὰ πάντα στὴ μνήμη μου.

*

Ἄν ὁ ἀλησμόνητος φίλος μου ἦταν δειλὸς ἀπὸ ιδιοσυγκρασία καὶ ἡ ζωὴ του δὲν ἀναταράχτηκε ἀπὸ βίαια ἐρωτικὰ πάθη, ὥστόσο γνώρισε στὰ ἐφηβικά του χρόνια μιὰ γυναίκα ποὺ τὸν ἀγάπησε βαθειὰ καὶ τοῦμινε πιστὴ κι ἀφοσιωμένη, ἀκόμα κι ὅταν τὰ μαλλιά της εἶχαν ἀσπρίσει. Ἡ γυναίκα αὐτὴ ὑπῆρξε γιὰ τὸν Ἀγρα τὸ ἀπάνεμο λιμάνι, ἡ πηγὴ ἀπ' ὅπου ἀντλοῦσε θάρρος γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

«Τὴν ἀγάπησα — μούλεγε κάποτε —
 μὲ τὴν καρδιά μου. Ἦταν ἡ σωτηρία μου.
 Μ' ὅλες τὶς γκρίνιες τῆς μάνας μου, τὴν
 κράτησα μὲ τὰ δόντια. Αὐτὴ μοῦδωσε τὴ
 χαρὰ τῆς ζωῆς, αὐτὴ μ' ἔκανε ὅ,τι εἶμαι.
 Δίχως αὐτὴ, δὲ θά'γραφα τίποτα, ἴσως οὐ-
 τε ἓνα στίχο».

Πραγματικά, ἡ ἀγάπη αὐτὴ γιὰ τὸν
 Ἀγρὰ ἦταν σ' ὅλη του τὴ ζωὴ ἓνας ἀκα-
 τάλυτος, ἱερός ἀληθινὰ, δεσμός. Τὰ τελευ-
 ταῖα χρόνια, ὅπως ἦταν φυσικό, ὁ νεανικὸς
 ἔρωτας εἶχε παραχωρήσει τὴ θέση του
 στὴν ἀφοσίωση, στὴ στοργή, — μιὰ στορ-
 γὴ φίλης καὶ μητέρας μαζί.

Αὐτὸ ὥστόσο δὲν τὸν ἐμπόδιζε νὰ
 φλερτάρει παρὰ νὰ αἰσθηματολογεῖ καὶ
 μ' ἄλλες γυναῖκες, συχνὰ κατώτερές του,
 φτάνει νὰ ἦταν πολὺ ὥραϊες, γιατί τὸ πά-
 θος του γιὰ τὸ Κάλλος εἶχε καταντήσει
 σ' αὐτὸν κάτι τὸ ἔμμοно, τὸ ὑστερικό. Πή-
 γαινε συχνὰ ἔξω ἀπ' τὰ σχολεῖα ἢ στὶς γει-
 τονιὲς — πολλὰς φορὲς μάλιστα πηγαίναμε
 μαζί — γιὰ νὰ βλέπει ὥραϊες κοπέλες.
 Μὲ πόση θέρμη τὶς τραγούδησε, πόση
 συγκίνηση ἔνιωθε μπρὸς τὴν ὁμορφιά τους
 καὶ στὰ νιάτα τους. Μὲ πόση λαχτήρα θά-
 θελε νὰ πνίξει τὴν ὑπαρξή του μέσα στὴν
 ἀγκαλιά τους.

Διαβάστε αὐτοὺς τοὺς στίχους :

Μ Ε Τ Α Μ Ε Λ Ε Ι Α

Ἀκόλαστα ὀνειρεύομαι τὰ ἡδονικά σου χεῖλη
 κάτω ἀπ' τὴ λάμψη τῆ χρυσοῦ κι ἀπ' τὸ ζεστό
 [καντήλι,
 τώρα πού εἶν' ἡ ὥρα πὶο μακρὰ κ' ἡ νύχτα
 [πὶο μεγάλη
 κ' ἡ μιὰ εἶναι πὶο λυπητερὴ καὶ πὶο βαρειά
 [ἀπ' τὴν ἄλλη !

Μ' ἀρέσει ἀκόμα πού ἀγαπῶ τὸ λεύτερο κορμί σου
 νὰ σειέται μέσ' στὴ νιότη σου καὶ μέσ' στὴ
 [δύναμή σου.
 Στ' ἀποσωσμένα μου ὄνειρα (κάθε βραδυνὰ
 [ἰδωμένα)
 σμίγουν, ὁ πόθος μου κι αὐτό, σφιχτά, καὶ
 γίνοντ' ἓνα.

Τὸ στόμα τὸ παρθενικό, χωρὶς νὰ στο φιλήσω,
 μοῦ τῶταξες — μοῦ τ' ἀνοιξες — καὶ μοῦ τὸ πῆ-
 [ρες πίσω.
 (Τὶς νύχτες, στὶς ἀρρώστειες μας, δὲ μᾶς ξυ-
 [πνάνε πάλι
 — κ' εἶναι γλυφὸ τὸ γιαντρικὸ μὲ τὸ πικρὸ
 [ζουτάλι ;)

Δάλημα τόσο σιωπηλό, καθὼς ἐδῶ, δὲ βγάζει
 οὐδὲ τὸ φύλλο πού γλυκὰ γιὰ θάνατο στενάζει.
 Ἡ Μοῖρα ; Ἀς ἔρθῃ. Ἀνώφελα γιατί ν' ἀντι-
 [μιλήσω ;
 Ξέρω στ' ἀθῶο τὸ χέρι σου ποῶς κυβερνᾷ
 [ἀπὸ πίσω.

Δικιά μου, ὥσάν ἀπόψε ἐδῶ, ποτὲς δὲν ἦσουν
 [τόσο,
 μὰ οὐδ' ἔτσι κ' ἔνοιωσα ξανὰ πὼς δὲ θὰ σέ
 [ζυγώσω :
 νὰ τρέμω ἀπὸ τὰ πὶο ἀπαλά, τὰ πὶο μου ἀγαπημένα
 — τέτοιο (τὸ βλέπω) μέλλεται τὸ ριζικὸ μου ἔμένα.

Παῖξε τὰ πλούσια σου μαλλιά, γλυκεῖα ξαν-
 [θομαλλοῦσα,
 μαλακωμένα καὶ ζεστά-ζεστά... (πὼς τ' ἀγαποῦσαι !)
 καὶ τὸ κορμί σου πού λυγὰ σὰν τὸν καινούργιο
 [κλώνο
 κ' ἦταν φτιαγμένο ν' ἀρμोजε στὴν ἀγκαλιά μου
 [μόνο.

*

Πόσο τ' ὀνειροπόλημα τῆς μοναδικῆς
 φίλης, πού θά'χυνε τὸ βάλαμο στὴν τυραν-
 νισμένη ζωὴ του, τὸν παίδευε καὶ τὸν ἔρ-
 ριχνε σὲ ἀπόγνωση. Ζοῦσε τὰ τελευταῖα
 χρόνια μὲ τὴν προσδοκία τῆς ἰδανικῆς γυ-
 ναίκας καὶ ποθοῦσε ν' ἀποχτήσῃ ἓνα σπι-
 τάκι στὴν ἐξοχή, μακρὰ ἀπ' τὴν πολυθό-
 ρυβη πολιτεία γιὰ νὰ ξανάβρῃ τὸν χαμένον
 ἑαυτό του. Ἦταν ἓνας πόθος κ' ἓνας καῦ-
 μὸς καυτερός. Τόσο καυτερός πού ὁ Τέλ-
 λος Ἀγρας ἀναγκαζόταν συχνὰ νὰ μισί
 προτείνει — νομίζω πὼς δὲ βεβηλώνω τὴ
 ἱερὴ του μνήμη, ἂν τὸ ἀποκαλύψω σήμερι-
 — νὰ πηγαίνουμε καὶ νὰ συναντοῦμε τὶ
 ἄμοιρες ὑπάρξεις, πού ζοῦνε στὸ περιθώ-
 ριο τῆς κοινωνίας. Μὰ κι ἐκεῖ ὁ Ἀγρὰ
 πήγαινε σὰν ἀδιόρθωτος ρομαντικός, σὰ
 ποιητής, μὲ τὴν αἰώνια δειλία του, κοι-
 βαλώντας τὴ λεπτὴ εἰρωνεία του, τὸ βεβι-
 σμένο γέλιο του καὶ τὴν ἀφατη πλήξη τοῖ

Ἔτσι, εἶχε γνωρίσει κάποια Μαρία
 ἓνα δεκαοχτάχρονο κορίτσι, ἐξαιρετικ-
 ὥραϊο καὶ προκλητικό. Γρήγορα ἔνιω-
 γι αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ φευγαλέα, τὰ ἀκαθι-
 ριστα ἐκεῖνα ἐρωτικά αἰσθήματα. Ἡ Μι-
 ρία ἀνταποκρίθηκε στὸν ἐρωτὰ του. Κ'
 τοὺς ἔβλεπες σχεδὸν κάθε βράδυ καθισμ-
 νους καὶ τοὺς δυὸ σ' ἓνα ἀπόμερο σαλόν-
 κι, χαμένους μέσα στ' ὄνειρο καὶ κρατ-
 μένους σφιχτὰ ἀπ' τὸ χέρι. Ὁ Ἀγρὰ
 ἀπάγγελνε στὴ Μαρία τρυφερὰ ποιήματα

κι ὅταν δὲν τὴν ἐβλεπε τῆς ἔγραφε. Ἡ κοπέλα τοῦ ἀπαντοῦσε, πασκίζοντας ὅσο μπορούσε ν' ἀνεβεί στὸ δικό του πνευματικό ὕψος. Διάβασα μερικά της γράμματα. Ἦταν ἀπλᾶ, αὐθόρμητα, συγκινημένα.

Τὸ ἐπεισόδιο αὐτὸ σᾶς τὸ διηγοῦμαι μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἀποδείξω πόσο ἡ ποίηση εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐξυψώσει καὶ τὴν πιὸ κοινὴ ὑπαρξή, —ὅταν τὴν ποίηση τὴν ἐνσαρκώνει ἓνας Ἀγρας.

*

Βασανισμένος καὶ παραγνωρισμένος ὑπῆρξε ὁ Τέλλος Ἀγρας. Ὅποιος δὲν τὸν ἤξερε ἀπὸ κοντά, δὲν μπορούσε νὰ μαντέψει τὸ ψυχικὸ του δράμα. Ὁ σπαραγμὸς τοῦ ἦταν κρυφός. Δέχτηκε τὴ Μοῖρα του καρτερικά, δίχως ν' ἀντιδράσει, γιὰτὶ ἦταν δειλὸς κι ἄβουλος, — ἓνας ἄνθρωπος δίχως θέληση, πὺ σπαταλοῦσε τὸν καιρὸ τοῦ γιὰ τὶς ἔγνοιες τῶν ἄλλων παρὰ γιὰ τὶς δικές του. Ἐνας ρομαντικὸς τῆς ζωῆς πὺ δὲ χάρηκε ὅμως τῇ ζωῇ. Δὲ σύχναζε μῆτε σὲ θέατρο, μῆτε σὲ κινηματογράφο, μῆτε σὲ συναυλίες. Καθόταν ὥρες, μέρες στὸ σπῖτι τοῦ κ' ἔγραφε ποιήματα, γράμματα ἢ σημειώσεις σὲ κάττι τεφτέρια πὺ ὅλο πλήθαιναν. Ἡ μόνη τοῦ ἀναψυχὴ ἦταν ὁ περίπατος στοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας, στὶς φτωχογειτονίες, κάποτε στὸ Φάληρο ἢ στὸ Ζάππειο. Ἡ μόνη τοῦ χαρὰ τὸ πιάνο καὶ ἡ φουσαρμόνικα, πὺ τόσο τὴν τραγούδησε.

Σὲ κανένα καὶ σὲ τίποτα δὲν μπορούσε ν' ἀντισταθεῖ κι ὅλη σχεδὸν ἡ ζωὴ τοῦ ἦταν μιὰ σειρὰ ἀπὸ πράξεις πὺ τοῦ τὶς ὑπαγόρευαν οἱ ἄλλοι, πὺ τὸν ὑπόταζαν στὴ θέλησή τους. Ἦθελε νὰ λυτρωθεῖ ἀπ' αὐτούς, μὰ ὁ ἀπεγνωσμένος ἀγώνας τοῦ ἦταν μάταιος. Κομμάτιασε, ρήμαξε τὸν ἑαυτὸ τοῦ σὲ ἄσκοπες φροντίδες. Ἐγκωμίαζε κ' ἔγραφε προλόγους γιὰ τιποτένια βιβλία μαροφιλόδοξων κι ἀνάξιων νέων, κατασπαταλώνοντας ἔτσι τὴν εὐαισθησία τοῦ καὶ τὴν ἰδιοφυΐα τοῦ. Γιὰ τοὺς ἀνιδεοὺς εἶχε καταφέρει νὰ κατασκευάσει ἓνα ψεύτικο Ἀγρα, πὺ ἐκρυβε τὸν ἀληθινὸ, τὸ φιλοσοφημένο, τὸν ποτισμένο ἀπ' τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πνεῦμα. Αὐτὴ ἦταν ἡ ἄμυνά τοῦ μπροστὰ στοὺς ἄλλους — αὐτὴ ἦταν ἡ μά-

σκα τοῦ. Καὶ τὸ ὄπλο τοῦ τὸ χαμόγελο, ἓνα χαμόγελο εἰρωνικό, σαρκαστικό, πὺ ὁ ἄλλος, ὁ ἀνήμερος, τῷπαιρνε γιὰ κατάφαση στὶς ἀπόψεις τοῦ ἢ γιὰ ἐγκώμιο στὰ ἀνόητα γραφτά τοῦ. Τὸ χαμόγελο αὐτὸ ἦταν ἡ ἐκδίκησή τοῦ μπρὸς στὴν ἀνθρώπινη εὐτέλεια, μὰ ἐκδίκηση δίχως μοχθηρία.

Τέτοιος ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ Ἀγρας, γιὰτὶ τέτοια ἦταν ἡ ψυχὸσύνθεσή τοῦ. Ἐρχόταν ὁλοένα σὲ σύγκρουση μὲ τὴν πραγματικότητα δίχως νὰ μπορεῖ νὰ ἱκανοποιεῖ καμιά τοῦ ἐπιθυμία, πρὸ πάντων τὴν ἐρωτική. Ἐτσι εἶχε δημιουργήσει μέσα τοῦ μιὰν ἀπώθηση τῶν ἐνστίκτων, ἓνα *refonlement*, ἓνα νοσηρὸ ψυχισμό πὺ ξεσποῦσε καὶ λυτρωνόταν μὲ τὴν αὐτοανάλυση καὶ τὴν καλλιτεχνικὴ δημιουργία. Γι αὐτὸ ἐνιωθε δέος μπρὸς στὴ γυναῖκα. Κι ἀπ' αὐτοῦ πήγαζε καὶ τὸ δέος τοῦ γιὰ τὴ ζωή. Ἐμεινε πάντα τὸ αἰώνιο παιδί, ὅπως ὁ ἴδιος τὸ τραγούδησε :

Ἦταν, μέσ' στὸν κόσμον, ἓνα παιδί
ὅλο δεῖλῖα κι ὅλο ἀνορεξιά·
τὰ παλιὰ τὰ σπῖτια, τὴ σπουδὴ
ἀγαποῦσε, καὶ τὴ μοναξιά.

Ἀγαποῦσε οἱ ἄλλοι ν' ἀγαποῦν,
τὰ ὄργανα ἀγαποῦσε, ἀπὸ μακρυνά,
καὶ τὰ μάτια πὺ θαμποκοποῦν
μιὰ κρυφὴ, βαθειὰ παρηγοριά.

Τὰ κατάρτια ἐπρόσεχε πολὺ,
κάθε πὺ ἐπιανε, ὥρες, νὰ φυσᾷ
καὶ μακρυνά, στὸ τζάμι, στὴν ἀχλύ,
χόρευαν, κομμένα, τὰ μισά.

Μέσ' στοῦ κόσμου τὴν ὀχλαγωγὴ,
τί ν' ἀπόγινε τ' ὠχρὸ παιδί,
δίχως μοναξιά καὶ συλλογὴ,
ὄνειρα, ταξίδια, οὔτε σπουδὴ;

Βασικὸ γνώρισμα ἐνὸς ἔργου τέχνης εἶναι, ὡς γνωστό, ἡ ἀτμόσφαιρά τοῦ. Στὴν τέχνη, ὅπως καὶ σ' ἓνα τοπίο, ὑπάρχει ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἀτμόσφαιρα. Ἐκεῖνο πὺ χαρακτηρίζει τὴν ἐσωτερικὴ ἀτμόσφαιρα εἶναι ἡ πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ διάθεση τοῦ δημιουργοῦ. Ἐτσι, ἡ φιλέρημη, ἀπαισιόδοξη ἰδιοσυγκρασία τοῦ Ἀγρα διοχετεύεται ὁλόκληρη στὸ ἔργο τοῦ.

Μέσα στὴ «Διάπλαση τῶν Παίδων» πρωτοφανερώναται ὁ Τέλλος Ἀγρας. Ἐκεῖ

δημοσιεύει κάποια μικρὰ πεζογραφήματα πού τὰ ἐπιγράφει : «Σὰν Ζωὴ καὶ σὰν Ὀνειρο». Δὲν εἶναι μήτε καθαρὲς λυρικές πρόξες, μήτε διηγήματα. Σελίδες ἀπλῶς ἐνὸς ποιητῆ πού ἡ οὐσία τους κυμαίνεται ἀνάμεσα στ' ὄνειρο καὶ τὴν πραγματικότητα. Αὐτοῦ, διαφαίνονται, γιὰ πρώτη φορά, ἡ τρυφερότητα, ἡ μελαγχολία καὶ ἡ εὐαισθησία τοῦ Τέλλου Ἀγρα. Ἔχουν κάτι τὸ ρευστό, τὸ γλυκερὸ οἱ σελίδες αὐτές. Εἶναι σύντομες εἰκόνες πού ἀναβλύζουν ἀπὸ ἀγιάτρευτη κιόλας ἀνία καὶ πού φέρουν ἐκδηλὴ τὴν ἐπίδραση τοῦ γιλλικοῦ συμβολισμοῦ.

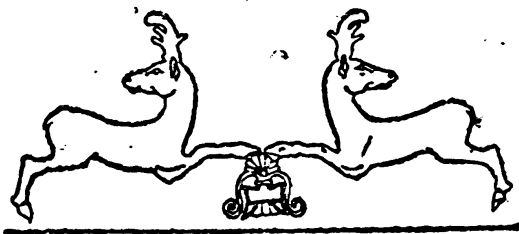
Ὁ ρομαντισμὸς ἦταν ἀπὸ χρόνια νεκρός. Οἱ Παρνασσικοὶ σιγοπέθαιναν κι αὐτοί. Τότε φάνηκαν ὁ Verlaine, ὁ Laforgue, ὁ Riubaud, ὅλοι οἱ ἀλῆτες, οἱ μποέμ, πού ἄνοιγαν καινούργια μονοπάτια στὴν Τέχνη. Καταχτοῦσαν τὸ λυρικό λόγο μὲ τὴν ὑποβλητικὴ μαγεία, μὲ τὴν ἐσωτερικότητα, μὲ τὴν ψυχικὴ ἀτμόσφαιρα. Ἦταν ἡ quintessence, ἡ πεμπτουσία δηλαδή τῆς ποιήσεως. Κομματιαζαν τὸν ἀνθρώπινο πόνο, ὑμνοῦσαν τὴν τρομερὴ ἀνία, τὸ «Spleen» — θέμα οὐσιαστικὸ μὲ μύριες παραλλαγές.

Σ' αὐτοὺς, πού κομματιάζουν τὸν ἑαυτό τους, ἀνήκει κι ὁ Ἀγρας. Ἔχει μέσα του ψυχὴ πού ρέπει στὴν ἁμαρτία, τὴν ἀκολασία, μιὰ ψυχὴ νοσηρὴ, πού ἔμεινε ὁμως

ἀγνὴ ἀπὸ ἀδυσώπητη ἀνάγκη, ἀπὸ ἐγκαρτέρηση μπρὸς στὸ μικροαστικὸ περιβάλλον πού τὸν ἐπνιγε. Εἶναι ἓνας ἀπ' τοὺς τελευταίους ἐκπροσώπους τῆς παρακμῆς. Ἕνας ἄνθρωπος ἄλλου καιροῦ, πού θάβρυσκε τὴ λύτρωσή του καὶ τὸ γοητευτικὸ κλῆμα τοῦ στὸ libertinage τοῦ 18ου αἰώνα, ἀν τοῦ ἦταν βολετὸ νᾶχε ζήσει ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Μὰ στὸν αἰῶνα τῆς ὕλης καὶ τῆς στυγνῆς πραγματικότητος, ἡ ἔφεση αὐτῆ τοῦ Ἀγρα γιὰ τὸ μپοεμισμὸ καὶ τὴν ἁμαρτία, ἔγινε αὐτοέλεγχος σκληρός, ἀδιάκοπη ἀνάλυση τοῦ ψυχικοῦ του κόσμου, μετουσιωμένη σὲ λυρικό λόγο. Εἶναι μιὰ πορεία ὁδυνηρὴ, μιὰ βιοσοφία πληρωμένη μὲ αἶμα καὶ δάκρυα, μιὰ ἐμπειρία πού πασκίζει ἀπεγνωσμένα νὰ συνταιριάσει αἰσθητικὰ τ' ἀσυνταίριαστα καὶ νὰ συμφιλιώσει τὸν παρακμασμένο συμβολισμὸ μὲ τὴ λιτότητα τοῦ Ἀττικοῦ τοπίου καὶ τῆς ἑλληνικῆς γῆς. Πρᾶγμα πού στὸ τέλος τὸ καταφέρει.

Ἔτσι ἐξηγοῦνται ἡ λατρεία του γιὰ τοὺς ἐρημικοὺς περιπάτους, γιὰ τὶς φτωχογειτονίες, τὰ πνευματικά του ταξίδια στὶς σκονισμένες βιβλιοθῆκες, οἱ συντροφίες του μὲ κυρίες πού παίζουν πιάνο, οἱ κουβέντες του μὲ πλανόδιους ὀλῆτες πού παίζουν φουσαρμόνικα. Ἔτσι, ξεκαθαρίζει μπροστά μας ἡ πεσσιμιστικὴ του ὑπόσταση.

[Συνεχίζεται]

15 ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

(ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΟΓΙΟ Κ. ΑΘ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ)

37

*Αθήναι τὴν 4ην (ἀπὸ 1ης) Μαρτίου 1914

Τὸ δελτάριόν σας, ἀγαπητέ μου φίλε, πὺν ἔλαβα μόλις σήμερον τὸ πρῶτ' (1 Μαρτίου) ὁμιλῶ διὰ τὸ πρῶτον ἀκόμτ, μὲ τὸ πικρὸν παράπονον, πὺν διατυποῦται εἰς τὰς ὀλίγας γραμμάς του, μ' ἐκολάκευτε πολὺ. Καί, ἂν τὸ ἔκαμα, νὰ σιωπῶ δηλαδὴ τὸσον καιρὸν, σκοπίμως, διὰ νὰ δοκιμάσω μὲ αὐτό, ὅπως διὰ λυδίας λίθου, τὴν φιλίαν καὶ τὴν ἀγάπην σας, θὰ ἔμενα πάρα πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ αὐτὴν — πρᾶγμα πὺν δὲν ἔκαμα βεβαίως, διότι δὲν ἤμποροῦσα νὰ τὴν ἀμφισβητήσω.

Σεῖς, καθὼς μοῦ φαίνεται ἀπὸ τὸ δελτάριόν σας, τὸ ὁποῖον ἔλαβα σήμερα τὸ πρῶτ', ὅχι μόνον δὲν ἐμεῖναιτε καθόλου εὐχαριστημένος μαζί μου, ἀλλ' ἐσχηματίσατε πεποίθησιν ἀποτυχίας τῆς ἐκλογῆς σας — πεποίθησιν σωστήν, καὶ ἃς ὑπάρχῃ ἐκεῖνο τὸ ἐν παρενθέσει ἐρωτηματικόν.

"Αν καὶ δὲν εἶμαι κιθόλου ἔνοχος εἰς τὸ ἀμάρτημα τὸ ὁποῖον μοῦ ἀποδίδετε, ἀγαπητέ μου φίλε, πρέπει νὰ σπεύσω νὰ σᾶς ὑποβάλω μερικὰς ἐρωτήσεις: "Ἦθελα νὰ γνωρίζω εἰς τί ἀποδόσατε τὴν σιωπὴν μου. Εἰς τὸ ὅτι ἤμουν ἢ ἔγινα ἀκατάδεκτος. Βεβαίως αὐτὴ θὰ ἦτο ἡ μόνη ἀφορμή, πὺν σᾶς ἔκαμε νὰ πικραθῆτε, καὶ τὴν ὁποῖαν θὰ μοῦ ἐπιτρέψητε νὰ σᾶς με τατρέψω.

*Εάν λοιπὸν ἐσιωποῦσα ἔνεκα ὑπερηφανείας, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ σᾶς γράψω ἐπιστολὴν τόσο ἐκτενῇ (εἰς τὴν ὁποῖαν ἀπαντήσατε δι' ἐκτενέστερας) τὴν πρῶτην φοράν.

"Ἡ μήπως ἡ ὑπερηφάνεια ἐσχηματίσθη ἀργότερα, ὅτε ἤθελα παράκλησιν, ἱκεσίαν, διὰ νὰ σᾶς γράψω;

Σῆς ἀφήνω νὰ ἀπαντήσετε μόνος σας εἰς αὐτὰς τὰς ἐρωτήσεις μου, καὶ πιστεύω ὅτι ἡ ἀπάντησις δὲν θὰ εἶναι δι' ἐμὲ καταδικαστική.

*Ἀλλὰ καὶ ἂν εἶναι τὸ μόνον, πὺν μὲ ἐλαφρύνει εἶναι τὸ δελτάριον πὺν σᾶς ἔστειλα μίαν ἐβδομάδα πρὶν λάβω τὸ γράμμα σας· σᾶς ἔγραψα ἐκεῖ μέσα ἀφ' ἑτέρου ἂν ἐλάβετε μίαν ἐπιστολὴν πὺν σᾶς ἔστειλα καὶ ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι δὲν ἐλήφθη.

*Ἐν τούτοις ἐγὼ δὲν ἐθύμωσα· δὲν ἐπίστευσα βεβαίως ὅτι ἀπερρίπτετο ἡ Φιλία μου, — ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ ἐπίστευα πάλιν δὲν ὑπῆρχεν οὐδεὶς λόγος νὰ θυμώσω, διότι αὐτό, ὅσον καὶ ἂν ἤμουν συνηθισμένος νὰ ἐπιβάλλω παντοῦ τὰς θελήσεις μου (ἂν καὶ τὸ ὅλως ἀντίθετον γίνεται), δὲν ἤμποροῦσα νὰ τὸ ἀπαιτήσω ποτέ.

*Ἐκτὸς τούτου γνωρίζω ὅτι τὸ ἄθροισμα τῆς σχολικῆς καὶ παιδικῆς ζωῆς περιλαμβάνει χιλιάς ἀσχολίας, ὥρας «τεμπελιᾶς», ὥρας περιπάτου, ὥρας παιγνιδίου, ὥρας σχολείου, ὕπνου, φαγητοῦ, μελέτης. Αἱ βέβαια δὲν ἤμπορεῖ κανεὶς καμμιά φορά ὅχι μόνον νὰ γράψῃ πρὸς φίλον ἐπιστολὴν, πὺν γράφεται κι' αὔριον καὶ μεθαύριον, ἀλλὰ οὔτε ν' ἀντιπεξέλθῃ κατὰ τῶν μαθημάτων του, τὰ ὁποῖα δὲν διαβάζονται αὔριον καὶ μεθαύριον, ἀλλὰ σήμερον.

Τὴν ἔμμεσον αὐτὴν δικαιολογίαν σας παρέθεσα, διότι ὑπολογίζω ὅτι πραγματικῶς, ἀφοῦ δὲν ἐλάβετε τὸ γράμμα μου, δὲν ἀπέστειλα κι' ἐγώ.

Αἱ προηγούμεναι ἐρωτήσεις μου καὶ αὐτὴ ἡ δικαιολογία, πιστεύω νὰ σᾶς ἐξίλη-

ώσουν διὰ τὸ ἁμάρτημά μου, ὅχι σπάνιον βεβαίως, κι' ἀσυγχώρητον. Καὶ τώρα in medies res.

*

Μάλιστα ἐλήφθησαν ὅσα μέχρι σήμερον μοῦ ἐστείλατε. Ἐλήφθη καὶ ἡ κάρτα τῆς Πρωτοχρονιάς, ἐλήφθη καὶ ἡ ἐκτενὴς ἐπιστολὴ εἰς 4 δελτάρια εἰς τὴν ὁποίαν σήμερον θὰ σᾶς ἀπαντήσω.

Μ' ἐρωτᾶτε λοιπὸν τὴν ἰδέαν μου περὶ τῆς λέξεως φίλος, τὴν ὁποίαν ἀντιλαμβάνεσθε κατὰ μῆκος καὶ πλάτος, μὲ τὴν ἀρχαίαν τῆς σημασίαν, μὲ ὅλην τῆς τὴν λαμπρότητα.

Τί νὰ σᾶς πῶ ; Ὁ Φίλος βέβαια εἶναι ἓνα πράγμα ἱερόν, ἀγαπητόν, πρόσωπον παρηγοροῦν, χαῖρον μὲ τὴν εὐτυχίαν καὶ λυπούμενον μὲ τὴν δυστυχίαν τοῦ φίλου του.

Ἀλλὰ ἐδῶ δὲν ὑπάρχει πλέον αὐτὸς ὁ ὁρισμός, καὶ φαίνεται ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων κατενοήθη αὕτῃ ἡ πλάνη.

Ἐνα παλαιὸν ρητὸν λέγει : Ζῇ χύτρα —ζῇ φιλία».

Ἄλλως τε ἂν ἀποσπᾶσω μερικὰς ἀπαντήσεις τετραδίων Μ. Μυστικῶν ἐπὶ τῆς ἐρωτήσεως αὐτῆς, τὰ 1/8 θὰ συμφωνήσουν μὲ τὰς γνώμας σας καὶ τὴν ἰδικήν μου. Ἴδου τί γράφω :

Δὲν εἶμαι μάντης νὰ τοὺς γνωρίζω
Δὲν ξαναγίνονται δάμωνες καὶ Φιντίαι
Εὐτυχῶς ναί, ὅταν πηγαίνω εἰς τὸν καθρέπτη
Δὲν ἐγνώρισα τί θὰ πῇ φιλία κλπ. κλπ.

Φίλος λοιπὸν σήμερα εἶναι ἓνα πρόσωπον μὲ τὸ ὁποῖον μπορεῖς νὰ διέλθῃς εὐχάριστα τὴν ὥρα σου· ἀλλὰ ὁ καλύτερος φίλος, ὁ καλύτερος σύντροφος εἶναι ἡ ἐξοχή, ἡ μοναξιά. Ἐκεῖ θὰ μιλήσουν τὰ μακρυνὰ γανγίσματα τῶν σκύλων καὶ τὰ κουδουνάκια τῶν προβάτων ποὺ σταλίζουν· τὸ λάλημα τῆς καμπάνας κι' ὁ ψίθυρος τῶν φύλλων μήπως δὲν εἶναι ἡ καλυτέρα συντροφιά, ἡ ὥραιότερα διασκέδασις, ἡ εὐχαριστοτέρα συνομιλία, ἡ καλυτέρα παρηγορία ; Τὴν ἐπιθυμῶ πολὺ αὐτὴν τὴν φιλίαν ἀλλὰ δὲν τὴν ἔχω εὐρεῖ.

Ὀνειρεύομαι ἓνα σπίτι δικό μου εἰς τὴν ἐξοχή· εἶναι τὸ μόνον μου ὄνειρον· θὰ ἔχω νὰ κάμω μὲ τὴν φύσιν καὶ μὲ τὸν θεόν. Θὰ ξαπλώνωμαι εἰς τὴν ταρατσα μου τὰ καλοκαιρινὰ βράδια, ὅταν ἔχει

φεγγάρι, «στρωματσάδα» καὶ θὰ παρατηρῶ ἀτελείωτα, παρατεταμένα τὸν γλαυκὸν ἀπέραντον οὐρανόν. Ἐκεῖ βέβαια καὶ τὸν χειμῶνα δὲν θὰ ἦτο καὶ τόσο ἄσχημα· θὰ ἄναβα τὸ τζάκι μου μὲ ξύλα ἀπὸ τὸ βουνὸ ποὺ θὰ ἐμάζευαν οἱ γριουῦλες καὶ θὰ τὰ ἐφόρτωναν εἰς τὴν ράχιν των καὶ μέσα ἀπὸ τὸ παράθυρό μου θὰ ἔμετροῦσα τὰς ἀστραπάς καὶ θὰ ἔβλεπα τὰ ἀφρισμένα νερὰ τῆς βροχῆς.

Ἀλλὰ μ' αὐτὸ δὲν θέλω νὰ εἰπῶ τὸν φίλον μου ἄχρηστον ὅπως διόλου· ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι θηρίον διὰ νὰ ζῇ μεμονωμένος, κρυφός, ἀκοινωνήτος — ἂν καὶ τὰ θηρία ἀκόμη σχηματίζουν τὰς ἀγέλας των.

Διότι καὶ ἡ μοναξιά θὰ καταντήσῃ ἀνυπόφορος σιγὰ—σιγὰ, θὰ γίνῃ μαρasmus· καὶ φίλος ἄλλως τε ἡμπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ θεός· εἶναι ὁ ἐπίγειος ἀντιπρόσωπός του· πολλὰς φορὰς μὲ ἔχουν παρηγορήσει οἱ φίλοι μου. Δὲν κάθομαι ὅμως νὰ τοὺς ἐξετάσω κατάβαθα, διότι δὲν ξέρω τί θὰ ὠφεληθῶ· ἴσως καμνὰ ἀπογοήτευσίς !

Ἀλλὰ γιατί νὰ γίνῃ κι' αὕτῃ ; Εἴμεθα φίλοι ; Ἐτελείωσε. Ὁ καιρὸς αὐτὸς μέχει διασπάσεως, γιὰ νὰ μὴ διέλθῃ καλὰ ; Αὕτῃ εἶναι ἡ ἰδέα μου διὰ τοὺς φίλους, ὅχι βεβαίως ἀκριβὴς καὶ ἀρτιμελής, ἀλλὰ τέλος πάντων ἐκφράζουσα μίαν σκέψιν μου.

*

Μοῦ γράφετε, ἴσως διὰ νὰ μὲ κολακεύσετε, ὅτι ἡ Διάπλασις ἔπρεπε νὰ δώσῃ Ἀ' βραβεῖον εἰς τὸν Ποιητικὸν Διαγωνισμόν.

Δὲν ἔχω αὐτὴν τὴν ἰδέαν· ἐγὼ ἀπλῶς ἐζήτησα νὰ δείξῃ τὸ λάθος μου εἰς τὸ ποίημά μου, διότι δὲν ἐνοοῦσα τί ἤθελε νὰ εἰπῇ. Μὴ μ' ἐκλαμβάνητε ὡς ἐγωῖστήν, ὅπως καὶ ἡ Διάπλασις· αὐτὸ ἰδιαιτέρως μὲ πικραίνει πολὺ. Ἄς εἶναι· Ἄς ἐξακολουθήσωμεν· αὐτὰ εἶναι τώρα «περασμένα—ἐξεχασμένα».

*

Ἀπαντῶ εἰς τὰς ἐρωτήσεις σας πρὶν γράψω ἰδικόν μου θέμα : Εἶμαι ἐξ Ἡπείρου, δηλ. ἐκ Βούρμπιανης (μικρὸ χωρίον, ποὺ δὲν τὸ γράφει πουθενά ὁ χάρτης)· κυρίως ὁ πατήρ μου ἐγεννήθη καὶ ἐξήσεν

ἐκεῖ μέχρι 10 ἔτων· κατόπιν ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἐγὼ τὴν πατρίδα μου δὲν τὴν ἐγνώρισα· ἐγεννήθηκα εἰς τὴν Καλαμπάκα τῆς Θεσσαλίας, ὅπου ἔμεινα μέχρις ἐνὸς ἔτους. Τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς μου ἐπέρασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ Λαύριον, ὅπου ἀπὸ 10ετίας, εἶναι σχολάρχης ὁ πατήρ μου. 8 ἔτων ἐπῆγα εἰς τὴν πρώτην τάξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, μοναδικοῦ ἐκεῖ, ὅπου ἐπῆδησα γρήγορα τὶς τάξεις καὶ 11 ἔτων εὐρισκόμην εἰς τὴν γ'. Ἐκεῖ ἔκαμα στάσιν. Δὲν εἶχα ἀπορριφθῆναι, ἀλλὰ δὲν θὰ μ' ὠφελοῦσε τίποτε νὰ ἔφευγα. Δὲν ἤξευρα οὔτε νὰ συλλαβῇσω Γαλλικὰ· καυχῶμαι ὅμως ὅτι, ἂν καὶ ἤμουν παιδί σχολάρχου, καὶμποροῦσα νὰ τὰ κάμω ὅλα «θάλασσα» ἐκεῖ μέσα, ἀπεναντίας ἤμουν ἓνας ἀπλὸς μαθητῆς· τὸ περισσότερον ξύλο τὸ ἔχω φάει ἐγὼ ἀπ' ὅλα τὰ παιδιά, ἀπὸ ἓνα Ἑλληνοδιδάσκαλον νευροπαθῆν· μὲ εἶχε «ἀλαλιάση», κυριολεκτικῶς. Ἄς εἶναι· αὐτὰ θὰ τὰ μάθητε εἰς τὴν Διάπλασιν (εἰσθε ἀκόμη συνδρομητῆς·), ὅπου θ' ἀρχίσω προσεχῶς σειρὰν ἀποσπασμάτων ἀπὸ ἓνα διήγημά μου, ἐπιγραφόμενον, ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΜΟΥ, ὅπου συνεσώρευσα διαφόρους ἀναμνήσεις μὲ ὅσον γλυκύτατον ὕφος ἤμποροῦσα νὰ μεταχειρισθῶ.

Ἐμείνα λοιπὸν ἄλλο ἓνα ἔτος εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν. Ἐκεῖ ἔχω μίαν ἀνάμνησιν, ποὺ τὴν ἔχω ἀκόμη καὶ τώρα προστά μου ζωντανήν, ἀλλὰ ὅχι ὅπως τὴν ἤθελα, ὅπως τὴν ἤξερα, ὅπως τὴν ἐγνώριζα. Εἶναι μερικὲς φορὲς—καλύτερον τὸ νὰ σκέπτεται κανεὶς ἓνα πράγμα ὅπως ἦτο κι' ὅπως τὸ ἤθελε, παρὰ νὰ τὸ βλέπῃ τώρα, διαψεῦδον τὰς ἐλπίδας του.

Ἐμείνα ἀκόμη ἓν ἔτος ἕνεκα ἀσθενείας μου, (περὶ αὐτοῦ ἄλλοτε) καὶ μόλις πρόπερσιν τὸν Σεπτέμβριον (13 ἔτων, σχεδὸν 14) ἔδωσα ἐξετάσεις καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ Γυμνάσιον· ἔμεινα καὶ μένω ἕως τώρα εἰς τὰς Ἀθήνας, πιά, καὶ μόνον κατὰ τὰς διακοπὰς (τῶν Χριστουγέννων, τοῦ Πάσχα καὶ τῶν ἐξετάσεων) μεταβαίνω εἰς τὸ Λαύριον, ὅπως ἄλλοτε τὸ καλοκαίρι ἐρχόμουν μὲ τὸν ἀδελφόν μου, εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τοῦ Λαύρειου, νὰ περάσωμεν ἐνάμιση μῆνα

εἰς τὸ δεύτερον σπίτι μας, ποὺ ἔμεινεν ἡ θεία μου, ἡ γιαγιά μου, ἡ ἀδελφή της καὶ ὁ παπποῦς.

Μικρότερος ἀκόμη (πρὶν νὰ δώσω ἐξετάσεις) ἔμεινα μαζί τους ὅλον τὸν καιρὸ καὶ μόνον κάποτε—κάποτε μετέβαινα εἰς τὸν πατέρα μου καὶ τὴν μητέρα μου· ἡ ἀγάπη μου εἶχε μοιρασθῆναι εἰς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐζοῦσα μαζί τους. Δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ τοὺς περιπάτους μου μὲ τὴν «Τσατσαννέτα» σὲ μέρη ποὺ τώρα μοῦ φαίνονται μικρά, ἄσημα, ταπεινά, ἐνῶ τότε τὰ ἔβλεπα μεγάλα, ἐκθαμβωτικά, θαυμάσια, πλήρη εἰκόνων ἀγνώστων μὲ τὰ παιδικὰ μάτια καὶ τὴν παιδικὴν σκέψιν τῶν 5 ἢ 7 ἔτων (ἐγεννήθηκα εἰς τὰς 17 Ἰουνίου 1899).

Τώρα ἀπὸ τὸ σπίτι αὐτὸ μένει ἡ θεία μου καὶ ὁ παπποῦς, οἱ ὁποῖοι συνεχωνέθησαν μὲ τὸ σπίτι τοῦ Λαυρείου.

Ἐχω ἓναν ἀδελφὸν μικρότερον ἐμοῦ· ἓνας ἄλλος πρὸ μικρὸς ἔχει πεθάνει ἀπὸ τὸ 1904.

Πηγαίνω τώρα εἰς τὴν Β' τάξιν τοῦ Γυμνασίου, τοῦ Β' Γυμνασίου τῶν Ἀθηνῶν, (ἔχετε ποτὲ ἐπισκεφθῆναι τὰς Ἀθήνας;) Περισσότερα θὰ γνωρίσητε, ὡς σᾶς γράφω καὶ στὴν Διάπλασιν, ὅπου θὰ δημοσιεύσω ἀρκετὰ ἀπὸ τὴν γλυκυτάτην αὐτὴν διαβατικὴν ἐποχὴν.

Διὰ τὴν Κρητικοπούλα δὲν γνωρίζω τίποτε, ὅπως μ' ἐρωτᾶτε. Θὰ ἤθελα νὰ μοῦ γράφετε τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον τὸ Εὐγενὲς Ἰδανικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ ὑπεξαιρῇ ἐπιστολὰς (ἂν καὶ τὰς ἔλαβα ὅλας μέχρι σήμερον) καθὼς μοῦ γράφετε, ἐπίσης καὶ τὴν ἐντύπωσιν, τὴν γνώμην του διὰ τὴν μὴ λήψιν ἐπιστολῆς ἐξ ἐμοῦ.

Τοῦλάχιστον τὸ πρῶτον, διότι τὸ δεύτερον εἶναι δύσκολον.

Γράψατέ μου ἐπίσης σᾶς παρακαλῶ διὰ τὰ συμφέροντα καὶ τοὺς λόγους, ποὺ ἔχει ἐκ τῆς προτεινομένης ἀλληλογραφίας καὶ περὶ τοῦ γένους του ἀφοῦ δύνασθε.

Διὰ τὸ προτεινόμενον πρόβλημα τί νὰ σᾶς πῶ;

Δὲν γνωρίζω τὴν λύσιν του, ἴσως ἐνοεῖτε τὸν τρόπον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ,

δηλ. τὴν δίοδον διὰ βήματος στρατιώτου, ἔξοδον κατόπιν καὶ ἐπίθεσιν.

Ἀλλὰ ἐπαναλαμβάνω ὅτι γνωρίζω τὴν ἀποτυλίαν μου.

Γραμματόσημα δὲν συλλέγω, καὶ συνεπῶς οὔτε ἔχω τοιαῦτα.

Λυποῦμαι πολὺ ὅτι διὰ τὰς ἐπομένας ἀπαντήσεις σας δὲν θὰ δυνηθῶ ν' ἀπαντήσω ἀκριβῶς.

«Παιδικὸν Ἀστέρα» δὲν λαμβάνω, διότι ἔχει διακοπὴν ἤδη πρὸ μηνῶν. Περιοδικὰ λαμβάνω τὸ «Παναθηναῖα» (ἂν καὶ ἔχη γίνῃ πολὺ «μαλιαρὸν» (ἢ ἐπὶ τοῦ ζητήματος γνώμη σας ;), τὴν «Μελέτην» τὰς ἐκδόσεις τοῦ Συλλόγου Ὡφελ. Βιβλίων, τὴν «Ἀτλαντίδα» καὶ τὴν «Διάπλασιν» ἢ ὅποια μ' ἀρέσει καὶ μ' ἐνδιαφέρει καλύτερα ἀπ' ὅλα.

Οὔτε καὶ διὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐφημερίδων δύναμαι νὰ σᾶς δώσω ἀκριβεῖς πληροφορίας, ἐκτὸς τῶν Ἀθηναϊκῶν καὶ Πειραικῶν αἱ ὁποῖαι εἶναι 23 (διλ. : «Χρόνος», «Ἀθῆναι», «Ἄστυ», «Νέον Ἄστυ», «Καιροί», «Ἔθνος», «Ἔστια», «Ἐσπερινή», «Πρωϊνή», «Ἐφημερίς», «Ἀστραπή», «Ἀστήρ», «Πατρίς», «Σκπρίπ», «Νέα Ἑλλάς», «Νέα Ἡμέρα», «Σημαία», Ἀκρόπολις», «Ἐμπρός», «Βροντή», «Σφαῖρα», (τοῦ Πειραιῶς) καὶ «Χρονογράφος» (τῆς αὐτῆς Πόλεως), προσθέσατε καὶ μερικὰς ἄλλας, ὅσας ἐνθυμοῦμαι, δηλ. τὴν «Θεσσαλίαν», ἐν Λαρίσσει καὶ Βόλῳ, τὸν «Νεολόγον» τῶν Πατρῶν, ἐκτὸς μερικῶν ἀσήμων καὶ ἀναξιολόγων.

Περιοδικὰ δὲ γνωρίζω τὰ ἑξῆς :

«Παρνασός», «Παρθενών», «Ἑλλάς», «Διάπλασις», «Δάφνη», (δὲν γνωρίζω ἐὰν ἐκδίδεται πλέον), «Ρωμιός», (τοῦ ἀνεξαντλήτου Σουρῆ) «Μικρὸς Ρωμιός» (ἄτεχνος μίμησις τοῦ πρώτου), τὸ «19» (ὄργανον διαπληκτισμοῦ ποταπῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν κατωτάτων κοινωνικῶν στρωμάτων διὰ τὸ ὅποιον περίεργον εἶναι πῶς δὲν ἐνεργεῖ τίποτε ἢ Ἀστυνομία, ἂν καὶ εἶναι περιορισμένη ἢ δρᾷσις καὶ κυκλοφορία του), «Παναθηναῖα», «Καλλιτέχνης», «Πινακοθήκη», «Παιδικὸς Ἀστήρ» «Ἑθνικὴ Χαρά», «Πρόσκοπος», «Ἄμυνα» (ἐργατικὸν ὄργανον) «Ἐργασία»,

«Ἀνατολή», «Μοῦσαι», «Ἑλληνόπαις», «Σάλπιγξ», (ὄργανον τῶν Δημοδιδασκάλων), «Echos d'Athenes» (κατὰ τὸ ἡμῖς Ἐφημερίς), «Κτηματολόγος», «Μελέτη», «Ἡμερήσια Νέα» (δὲν ξεύρω ἂν ἔπαυσεν ἢ ἐκδοσίς του) «Μαθητῆς» (ἂν καὶ πρὸ τριετίας διεκόπη) ὁ «Παλιάνθρωπος» κλπ. ποὺ δὲν κατέχω τὰ ὀνόματα, ὑπολογίζω ὅμως συνολικῶς τὰ περιοδικὰ εἰς 30 περίπου (ἐξαιρουμένων τῶν ἔξωθεν ἐρχομένων «Ἀτλαντίδος» δηλ. κλπ.), ἦτοι μαζὶ Περιοδικὰ καὶ Ἐφημερίδες εἰς 60 κατὰ μέγιστον ὅρον εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Σεῖς πόσα λαμβάνετε καὶ ποῖο σᾶς ἀρέσει ;

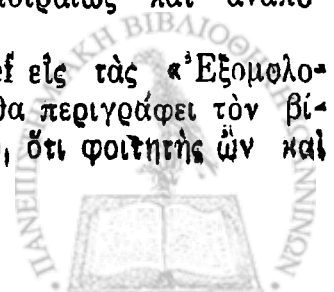
Ἄλλοτε θὰ σᾶς ἀπαντήσω, (πιθανώτατα εἰς τὸ προσεχές) περὶ τοῦ τί ἤθελα, πῶς νὰ ζήσω, καὶ πῶς νὰ πεθάνω, διὰ στίχων· γράψετε μου ὅλο τὸ ποιήμα σας, ἀπὸ τὸ «γεμίζει ἡ φύσις μυρωδιά», καὶ κάτω, διότι μοῦ ἀρέσει πολὺ· διατὶ ἀποσιωπᾶτε τὴν συνέχειαν ;

Πολλὰ εἶναι αἱ μεγαλύτεραι πληγαὶ εἰς τὸν κόσμον· ἡ ροπὴ πρὸς τὸ κακόν, ἡ ἀμάθεια, ἡ διαφθορά, ἡ φτώχεια. Καὶ ἡ σπουδαιότερα εἶναι αὐτὸς ὁ πολλαπλασιασμὸς τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς ἢ ὅποια ἔξοντῶναι τὰ θηρία, καταστρέφει τὰ δάση, καὶ ἀενάως προχωρεῖ, γιγαντιαίως καὶ καταπληκτικῶς. Ποῦ θὰ φθάσωμεν καμμιὰ φορὰ ; Ὅταν ἔχουν ἐξαπλωθεῖ παντοῦ οἱ ἄνθρωποι, πολλαπλασιαζόμενοι ἀστραπηδὸν μὲ ὅσα ἐγκλήματα καὶ αὐτοκτονίας ποὺ συμβαίνουν ; Ἄς εἶναι.

Αὐτὸ εἶναι ἄλλο ζήτημα, τὸ ὅποιον προσπαθεῖ νὰ λύσῃ ὁ Μάξι Νορδάου εἰς τὰ «Κοινωνιολογικὰ Παράδοξα» ὡς ὑπολογίζει μαθηματικῶς ὁ Φλαμαριὼν μὲ ζοφερὰν καὶ ἀκριβῆ σκέψιν.

Σᾶς συνιστῶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 βιβλίον τοῦ Συλλόγου Ὡφελ. Βιβλίων, ἐπιγραφόμενον «Οὐρανός» τιμώμενον 40 λεπτά, ἀπὸ τὸ ὅποιον πολλὰ ἔχετε νὰ μάθετε καὶ νὰ ὠφεληθῆτε σχετικῶς. Μία λοιπὸν τῶν πληγῶν τοῦ κόσμου εἶναι ἡ φτώχεια, ἐνεκα τῆς ὁποίας ἐπέρχεται καὶ ἡ τάσις πρὸς τὸν ἀλκολισμὸν μοιραίως καὶ ἀναποδράστως.

Ὁ Dr. Veresseeff εἰς τὰς «Ἐξομολογήσεις Ἱατροῦ» ἐνθα περιγράφει τὸν βίον του, λέγει κάπου, ὅτι φοιτητὴς ὦν καὶ

διερχόμενος ἡμέρας πείνης, ὅποτε εἰσέ-
πρατε ποσόν τι χρημάτων μετέβαινε κατευ-
θείαν εἰς τὸ Καπηλεῖον, ὅπου ἔλινεν οἰ-
νόπνευμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἀμέσως ἡσθάνε-
το τὰς δυνάμεις του ἀναζωογονηθείσας,
ὥς ἐκ θρεπτικῆς τροφῆς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖ-
ον ἐκινδύνευε νὰ συνηθίσῃ· καὶ ὑποση-
μειοῖ ὅτι αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται ὁμοίως
εἰς τὰ πλήθη τῶν τελευταίων κοινωνικῶν
ὑποσταθμῶν.

Ἡ πεῖνα εἶναι τὸ φῶσμα, πρὸ τοῦ
ὁποίου σαρώνεται κάθε τί, ὅπως ἀπὸ σύν-
νεφον μελανὸν διερχόμενον καὶ σκορπί-
ζον παντοῦ ἀστραπάς, ἀέρα, κρῦο, βροχίην.

Πεῖνα: Ὅσο κι' ἂν προσπαθῇσω νὰ
ἐννοήσω τὴν λέξιν αὐτήν, δὲν θὰ φθάσω
εἰς τὸν τέλειον ὁρισμὸν της.

Βλέπω τὸν ἐργάτη πὺν ἀνεβαίνει μέ-
τρων ὁλοκλήρων ὕψος, εἰς τοὺς ἡλεκτρι-
κοὺς στύλους, διὰ νὰ διορθώσῃ τὰ σύρ-
ματα, πὺν ἀναρριχᾶται εἰς τὴν ἀνεμόσκαλα,
πὺν σκαλώνει στίς «σκαλωσιὰς» τῶν οἰκο-
δομῶν κινδυνεύων πάντοτε νὰ κρημνισθῇ·
βλέπω ἕναν γέροντα, ἔχοντα πλῆθος ὀμ-
βρέλλας ὑπὸ μάλης, κεκνφότα, κράζοντα,
μὲ ὑπόβραχον φωνήν: Ὁμβρέλλες, πάρτε
ὀμβρέλλες, κύριοι!

Ποιὸς εἶναι αὐτὸς πὺν θὰ σκεφθῇ ν' ἀ-
γοράσῃ ἀπὸ αὐτὸ τὸ κακότυχο γεροντάκι,
ἐμπρὸς εἰς τὰ μεγάλα καταστήματα ὀμβρελ-
λῶν καὶ πῖλων διαφόρων σχημάτων, τῶν
Ἀθηναϊκῶν μπουλβάρ;

Βλέπω μιὰ γρηούλα μὲ κουλούρια εἰς
τὸν Σταθμὸν τοῦ Λαυρείου, ἀγαθώτατον
τύπον, μέσα εἰς τὸ μαῦρο μαντήλι νὰ γυ-
ρίζῃ δεξιὰ καὶ ἀριστερά· καὶ συλλογίζομαι:
Τάχα νὰ βγάξῃ τὰ λεπτά της;

Καὶ καταλήγω εἰς τοὺς ζητιάνους. Ὡ,
δὲν πρέπει νὰ τοὺς κατηγορῇ κανεὶς ποτέ,
τοὺς δυστυχισμένους αὐτούς, δὲν πρέπει νὰ
τοὺς σκώπτῃ καὶ νὰ τοὺς περιπαίξῃ, ἀλλὰ
νὰ σεβασθῇ τὴν δυστυχίαν· αἶ, αὐτὸ τὸ
χέρι γιὰ νὰ ἀπλωθῇ, θέλει τρικυμία ὀλο-
κληρον δυστυχῶν.

Δὲν ζητιανεύει εὐκόλα κανεὶς.

Δὲν μπορεῖ νὰ φωνάξῃ εὐκόλα: Ἐλεη-
μοσύνη!

Ὁ κύριος πὺν περνᾷ καὶ σπρώχνει καὶ
ὀβριζῇ, ἢ συμβουλεύει τὸν πτωχὸν ἄνθρω-
πον συλλέγων πλῆθος περιέργων, μὲ τὴν

συναίσθησιν ὅτι πράττει τὸ ἀγαθόν, δὲν
κάνει καθόλου καλὰ ν' ἀναξέῃ τὰς πληγὰς
τοῦ ἄλλου καὶ νὰ ἐρευνᾷ τὸν βίον του, ὑπὸ
τὸ ψευδὲς ὀχύρωμα τῆς νοθεύσεως. Ἀς
τοῦ εἰπῇ μιὰ πεντάρα εἰς τὸ κατεσκληκὸς
χέρι καὶ ὡς ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον του.

Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου γνωρίζει τὴν
θέσιν του, ὅταν κάθεται εἰς τὸ πεζοδρο-
μιον ἢ ὅταν τὸν σπρώχνει βαναύσως ὁ φρου-
ρός, μεριμνῶν πῶς ν' ἀποκρυφθῇ ἐκεῖθεν
ἀλλ' ἀδιαφορῶν ἂν ἡμπορῇ νὰ βαδίσῃ.

Τρεῖς εἶναι παρετεταγμένοι εἰς τὸν δρό-
μον μου· μιὰ γρηούλα κίτρινη, ἀσθενική,
τυφλή, πωλοῦσα σπέρτα, καὶ καπνὰ (πόσος
εἶναι ὁ μέγας καρπὸς τῆς ἐργασίας της
αὐτῆς, πὺν συμβουλεύουν οἱ διάφοροι κα-
λοθεληταί;) στηριζομένη ἐπάνω εἰς πατερί-
τσες, σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ δρόμου, πάν-
τοτε ἐκεῖ.

Κατόπιν ἕνας γέρος, ἐπίσης τυφλὸς
μ' ἕνα παιδάκι μαζί, ρακένδυτον, μ' ἕνα
ὑποκάμισον σχιστὸν εἰς τὸν λαιμόν, ξυπό-
λητο ἐντελῶς, μικρό, πολὺ μικρό, πὺν φω-
νάξῃ ἄψυχα (μήπως αἰσθάνεται καλὰ-καλὰ
κι' ὅλας τί λέγει;) ἀλλὰ καὶ τὸσον συμπα-
θητικὰ τὴν στερεότυπον φράσιν πὺν τοῦ
ἔμαθεν ὁ παπποῦς του: «Λεῆστε γιὰ τὸν
ἀόμματο, Χριστιανοί...».

Συχνά, ἐπίσης, ἀλλὰ ὄχι πάντοτε, ἕνας
γέρος ἄλλος, καθισμένος εἰς τὸ πεζοδρο-
μιον, μὲ πολλὰ μαλιά, τύπος ἀλκολικοῦ,
ἐπαναλαμβάνων μὲ βραχνὴ φωνή: «Παλ-
ληκάρι μου! Μιὰ πεντάρα παλληκάρι μου!
Δὲν ἔχω ψωμί...». Αὐτὸς δὲν ἡμπορεῖ νὰ
συγκινήσῃ κανέναν.

Ἀλλὰ τί πταίει αὐτός; Ὁ κόσμος σή-
μερα ὅμως θέλει τοὺς ζητιάνους ποιητι-
κοὺς, εἰς τὸν πόνον των. Ὁ κόσμος εἶναι
πολύ, πολὺ ἀπαιτητικὸς· θέλει τὸ κλάμα νὰ
γίνῃ ἄσμα πὺν νὰ θέλῃ τὰ ὦτα του· τάχα
ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ αὐτὸ ποτέ;

Ἄλλη μιὰ γυναῖκα, φάσμα σωστό, μαν-
ροντυμένη, μὲ πρόσωπον μελανόν, ἀπὸ τὸ
κρῦο, μαῦρο ἀπὸ τὰ κατασταλαγμένα δά-
κρυα, πὺν τὰ κόκκαλα τῶν παρειῶν ἐξέ-
χουν φρικωδῶς, καὶ δυὸ μάτια καταγάλανα,
μαυροστεφανιασμένα, χαῖνα μέσα εἰς τὰς
κόγχας των, σοῦ προξενοῦν μίαν εἰκόνα
φρικώδη, ἀπελπιστικήν. Δὲν λέγει τί·
ποτε ποτέ,

Ἀλλὰ τὸ βλέμμα της, ποὺ ὑψώνεται ἀφώνως ἱκετευτικόν — ὅσο φρικῶδες καὶ ἂν εἶναι — δὲν κατοπτρίζει τοὺς πόνους καὶ τὰς δυστυχίας ποὺ ἀφρίζουν ἐπάνω εἰς τὸ σῶμα αὐτὸ σὰν κύματα ;

Πότε - πότε τὴν περιστοιχίζουν δύο παιδάκια, μαυροντυμένα κι' αὐτά, κλαίοντα ἐπάνω της, βυθίζοντα τὸ κεφάλι μέσα εἰς τὸ φόρεμά της καὶ κράζοντα ἀπελπιστικῶς μὲ τὴν ἀθῶα των φωνήν :

« Μάνα, πεινᾶμε μάνα ! Ψωμάκι ! Πότε θὰ φᾶμε ; » Εὐχομαι εἰς τὸν Θεόν, τὸν πλάστην αὐτῶν τῶν πλασμάτων, νὰ μὴ τύχη εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν κανεὶς ἄλλος ποτέ.

Ἡ καρδιά του γίνεται κομμάτια, ὅταν τοῦ φωνάζουν : « Θέλουμε ψωμί ! Θέλουμε ψωμί ! Ψωμί ! » καὶ δὲν ἔχει νὰ τοὺς δώσῃ !

Τί λόγια νὰ μεταχειρισθῇ νὰ τὰ παρηγορήσῃ, τὰς ἀθῶας ψυχὰς, ποὺ βλέπουν μόνον ἐμπρὸς των, τὸ συμφέρον τὸ ἀτομικόν, καὶ τίποτε ἄλλο, ἀφοῦ λείπει τὸ ἀφρᾶτο (ἔστω καὶ μαῦρο) ἀχνιστὸ καρβέλι ;

Ἀλλὰ ἄς εἶναι ἡ γυναῖκα αὕτῃ δὲν εἶναι ποιητικὴ· πρέπει νὰ ψάλλῃ, νὰ μελωδήσῃ μὲ τὴν φωνήν της, (τάχα νὰ τῆς ἀπέμεινε ;) οἰαδήποτε κι' ἂν εἶναι.

Χειροκροτοῦν τὰ κοριτσάκια ποὺ ψάλλουν εἰς τὰ καφενεῖα οἱ ἄνθρωποι !!! Χειροκροτοῦν καὶ πληρώνουν· μοῦ φαίνεται ἐγκλημα.

Μοῦ φαίνεται θηριωδία, ἀπανθρωπία, ἐκ μέρους ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον ἀνέχονται, ἀλλὰ καὶ χειροκροτοῦν τὰ ἄσματα αὐτὰ ποὺ μέσα ἀπὸ τοὺς φθόγγους των κραυγάζει μία φωνή, ἡ ἴδια φωνή πάντοτε : « Ἐλεημοσύνη » ἀπὸ τὸ στόμα τῶν παιδιῶν, ποὺ ἐρρίφθησαν ἔτσι καὶ τόσο γρήγορα εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς !! Ὡ, αὕτῃ ἡ ἐλεημοσύνη, ποὺ χρειάζεται ποίησιν διὰ νὰ δοθῇ μοῦ φαίνεται ἀπάνθρωπος. Ἀλλὰ τὰ σπῖτια τὰ « ξεπεσμένα » ποὺ ἡ φτώχεια δὲν ἐξέρχεται πέραν τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ δωματίου των, διατὶ νὰ λησμονηθοῦν ;

Κι' ἐκεῖ τὰ παιδάκια πεινοῦν, κι' ἐκεῖ ἔχουν τὰς ἀπαιτήσεις των, κι' ἐκεῖ ὀδύρονται ὅταν δὲν τοὺς τὰς ἐκτελοῦν.

Ἀλλά, τὸ χέρι δὲν ἀπλώνεται τόσον εὐκόλα, καὶ ἡ μητέρα δὲν ἤμπορεῖ παρὰ

νὰ τὰ δειρῇ, ἀφοῦ τὰ συμβουλευέσῃ : Παιδάκια μου, τί νὰ σᾶς κάμω δὲν ἔχωμε.

Ἀλλὰ ἐκεῖνα δὲν ἀκοῦνε τίποτε. « Ψωμί ! Νὰ μᾶς φέρης ψωμί ! Τί θὰ φᾶμε ; » Αἶ, ὅταν τὸ μητρικόν χέρι σηκώνεται διὰ νὰ κτυπήσῃ αὐτὴν τὴν στιγμὴν... εἶναι κάτι ἀπερίγραπτον. Ἔχετε διαβάσει τὸ « Ψυχοσάββατον » τοῦ Πολέμη, ποὺ ἡ μητέρα στέλνει τὰ παιδιὰ της εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐκεῖνα ἀρνοῦνται, ἀφοῦ ἀκόμη φάγουν καὶ τὸ ψωμί τῆς μητέρας ; Δὲν τὸ ἔχω ἐδῶ διὰ νὰ σᾶς τὸ ἀντιγράψω. Τὸ θυμοῦμαι ὅμως καλὰ ἡ μητέρα ἀελοπίζεται τέλος, κατεβαίνει ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ μοιράζει τὰ κόλυβα σὲ δύο μέρη (τῶν δύο παιδιῶν της) λέγοντας : ... « Χορτάσετε, παιδιὰ ».

*

Ἀλλὰ σταματῶ ἕως ἐδῶ διότι βλέπω ὅτι πλησιάζω εἰς τὸ τέλος τῆς 8ης σελίδος. Εἰς τὸ προσεχές, ἂν θέλετε, θὰ σᾶς γράψω μερικὰς ἰδέας μου διὰ τὴν ἀντοχήν τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν καὶ τὴν ψυχολογίαν των. Πρέπει ὅμως νὰ μοῦ τὸ θυμίσῃτε διότι ἀσφαλῶς θὰ τὸ λησμονήσω.

Περὶ τοῦ : *Εἶναι τί ἀδύνατον εἰς τὸν ἄνθρωπον ;* εἰς τὸ προσεχές.

Στέλλετε τὰ γράμματα εἰς τὴν πρώτην διεύθυνσίν μου : *Δαύρειον Ἀττικῆς*. Ἀπὸ ἐκεῖ τὰ λαμβάνω ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον.

Εἰς τὰς πρὸς τὸν κ. Παπαδόπουλον ἐπιστολάς, τὰς ὑπεξαιρεθείσας ἐγράφετε περὶ ἐμοῦ ;

Διὰ τὸ τελευταῖον σας δελτάριον δὲν ἔχω παρὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω πολὺ, πάρα πολὺ, ἀγαπητέ μου φίλε· θὰ προσπαθήσω δὲ νὰ μὴ σᾶς διαψεύδω οὔτε εἰς τοὺς διαλογισμούς σας ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς· τὸ σημερινὸν γράμμα μου θὰ σᾶς ἀποζημιώσῃ ἀρκετά.

Εἶναι δι' ὅλα τὰ προηγούμενα, ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον, ποὺ σᾶς ἔστειλα τὸ τελευταῖον, ὥς μία ἐξόφλησις, διότι — διατὶ νὰ τὸ ἀποκρύψω ἀπέναντι ἐνὸς φίλου μου ; — μάλιστα, δὲν σᾶς εἶχα γράψῃ κανένα γράμμα ἕως σήμερα, ἐκτὸς τοῦ δελταρίου.

Ἀλλὰ πιστεύσατε ὅτι πάντοτε λόγοι

ΟΔΥΣ. ΔΗΜΟΓΚΙΝΗ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

(ΜΕΡΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ)

Εἰς τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα» ἄρθρον τοῦ ἀξιολύτου κ. Τάκη Σιωμοπούλου, τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὴν «Ἑπειρωτικὴν Ἑστῖαν» τοῦ μηνὸς Ἰουλίου, ἐκτίθενται (σελ. 222) κατὰ τρόπον ἀρκετὰ δογματικόν, ὠρισμέναι ἀπόψεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων, ἐξ ὑποχρέωσews πρὸς τὴν ἀλήθειαν κινούμενος, θεωρῶ καθήκον μου νὰ διατυπώσω τὰς ἀκολουθοῦσας παρατηρήσεις.

Οἱ Ἑβραῖοι, καθὼς ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ, εἰχον ἀπ' ἀρχῆς καὶ πάντοτε μονοθεϊσμόν, ὁ ὁποῖος ὑπέστη διὰ μέσου τῶν αἰώνων, λόγῳ νέων ἀποκαλύψεων, ἐξέλιξιν τινα. Κατὰ λογικὴν συνέπειαν δὲν ἐφθασαν ἀπὸ τὸν πολυθεϊσμόν εἰς τὸν μονοθεϊσμόν προοδευτικῶς καὶ δι' ἰδίων διανοητικῶν κατακτήσεων, ἀφοῦ ἄφησαν εἰς τὴν πορείαν τῆς ἐξελιξέως χιλιάδες χρόνια ὅπισω τοὺς ἄλλους λαούς. Ἡ πίστις τῶν Ἑβραίων εἰς ἓνα θεὸν ἀνάγεται εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ εἶναι προῖον ὑπερφυσικῆς ἀποκαλύψεως καὶ ὄχι φυσικῆς ἐξελιξέως.

Ἀναμφιβόλως ὁ Ζεὺς πολὺ ἐνωρὶς τιτολοφορεῖται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας «πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε». Ὁ τίτλος ὅμως αὐτὸς παρέμεινε χωρὶς δάθος «ὡς ὀνομασία τις ἐκφράζουσα ὀλίγον τι πλεον τοῦ ἐκφραζομένου καὶ διὰ τοῦ ὅρου πρωταίτιος». Πολὺ ὀλιγώτερον ἄγνωστος ἦτο ἡ ἐννοια τοῦ θεοῦ ὡς πατὴρ εἰς τοὺς Ἑβραίους, διότι εἰς τὴν παλαιότεραν Ἰουδαϊκὴν φιλοσοφίαν ἡ πατρότης τοῦ θεοῦ ἀναφέρεται σαφῶς καὶ παρουσιάζει βαρυτέραν ἐννοίαν, μολοντὶ ἐμφανίζεται ὡς πατὴρ μόνον τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ. Οὕτω, ἐκτὸς τῶν ἄλλων (Δευτερ. ιδ', 2 — Μαλαχ. β', 10 — Σοφία Σειράχ κγ', 4), ἀναγινώσκωμεν εἰς Ἱερ. γ', 19 «καὶ εἶπα· πατέρα καλέσετέ με καὶ ἀπ' ἐμοῦ

οὐκ' ἀποστραφήσεσθε», εἰς Ἠσ. ξγ', 16 «σὺ γὰρ εἶ πατὴρ ἡμῶν . . . ἀλλὰ σὺ, Κύριε, πατὴρ ἡμῶν· ρῦσαι ἡμᾶς, ἀπ' ἀρχῆς τὸ ὄνομά σου ἐφ' ἡμᾶς ἐστι», εἰς ψαλμ. ρδ', 13 «καθὼς οἰκτεῖρει πατὴρ υἱοὺς ὠκτεῖρῃσε Κύριος τοὺς φοβουμένους αὐτόν...», ἀλλὰ καὶ οἱ Ἑβραῖοι περισσώτερον καὶ καλύτερον αὐτῶν ἠγνοοῦν τὸν θεὸν τῶν «προστάτην καὶ σωτῆρα καὶ πατέρα».

Ὁ Χριστιανισμὸς διεσάφησε τὴν ἐννοίαν τῆς πατρότητος τοῦ θεοῦ τόσον, ὥστε ἡ ἰδέα αὐτῇ παρουσιάσθη τελείως νέα. Ὁ Ἰησοῦς «τὸν θεὸν ἀποκαλεῖ πατέρα ὑπὸ ἰδιάζουσαν ὅλως ἐννοίαν.. διότι περὶ μόνον αὐτοῦ ἰσχύει ὅτι εἶνε ὁ Υἱός. (Ματθ. ια', 27). Ἀλλ' ἡ πατρότης τοῦ θεοῦ διὰ μέσου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀκολουθοῦσας τοῦ (Ματθ. ε' 16, 45. 48...). Ἡ ἀγάπη του ὅμως ὡς θεοῦ πατρός ἀπλοῦται εὐρύτατα περιλαμβάνουσα καὶ τοὺς ἁμαρτῖτους καὶ τοὺς πονηροὺς. (Λουκ. στ' 35, Ματθ. ε', 45) καὶ ἡ ἀφθάστου λαμπρότητος ἐκδήλωσις αὐτῆς λάμπει εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ ἀσώτου υἱοῦ. Συνεπῶς ἡ χριστιανικὴ προσευχὴ «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» δὲν «ἀπηχεῖ» οὔτε ἐβραϊκὴν οὔτε ἑλληνικὴν ἀντίληψιν περὶ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ ἀπηχεῖ ἐντελῶς νέαν, καθαρῶς χριστιανικὴν ἀντίληψιν, ἡ ὁποία ἡδύνατο «νὰ γίνῃ νοητὴ» εὐκολώτερον ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτας, οἵτινες εἶχον ἐννοίαν περὶ θεοῦ «ἀνωτέραν, καθαρωτέραν, τελειότεραν καὶ μοναδικὴν ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἀντιστοίχους πεποιθήσεις τῶν συγχρόνων λαῶν».

Ἡ ἑλληνικὴ περὶ θεοῦ ἀντίληψις καὶ ἡ ἐβραϊκὴ τοιαύτη ἀπέχουν πάρα πολὺ ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν. Μέγα χάσμα τὰς χωρίζει. Δι' αὐτὸ εἶναι ἀκατανόητον πῶς «μέτῃ ἐπίδραση τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ὁ φοβερὸς Ἰεχωβά μαλάκωσε κτ' ἐγίνε ὁ ἑλληνοχριστιανικὸς θεὸς ὁ γεμάτος καλωσύνη καὶ εὐσπλαχνία». Δι' αὐτὸ οὔτε ἡ πλεον ἀπεριόριστος φαντασία θὰ ἤμποροῦσε νὰ ἐμφανίσῃ τὸν θεόν, «ὅπως τὸν διδάξεν ὁ Χριστὸς καὶ τὸν κήρυξαν στὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης οἱ Ἀπόστολοι» ὡς καρπὸν τῆς ἐπιδράσεως «τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος». Δυστυχῶς καὶ «τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα» ὅπως καὶ τὸ παλαιανθρώπινον πνεῦμα δὲν εἶχε τόσον ἰσχυρὰ καὶ ἱκανὰ πτερὰ ὥστε ἀφ' ἐαυτοῦ νὰ ἀνέλθῃ καὶ νὰ συλλάβῃ ἔστω τὰς ἀπλουστεράς περὶ θεοῦ ἀποκεκαλυμμένας χριστιανικὰς ἀληθείας.

«Ἡ θρησκεία ἡ ἑλληνικὴ» καὶ ὑπὸ τὴν καλύτεραν τῆς μορφὴν ἣτο θρησκεία εἰδῶλων, θρη-

ἀντίθετοι τῆς θελήσεώς μου ὑπηγόρευον αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐθεωροῦσα ὡς καθήκον.

Ὅπως δὴποτε σᾶς καληνυχτίζω διότι ἡ ὥρα εἶναι μία καὶ δέκα μ. μεσονύκτιον καὶ αὔριον πρέπει νὰ ἐξυπνήσω εἰς τὰς 7, καὶ περιμένω ἀπάντησίν σας μὲ τὴν παλαιὰν διεύθυνσιν (Λαυρεῖον).

Μὲ μεγάλην ἀγάπην

Ὁ Φίλος σου

Τ. ΑΓΡΑΣ

Περιγράψατέ μου πῶς ζήτε αὐτὸν τὸν καιρὸ;

Ε. Ἰ ω ά ν ν ο υ

σκεία κτισμάτων, ἦτο θρησκεία τῆς βλῆς παρά τοῦ πνεύματος. «Πνεῦμα ὁ θεὸς καὶ τοὺς προσκυνώντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν» ἠκούσθη διὰ πρώτην φοράν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Ἰησοῦ. Αὐτός, κατὰ τὴν ὁμολογίαν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ρενάν, «ἐξαγγέλλει διὰ πρώτην φοράν τὴν λέξιν, ἐφ' ἧς θὰ ἀναπαύηται τὸ οἰκοδόμημα τῆς αἰωνίας θρησκείας. Ἐθεμελίωσε τὴν ἀγνὴν λατρείαν, τὴν ἄνευ χρονολογίας, ἄνευ πατρίδος, ἐκείνην τὴν ὁποίαν θὰ ἀσκοῦσι πᾶσαι αἱ προηγούμεναι ψυχαὶ μέχρι τέλους τῶν αἰώνων».

Ἀκόμη, ὡς γνωστόν, καὶ «διὰ τὸν Σωκράτην πλησίον εἶνε οἱ συμπολιταὶ του καὶ ἡ ἀγάπη του δὲν ὑπερπηδᾷ τὰ τείχη τῆς γενετείρας του πόλεως». Ὁ Σωκράτης «θέλει τὴν εὐτυχίαν τῶν φίλων του, ἀλλὰ ζητεῖ καὶ τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐκδίκησιν». Ἀφοῦ ὁμως οἱ σοφοὶ ὁπαδοὶ τῆς ἐλληνικῆς θρησκείας οὕτω ἀντελαμβάνοντο τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, συμπεραίνει κανεῖς ὁποῖαν ἐννοίαν εἶχον περὶ αὐτῆς οἱ ἁμαθεῖς ἐθνικοὶ οἱ ζῶντες καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος.

Ἀρκοῦν, φρονῶ, καὶ μόνον αὐτὰ διὰ νὰ μᾶς καταστήσουν διστακτικούς προκειμένου, ὡς θαυμασταὶ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, νὰ θεωρήσωμεν χωρὶς ὑπερβολᾶς, τὴν ἐλληνικὴν θρησκείαν, ὡς θρησκείαν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀγάπης.

Ἡ κατ' ἐξοχὴν θρησκεία τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀσυγκρίτου ἀγάπης εἶναι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, καθ' ὅσον «ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστὶ» διεκηρύχθη μόνον ἀπὸ τὸν χριστιανισμόν καὶ ἡ ἀγάπη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ «ἀνεγνωρίσθη ὡς θεμελιώδης ἀρχὴ συμπεριφορᾶς». Ἀσφαλῶς καὶ πρότερον ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον, ὡς λέξις τοῦλάχιστον, δὲν ἦτο ἀγνωστος πλὴν ὁμως μόνον ὁ Ἰησοῦς εἶπε τὸν αἰώνιον λόγον: «Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταραμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισούντας ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς». Μόνον ὁ Χριστὸς «ἀνύψωσεν εἰς ὑψίστην περιωπὴν τὴν ἀρετὴν τῆς ἀγάπης» καὶ «διηύρυνε τὰ ὅρια αὐτῆς εἰς τρόπον ὥστε πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ καὶ πᾶς ὁ καρπὸς τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας δὲν εἶνε παρά ἀγάπη».

Προφανῶς ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἐλληνικῆς θρησκείας καὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ὡς πρὸς τὴν περὶ ἀγάπης ἀντίληψιν αὐτῶν εἶνε ὅσον ἡ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ σχετικοῦ καὶ τοῦ ἀπολύτου, τοῦ πεπερασμένου καὶ τοῦ ἀπείρου, τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ τοῦ θείου. Ἐνεκα τούτου οὔτε ὁ μᾶλλον ἀσυγκράτητος καὶ λίαν ὑπερβολικὸς ζῆλος πρὸς ἐξύμνησιν τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ἐλληνικὴν θρησκείαν ὡς προβαθμίδα τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὸν χριστιανισμόν ὡς φυσικὴν συνέχειαν τῆς ἐλληνικῆς παραδόσεως.

Ἡ Εὐαγγελικὴ φράσις «Μὴ νομίσετε ὅτι ἦλθον καταλύσαι τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλύσαι ἀλλὰ πληρῶσαι» κατὰ αὐθεντικὴν τοῦ κειμένου ἐρμηνείαν σημαίνει καὶ κατὰ τὸ γράμμα καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα τὰ ἑξῆς:

«Μὴ νομίσετε, ὅτι ἦλθα διὰ νὰ καταλύσω καὶ νὰ ἀκυρώσω τὸν ἠθικὸν νόμον τοῦ Μωϋσεως, ἢ τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν τῶν προφητῶν. Δὲν ἦλθα νὰ καταλύσω αὐτά, ἀλλὰ νὰ τὰ συμπληρώσω καὶ νὰ σᾶς τὰ παραδώσω τέλει».

Ὁ Χριστὸς ἦλθεν ὄχι νὰ καταργήσῃ, ὄχι νὰ ἀθετήσῃ τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν τοῦ Μωϋσεως, καὶ τῶν προφητῶν, ἀλλὰ ἵνα τὰς εἰς αὐτὴν ἐμπεριεχομένας ἀληθείας τελειοποιήσῃ εἰς ὑψιστον καὶ εἰς ἀπόλυτον βαθμόν.

Αἱ θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἀλήθειαι αἱ ὑπάρχουσαι ὄχι μόνον εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα τὰ πρὸ Χριστοῦ φιλοσοφικά καὶ θρησκευτικὰ συστήματα παραβαλλόμενα πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἀληθείας ἀποτελοῦν σταγὸνα εἰς τὸν Ὁκεανόν, φῶς λάμπας πρὸ τοῦ ἡλιακοῦ φωτός. Κατὰ ταῦτα ὁ Χριστὸς δὲν παρέλαβεν ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν τὸ ὅλον, εἰς τὸ ὅποιον προσέθεσεν ἐλάχιστα τινα καὶ τὸ ὅποιον τελειοποιήσας κάπως ἐνεφάνισεν ὡς νέαν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν διδασκαλίαν. Αὐτὸ τὸ ὅποιον δὲν ἀληθεύει ὅσον ἀφορᾷ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον πολὺ περισσότερον δὲν ἀληθεύει ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐλληνικὸν νόμον, ὁ ὁποῖος παρουσιάζει ἀσυγκρίτως μεγαλυτέραν ἀτέλειαν καὶ τὸν ὅποιον ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος παντελῶς ἀγνοεῖ.

Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν «συγγενεῖ» οὔτε πρὸς τὰς Ἰουδαϊκὰς οὔτε πρὸς τὰς ἐλληνικὰς ἀντιλήψεις καὶ δοξασίας, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐμφάνισεως τοῦ χριστιανισμοῦ «οὐ μόνον δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς ἀντιτίθενται ὁξέως πρὸς αὐτήν». Δι' αὐτὸ ὁ χριστιανισμὸς εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἐμφάνισίν του ἀπέβη «Ἰουδαίσι μὲν σκάνδαλον, Ἑλλήσι δὲ μωρία», δι' αὐτὸ ἐντὸς ὀλίγου ὑπέστη φοβεράς ἐπιθέσεις καὶ πρωτοφανεῖς εἰς ἀγριότητα καὶ φανατισμὸν διωγμοὺς ὀχιμόνον ἐκ μέρους τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων τοῦ Ἰσραὴλ ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου, Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων.

Τὸ «ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου» (Ἰωαν. ιε', 23), τὸ ὅποιον εἶπεν ὁ Χριστὸς ὅταν ἐπληροφόρηθη ὅτι «Ἕλληνες τινες ἦλθον διὰ νὰ τὸν ἰδοῦν, δὲν εἶναι ἐνδεῖς τῆς συγγενείας τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὰς ἐλληνικὰς ἀντιλήψεις καὶ δοξασίας, ἀλλὰ εἶναι μία προφητικὴ ρῆσις. Ὁ Χριστὸς προσεῖδε καὶ προσεῖπεν ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ ἦσαν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θὰ συνετέλουν τὰ μέγιστα ἀφ' ἐνός μὲν εἰς τὴν σαρκετέραν διατύπωσιν καὶ συστηματοποίησιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἐξάπλωσιν καὶ ἐπικράτησιν τῆς νέας καὶ τελείως ἀγνώστου ἕως τότε θείας διδασκαλίας Του. Πράγματι, οἱ μεγάλοι Ἕλληνες πατέρες τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἐ συστηματοποίησαν τὰς θεωρητικὰς διδασκαλίας τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἡμύνησαν «κατὰ τῶν διαμφισθητῶν τὰς θείας τῆς Ἐκκλησίας ἀρχὰς καὶ κατὰ τῶν λυμαινομένων τὴν γνήσιαν παρακαταθήκην τῆς πίστεως» καὶ ὡς ἄλλοι Ἀπόστολοι μετέδωσαν τὸ χριστιανικὸν φῶς εἰς χώρας βαθυτάτου σκότους καὶ εἰς λαοὺς λίαν

καθυστερημένους.

Αἱ ἐπὶ μέρους ἀδάσμοι ἀπόφεις μοιραῖον ἦτο νὰ καταλήξουν εἰς τὰ ἀστήρικτα γενικά συμπεράσματα ὅτι ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς «εἶναι κυρίως καὶ στό δόγμα καὶ στήν ἀτομική καὶ κοινωνική ἠθική του πολιτισμὸς ἑλληνικὸς» καὶ ὅτι τὰ Εὐαγγέλια «μόνον σὰν γνήσια προϊόντα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν».

Βλέπομεν τοιοῦτοτρόπως εἰς τὰ ὑπὸ παρατήρησιν σημεῖα νὰ ἐπαναλαμβάνωνται ἀπόφεις τῶν λεγομένων «ὀρθολογιστῶν», οἱ ὅποιοι, ὅπως ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ κάθε τι τὸ ὑπερφυσικόν, προσεπάθησαν ματαίως νὰ ἐπιβάλουν τὴν πίστιν ὅτι ὁ χριστιανισμὸς εἶνε ἀπλῶς ὁ καρπὸς τῶν ἰδεῶν τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἀνεφάνη, ἰδεῶν αἵτινες ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐξελίχθησαν διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν μύθων τοῦ ἐθνισμοῦ, τῆς φιλοσοφίας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν περὶ Μεσσίου ἐλπιδῶν τοῦ Ἰσραὴλ». Βλέπομεν ἐπαναλαμβανόμενας ἀπόφεις τῶν «ὀρθολογιστῶν», οἱ ὅποιοι ματαίως ἐπεχείρησαν νὰ κατεδάσουν τὰ Εὐαγγέλια καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν ἔργων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Ὁ ἀνθρώπινος χαρακτήρ τῶν Εὐαγγελίων ἐγκτεται μόνον εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ὅφος. Τὸ περιεχόμενον τῶν Εὐαγγελίων, ὅπως ἀρκούντως φαίνεται καὶ ἐκ τῶν

ἀνωτέρω παρατηρήσεων, εἶναι ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον προϊόν ὑπερφυσικῆς ἀποκαλύψεως, ἐκείνης ἀκριδῶς, τὴν ὁποίαν ὁ «ὀρθολογισμὸς» ἀρνεῖται.

Ὁ «ὀρθολογισμὸς» ἠγωνίσθη νὰ εὕρῃ εἰς τὸν ἐθνισμὸν πρωτότυπα διὰ τὰς χριστιανικὰς ἰδέας καὶ ἐκραύγασε πολλάκις ὅτι πρόκειται περὶ ταυτότητος, βλέπων κάποιαν ἀναλογίαν μεταξὺ δύο θρησκευτικῶν ἰδεῶν, «καίτοι αὗται χωρίζονται δι' ἀδύσσου».

Ναί· ὁ ὀρθὸς λόγος μᾶς ἀναγκάζει νὰ μὴ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς προήλθεν ἀπὸ προϋπάρχοντα θρησκευτικὰ καὶ φιλοσοφικὰ στοιχεῖα «διὰ συμμίξεως καὶ ἀφομοιώσεως τούτων καὶ οἶονεῖ δι' ἐξελίξεως τινος φυσικῆς». Ναί· ὁ ὀρθὸς λόγος μᾶς πείθει ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν συνδέεται πρὸς τοὺς προγενεστέρους αὐτοῦ, δὲν ὑποβάσκειται ἀπὸ ἐκείνους καὶ δὲν ὀφείλει τίποτα εἰς αὐτούς. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ὀφείλει τίποτα τὸ οὐσιαστικόν οὔτε εἰς «τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα». τὸ ὁποῖον, διὰ νὰ τὸ ὑμνήσωμεν καὶ διὰ νὰ τὸ δοξάσωμεν, ἔχομε πολλοὺς ἄλλους πραγματικοὺς καὶ μακρὰν πάσης ἀμφισβήτησεως λόγους.

ΟΔ. ΔΗΜΟΓΚΙΝΗΣ
Καθηγητῆς

ΣΗΜ. «Η. Ε.» — Ἡ ἀνωτέρω ἐπιστολὴ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸν Ἰούλιο ἔ. ἐ., ἀλλὰ λόγοι τεχνικοὶ δὲν ἐπέτρεψαν μέχρι σήμερον τὴν δημοσίευσίν της.

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΑΝΤΖΙΟΥ

Ο ΔΑΣΙΚΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ὁ ὅλος δασικὸς πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος ἀνέρχεται εἰς ἓν ἑκατομ. στρέμματα καὶ ἑνδεκα ἑκατομμύρια κυβικά ξυλῶδες ἀπόθεμα. Ἐκ τούτων στρέμματα 580.000 καὶ κυβικά 6. 300.000 ἀνήκουν εἰς τὴν Πίνδον, ἡπειρωτικὴν, μακεδονικὴν καὶ θεσσαλικὴν, ἥτοι τὰ 58% τοῦ ὅλου δασικοῦ πλούτου τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ πλουσιωτέρα φυσικοοικονομικὴ μονὰς συγκροτημάτων δασῶν τῆς Ἡπείρου εἶνε ἡ τῆς περιφερείας Ζαγορίου. Αὕτη συγκεντρώνει τὰς καλυτέρας διαπλάσεις καὶ φυτοκοινωνίας τῶν δασικῶν εἰδῶν, παρθένους καὶ ἀπροσίτους μέχρι χθὲς εἰς ἐκμετάλλευσιν, ἑλλείψει συγκοινωνιῶν.

Ἡ περιοχή Ζαγορίου κειμένη ἐπὶ τοῦ κέντρου τῆς Πίνδου καὶ ἀποφρασσομένη τῆς Ἰονίου Ζώνης διὰ τῆς κορυφογραμμῆς Μιτσικέλι—Τύμφη ἀπομακρύνεται τοῦ μεσογειακοῦ τύπου καὶ δύναται νὰ χαρα-

1) Ριζιανῶν Στρέμματα δασῶν 100.000

2) Τύμφης » » 129.000

3) Ἀώου » » 120.000

4) Βάρδα » » 80.000

Κατὰ κυριότητα τὰ δάση Ζαγορίου ἀνήκουν εἰς τὰς οἰκείας κοινότητας τῶν χωρίων παραχωρηθέντα εἰς αὐτὰς βάσει εἰδικῶν διατάξεων (μπαλταλίκια). μόνον δὲ τμήμα τοῦ δάσους Λαΐστης καὶ τὰ δάση Ἀβδέλλας Περιβολίου ἀνήκουν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον.

Ἡ ὥς ἄνω κατανομή κατὰ μονάδας ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς φυσικὰς συνθήκας καὶ πρὸς τὴν σύνθεσιν τοῦ ὁδικοῦ δικτύου.

κτηρισθῇ ὥς ἐνδιάμεσον μεταξὺ τοῦ μεσογειακοῦ καὶ μεσευρωπαϊκοῦ τοιούτου.

Ἡ γεωλογικὴ διαμόρφωσις τοῦ Ζαγορίου ὀφείλεται εἰς τὰς κατὰ τὴν ὀλιγοκαινον διάπλασιν λαβούσας χώραν ἐντόνους διαταράξεις τοῦ στερεοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, αἱ ὁποῖαι ὀνομάσθησαν ἄλπικαὶ πτυχώσεις. Εἰς τὴν συγκρότησιν τῶν πτυχῶν τούτων μετέχουν ἀσβεστόλιθοι, ψαμμίται καὶ ἀργιλικοὶ σχιστόλιθοι, πετρώματα ἀποτελοῦντα τὸν ἐν τῇ γεωλογίᾳ περιληπτικῶς λεγόμενον φλύσχην.

Ὁ κλιματεδαφικὸς χαρακτήρ τῆς περιοχῆς Ζαγορίου, λόγῳ τῆς πλουσίας βλάστησεως καὶ τῶν φυτοκοινωνιῶν τῆς ἔχε σύνθεσιν μεσευρωπαϊκὴν.

Ἡ ὅλη περιοχή τοῦ Ζαγορίου διαιρεῖται εἰς τέσσαρα δασικά συγγροτήματα ἢ μονάδας :

Ἐτήσιον λῆμμα ξυλανθράκων δκ. 150000

Ὄριμος ξυλώδης ὄγκος κυβικά 300

» » » » 240.00

» » » » 108.00

» » » » 57.00

Σύνολον 408.00

Τὸ ζήτημα τῆς ἰδιοκτησίας δὲν πρέπει νὰ αποτελέσῃ ἐμπόδιον διὰ μίαν ὀρθολογιστικὴν ὀργάνωσιν δασοπονίας καὶ ἐν γυνεὶ εὐρείας ἐκμεταλλεύσεως τῶν δασῶν. Ἀντιθέτως μὲ ἐν συλλογικὸν ὄργανον, ὁ Σύνδεσμος Κοινοτήτων, θὰ ἐπιτευχῇ ὅ,τι δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ μεμονωμέναι ἑκάστη δασοκτήμων κοινότης. Ἐπιβάλλεται ὅπως αἱ δασοκτήμενες κοινότητες οἰκεβουλήσῃ δεχθῶσι τὴν ἀπὸ κοινοῦ διαχείρισιν τῶν δασῶν τῶν ὑπὸ ἐνὸς συλλογικῶν

δργάνου. Ἄλως δὲν θὰ πραγματοποιηθῇ μία εὐρεΐα, ἐπιστημονικὴ καὶ προγραμματισμένη οἰκονομολογικῶς ἐκμετάλλευσις τῶν δασῶν. Μία τοιαύτη ἐκμετάλλευσις δέον νὰ γίνῃ ἐνιαίως καὶ ἀδιακρίτως διοικητικῶν ὁρίων ἢ ὁρίων ἰδιοκτησίας, ὥς μία δηλ. φυσικὴ κατὰ χῶρον συγκρότησις τῶν δασικῶν συμπλεγμάτων κατὰ τρόπον ἀνταποκρινόμενον πληρέστερον πρὸς τὰς χωρονομικὰς ἀπόψεις.

Ὑπεστηρίχθη ἀπὸ πολλοὺς ἀρμοδίους εἰς Ἰωάννινα ὅτι ἡ εὐρεΐα κατ' ἐπιχειρήσιν ἐκμετάλλευσις τῶν δασῶν θὰ ἐπιφέρῃ τὴν καταστροφὴν τῶν καὶ τὸν ἐξαφανισμόν τῶν. Τοιαύτης μορφῆς ἐκμετάλλευσις ἀσυγκρίτως ἐντονωτέρα γίνεται εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἀλλαχοῦ καὶ τὰ δάση δὲν ἐξαφανίζονται, ἀλλ' ἀντιθέτως πολλαπλασιάζονται καὶ βελτιώνονται καὶ ἀνανεώνονται κατὰ τρόπον ἐπιστημονικὸν καὶ ὁρθολογιστικόν, ὅπως ὑπαγορεύει ἡ δασικὴ οἰκονομία καὶ δασοπονία. Φυσικὸν καὶ δυνατόν εἶνε νὰ γίνουν καὶ εἰς τὴν Πίνδον ἔργα ἀναδασώσεως καὶ συντηρήσεως, ὁρεῖνὰ ὕδρονομικὰ ἔργα, φυτώρια κλπ. Τὰ δάση βελτιώνονται καὶ πολλαπλασιάζονται μόνον ὅταν ὑφίστανται ἐπιστημονικὴν ἐκμετάλλευσιν. Ἀντιθέτως αὐτοκαταστρέφονται ὅταν δὲν κόπτονται.

Διὰ μίαν τοιαύτην τεραστίαν ἐκμετάλλευσιν, ἡ ὁποία θὰ ἔχῃ κατὰ δεύτερον στάδιον καὶ τὴν βιομηχανοποίησιν τῶν ὑπολειμμάτων τῆς ξυλείας πρὸς ἐξαγωγὴν πολυτίμων ὑποπροϊόντων, ἐνδείκνυται ἡ συλλογικὴ ὁργάνωσις τῆς δασοπονίας, διὰ τῆς δημιουργίας οἰκονομικοῦ ὁργανισμοῦ καὶ τῆς συμμετοχῆς εἰς τοιοῦτον κατὰ μετοχὰς ὅλων τῶν ἰδιοκτητῶν ἑνὸς ἢ περισσοτέρων δασικῶν συγκροτημάτων (δημόσιον, κοινότητες, συνεταιρισμοί, ἰδιῶται).

Διὰ νὰ δημιουργηθῇ τοιοῦτος ἰσχυρὸς οἰκονομικὸς ὁργανισμὸς ἀπαιτεῖται καὶ νομοθετικὴ μέριμνα, εἰδικώτερα νομοθετικὰ μέτρα προστασίας καὶ κατοχυρώσεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἀνανεώσεως καὶ βελτιώσεως τῶν δασῶν κατὰ τὰ ἀλλαχοῦ κρατοῦντα, ἀλλὰ καὶ συμμετοχὴ εἰς αὐτὸν ὡς μετόχου καὶ χρηματοδότου ἑνὸς ἰσχυροῦ τραπεζιτικοῦ ὁργανισμοῦ διαθέτοντος πείραν, ὁργάνωσιν καὶ ἱκανὸν ἔμπυχον ὕλικόν καὶ ὡς

τοιοῦτον μέτοχον κατάλληλον δὲν ἀποκρύπτω ὅτι ἐννοῶ τὴν Ἑθνικὴν Τραπεζάν τῆς Ἑλλάδος καὶ μόνον ταύτην. Μόνον ὁ τραπεζιτικὸς οὗτος μέτοχος ἐπιφορτισμένος ὑπὸ τῶν ἄλλων μετόχων μὲ τὴν ὁργάνωσιν τοῦ διοικητικοῦ, διαχειριστικοῦ καὶ τεχνικοῦ κατὰ τὰ ἀλλαχοῦ κρατοῦντα συστήματα, θὰ ἐγγυηθῇ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, τὴν προοδευτικὴν ἐξέλιξιν καὶ μακροβιότητη αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ μόνον διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἐπετύγχανον τὰ κατὰ φυσικοοικονομικὴν μονάδα δασοπονικὰ σχέδια, ἡ εὐρεΐα καὶ ἐπιστημονικὴ ἐκμετάλλευσις δι' ἐγκαταστάσεως μηχανημάτων ὑλοτομίας, πρίσεως, ξηραντηρίων, ἀποστακτηρίων κλπ., ὡς καὶ ἡ ἐνοποιημένη καὶ ὁργανωμένη διαχείρισις καὶ ἐμπορία ὅλων τῶν δασικῶν προϊόντων καὶ ὑποπροϊόντων, ἐπ' ὠφελείμ τῶν ἰδιοκτητῶν, τῆς τοπικῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας γενικώτερον.

Μίαν τοιαύτην μετοχικὴν ἐταιρίαν υἱοθέτησαν καὶ πολλοὶ ἐν Ξάνθῃ ἐγκατεστημένοι ἐκ Λείστης, ἱκανοὶ ἐπιχειρηματῆαι καὶ σοβαροὶ κεφαλαιοῦχοι. Ἄς πρωτοστατήσουν καὶ ἄς προχωρήσουν, ὅποτε καὶ ἄλλοι μέτοχοι ἡπειρώται θὰ ἐμπλουτίσουν καὶ θὰ προωθήσουν τὴν ἐπιχείρησιν.

Διὰ τὴν βιομηχανικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν δασῶν προβλέπεται ἡ ὁργάνωσις καὶ ἐκτέλεσις τοῦ ἑξῆς τεχνικοῦ σχεδίου :

1) Μ η χ α ν ι κ ἄ μ έ σ α ὕ λ ο τ ο μ ί α ς : Ἡ ρίψις (ὕλοτομία), διμόρφωσις (κοπὴ εἰς κατάλληλα μῆκη) κλπ. τῆς ξυλείας θὰ γίνηται διὰ φορητῶν βενζινοπριόνων κατὰ τρόπον ταχύτατον καὶ οἰκονομικώτατον.

2) Μ η χ α ν ι κ ἄ μ έ σ α π ρ ί σ ε ω ς : Προβλέπεται ἡ χρησιμοποίησις νεωτέρων μηχανικῶν ξυλοπριστικῶν ἐγκαταστάσεων, οὐ μόνον μονίμων διὰ τὰ κέντρα τῶν σοβαρῶν συμπλεγμάτων, ἀλλὰ καὶ φορητῶν δι' ὠρισμένα ὕλοτομεῖα πρὸς ἐπιτόπιον ἐκμετάλλευσιν χονδρῶν κορμῶν καὶ ἀποφυγὴν τῆς δυσχεροῦς καὶ ἀντιοικονομικῆς μεταφορᾶς τῶν. Αἱ ἐν λόγῳ ἐγκαταστάσεις πλὴν τῆς τεχνικῆς τελειότητος θὰ ἐπιφέρουν οἰκονομίαν χρόνου, δαπανῶν κλπ.

3) Ξ η ρ α ν τ ή ρ ι α : Προβλέπονται ξηραντήρια ἰσάριθμα μὲ τὰ μόνιμα πριστήρια διὰ τὴν τεχνητὴν ξήρανσιν τῆς οἰκοδεμησίμου ξυλείας. Τὰ πλεονεκτήματα τῆς τε

χνητῶς ἀπεξηραμένης ξυλείας εἶνε ἀξιόλογα, διότι καθιστοῦν ταύτην ἐφάμιλλον ἐν πολλοῖς τῆς εὐρωπαϊκῆς, ἐφόσον δὲν ὑπολείπεται ταύτης εἰς ποιότητα.

4) Ἀποστακτήρια: Κατὰ τὸ δεύτερον στάδιον τῆς βιομηχανικῆς ἐκμεταλλεύσεως προβλέπεται ἡ ἐγκατάστασις ἀποστακτηρίων πρὸς ἐξαγωγήν ὑποπροϊόντων, διὰ τῆς ἀποστάξεως τῶν μετὰ τὴν πρῶσιν ὑπολειμμάτων τῆς ξυλείας (ἀποκόμματα, πριονίδι κλπ.). Μεταξὺ τῶν ὑποπροϊόντων τὰ ὁποῖα θὰ ἀποληφθοῦν τὰ πολυτιμώτερα εἶνε ἡ ἀσετόνη (ξύλῳπνευμα), ἡ πίσσα, ἐλίσης χαρτοπολτὸς ἐκ πολτοποιήσεως καταλήλου ξυλείας κλπ. Κατὰ τοὺς εἰδικοὺς ἐκ τῆς προσόδου τῶν ὑποπροϊόντων εἶνε δυνατόν νὰ καλυφθοῦν ἅπαντα τὰ ἔξοδα μιᾶς μεγάλης ἐπιχειρήσεως ἐκμεταλλεύσεως δασῶν.

Δασικὴ Ὀδοποιΐα

Ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου Κοινοτήτων Τύμφης εἶχε κατασκευασθῇ πρὸ ἐτῶν ἡ ἐπαρχιακὴ ὁδὸς Ἀσπραγγέλων—Κήπων ἀπὸ τοῦ 20 χιλιομέτρου ἕξ Ἰωαννίνων μέχρι τοῦ 35 χλμ. ἐπὶ τῆς γεφύρας Κόκκορου τῆς χαράδρας Βίκου καὶ ἐκεῖθεν συνεχίσθη μέχρι Καπεσόβου (χλμ. 46) μετὰ κατεύθυνσιν πρὸς Τσεπέλοβον (χλμ. 53). Ὁ ἀντιστράτηγος κ. Τσακαλῶτος, ὑπηρετῶν εἰς Ἰωάννινα ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν συμβολὴν τῆς ὁδοῦ ταύτης εἰς τὴν ἐποποιΐαν τῆς Πίνδου καὶ τὴν ἐχαράκτήρισεν ὡς στρατιωτικὴν, ἀποστείλας συνεργεῖα καὶ τεχνικά μέσα πρὸς χάραξιν καὶ διάνοξιν αὐτῆς τὸ 1948—49. Τὴν προσπάθειαν ταύτην ἀνακοπεῖσαν συνέχισαν οἱ κάτοικοι διὰ τῆς Προνοίας Ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ διὰ θαυμαστῆς ιδιωτικῆς πρωτοβουλίας, εἰς τὴν ὁποίαν τελευταίαν ὀφείλεται τὰ μέγιστα ἡ πραγματοποιήσις τοῦ ἔργου.

Ἡδὴ κατόπιν τῆς πιστωτικῆς ἐνισχύσεως τοῦ Ἀ' Δασικοῦ Συνδέσμου Κοινοτήτων Ζαγορίου ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος ἡ ὁδὸς διηνοίγη διὰ τῆς βραχέως πλευρᾶς τῆς ὀνομαστῆς χαράδρας τοῦ Βίκου (μονὴ Ρογκοβοῦ) μέχρι Τσεπέλοβου—Σκαμνελίου καὶ διανοίγεται ἐντὸς μηνῶν μέχρι Γυφτοκάμπου (χλμ. 68).

Ἡ ἄλλη ὁδὸς διανοίγεται ὑπὸ τῆς δασικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῇ συμβολῇ τοῦ Συν-

δέσμου ἀπὸ Κήπους πρὸς Εἰκονίσματα—Γυφτοκλήσι — Σμίξι εἰς Κοζακὸν καὶ ὅπισθεν τοῦ Γυφτοκάμπου.

Διὰ τὴν μονάδα Τύμφης προβλέπεται ἡ ὁδὸς ἀπὸ Γυφτοκάμπου νὰ διχασθῇ εἰς δύο κλάδους, ἓνα πρὸς τὸ δημόσιον δάσος Λαΐστης καὶ ἕτερον πρὸς τὰ δάση Βρυσοχωρίου, μὴ ἀποκλειομένης καὶ τῆς πρὸς Κόνιτσαν τελικῆς συνδέσεως ὡς καὶ τῆς πρὸς Βωβοῦσαν τοιαύτης (Γυφτόκαμπος—Λαΐστα χλμ. 15. Γυφτόκαμπος—Κόνιτσα χλμ. 46. Γυφτόκαμπος—Βωβοῦσα χλμ. 18).

Ἡ συγκοινωνιακὴ σύνδεσις τῆς μονάδος Ἀώου θὰ γίνῃ μέσον Μετσόβου—Πολιτισιᾶς—Κοιλᾶς Ἀώου ποταμοῦ, χλμ. 30 μέχρι Βωβοῦσης, ὡς καὶ μέσον Γρεβενητίου πρὸς ἐξυπηρέτησιν καὶ τῆς μονάδος Βάρδα, χλμ. 35 ἀπὸ Γρεβενῆτι μέχρι Βωβοῦσης.

Κατὰ ταῦτα τὸ συγκοινωνιακὸν δίκτυον ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν δασικὴν σύνδεσιν τείνει νὰ λάβῃ τὴν ἐξῆς μορφήν:

Γυφτόκαμπος—Ἰωάννινα χλμ. 68.

Γρεβενῆτι—Ἰωάννινα χλμ. 55.

Βωβοῦσα—Ἰωάννινα (μέσον Γυφτοκάμπου) χλμ. 86.

Γρεβενά—Ἰωάννινα (μέσον Γυφτοκάμπου) χλμ. 141.

Γρεβενά—Ἰωάννινα (μέσον Γρεβενητίου) χλμ. 134.

Θεσσαλονίκη—Ἰωάννινα (μέσον Βωβοῦσης—Γρεβενῶν) χλμ. 340, (Κόνιτσης—Τσογυλίου) χλμ. 360, (Μετσόβου—Λαρίσης) χλμ. 486 καὶ (Καλαμπάκας—Γρεβενῶν) χλμ. 370.

Διὰ τῆς λειτουργίας τῶν δασικῶν ὁδῶν τὰ μεταφορικά ἐπὶ 10—15 χλμ. θὰ ἐλαττωθῶν κατὰ 300—400 χιλ. δραχ. κατὰ κυβικὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ μεταφορικά διὰ ζώων, ἀνεξαρτήτως τοῦ σοβαροῦ πλεονεκτήματος τῆς μεταφορᾶς τῆς ξυλείας τῶν μεγάλων διαστάσεων κλπ.

Ἀλλὰ διὰ νὰ κατέλθῃ τὸ κόστος τῆς ξυλείας ἐτι περισσότερον καὶ διὰ νὰ συναγωνισθῇ κατὰ τὸ δυνατόν ἡ ξυλεῖα μας τὴν ξυλεῖαν τοῦ ἑξωτερικοῦ, δεόν νὰ μελετηθῇ ἡ κατασκευὴ ἐναερίων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν μικρῶν ἐντὸς τῶν δασικῶν συμπλεγμάτων.

Ἐπίσης δεόν νὰ μελετηθῇ ἡ μεταφορὰ ξυλείας διὰ τῶν δύο ποταμίων ὁδῶν Λού-

ρου καὶ Καλαμά, πλωτῶν διὰ σχεδίας τοῦ μὲν πρώτου ἀπὸ ἀποστάσεως 60 χιλιομέτρων μέχρι Πρεβέζης, τοῦ δὲ δευτέρου ἀπὸ ἀποστάσεως 70 χιλιομέτρων μέχρις Ἠγουμενίτης.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Πίνδον, πλὴν τῶν δασικῶν συγκροτημάτων τῆς περιφερείας Ζαγορίου ὑπάρχουν καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν περιφερειῶν Κονίτης καὶ Μετσόβου, τὰ ὅποια θὰ καταστιοῦν ἀπὸ τοῦδε ἐν μέρει προσιτὰ διὰ τοῦ ἐκτελουμένου δασικοῦ ὁδικοῦ δικτύου περιφερείας Ζαγορίου.

Φρονοῦμεν ὅτι καὶ ἀπὸ ἀπόψεως χωρονομικῆς καὶ δασοπονικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιχειρηματικῆς ἅπαντα τὰ ἐπὶ μέρους δασικά συγκροτήματα τῆς ἡπειρωτικῆς Πίνδου ἀποτελοῦν ἐνότητα ὑποχρεωτικὴν διὰ σοβαρὰν καὶ εὐρείαν ἐκμετάλλευσιν, ἐπιστημονικὴν καὶ ὀρθολογιστικὴν.

Εὐτυχῶς ἔχομεν τὸ πλουσιώτατον ἡπειρωτικὸν κληροδότημα Τοσίτσα, τὸ ὅποιον προτίθεται νὰ κατασκευάσῃ τὴν δασικὴν

ὁδὸν Μετσόβου—Βωβούσης ὡς καὶ τελειότατον ξυλουργικὸν ἐργοστάσιον ἐν Μετσόβῳ, ἐφάμιλλον τοῦ ὁποίου δὲν θὰ ὑπάρχῃ εἰς τὰ Βαλκάνια. Τὸ ἐργοστάσιον τοῦτο θὰ εἶναι μεγάλη ἐγγύησις ἐπιτυχίας τῶν ἐπιχειρήσεων δασικῶν ἐκμεταλλεύσεων εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν Πίνδον, λυομένου κατὰ μέγα μέρος τοῦ προβλήματος τῶν τεχνικῶν τῶν ἐγκαταστάσεων, κατ' ἐξοχὴν δαπανηροῦ.

Τέλος τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν ἐτησίας παραγωγῆς ξυλείας εἰς τὴν Ἑλλάδα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ καλύψῃ τὸ ἐν τρίτον πιθανότατα τῶν ἀναγκῶν μας. Δηλαδή εἶναι πλέον ἢ ἐξησφαλισμένη ἡ κατανάλωσις. Δὲν πρόκειται περὶ ἐξαγωγικοῦ κλάδου τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ὅπως ὁ καπνός, ἡ σταφίς κλπ.

Ἀπλούστατα, θὰ παύσῃ νὰ σήπεται ἡ ξυλεία τῶν δασῶν μας καὶ θὰ παύσῃ νὰ ἐξάγῃται συνάλλαγμα ἀντίστοιχον ἀξίας πολλῶν δεκάδων δισεκατομμυρίων δραχμῶν ἐτησίως.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΧ. ΒΑΝΤΖΙΟΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

- Ἀκόμα δὲν ἀρχίσαμεν, κι' αὔριο πόσαις ἔχουμε;
- Ἀπόχτησε κι' ὁ φτωχὸς βρακί, κάθε πόρτα καὶ τό λύ'.
- Διπλὸ δὲ φτάνει, μονὸ περισσεύει.
- Ἡ γρόσια στὴν τσέπη, ἢ μέλι στὸ στόμα.
- Ἡ σφύξη βγάζει λόδι.
- Καταραμένο μου παιδί, καλέ μου κληρονόμε.
- Μάθαμε ξυπόλυτοι, καὶ ντρεπόμεστε ποδεμένοι.
- Ὅποιος μικρομάθη, δὲ γερονταφίνει.
- Οἱ πολλοὶ θέλουν πολλά, κι' ὁ μοναχὸς ἀπ' ὅλα.
- Πέντε βῶδια δυὸ ζευγάρια.
- Τὰ λόγια σου μὲ χόρτασαν καὶ τὸ ψωμί σου φάτο.
- Τί νὰ σοῦ θυμηθῶ κρομύδι μου; κάθε χαψιὰ καὶ δάκρυ.
- Τῆς νύχτας τὰ καμώματα, τὰ γλεπ' ἢ μέρα καὶ γελᾷ.
- Φταίει ὁ γαῖδαρος, καὶ δέρνει τὸ σαμάρι.

ΑΡΣΕΝ. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΥ

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΗΘΟΣ

Τὸ ἄρθρον αὐτό, ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἀθλητισμόν, δὲν ἀσκοπεῖ εἰς τὸ νὰ σπείρῃ τὴν ἀπαισιοδοξίαν εἰς τὴν ψυχὴν ἑνὸς λαοῦ τόσον ἀγνώως καὶ εἰλικρινῶς φιλάθλου ὅσον ὁ λαὸς μας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ εἰλικρίνεια δὲν ζημιώνει ποτέ, καί, μόνον διὰ τοῦ τραχέος δρόμου τῆς αὐστηρᾶς αὐτοκριτικῆς, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀντικαταστήσωμεν τὰ σημερινὰ μας φούμαρα μὲ μίαν πραγματικότητα ἀξίαν τῆς ἀθλητικῆς μας παραδόσεως, εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴμεθα εἰλικρινεῖς καὶ σκληροί.

Τὸ εὐαγγελικὸν «χαίρειν μετὰ χαίρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων» εὐρίσκει κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον ἐφαρμογὴν παρ' ἡμῖν. Τὸ κλαίειν μετὰ κλαιόντων ἔγινε δι' ἡμᾶς κανὼν, ἔγινε μοῖρα. Εἰς ὅλας τὰς διεθνεῖς συναντήσεις, ὅπου παίζεται τὸ γόητρον τῆς χώρας μας καὶ ἡ τιμὴ τοῦ λαοῦ μας, εὐρίσκει σχεδὸν πάντοτε μὲ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν ἐφαρμογὴν. Βεβαίως δὲν λείπουν ποτὲ αἱ δικαιολογίαι, ἀηδεῖς ἢ ἀφελεῖς. Ὁ δικολαβισμὸς ξεσπαθώνει, διὰ νὰ μᾶς πείσῃ ὅτι, τὰ ραπίσματα, πού δεχόμεθα ἐπὶ τῶν διεθνῶν στίβων, ἔχουν τὴν ρίζαν των εἰς αἷτια ἄσχετα πρὸς τὴν θέλησίν μας καὶ τὴν προσπάθειάν μας. Θέλουν μὲ ἄλλα λόγια νὰ μᾶς χορτάσουν μὲ τὴν σκιάν τοῦ ἄρτου. Ἡ πραγματικότης ὅμως εἶναι ἄλλη: ἡττώμεθα διότι στερούμεθα ἀθλητικοῦ ἥθους. Τὸ ἥθος δίδει τὴν συναίσθησιν τῆς εὐθύνης, πού εἶναι τὸ ἀναγκαῖον ὑπόστρομα κάθε ἐπιτυχίας. Καὶ ὅταν τὸ ἥθος τὸ ἀντικαθιστοῦν ἡ μεγαληγορία καὶ οἱ καμποτινισμοὶ καὶ ἡ προγονοπληξία καὶ ἡ μικροπόνηρος ἐξυπηρέτησις ἀτομικῶν συμφερόντων, πῶς θὰ συν-

τονισθοῦν μεθοδικὰ καὶ γόνιμα αἱ ὑπάρχουσαι δυνάμεις, πῶς θὰ ἀξιοποιηθοῦν μέχρις ἐξαντλήσεως, διὰ νὰ χαρίσουν εἰς τὸ Ἔθνος τὴν χαρὰν τῆς νίκης;

«Δὲν πρέπει νὰ περιμένουμε νὰ πᾶνε τὰ πράγματα καλύτερα γιὰ νὰ γίνουμε ἡμεῖς καλύτεροι· πρέπει νὰ συμβῇ ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον». Αὐτὸς ὁ ἐπιγραμματικὸς ἀφορισμὸς τοῦ Γκαίτε περικλείει μέσα του ὅλο τὸ δρᾶμα τῆς νεοελληνικῆς ζωῆς καὶ ἀφορᾷ ἰδίως εἰς τὴν περίοδον πού ἀφιερώθη εἰς τὴν Ἀνασυγκρότησιν. Ἡ τελευταία αὐτή, διὰ νὰ ἐπιτύγῃ, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι δι-συσπόστατος: ἡθικὴ καὶ ὕλική. Καὶ ἡ πρώτη, κατ' ἀπόλυτον ἀνάγκην, θὰ ἔπρεπε νὰ προβαδίζῃ τῆς δευτέρας, διότι, διὰ πᾶν ἀνθρώπινον ἔργον, πρωταρχικὸς παράγων εἶναι ὁ παράγων ἀνθρώπος. Ἐγινεν ὅμως ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον. Ἡ φροντίς διὰ τὴν ἀγωγὴν ὑπῆρξεν ἡ ἐσχάτη φροντίς τῆς Πολιτείας. Ἡ Παιδεία ἔγινε τὸ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν τῶν νεοελληνικῶν ἀξιῶν, καὶ ἡ κοινὴ ἀνυποληψία ἐστάθη ὁ πικρὸς κληρὸς τοῦ διδασκάλου, διότι εἶχε τὴν ἀφέλειαν νὰ πιστεύῃ, ὅτι τὰ ἔργα μακρᾶς πνοῆς εἶναι σημαντικώτερα ἀπὸ τὴν ἀπλὴν φροντίδα διὰ τὸν ἀτομικὸν πλουτισμόν. Καὶ ἔτσι ἀρχίσαμεν ἀπὸ τὴν ὕλικὴν ἀνασυγκρότησιν, μὲ ὄργανα στερούμενα ἐνίστε τοῦ ἡθικοῦ ἐκείνου ἔρματος, τῶν προσόντων ἐκείνων τοῦ χαρακτῆρος, πού καθιστοῦν τὸν ἀνθρώπον ἱκανὸν νὰ ἴδῃ, ἐὰν ὅχι ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς αἰωνιότητος, — θὰ ἦτο ὑπερβολικὴ ἡ ἀξίωσις, — ὑπὸ πρῖσμα τοῦλάχιστον κοινωνικόν, τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπιτελεῖ.

Διὰ τὸν ἀθλητισμόν ἠκολουθήθη ἡ ἰδία τακτική. Ἐπεχειρήθη καὶ ἐκεῖ ἡ ἀνασυγκρό-

τησις, ἡ ὕλική ὅμως μόνον, ἐνῶ ἔλειπεν ὁ ἡθικὸς ἐκείνος ἐξοπλισμός, τὸ ἀνώτερον ἐκείνο ἥθος, ποῦ θὰ τὸν ἀνεδείκνυε ἄξιον φορέα τοῦ ἐθνικοῦ γοήτρου εἰς τὰ ξένα χώματα, εἰς δὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, σφυρηλάτην ψυχῶν γενναίων καὶ χαρακτήρων συγκροτημένων, δημιουργὸν μιᾶς νεολαίας ἱκανῆς νὰ ἐργασθῇ διὰ τὴν γενικὴν προκοπὴν.

Κατέστη ὅμως πλέον ἢ προφανὲς ὅτι, τό : νοῦς ὑγιὴς ἐν πνεύματι ὑγιεῖ, τῶν ἀρχαίων, κατήντησε παρ' ἡμῖν ἡ μία γλυκεῖα αὐταπάτη ἡ μία ἐλεεινὴ φενάκη. Ὁμιλοῦντες περὶ πνεύματος ὑγιοῦς, οἱ ἀρχαῖοι ἀπέβλεπον περισσότερον εἰς τὰ προσόντα ἐκείνα τοῦ ἥθους, ποῦ θὰ καθίστων τὸν ἀθλούμενον ἕνα ἀνωτέρας ὑφῆς πολίτην. Ὁ κατὰ κόρον ὅμως ἀναμυρηκασμὸς τοῦ ἀρχαίου ρητοῦ ἔγινε τώρα μία ἀπὸ τὰς ἀηδεστέρας ἐκδηλώσεις πατραγαθίας, εἰς μίαν χώραν, ὅπου ἡ ἀσύστολος κατασπατάλησις μιᾶς μοναδικῆς πνευματικῆς κληρονομίας ἔχει καταντήσῃ ὁ χρυσοῦς κανὼν τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς. Διότι, ἐὰν σταθῶμεν εἰς τὸ εἰδικὸν θέμα τῶν Ὀλυμπιάδων : Εἶναι ἀθλητικὸν ἥθος ἡ ἀπροκάλυπτος ἀνταρσία ἀθλητῶν μέσα εἰς διεθνεῖς στίβους ;

Εἶναι ἀθλητικὸν ἥθος ἡ παιδαριώδης προσπάθεια ἐξαπατήσεως πεπειραμένων ἀφαιτῶν κατὰ τὴν ἀφαιτηρίαν ἐνὸς ἀγωνίσματος δρόμου ;

Εἶναι ἀθλητικὸν ἥθος ἡ ἐπὶ μακροῦς μῆνας διαβουκόλησις μὲ κενὰς ἐλπίδας ἐνὸς φιλάθλου λαοῦ, διαβουκόλησις ποῦ ἡκολουθήθη ἀπὸ τὴν πλέον πικρὰν ἀπογοήτευσιν ;

Εἶναι ἀθλητικὸν ἥθος αἱ μελοδραματικαὶ δικαιολογίαι καὶ τὰ παιδαριώδη προσχήματα, ποῦ ἀπεσκόπουν εἰς τὴν δικαιολόγησιν μιᾶς ἀτελευτήτου σειρᾶς ραπισμάτων, ποῦ ἐδέχετο ἡ ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεΐα μας ἐνώπιον ἐνὸς ἐκλεκτοῦ διεθνοῦς κοινοῦ ;

Εἶναι ἀθλητικὸν ἥθος ἡ ἀποστολὴ εἰς τὸ Ἑλσίνκι ἀθλητῶν οἱ ὅποιοι, ἐνῶ ἡ κυριώτερα ἀρετὴ ἐνὸς καλοῦ ἀθλητοῦ εἶναι ἡ σχετικὴ τοῦλάχιστον σταθερότης, οὔτε κ' ἐπλησίασαν τὰς διατυμπανιζόμενας ἐπιδόσεις των ;

Ἀλλά, καὶ ἐπὶ εὐρύτερου πεδίου ἐὰν

σταθῇ κανεῖς, εἶναι ἀθλητικὸν ἥθος αἱ ὑπαρόχτητες ποῦ ἀκούονται κατὰ τὴν διάρκειαν ἀθλητικῶν συναντήσεων καὶ οἱ διαπληκτισμοὶ καὶ οἱ ἐκδηλώσεις μισοξενίας, ἡ ἀπειθαρχία ἀπέναντι διαιτητῶν, αἱ ἐπιθέσεις ἐναντίον των, ποῦ ἐνθυμίζουσιν, ὅχι τὴν εὐγενῆ σεμνότητα τῶν ἐλληνικῶν σταδίων, ἀλλὰ τὸν ἀηδὴ φανατισμὸν τῶν ρωμαϊκῶν ἀμφιθεάτρων ;

Τελευταῖον καὶ σοβαρώτερον : Ἐὰν σταθῶμεν ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ θέματος τοῦ σχολικοῦ ἀθλητισμοῦ, δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἀνώτερον ἀθλητικὸν ἥθος τὸ γεγονός ὅτι ἐλάχιστοι μεταξὺ τῶν ἀθλουμένων μαθητῶν εἶναι καλοὶ μνηταῖ, καὶ ὅτι ὁσάκις καλοὶ μαθηταὶ ἀρχίζουν νὰ ἐπιδεικνύουν μεγαλύτερον τοῦ δέοντος ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀθλητικὴν ζωὴν τοῦ σχολείου των, φανερώνουσιν ἐκδηλὸν κάμψιν ἐνδιαφέροντος διὰ τὸ κύριον σχολικόν ἔργον των, δηλαδή διὰ τὴν μόρφωσίν των ;

Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ ἔχῃ λογικὸν περιεχόμενον τὸ «νοῦς ὑγιὴς ἐν πνεύματι ὑγιεῖ», ὅταν, εὐθὺς μόλις τεθοῦν εἰς ἐνέργειαν οἱ βραχίονες καὶ αἱ κνήμαι, ὁ νοῦς ἀρχίζει νὰ κοιμᾶται ;

Μὲ τὴν ἐφετεινὴν Ὀλυμπιάδα, ἀπεδείχθη δυστυχῶς καὶ πάλιν ὅτι αἱ Κασσάνδραι ἔχουν πάντοτε δίκαιον, καὶ θὰ ἔπρεπε νὰ λαμβάνωνται πάντοτε σοβαρῶς ὑπ' ὄψει, προκειμένου περὶ γεγονότων σημασίας παγκοσμίου, κατὰ τὰ ὅποια, εὐτυχῶς ἢ δυστυχῶς, καὶ διὰ λόγους σχετιζομένους μὲ τὸ ὑπέροχον γόητρον αὐτῆς τῆς γῆς, προβάλλεται μὲ ἐκτυφλωτικὸν φῶς ἡ ἀντιπροσωπεΐα μας πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐνὸς ἐκλεκτοῦ κοινοῦ, κατὰ τὸ τελετουργικόν, τοῦλάχιστον, μέρος τῆς ὑποθέσεως. Διότι μετὰ τὰς τιμὰς, ποῦ μᾶς ἀπονέμονται κατὰ τὰς ἐορτάς, τὰς παρελάσεις, τὴν μεταφορὰν τοῦ ἱεροῦ πυρὸς, εἶναι ἀκόμη δυσκολωτέρα ἡ θέσις μας ὅταν ἐξαφανιζόμεθα κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ ψητοῦ, δηλαδή κατὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν γενικὴν βαθμολογίαν. Εὐτυχεῖς οἱ λαοὶ χωρὶς ἱστορίαν, ὅταν δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ βαστάσουν τὸ βάρος τῆς ἥ δὲν διαθέτουν τὰ ἀπαιτούμενα προσόντα χαρακτήρος διὰ νὰ τὴν σεβασθοῦν.

Εἰδικῶς ὡς πρὸς τὸν τομέα τῆς ἀγω-

νιστικῆς, στεροῦμεθα φαίνεται τοῦ ἀπαιτουμένου ἡθους διὰ νὰ τιμήσωμεν τὴν μεγάλην μας ἀθλητικὴν παράδοσιν. Διότι ἐὰν τοῦτο ὑπῆρχε, συνεπικουρούσης τῆς ἡθικῆς πίεσεως ἑνὸς λαοῦ κατ' ἐξοχὴν φιλάθλου, καὶ σαφεῖς σκοποὶ θὰ εἶχον τεθῇ διὰ τὸν ἀθλητισμὸν μας — ἓνας δὲ ἀπὸ τοὺς πρωταρχικοὺς σκοποὺς θὰ ἦτο ἡ ἱκανοποιητικὴ ἐκπροσώπησις μας εἰς τὰ διεθνῆ στάδια, — καὶ αἱ προετοιμασίαι μας θὰ ἐξαπαλλοῦντο ἀπὸ μεγαλυτέραν σοβαρότητα, καὶ θὰ ἐστεροῦντο τοῦ ταρταρινικοῦ ἐκείνου τόνου, ποὺ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ δημιουργῇ θλιβεράς ψευδαισιδήσεις καὶ ἡ ἐλαφρὰ φιλολογία τῶν ἀθλητικῶν ἐφημερίδων περὶ ἡρώων, γιγάντων καὶ ἡμιθέων δὲν θὰ εὕρισκεν ἀγοραστάς, καὶ εὐθὺναι θὰ ἐζητοῦντο πάντοτε ἀπὸ ἐκείνους, πού, μὲ ἐλαφρὰν κάποτε τὴν καρδίαν, χειρίζονται ἓνα σοβαρὸν ἐθνικὸν θέμα : τὸ ἀθλητικὸν θέμα.

Τί εἶναι ὁμοῦς ἀθλητισμός ;

Ὁ ἀθλητισμός ἦτο, ὑπὸ τὴν πρωτόγονον του μορφήν, μία ὄψις τοῦ μαχητικοῦ ἐνστίκτου, καὶ ἠτοίμαζε τὸν ἄνθρωπον διὰ τὸν σκληρὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, ποὺ ἦτο ὁ πόλεμος ὅλων ἐναντίον ὅλων, κατὰ τὴν σκληρὰν ἐκφρασιν τοῦ Χόμπς.

Σήμερον ὁμοῦς τὸ μαχητικὸν ἐνστικτον, ὅμοιον μὲ τὸν μυθικὸν Πρωτέα, ὑποδύεται χιλίους ῥόλους διὰ νὰ ανταποκριθῇ εἰς τὴν πλουσίαν ποικιλίαν τῆς ζωῆς, εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τοῦ ἀγῶνος εἴτε πρὸς καταστροφὴν εἴτε πρὸς δημιουργίαν.

Ἐκδήλωσις τοῦ μαχητικοῦ ἐνστίκτου εἶναι ἡ εὐγενὴς ἀμιλλα ἐπὶ εἰρηνικῶν στίβων, τοῦ ἐνστίκτου ὁμοῦς ποὺ ἐπέρασε ἀπὸ τὸ χωνευτήριον τῶν ἡθικῶν ἐπιτευγμάτων τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὑπὸ τὴν μορφήν αὐτὴν ἀποτελεῖ τὸ εὐγενέστερον γνῶρισμά του, τὴν σφραγίδα τῆς μοίρας του. Τίποτε δὲν προάγει περισσότερο τὸ συναίσθημα τῆς παγκοσμίου ἀλληλεγγύης ἀπὸ τὰ εὐγενῆ πεδία, ὅπου οἱ λαοὶ συναντῶνται ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς εἰρήνης. Ἐπὶ χιλιετηρίδας ὁλοκλήρους αἱ γλῶσσαι συμπλέκονται καὶ ἀλληλοσυμπληροῦνται, αἱ γνώσεις διασταυροῦνται, ἡ οὐσία τῆς τέχνης μὲ μίαν συνεχῆ διαπίδυσιν, διαπερᾶ τὰ στεγανὰ τοιχώματα πού χωρίζουν τοὺς λαοὺς, οἱ ἀθληταί

τῶν συναντῶνται εἰς πᾶσαν γωνίαν τῆς γῆς, ὑποταγμένοι εἰς τὸν νόμον τοῦ χρονόμετρου καὶ τῆς μετροταινίας, πλόκαμοι παντὸς εἶδους προβάλλονται ἀπὸ κάθε λαϊκὸν σῶμα πρὸς τὰ ἄλλα λαϊκὰ σώματα καί, μέσα εἰς τὸ μαγικὸ δίκτυ τῶν ἀλληλοσυμπλεκόμενων πλοκάμων, ἡ ἀνθρωπότης ἀρχίζει νὰ ἀναπνέῃ μὲ μίαν πνοήν. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τονισθῇ πόσον εἶναι πολὺτιμοι διὰ τὸ ἀνθρώπινον πλᾶσμα οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ οἱ εἰρηνικοί, κατὰ τοὺς ὁποίους συναντᾷ τὸν ἄλλον ἄνθρωπον ὅχι ὡς ἐχθρόν, ἀλλ' ὡς φορέα ἐπιδιώξεων ἀνιδιοτελῶν καὶ πόθων κοινῶν εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς γῆς. Ἐὰν κατὰ τὸν Μέσον Αἰῶνα ὁ κοινὸς Γάλλος ἦτο περισσότερο ἀγνωστος εἰς τὸν κάτοικον τοῦ Βυζαντίου, ἀπὸ ὅτι εἶναι σήμερα οἰοσδήποτε κάτοικος τῆς γῆς εἰς τὸν συνάνθρωπόν του τῶν ἀντιπόδων, τοῦτο ὀφείλεται ἐν πολλοῖς εἰς τὴν τέχνην, τὸν ἀθλητισμὸν, τὸ ζατρίκιον, τὰς κοινὰς ἐπιστημονικὰς προσπαθείας, εἰς ὅλας ἐκείνας τὰς ἰδιοτύπους διεθνεῖς γλῶσσας ποὺ ὅλοι οἱ λαοὶ τὰς ὁμιλοῦν καὶ τὰς αἰσθάνονται κατὰ τὸν ἴδιον σχεδὸν τρόπον.

Εἶναι λοιπὸν ὁ ἀθλητισμός, πέραν τῆς τεραστίας του οἰκονομικῆς καὶ τουριστικῆς σημασίας, ἓνας ἀπὸ τοὺς σημαντικοὺς συνεκτικοὺς κρίκους μεταξὺ τῶν λαῶν, μεγάλης ἀξίας παράγων ἡθικῆς τάξεως. Καὶ ὑπὸ τὴν τελευταίαν αὐτὴν ἔννοιαν πρέπει ἰδίως νὰ ἀναπτύσσεται. Διότι ὅταν ὁ Ἀρις θὰ ἀποθέσῃ τὴν πανοπλίαν, διὰ νὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν του εἰς τὸ πνεῦμα τῆς διεθνοῦς συνεργασίας, τότε εἰς κάθε λαὸν θὰ δοθῇ ἡ θέσις, ποὺ θὰ τοῦ ἔχουν αὐτοδικαίως κερδίσει οἱ ἀνιδιοτελεῖς ἀγῶνες του διὰ μίαν περισσότερον εἰρηνικὴν καὶ περισσότερον πλουσίαν εἰς πνευματικὰ καὶ ἡθικὰ κατορθώματα ζωῆς. Διὰ νὰ παίξῃ ὁμοῦς ὁ ἀθλητισμός μας ῥόλον ἱκανοποιητικὸν εἰς τὸ μέγα ἔργον, ποὺ ἀποσκοπεῖ εἰς τὸ νὰ φέρῃ εἰς μόνιμον ψυχικὴν ἐπαφὴν τοὺς ἀνθρώπους, πρέπει νὰ ἀναδιοργανωθῇ. Πρέπει νὰ δημιουργηθῇ νέος τύπος ἀθλητοῦ, νέος τύπος φιλάθλου, νέος τύπος ἰθύνοντος : ἰον) ὁ σεμνὸς ἀθλητής, ὁμοῖος μὲ τὸν σεμνὸν ἐκείνον ἐφιβον τοῦ Πλάτωνος ἀντὶ τοῦ γνωστοῦ λέοντος

τος τῶν ἀθλητικῶν ἐφημερίδων. 2ον). Ὁ ἀμερόληπτος καὶ πολιτισμένος φίλαθλος, ἀντὶ τοῦ γνωστοῦ φωνασκοῦντος φανατικοῦ. 3ον). Ὁ ἰθύνων, ὁ ἔχων ἀκόμη μεγαλύτεραν συναίσθησιν τῶν εὐθυιῶν του, ὁ λέγων τὴν ἀλήθειαν ὡμῆν, ὁ παραμερίζων πᾶσαν φατριαστικὴν τάσιν.

Λιὰ νὰ καταστή ὁ ἀθλητισμὸς ἀξιόλογος ἐξανθρωπιστικὸς παράγων χρειάζονται ὀλιγώτεροι ἐνθουσιασμοί, ὅπως ὅμως ἰδιαιτέρως, ἐντροπὴ διὰ τὸ κατάντημά μας, θέλησις καὶ πειθαρχία διὰ νὰ ἀποφεύγουμε τὰς ψυχρολουσίας μὲ τὰς ὁποίας μᾶς φιλοδορεῖ ἡ σκληρὰ πραγματικότης καὶ περισσότερος ὀρθολογισμός. Ἡ πίστις εἰς τὰ δαιμόνια, ποὺ συντροφεύει τὸν ἑλληνισμὸν ἀπὸ τὸ πανάρχαιον λίκνον του, μᾶς ἔχει προικίσει μὲ ἀρχετὴν δόσιν προθύμου ἀφελείας, ὥστε νὰ δίδωμεν πίστιν εἰς τοὺς ἀπὸ μηχανῆς θεοὺς, ποὺ μᾶς σεοβρίζουν μὲ τὴν ἀκρίβειαν περιοδικοῦ οὐρανίου φαινομένου οἱ ὑπεύθυνοι διὰ τὰς ἀποτυχίας μας, εἰς τὸ τέλος ἐκάστης Ὀλυμπιάδος. Ἡ ἐφευρετικότης τῶν τιμᾶ βέβαια τὴν εὐφυΐαν τῶν, δὲν τιμᾶ ὅμως καθ' ὅλου τὴν ἰδικήν μας. Διότι μόνον ἡ πίστις εἰς τὴν ἀπύθμενον ἀφέλειάν μας ἐπέτρεψε εἰς τὴν ἀθλητικὴν μας ἡγεσίαν, ἡ ὁποία μετὰ τὸν ἐξευτελισμὸν τοῦ Ἑλσίνκι, θὰ ἔπρεπε νὰ διάγῃ ἐν ἐντίμῳ καὶ σιωπηλῷ πένθει, νὰ ὀργανώσῃ τὴν ἐπομένην τῆς ἀποτυχίας μας διεθνεῖς ἀγῶνας εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐπετεύχθησαν γυναικεῖαι ἐπιδόσεις ὑπὸ τὰ νυσταλέα βλέμματα δεκαπέντε μόνον χιλιάδων θεατῶν, εἰς μίαν πόλιν, ὅπου κατὰ ἑκατοντάδας χιλιάδων ἀριθμοῦνται οἱ φίλαθλοι. Δὲν ἦτο δυνατόν κατὰ τρόπον σαφέστερον νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ ἀπογοήτευσις. Ὁ κόσμος ἀντελήφθη ὅτι ἡ κωμωδία οὔτε καλῶς παίζεται, οὔτε περιεχόμενον ἔχει.

Εἶναι λοιπὸν φαίνεται ἀνάγκη, ἀνάγκη ἐθνική, ἀφοῦ χύσωμεν ὀλίγα δάκρυα ἐπὶ τῆς προσφάτου ἀθλητικῆς ἱστορίας μας, νὰ τῆς στρέψωμεν ἀποφασιστικῶς τὰ νῶτα. Καὶ νὰ δημιουργήσωμεν ἀθλητισμὸν νέον, μὲ νέους σκοποὺς καὶ νέα μέσα. Διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν, θὰ χρειασθῇ θέλησις, πειθαρχία

ἀπέναντι τῶν ἡγητόρων, ἐὰν αὐτοὶ ἐννοεῖται σταθοῦν ἄξιοι τῆς κοινῆς ἐμπιστοσύνης, θὰ χρειασθῇ νὰ ἔχωμεν πάντοτε ζωντανὸν τὸ συναίσθημα τῆς ἐντροπῆς. «Τρία τοῦ καλῶς πολεμεῖν: τὸ ἐθέλειν καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι καὶ τὸ τοῖς ἄρχουσι πείθεσθαι». Αὕτη ἡ λιτὴ συνταγὴ τοῦ Βρασίδα πρέπει νὰ γίνῃ τὸ ἔμβλημα τοῦ νέου ἀθλητισμοῦ μᾶς, ἂν θέλωμεν νὰ παύσῃ αὐτὸς νὰ εἶναι ἐγωκεντρισμὸς καὶ ἀνάλατῃ ἡρωοποιήσις, ἀπλῇ μετουσίωσις τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας εἰς λακτίσματα καὶ γρονθοκοπήματα, διὰ νὰ γίνῃ πιστὸς ὑπὲρ τῆς τοῦ ἀνθρωπισμοῦ μὲ τὴν ἐννοίαν ὅτι θὰ ἀγωνισθῇ διὰ μίαν καλύτεραν ὑγείαν σωματικὴν καὶ πνευματικὴν. Ἐὰν αὐτὸ ἐπιτευχθῇ, τὰ ἐφρτεινὰ ἀποκαρδιωτικά βιώματα δὲν θὰ ἐπαναληφθοῦν κατὰ τὴν προσέχῃ Ὀλυμπιάδα, καὶ ἡ ἰδέα ἡ ἀθλητικὴ, μία ἀπὸ τὰς πλήρεις σφρίγους καὶ δυναμισμοῦ ιδέας ποὺ ἐσχόρπισεν «ὄλω τῷ θυλάκῳ» ἡ φυλὴ μας καὶ ποὺ γνωρίζουν, εἰς ἄλλας δυστυχῶς χώρας, παρ' ὅλην τὴν πάροdon χιλιετηρίδων, μίαν ἀειθαλῆ νεότητα, θὰ ἀξιοποιηθῇ καὶ εἰς τὴν παλαιάν της πατρίδα. Ποτὲ δὲν εἶναι ἄργα διὰ νὰ συνέλθῃ κανεῖς. Μόνον ὅταν ὁ ἥλιος θὰ ἀνατείλῃ ἐκ Δυσμῶν θὰ εἶναι κλειστὴ ἡ θύρα τῆς μετanoίας, κατὰ σοφὴν ῥῆσιν τοῦ Κορανίου. Ἐὰν ἐξακολουθήσωμεν νὰ κοιμώμεθα ἐπάνω εἰς τὰς προγονικὰς δάφνας, θὰ ἀντιληφθῶμεν μίαν ἡμέραν ὅτι τὸ στρῶμα ἔγινε πολὺ σκληρόν. Ὁ κάθε λαὸς ἀξίζει ὅσον καὶ ὁ κόπος του. Διὰ νὰ ἐκφρασθοῦν πάλιν ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῆς τὰ ἀθάνατα μὲ λόγους θνητοῦς, ὅπως τὸ ἤθελε ὁ Λουκρήτιος, πρέπει νὰ συμμετάσχωμεν δημιουργικὰ εἰς τὸ κτίσιμο τοῦ οἰκοδομήματος τῆς προόδου.

Πρόκειται ἴσως περὶ ἀνιαρᾶς παλλολογίας ἡ ἀλήθεια ὅμως, διὰ νὰ ριζώσῃ, πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνεται συχνά. Διότι τίποτε δὲν εἶναι περισσότερον δυσάρεστον ἀπὸ αὐτὴν, ὅταν θίγῃ τὰς κτηθείσας συνειδήσεις καὶ τὴν ἀμέριμον μακαριότητα μας.

ΑΡΣΕΝΙΟΣ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΓΕΓΟΝΟΣ

Με την εύκαιρίαν της θεμελιώσεως του νέου διδακτηρίου της Ζωσιμαίας Σχολῆς ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν μας ὁ τέως Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Φραγκίστας, διαπρεπῆς καθηγητὴς τοῦ Γανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ὁ ἀκάματος Ἡπειρώτης Ἱεράρχης, Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. κ. Σπυρίδων, πρωτοργάντης εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ νέου τεμένους τῶν Μουσῶν, ἀσφαλῶς θὰ ἡσθάνθη χαρὰν καὶ ἱκανοποιήσιν ἔχων εἰς τὸ πλευρόν του κατὰ τὴν ἱερὰν στιγμήν της θεμελιώσεως τὸν Ἀνώτατον Ἐπόπτην τῆς Ἐθνικῆς μας Παιδείας. Ἀλλὰ καὶ ὁ κ. Φραγκίστας ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Κράτους μὲ τὸν ἐρχομόν του στὰ Γιάννινα ὄχι μόνον ἔδωσε τὴν ἀπόδειξιν ἀνωτέρας ὑπηρεσιακῆς εὐθύνης, ἀλλὰ καὶ ὡμολόγησε τὸ πνευματικὸν χρέος, ποῦ ἡ ἡγετική τάξις τοῦ ἔθνους ὀφείλει εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν πρωτεύουσαν, ἔδραν ἄλλοτε τῆς νεοελληνικῆς ἀναγεννήσεως. Ὁ κ. Φραγκίστας συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν τέως Γενικὸν Γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κ. Βασίλειον Βέλλαν, διακεκριμένον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἐκλεκτὸν Ἡπειρώτην, ἐπεσκέφθη τὰ σχολεῖα τῆς πόλεως, διὰ νὰ διαπιστώσῃ ἐκ τοῦ σύνεργους τὴν ὑπὸ τὸσον ἀντιξόους συνθήκας συντελουμένην ἐργασίαν. Ἡ ἐπίσκεψις ἀμφοτέρων εἰς τὴν Ζωσιμαίαν Σχολὴν καὶ αἱ πλήρεις ἐξάρσεως ὁμιλίας των πρὸς τοὺς καθηγητὰς καὶ τοὺς μαθητὰς μᾶς ἐχάρισαν μερικὰς στιγμὰς συγκινητικὰς, ἀπὸ ἐκείνας ποῦ ἀνακουφίζουν τὸν μόχθον καὶ γεννοῦν ἐλπίδας. Ὁ κ. Φραγκίστας ἀποκαλέσας τοὺς λειτουργοὺς τῆς Μέσης Παιδείας Ἑθναποστόλους, — οἵτινες μὲ τὸν ἐνθουσιασμόν των κατὰ πρῶτον καὶ ἔπειτα μὲ τὴν σοφίαν καὶ ἐρευνητικὴν των ἱκανότητα τὰ μάλιστα συμβάλλουν εἰς τὴν πνευματικὴν προκοπὴν τοῦ ἔθνους, — διετύπωσε τὴν γνώμην, ὅτι ἡ Πολιτεία πρέπει νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν πρέπουσαν θέσιν μέσα εἰς τὴν ὑπαλλήλικήν ἱεραρχίαν. Κατόπιν ὁ κ. Βέλλας μὲ προφανῆ συγκίνησιν ὑπενθύμισε τὴν παλαιὰν αἵγλην τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς, ὀφειλομένην εἰς δύο παράγοντας. Πρῶτον εἰς τὰς ἀσυγκρίτως καλυτέρας διδακτηριακὰς συνθήκας. Καὶ δεύτερον εἰς τὴν ὑπαρξίν πολλῶν καθηγητῶν, διδα-

σκόντων ὀλιγωτέρας ἢ σήμερον ὥρας καὶ καλῶς ἀμειβομένων ὑπὸ τῶν σχολικῶν ἐφορειῶν. Λίαν ὀρθῶς ὑπεγράμμισε τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ποσότης τῆς διδακτικῆς ἐργασίας ἀποβαίνει εἰς βάρος τῆς ποιότητος καὶ δὲν ἀφήνει εἰς τὸν διδάσκοντα περιθώριον χρόνου διὰ μελέτην, διόρθωσιν μαθητικῶν δοκιμῶν κλπ. Διὰ τοῦτο ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην, τὸ Κράτος νὰ περιβάλῃ διὰ περισσοτέρας στοργῆς τὴν μέσσην παιδεῖαν καὶ νὰ ἐπιδείξῃ εἰδικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰς ἱστορικὰς Σχολὰς τοῦ Γένους, ἐπομένως καὶ διὰ τὴν Ζωσιμαίαν. Εὐχαριστοῦμεν θερμῶς τόσο τὸν κ. Φραγκίσταν, ὅσον καὶ τὸν κ. Βέλλαν, διὰ τὰ γεμᾶτα κατανόησιν καὶ συμπάθειαν λόγια των καὶ εὐχόμεθα νὰ εὐρουν πλήρη δικαίωσιν διὰ τὸ καλὸν τῆς σπουδαζούσης νεολαίας.

Γ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ο ΕΡΑΝΟΣ

Διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς νέας Ζωσιμαίας Σχολῆς δὲν ἀρκοῦν μόνον αἱ πιστώσεις τὰς ὁποίας διέθεσεν τὸ Κράτος διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Χρειάζεται καὶ ἡ συμπαραστάσις καὶ ἡ ὑλικὴ ἐνίσχυσις πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ἔργου, ὅλων τῶν Ἡπειρωτῶν καὶ ἰδίως ἐκείνων, οἵτινες ἔχουν οἰκονομικὴν εὐχέριαν. Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. κ. Σπυρίδων κατὰ τὴν τελετὴν τῶν ἐγκαινίων ἤνοιξε πανελλήνιον ἔρανον καὶ πρῶτος ἔδωσε τὸ παράδειγμα διὰ τῆς προσφορᾶς 20 ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Τὸ παράδειγμά του ἂς τὸ ἀκολουθήσουν ὅλοι ὅσοι αἰσθάνονται τὴν ψυχὴν των συνδεδεμένην μὲ τὴν Ἡπειρον καὶ πονοῦν διὰ τὴν πνευματικὴν της ἀνασυγκρότησιν. Ἡ προσφορὰ ἐξ ἄλλου εἰς τὸν ἔρανον θὰ ἀποτελέσῃ τὸν καλύτερον τρόπον τελέσεως μνημοσύνου ὑπὲρ τῶν ψυχῶν τῶν μεγάλων Ἡπειρωτῶν εὐεργετῶν.

Ι. ΝΙΚ.

ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ ΜΑΒΙΛΗΣ

— ΚΛΕΜΕΝΤ ΧΑΡΡΥ

Στις 8 Νοέμβρη τοῦ 1912, σὲ ἡλικίᾳ πενήντα δυὸ χρονῶν, σκοτώθηκε στὸ Ντρίσκο, ὁ λοχαγὸς τῶν ἐθελοντῶν Γαριβαλδινῶν, ποιητὴς Λορέντζος Μαβίλης. Δὲν ἦταν αὐτὴ ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἔδινε γιὰ

τὴν Ἑλλάδα τὸ αἷμα τοῦ ὁ Ἰσπανικῆς μὲν καταγωγῆς, γεννημένος ὅμως στὴν Ἰθάκη, μὲ «ζωηρότατη ἑλληνικὴ συνείδηση», καὶ θρεμμένος μέσα στὸ ὄνειρο τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς ὑπόδουλης ἀκόμα Ἑλλάδας, μεγάλος αὐτὸς Ἕλληνας. Ὁ Λορέντζος Μαβίλης εἶχε πάρει μέρος καὶ στὴν ἐκστρατεία τοῦ 1897. Πόλεμισε καὶ τότε γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τραυματίστηκε. Μαζὺ μὲ τοὺς ἐθελοντὲς ποὺ τὸν εἶχαν τότε ἀκολουθήσει, ἦταν κι ὁ Ἀγγλος Κλέμεντ Χιού Γκίλμπερτ Χάρρυ καὶ πρόσφερε κι αὐτὸς τὴ ζωὴ του στὴν Ἡπειρο, πολεμῶντας γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς. Ἐνας ἀνδριάντας — ποὺ ἀντικρίζει ἀπὸ τὶς ὄχθες τῆς λίμνης μας τὸ Ντρίσκο — καὶ μιὰ ἀναθηματικὴ στήλη — σὲ μιὰ ἀπόμερη γωνιά τοῦ Δημοτικοῦ μας κήπου — θυμίζουν στοὺς ἐπιγινόμενους τὶς ἡρωϊκὲς αὐτὲς θυσίαις δυὸ καλλιτεχνῶν, ἐνὸς ποιητῆ κι ἐνὸς μουσικοῦ. Τὸ μεγαλειότερό τους ὅμως ἀναμνηστικὸ μνημεῖο, ἔχει ἀκόμα πιὸ βαθεῖα τὰ θέμελά του στὴν Ἡπειρώτικη γῆ· τὸ δέντρο τῆς ἀνάμνησής τους, εἶνε αἰώνια ριζωμένο στὶς ἡπειρώτικες καρδιές καὶ τὴν ἡπειρώτικη μνημοσύνη.

Δ.Σ.

ΕΙΔΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ

Εἰς μίαν ἀνησυχαστικὴν διαπίστωσιν, ὅπως διαβάζομεν, προέβησαν τελευταίως τὰ Ἰατρεῖα τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς, ποὺ ἐπεσκέφθησαν τὴν Ἡπειρον. Τὸ πλεῖστον τῶν ἡπειρωτοπαίδων, λόγῳ τῆς κακῆς διαίτης προφανῶς, πάσχει ἀπὸ ἀναιμίας. Τὸ ποσοστὸν τῶν ἀναιμικῶν παιδιῶν εἶναι μεγαλύτερον εἰς τὸν Νομὸν τῶν Ἰωαννίνων, ἀνερχόμενον εἰς 70%. Ἡ διαπίστωσις αὕτη δημιουργεῖ ἔντονον ἀνησυχίαν διὰ τὸ μέλλον τῆς ἡπειρωτικῆς νεολαίας καὶ γεννᾷ τὴν ὑποχρέωσιν εἰς τοὺς ἀρμοδίους καὶ τὸ κοινωνικὸν σύνολον νὰ στρέψουν στοργικὸν τὸ ἐνδιαφέρον των διὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἐξάλειψιν τῶν αἰτίων, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὸν ἐπικίνδυνον παιδικὸν μαρασμὸν εἰς τὴν περιοχὴν μας. Βεβαίως τὸ φαινόμενον δὲν ἀποτελεῖ μεμονωμένην περίπτωσιν, διότι δυστυχῶς παρουσιάζεται καὶ εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς χώρας, πρέπει ὅμως νὰ ὑπογραμμισθῇ τὸ γεγονός, ὅτι τὸ καταπληκτικὸν ποσοστὸν τοῦ 70% τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων πουθενά ἄλλοῦ δὲν ἔχει σημειωθῇ. Ἄν λοιπὸν ἡ μέριμνα διὰ τὴν προστασίαν τῆς παιδικῆς ἡλικίας πρέπει νὰ εἶναι γενικὴ — ἀδιαφορία ἐπὶ τοῦ προκειμένου θὰ εἶχε βαρυτάτας συνεπειὰς διὰ τὸ μέλλον τῆς φυλῆς μας — ἡ φροντίς καὶ τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Ἡπειρον ἐπιβάλλεται νὰ ἐκδηλωθῇ ἐντονότερον. Δικαιούμεθα νὰ τὸ ἀναμένωμεν

αὐτό, διότι ἡ θλιβερά κατάστασις ἡ ὁποία παρουσιάζεται δὲν εἶναι ἄσχετος μὲ τὰς καταστροφὰς καὶ τὰς θυσίας, ποὺ ὑπέστη ἡ Ἡπειρος ἐκ τῆς ὀλοφύχου συμμετοχῆς τῆς εἰς ὅλους τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας τῶν τελευταίων ἐτῶν.

Ι.ΝΙΚ.

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Εἰς τὴν Ζωσιμαίαν Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν Ἰωαννίνων, διευθυνομένην ἀπὸ τὸν λαμπρὸν παιδαγωγὸν κ. Παν. Κοροντζῆν, ἐπιτελεῖται ἐν ἔργον ἐξαίρετον ἀπὸ πασης πλευρᾶς, ἔργον ποὺ ἀποβαίνει πρὸς τιμὴν τῆς Ἡπείρου μας. Τὰ μέχρι τοῦδε ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ δρᾶσις τοῦ Ἰδρύματος τούτου δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸ νὰ μορφώῃ διδασκάλους ἀξίους τοῦ ὀνόματος, τῆς ἀποστολῆς των καὶ τῆς Ἡπειρωτικῆς παραδόσεως, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς, τοὺς ἔχοντας σχέσιν μὲ τὴν ἀνοδὸν τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ τόπου, τὴν πνευματικὴν τοῦ ἀνύψωσιν καὶ τὴν συνέχισιν τῆς ἐθνικῆς του συμβολῆς. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἡ Ζωσιμαία Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία ἀπέκτησε φήμην καὶ ὄνομα ὅσον οὐδὲν ἄλλο παιδαγωγικὸν Ἰδρυμα ἐν Ἑλλάδι. Ἀπόδειξιν τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἡ κατ' ἔτος συρροὴ ὑποψηφίων ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς χώρας καὶ αἱ ἐνθουσιώδεις κρίσεις τῶν πλέον ἀρμοδίων ἐκπαιδευτικῶν παραγόντων διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ τὸ ἥθος τῶν ἀποφοιτῶντων διδασκάλων. Ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὴν Ἀκαδημίαν ἐξ αἰτίας τῆς σεμνῆς τελετῆς, τὴν ὁποίαν ὀργάνωσεν αὕτη, ὑποδεχομένη τοὺς νέους σπουδαστάς. Εἰς αὐτὴν παρέστη καὶ ἠύλόγησεν τὸ ἔργον ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ.κ. Σπυρίδων ὡς καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῶν τοπικῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν. Ἐχει γίνεῖ παράδοσις διὰ τὴν Ἀκαδημίαν ἡ τελετὴ αὕτη καὶ πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι ἀποτελεῖ τὸν καλύτερον τρόπον ἐνάρξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους διὰ τοὺς νέους σπουδαστάς.

Ι.ΝΙΚ.

Μιὰ παράκλησις

Ὁ Θρησκευτικὸς — φιλανθρωπικὸς Σύλλογος Ἀθηνῶν «Ἀσὺλον Νεομάρτυρος Γεωργίου» μοῦ ἀνέθεσε νὰ βιογραφήσω τὸν πολιοῦχο αὐτὸ τῆς πόλης τῶν Γιαννίνων.

Ὅσοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἀριώτερον ἐμφάνισιν τῆς ἐργασίας, παρακαλοῦνται νὰ με βοηθήσουν ἀνακοινώνοντάς μου (Λεωφόρος Γεωργίου Β' 29 Γιάννινα) παραδόσεις, στοιχεῖα καὶ γενικὰ καὶ ἄλλη πληροφορία γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ μαρτύριό του.

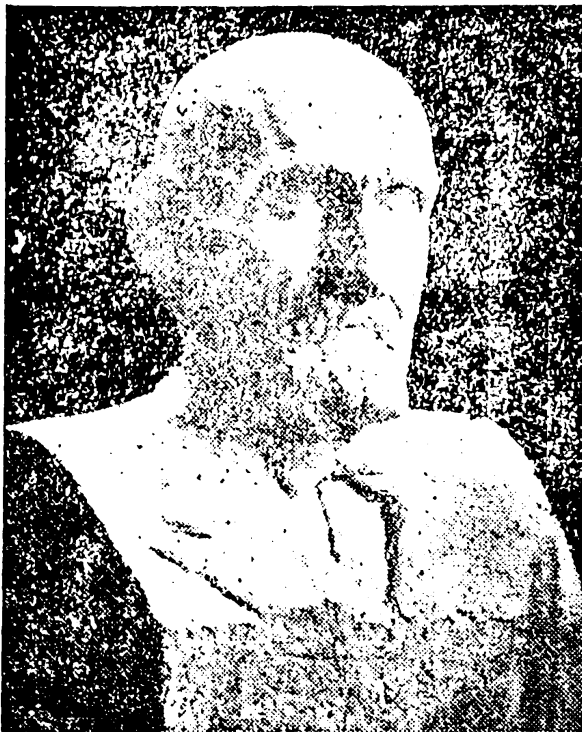
Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

Νεκρολογία

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΛΟΥΔΗΣ

Ὁ κατὰ τὸ μῆνα ποὺ πέρασε ἀποβιώσας Γεώργιος Στεφ. Καλούδης, πρῶην Γυμνασιάρχης τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς, εἶναι γόνος τῆς πρωτεύουσας τῆς Ἠπειρου. Σὲ ἡλικία 16 χρονῶν, περάτωσε στὴ σχολὴ αὐτὴ τίς ἐγκύκλιες σπουδές του, κι ἀμέσως κατόπι ἐγγράφηκε στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀθῆνας, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀπο-

Γεώργιος Καλούδης

(Προτομή Π. Βορέλλη)

φοίτησε μετὰ πέντε χρόνια (1886), καὶ τὴν ἴδια χρονιά, διωρίστηκε Καθηγητὴς στὴ Σχολὴ ποὺ τὸν εἶχε γαλουχήσει καὶ στὴν ὁποία δίδαξε τότε ἐπὶ πέντε χρόνια. Κατὰ τὸ σχολικὸ ἔτος 1891—1892, πῆγε γιὰ πλατύτερες σπουδές στὸ Μόναχο καὶ στὸ γύρισμά του, ἀνέλαβε καὶ πάλι τὰ καθηγητικὰ του στὰ Γιάννινα καθήκοντα. Κατὰ τίς σχολικὲς χρονιές 1893—1895, σὲ ἡλικία 28 χρονῶν, ἀνέλαβε τὴ Διεύθυνση τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς, στὴ θέση τοῦ πρῶην Γυμνασιάρχου τῆς Δημήτριου Κώνστα Σάμιου, ἀρχαιλόγου. Ἐπὶ δυὸ κατόπι χρόνια (1895—1897) διετέλεσε Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης, ἀπὸ τὴν ὁποία τὸν ἀπήλασαν στὴν ἐλευθερὴ τότε Ἑλλάδα οἱ Τούρκοι, ἐπεὶ ἦταν ὑπῆκοος Ἑλλήνας. Κατὰ τὸ 1898, ἐπὶ Γυμνασιάρχειας Ἀλεξίου Ζαμαρία, ἀνέλαβε καὶ πάλι τὰ καθήκοντα τοῦ Κα-

θηγητῆ τῆς Ζωσιμαίας, καὶ τελικὰ τὸν διαδέχτηκε στὴ γυμνασιarchie στὰ 1900.

Ὁ Ἰ. Α. Χαρισιάδης, γιατρός, σὲ ἄρθρο του δημοσιευμένο στὸ Ἡμερολόγιο «Ἠπειρωτ. Ἀστὴρ» τοῦ 1904, τὸν χαρακτηρίζει «ἄνδρα εὐρυμαθῆ». Ἐπὶ τριάντα ἀπὸ τότε χρόνια—ἐκτὸς ἀπὸ τὸ χρονικὸ διάστημα 1923—1925, κατὰ τὸ ὁποῖο διετέλεσε πληρεξούσιος τῆς τότε Ἐθνοσυνέλευσης—ὕπηρετησε εὐορκα τὴν Παιδεία, ὡς : Καθηγητὴς τοῦ Α' Γυμνασίου Πατρῶν, ἐπὶ δυὸ χρόνια (1910—1912) καὶ Γυμνασιάρχης : Ζωσιμαίας Σχολῆς (—1910 καὶ 1922—1923) καὶ Γυμνασίων : Ἀγρινίου (1920—1922), Λεωνιδίου (1925—1927) καὶ Ναυπλίου (1927—1928). Τὴν τελευταία αὐτὴ χρονιά ψηφίστηκε βουλευτὴς Γιαννίνων γιὰ τὴν τετραετία ἴσαμε τὸ 1932, κατὰ τὸ ὁποῖο πῆρε τὴ σύνταξή του, σὲ ἡλικία 67 χρονῶν.

Ὁ Γεώργιος Καλούδης, ἄφησε—ἀνέκδοτα—σχόλια σὲ συγγράμματα πολλῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καθὼς καὶ χειρόγραφα πολλῶν λόγων ποὺ εἶχεν ἐκφωνήσει.

Δ. Σ.

ΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΜΑΣ

Μία υπόδειξις

Φίλοι κύριοι,

Ἔρχομαι κάπως καθυστερημένα γιὰ νὰ σὰς εὐχηθῶ προκοπὴν εἰς τὴν γενικωτέρας Ἠπειρωτικῆς σημασίας καὶ ἀξίας προσπάθειάν σας καὶ νὰ συγχαρῶ γι' αὐτὴν σὰς καὶ τοὺς συνεργάτας σας. Ἡ βραδύτης δὲν εἶναι τυχαία. Ἀπέφυγα νὰ σπεύσω εἰς εὐχὰς καὶ συγχαρητήρια γιὰτὶ νομίζω, ὅτι ἡ σπουδὴ θὰ πρόδιδε συνήθη τυπικότητα καὶ συμβατικότητα. Τώρα πλέον ποὺ ἡ προσπάθειά σας ξεχωρίζει καὶ ἀφήνει νὰ διακρίνῳνται μὲ ἐνάργεια οἱ σκοποὶ καὶ ἡ ἀξία τῆς πιστεύω πὼς εἶναι καιρὸς γιὰ νὰ σὰς σφίξω θερμὰ καὶ εἰλικρινὰ τὸ χέρι. Μοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ διατυπώσω τὴ γνώμη πὼς δὲν θὰ ἦτο ἔξω τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν πλαισίων τῆς ἀποστολῆς τῆς «Ἠπειρωτικῆς Ἑστίας» ἂν αὕτη ἐστρεφε ἀμέριστον τὴν προσοχὴν καὶ ζωντανὴν τὴν προσπάθειάν της εἰς δημιουργίαν καὶ προαγωγὴν κινήσεως πρὸς περισυλλογὴν καὶ διάσωσιν τοῦ πρὸ τοῦ 1912—1913 Ἠπειρωτικοῦ πατριωτικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ὕλικου. Ἡ Ἠπειρωτικὴ αὕτη περίοδος εἶναι γεμάτη ἀπὸ λαϊκὴν πατριωτικὴν δρᾶσιν καὶ ὑπερτροφικὴ ἀπὸ ἀγῶνας γιὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ μακράωνος ζυγοῦ. Τὸ σπουδαιότατον καὶ τόσον χρήσιμον αὐτὸ ὕλικόν ἐλαχίστων μέχρι τώρα ἔχει κινήσει τὸ ἐνδιαφέρον καὶ κινδυνεύει νὰ χαθῇ ἢ ν' ἀποχρωματισθῇ ἐκ τῆς παρόδου τοῦ φθοροποιοῦ χρόνου. Εὐρίσκω ὅτι θὰ ἦτο μεγάλη καὶ ἀνεκτίμητος πρὸς τὸν τόπον μας ὑπηρεσία ἡ περίωσις καὶ καλλιέργεια τοῦ Ἠπειρωτικοῦ αὐτοῦ θησαυροῦ. Ἡ ἐκασχόλησις μὲ παλαιὰς

γνωστές, εξεχούσας Ήπειρωτικές φυσιογνωμίας των διαφόρων τομέων της πνευματικής δραστηριότητας και με παλαιότερα Ήπειρωτικά γεγονότα, ένασρόλησις ή όποία πολλές φορές καταντά αναμνηστικός πρσγμάτων χιλιοσειπωμένων και χιλιογραμμένων, θά ήμπορούσε νά παραχωρήσει μέρος του ενδιαφέροντός της εις την σπουδήν της προαπελευθερωτικής Ήπειρωτικής περιόδου, ή όποία έγκλείει πλούσια άνεκμετάλλευτα κοιτάσματα απέφθου Ήπειρωτικού πατριωτισμού.

Με φίλιν

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Κ. ΜΠΟΤΣΙΟΣ

Δικηγόρος

Σημ. «Η.Ε.»— 'Από χρονολογικό και βιβλιογραφικό καθήκον, σημειώνουμε εδώ ότι, με την προαπελευθερωτική αυτή περίοδο, σε γενικές μέν γραμμές, έχουν πολλοί μέχρι σήμερα ασχοληθή, σε έγχώριες και άθηναικές ήπειρωτικές έφημερίδες, όπως π.χ. ο Φίλιππος Σαγκούνης, ο Γ. Α. Οικονόμου κ.ά. που δεν έχουν προέξοιρα τά όνόματά τους. Ο Ταξίαρχος Σ. 'Αναγνωστόπουλος, έκαμε στον «Παρνασσό» στις 23-3-52 και σχετική διάλεξη, ειδικότερα δέ (1903-1913) ο συνεργάτης μας Δ. Σαλαμάνγκας, από τις 29-9-1950 έσπευσε 6-8-16. χο., στον «Έθν. 'Αγών» της πόλης μας, με τριάντα ένα σημειώματα, ο 'Αλ. Λιβαδένς, κατά το αυτό διάστημα και στην ίδια έφημερίδα, με δεκατέσσερα, κι ο Δ. Βλαχλείδης, με δύο. Το θέμα όμως αυτό, πολύ απέχει από το να είναι διερευνημένο σε όλες τρυ τες πτυχές. Και άξίζει κάθε έπαινος στο συμπολίτη μας κ. Σ. Μπότσιο που το άνακινεί τόσο έπικάιρα.

Τό μνημείον του άφανους δασκάλου

Αγαπητή «Ήπειρωτική Έστία»,

Προχθές πήρα τό τελευταίο διπλό τεύχος σου και έμεινα έκπληκτος. Ήταν κάτι που ξεπερνούσε τες προσδοκίες μας. Ήταν θαύμα. Δεν άφινει καμμία άμφισβόλια, πως ή «Ήπειρωτική Έστία» τραβάει σταθερά στο δρόμο της προκοπής. Αυτό τιμάει την Ήπειρο και μάς γεμίζει χαρά και υπερήφάνεια.

Με άφατη χαρά και ίκανοποίηση, είδα πως ή ιδέα που έρριξα στο βιβλίο μου «Η Παιδεία στην Ήπειρο» σελ. 36 στα τέλη του 1950, για την άνέγερση Μνημείου στον «Άφανή Δάσκαλο» θά γίνει πραγματικότητα.

Υπερήφανος γιατί ίσως πρώτος έρριξα την ιδέα αυτή, θέλω και από τους πρώτους να προσφέρω τον όβολόν μου. Θέτω εις την διάθεσίν σας τριάκοντα (30) τεύχη του βιβλίου μου ή «Παιδεία στην Ήπειρο» τά όποία έκποιούμενα θά σάς φέρουν 300.000 δραχ.

Με εκτίμηση

Κ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΙ ΤΗΣ 'ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ,,

Κων/νος Στεργιόπουλος, Γυμνασιάρχης, 'Αθήναι.— «... ή 'Η. 'Ε. πιστεύω ότι θά άποτελέσει σπουδαίον παράγοντα όχι μόνον διά την πνευματικήν ζωήν της Ήπείρου, αλλά και όλολήρου της Ελλάδος... άνέλαβε τό μέγα έργον να χαρίση, εις τους Ήπειρώτας πνευματικήν τροφήν ποικίλλην, πηγαίαν και πρωτό-

τυπον, ή όποία θά χρησιμεύσει ως συνεκτικός μεταξύ των' δεσμός...».

Βάσος Τσιμπιδάρος, δημοσιογράφος, 'Αθήνα.— «... τά συγχαρητήρια εινε κάτι τό τυπικό και τό συνειδημένο, θάπρεπε να ύπάρχει μία άλλη λέξη πιο έντονη για να σάς μεταδώσει τον ένθουσιασμό μου».

Κοσμάς 'Αντωνόπουλος, Έπαρχος Παγωνίου.— «... Η 'Η. 'Ε. προσφέρει πολλά εις τον ένθικόν προσανατολισμόν και την πίστιν των νέων μας... με συγκινούν οι άγώνες της διά την ύπαιθρο και τά χωριά μας...»

Δημ. Μπογδανόπουλος, δικηγόρος, Πάτρα.— «... τάς θερμάς μου εύχαριστίας ως Ήπειρώτου, διά την τιμητικήν της έπαρχίας μας εμφάνισιν και πρόοδον της «Ήπ. Έστίας» της θαυμασίας αυτής διά τά ήπειρωτικά γράμματα έπιτυχίας...».

Παναγ. Ζώης, στρατιώτης.— «... μεγάλη θά ύπάρξη ή συμβολή του περιοδικού αυτού εις την πνευματικήν έξύψωσιν του Ήπειρωτικού κόσμου...».

Σπύρος Κοντονάσιος, δημοδιδάσκαλος, Βασιλικό.— «...για τό τεράστιο έργο που άνελάβατε και την άξία παντός έπαίνου... Ήπειρωτική μας Έστία... σάς άξίζει ό,τι κι άν πη κανείς...».

Δημήτριος Διάσκας, ιατρός, 'Αθήνα.— «... τό περιοδικόν σας έχει μεγίστην διά τον Έλληνισμόν καθόλου ένθικην άποστολήν και έπιστημονικήν άξίαν, και πρέπει να γίνη άφελήρια γενικωτέρου πνευματικού κινήματος...»

Σπύρος Σπυρίδης, ένταύθα.— «... Τό μεγάλο έργο που τόσο τιμώς άνελάβατε, εύχομαι να μεσουρανίση...».

Ευάγγελος Μπόγκας, άνώτατος τριατατικός, 'Αθήνα.— «... ή έπιτυχής έκδοσις του άναμνηστικού διά τον 'Αθ. Ψαλιδαν τεύχους τιμά την «Ήπ. Έστίαν». Η τιμή άντανακλά και έπί της πόλεως 'Ιωαννίνων.»

Ευάγγελος Φωτιάδης, Διευθυντής της Έθ. Βιβλιοθήκης, 'Αθήνα.— «... ειναι άντάξιον της Ήπειρωτικής παραδόσεως, και τιμά την πρωτεύουσαν της Τουρκοκρατουμένης Ελλάδος...».

Στράτης Παπαδάκης, συγγραφεύς.— «... τό ένθικόν έργο της «Ήπειρ. Έστίας» ειναι ή πιο γλυκειά άνάμνηση του τόσο ωραίου ταξιδιού μου στην πόλιν σας...».

Γεώρ. Σίνας, Πρόεδρος Έπιτροπής Βορειοηπ. 'Αγώνος, Πάτρα.— «... Σε κάθε νεώτερο τεύχος της ή «Ήπειρωτική Έστία» μάς παρουσιάζεται πειό ώμορφη από πάσης άπόψεως.»

Βασιλική και Κλειώ Γ. Σίνα, Λονδίνον.— «...έπιτρέψατέ μας να έκφράσωμε την ιδιαιτέρα χαρά μας διά την έκδοσιν της «Ήπειρωτικής Έστίας» που ειναι μία εύγενής προσφορά της πνευματικής Ήπείρου προς την Έλληνική πατρίδα...».

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΑ

Π. Γ. Κοροντζή, Διευθυντοῦ Ζωσιμαίας Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας: «Τὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ μας καὶ τοῦ τόπου μας» Ἰωάννινα 1950.

Πολλὰ φιλοσοφικά καὶ παιδαγωγικά βιβλία ἔχουν ἰδῆ τὸν τελευταῖον καιρὸν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Θὰ ὑπέθετε κανεῖς ὅτι ἡ πλουσία αὐτῆς συγγραφικῆ προσφορά θὰ ἀπετέλει πολῦτιμον· συμβολὴν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἑλληνικοῦ διδασκαλοῦ, ἔργον πολυσχιδὲς καὶ πολυμόρφον. Δυστυχῶς δὲν συμβαίνει αὐτό. Τὸ προσφερόμενον ὕλικόν εἶναι διὰ τὸν διδάσκαλον ἐν πολλοῖς ἄχρηστον καὶ οὐχὶ σπανίως ἐπιζημίον. Τοῦτο ὀφείλεται κατὰ κύριον λόγον εἰς τὸ ὅτι οἱ συγγράφωντες, παραγνωρίζοντες τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα, προσπαθοῦν νὰ εἰσάγουν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν νέους θεσμούς, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντας μὲ αὐτὴν καὶ ἀδυνατοῦντας ὡς ἐκ τούτου νὰ ἐγκληματισθῶσιν εἰς τὸ περιβάλλον τῆς. Καὶ οἱ συνεχεῖς αὐτοὶ πειραματισμοί, δημιουργοῦντες τὴν ψευδαίσθησιν τῆς ἐπιτυχίας, ἀπομακρύνουν τὸν Ἕλληνα διδάσκαλον ὁλοῦν καὶ περισσότερον ἀπὸ τὸ μορφωτικὸν ἰδεῶδες, τὸ ὁποῖον εἶναι συνυφασμένον μὲ τὴν μοῖραν καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους καὶ τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀποτελῇ τὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς τῶν τέκνων μας.

Ὅλη συνεπῶς αὕτη ἡ πλημμύρα τοῦ στείρου βερμπαλισμοῦ καὶ τοῦ πιθηκισμοῦ ἀποτελεῖ ἄρνησιν καὶ ὄχι ὅπως ὑποστηρίζουν πολλοί, ἐλαφρὰ τῇ καρδίᾳ, πρόοδον. Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κοροντζῆ ἀντιθέτως εἶναι μία θέσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας δύναται ἀσφαλῶς νὰ στηριχθῇ ὁ Ἕλλην διδάσκαλος διὰ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἔργον του.

Θὰ ἐχρειάζετο πολὺς χώρος διὰ νὰ ἀναλυθῇ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κοροντζῆ ὅπως ἔπρεπε. Ἀναγκαζόμεθα ὡς ἐκ τούτου νὰ περιορισθῶμεν εἰς γενικότητας. Διὰ τὸν συγγραφέα ἡ μόρφωσις δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ σκοπὸν τὴν ἀπλὴν μετάδοσιν γνώσεων, ἀσυνδέτων πολλάκις μεταξύ των, ἀλλὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων, κάτω ἀπὸ τὴν μερικότητα τῶν φαινομένων. Διὰ τὸν Ἕλληνα ἐκπαιδευτικὸν πρωταρχικὸς σκοπὸς πρέπει νὰ εἶναι ἡ γνῶσις τοῦ παρελθόντος καὶ ἡ σύνδεσις τῶν διδαγμάτων ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν γνωριμίαν αὐτὴν μὲ τὸ παρὸν καὶ μὲ τὴν εὐθύνην τοῦ μέλλοντος. Ἡ ἐπιταγὴ τοῦ παρελθόντος, ἡ βούλησις τοῦ παρόντος καὶ ἡ εὐθύνη τοῦ μέλλοντος ἀποτελοῦν τὸ τρίπτυχον τῆς συνειδητοποιήσεως τῆς πορείας, τὴν ὁποῖαν ὑποχρεούμεθα ὑπὸ τῆς μοίρας νὰ διαδραματίσωμεν.

Θὰ ἦτο πράγματι ἄλλοιᾳ ἡ ἐκπαιδευτικὴ μας κατάστασις ἂν οἱ Ἕλληνες δημοδιδάσκαλοι, ἔχοντες πλήρη συνείδησιν τῆς εὐθύνης των ὡς φορέων τῶν ἐπιτευγμάτων ἐνὸς λαοῦ, ὅστις κατάρθωσε νὰ δώσῃ τὰς τελειότερας λύσεις εἰς ὅλα τὰ προβλήματα, δὲν ἐξήντλουν τὴν δραστηριότητά των καὶ τὴν ἐφεσίν των πρὸς ἐργασί-

αν εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν προσπάθειαν ἀπομύσεως ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων ξένων πρὸς τὸ ἑλληνικὸν κλίμα, ξένων πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν ιδανικῶν, τὰ ὁποῖα τὸ παρελθὸν μᾶς ἐκκληρονόμησεν καὶ μὲ τὰ ὁποῖα ἡμεῖς, ὡς παρὸν, ὀφείλομεν νὰ διαπλάσωμεν τοὺς χαρακτήρας τοῦ μέλλοντος, ἀλλ' ἐκινοῦντο μέσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν καὶ εἰς τὸ ἰδικόν μας περιβάλλον, ὅπου ἀσφαλῶς θὰ εὕρισκον τὸν δρόμον ποὺ ὁδηγεῖ πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν. Ἡ εὐθύνη ὅμως δὲν εἶναι ἀποκλειστικῶς ἰδική των. Πταῖουν περισσότερον ὅσοι, τεταγμένοι διὰ τὴν μόρφωσιν των καὶ τὴν παρακολούθησιν τοῦ ἔργου των, ἀπομακρύνουν αὐτοὺς, ἠθελημένως ἢ ἀθελήτως ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν «θέσιν» καὶ προβάλλουν πρὸς μίμησιν πρότυπα—ἄριστα ἴσως διὰ τὰς χώρας ποὺ ἐφαρμόζονται—ἄχρηστα ὅμως διὰ τὴν ἰδικὴν μας πραγματικότητα. Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Κοροντζῆ, ἐπιστημονικόν, βιβλιογραφικῶς ἐπαρκὲς καὶ κυρίως μὲ πνοὴν πίστεως, ἀποτελεῖ μίαν πολῦτιμον συμβολὴν εἰς τὴν προσπάθειαν τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ καταβάλωμεν διὰ νὰ ἐπανεύρωμεν τὸν ἑαυτὸν μας καὶ νὰ συνειδητοποιήσωμεν τὸν προορισμὸν μας.

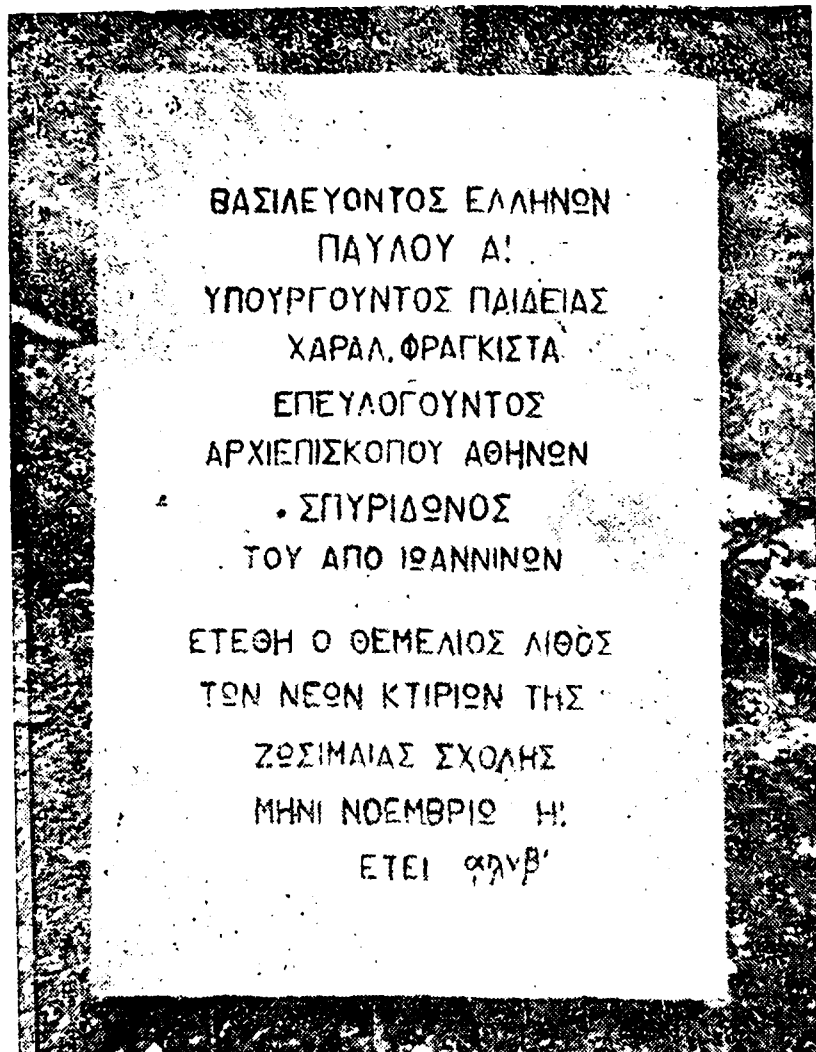
Ι. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Δημ. Σιατοπούλου «Ἡ γυναῖκα».

Ὁ ποιητὴς κ. Σιατόπουλος εἶναι δικηγόρος στὸ ἐπάγγελμα καὶ σὰν δικηγόρος ἔρχεται σ' ἐπαφὴ μὲ τὴν κοινωνικὴ δυστυχία καὶ τὴν ψυχικὴ ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ὁ ἀντίλαλός τους φτάνει συχνὰ ὡς τὶς αὐστηρὲς σάλλες τῶν δικαστηρίων. «Κάτω ἀπ' τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας» προσπαθεῖ νὰ ἰδῇ τὴν γυναῖκα, ὅπως λέει, καὶ ὄχι ὅπως μπορεῖ νὰ τὴν φανταστῇ ἕνας ποιητὴς, ἢ ἕνας φιλόσοφος. Ὁ κ. Σιατόπουλος ἐξετάζει τὴ μητρότητα, τὸ γάμο καὶ τὸν ἐταιρισμὸ καὶ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ ὅτι δὲν ἐξαντλεῖ τὸ θέμα. Καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὸ ἐξαντλήσῃ ὄχι μὲ τὶς 74 σελ. τοῦ βιβλίου του, ἀλλ' οὔτε μὲ χιλιάδες σελίδες. Γιατὶ τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι μεγάλο ὅσο ἡ ἀνθρωπότητα καὶ παρουσιάζει ἀπειρὲς ἰδιαιτητεῖς ἀπὸ ἔθνος σὲ ἔθνος, ἀπὸ ἐπαρχία σὲ ἐπαρχία καὶ ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριό. Ἀλλή εἶναι ἡ γυναῖκα τῆς Ἀμερικῆς, ἄλλη ἡ γυναῖκα τῆς Εὐρώπης καὶ ἄλλη ἡ γυναῖκα τῆς Ἀσίας. Διαφορετικὲς κοινωνικὲς συνθήκες, διαφορετικὴ ζωὴ, διαφορετικὰ ἰδανικά δημιουργοῦν τοὺς διαφορετικοὺς τύπους μὲ τὰ διαφορετικὰ προβλήματα. Ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Σιατόπουλου ἐκεῖνο ποὺ ἀποτελεῖ θετικὴ προσφορά, εἶναι: 1) ὅτι ἐξετάζει τὴ γυναῖκα σὰν ἕνα πλάσμα ποὺ πρέπει νὰ βλέπῃ τὴν ὑπαρξὴ του ἀπὸ τὴ βιολογικὴ σκοπιά (ἡ γυναῖκα πρῶτ' ἀπ' ὅλα εἶναι σύζυγος καὶ μητέρα) καὶ 2) ὅτι τονίζει βάσει ἐπιστημονικῶν στοιχείων τὴ συσχέτιση τῆς πορείας μὲ τὴν ἀμορφοσίαν, τὴ φτώχεια, τὴ χαλαρὴ ἠθικὴ συνείδηση τῆς κοινωνίας καὶ τὴν ἄσμενη τέχνη (θέατρο, κινηματογράφος, ἐντυπο). Τὴ συσχέτιση αὕτη ἄς τὴν προσέξουν ὅσοι εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν ἠθικὴ ἀνύψωση τῆς κοινωνίας.

Τ. ΣΙΑΜ.

Η ΑΝΕΓΕΡΣΙΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΖΩΣΙΜΑΙΑΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΑΥΛΟΥ Α'
ΥΠΟΥΡΓΟΥΝΤΟΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΧΑΡΑΛ. ΦΡΑΓΚΙΣΤΑ
ΕΠΕΥΛΟΓΟΥΝΤΟΣ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
• ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ
ΤΟΥ ΑΠΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΕΤΕΘΗ Ο ΘΕΜΕΛΙΟΣ ΛΙΘΟΣ
ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΤΗΣ
ΖΩΣΙΜΑΙΑΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΜΗΝΙ ΝΟΕΜΒΡΙΩ Η'
ΕΤΕΙ ς'ΑΝΒ'

ΤΗΝ 8ην Νοεμβρίου

ἔ.ἔ. ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ
ἐγένετο ἡ κατάθεσις τοῦ
θεμελίου λίθου τῆς νέ-
ας Ζωσιμαίας Σχολῆς,
ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου
Ἀρχιεπισκόπου κ. κ.
Σπυρίδωνος παρισταμέ-
νου τοῦ ὑπουργοῦ τῆς
Παιδείας κ. Φραγκίστα,
καὶ τοῦ Γεν. Γραμμα-
τέως τοῦ Ὑπουργείου,
καθηγητοῦ κ. Βέλλα.
Ὁ κατατεθεὶς θεμέλιος
λίθος ἔφερε τὴν παρα-
πλεύρως ἐπιγραφὴν.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

1.— Ὁ Διοικητὴς τῆς ΑΤΕ κ. Μυλωνᾶς μετέβη εἰς Κόνιτσαν καὶ Δελβινάκιον πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν ἐκεῖ ὑποκατοστημάτων.

— Ἦρχισαν οἱ ἐξετάσεις τῶν ὑποψηφίων σπουδαστῶν τῆς Ζωσιμαίας Ἀκαδημίας εἰς Ἰωάννινα.

2. Εἰς τὸν Νομὸν Ἀρτιᾶς διεπιστώθησαν 15 κρούματα ἐλοιοσίας καὶ τὸν Νομὸν Πρεβέζης 5.

— Εἰς Κεφαλέβρυσον συνεχίζονται αἱ γεωτρήσεις διὰ τὴν ἀνέυρεσιν ὕδατος.

3. Τὰ ἀποσταλέντα εἰς τὴν Διεθνή Ἐκθεσὶν Θεσσαλονίκης ἡπειρωτικὰ ἐκθέματα γεωργικοκτηνοτροφικὰ καὶ οἰκοτεχνίας ἐπροξένησαν ἀρίστην ἐντύπωσιν καὶ πολλὰ ἐκ τούτων ἐβροβεύθησαν.

— Ὁλοκληρώσας τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ εἰς Δαδώνην καὶ Ραδοτόβιον ἀνεχώρησεν δι' Ἀθῆνας ὁ κοθηγητὴς κ. Δ. Εὐαγγελίδης.

4. Εἰς Κουιτρουλάδες παρελήφθη ὑπὸ τοῦ Σχολικοῦ ἀρχιτέκτονος Ἰωαννίνων τὸ ἀνεγειρόμενον ὑπὸ τοῦ Ἑράνσι τῆς Βασιλείσης σχολεῖον.

— Εἰς τὸ Δημαρχεῖον Ἰωαννίνων συνεκροτήθη σύσκεψις διανοσυσμένων, ἐπιστημῶν, ἐπαγγελματιῶν κλπ. σχετικὴ μὲ τὴν ἵδρυσιν Ἑταιρείας Ἠπειρωτικῶν μελετῶν καὶ ἀιετέθη εἰς ἐπιτροπὴν ἢ σύνταξις τοῦ ὁργανισμοῦ αὐτῆς.

5. Ἡ καλλιτέχνης κ. Τασία Ἀδὰμ ἔδωκεν εἰς Ἰωάννινα ποιητικὸν πρωῒνόν μὲ ἀπαγγελίας δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ μὲ ὁμιλίαν μὲ τὸν τίτλον «τὸ δημοτικὸν τραγοῦδι καὶ ὁ ποιητὴς του».

— Διοικητὴς τῶν «Σπιτιῶν τοῦ Παιδιοῦ» ἀνέλαβεν ὁ κ. Ν. Πατάζογλου.

6. Είς Ἰωάννιννα ἀπεβίωσεν καὶ ἐκηδεύθη ὁ ἐπὶ δεκαετηρίδας Γυμνασιάρχης τῆς Ζωομαίας Σχολῆς γηραιὸς σοφὸς ἐκπαιδευτικὸς Γεώργιος Κασλῶδης. Ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἀπεφασίσθη ἡ μετονομασία μιᾶς ὁδοῦ τῆς πόλεως πρὸς τιμὴν του.

7. Ἐπερατώθη ἡ ἀρχιτεκτονικὴ μελέτη τῆς Δημοτικῆς ἀγορᾶς Ἰωαννίνων.

8. Ἀφίκετο εἰς Ἰωάννιννα ὁ διακεκριμένος λογοτέχνης κριτικὸς καὶ δημοσιογράφος κ. Αἰμ. Χουρμούζιος μετὰ τῆς συζύγου του.

— Ἦρχισαν αἱ ἐργασίαι τῆς κατασκευῆς τῆς γεφύρας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λαγκάβιτσας—Θεοπρωτίας.

— Συνεπεία τῶν δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν ἡ μελισσοκομία εἰς τὸν Νομὸν Ἰωαννίνων ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς, τῶν σμηνῶν κατεθόντων ἀπὸ 30.000 εἰς 15.000.

— Ἀπεφασίσθη ἡ ἐναρξὶς ἐντοιωτάτου ἀγῶνος διὰ τὴν ταχεῖαν ἀποπεράτωσιν τοῦ Σανατορίου Ἡλείου.

9. Ἀπεφασίσθη ἡ ἵδρυσις εἰς Πεκλάριον «Σπιτιοῦ τοῦ Παιδιοῦ».

— Ἐνεκρίθη ἡ προαγωγή τῶν κάτωθι δημοτικῶν Σχολείων εἰς τὸν Νομὸν Ἰωαννίνων: Σερβιανῶν, Πολυγύρου, Δωδώνης, Ψίνας, Μικροῦ Περιστερίου, Βαλτίστης, Χρυσορράχης, Μαζαρακίου, Ἐλεούσης, Ἐλαιῶνος, Συρράκου, Μεγάλου Περιστερίου, Καστρίτης, Χουλιαράδων, Μεγάλης Γοτίστης, Ἀρδομίστης, Κουτσελιοῦ, Πεδινῆς, Τόσκεσι, Καλεντζίου, Μουζακαίων, Ζίτης, Κεφαλοβρύσου, Κουκλιῶν, Κληματαῖας καὶ Πρωτόπαπας.

10. Καθ' ἀρμοδίαν ἀνακοίνωσιν ἡ πορεία τῆς καλλιέργειας τῶν σιτηρῶν λόγω τῆς ἀνομβρίας εἶναι μικρά. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον εἰς τὴν ὑπαιθρον ὑπάρχει μεγάλη ἔλλειψις ζωοτροφῶν.

— Εἰς Ἡγουμενίτσαν ἐσημειώθη ἰσχυροτάτη σεισμικὴ δόνησις.

11. Ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἡ λειτουργία τοῦ ἡμιγυμνασίου Ζίτης.

12. Ἦρχισεν εἰς Ἰωάννιννα ἡ λειτουργία τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς πόλεως.

— Ὁ Διοικητὴς τῆς Υἱ.Ι. Μεραρχίας Ταξιάρχος κ. Παλαντᾶς προήχθη εἰς ὑποστράτηγον.

— Λόγω πλημμύρας εἰς τὴν περιοχὴν Ἐλεούσης Ἀρτῆς ἐπὶ ἐκτάσεως 300 στρεμμάτων πορτοκαλεῶνων προεκλήθησαν ζημίαι 500 ἑκατομ. δρχ.

— Ἐξ ἀνεμοθυέλλης πρωτοφανοῦς ἐντάσεως καὶ μεγάλης διαρκείας εἰς τὴν πόλιν τῆς Παραμυθίης προυξενήθησαν ζημίαι 500 ἑκατομ. δρχ.

13. Εἰς Σαγιάδα ἐγένετο χάραξις θεμελίων διὰ τὴν ἀνέγειρσιν ναοῦ.

— Ἀφίχθη εἰς Ἰωάννιννα ὁ γεωλόγος κ. Παπαχατζῆς δι' ἐδαφολογικὰς ἐξετάσεις τῆς περιοχῆς.

14. Διωρίσθησαν νέοι δημοδιδάσκαλοι οἱ κ.κ. Γ.Γραβάνης, Σ.Βάντζος καὶ Β.Δερέκας.

— Ὁ Διοικητὴς τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ ἀντιστράτηγος κ. Ζαῖμης ἀφίκετο εἰς Ἰωάννιννα.

— Ἦρχισεν ἡ ἀνέγειρσις Δημοτικοῦ Σχολείου εἰς Τεριάχιον ἐκ τοῦ ἐράνцу τοῦ Βασιλέως.

15. Πάρουσία τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως ἐτελέσθησαν εἰς Γυφτόκαμπον Ζαγορίου τὰ ἐγκαίνια τῶν διανοιγομένων δασικῶν ὁδῶν. Εἰς τὰῦτα παρέστησαν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ.κ. Σπυρίδων, ὅστις ἐτέλεσε καὶ τὸν ἀγισμὸν, οἱ Ὑπουργοὶ τῶν Δημοσίων Ἔργων καὶ Γροναίας κ.κ. Κορωναῖος καὶ Πεσματζόγλου, ὁ Μέγας Αὐλάρχης κ. Λελοῦδας, οἱ Διοικηταὶ τοῦ Α' Σ.Σ., Στρατηγεῖο Ἡλείου καὶ Υἱ.Ι. Μεραρχίας κ.κ. Ζαῖμης, Μεσοηρόπυλος καὶ Παλαντᾶς, ὁ Νομάρχης Ἰωαννίνων κ. Κιτοῖδης ὅστις πρωτίστως συνέβαλεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, ὁ ὑποπτεράρχης κ. Ποταμιάνος, ὁ Α. Δ.Χ.Η. κ. Μυλωνάκης, ὁ Διτῆς Χωροφυλακῆς κ. Τασόπουλος, οἱ κ.κ. Ντρέϊκ, Χέρμαν καὶ Ντίλιν τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος κ. Πόγκης, ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων κ. Νικολόπουλος, ἡ κ. Ἑλένη Στοθάτσου, κυρία ἐπὶ τῶν τιμῶν, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Πίντος, τοῦ Πολυτεχνείου κ. Παρασκευόπουλος, αἱ κυραὶ τοῦ Ἐράνцу τῆς Βασιλείας, Λελοῦδα, Κορυζῆ, Χρ. Σταθάτου, Ἀγγελοπούλου, ὁ Πρόεδρος τῶν Ζαγορησίων Ἀθηνῶν κ. Βάντζιος, ὁ Πρόεδρος τοῦ Δασικοῦ Συνδέσμου Ζαγορίου κ. Βλαχόπουλος, ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Φανέλλας τοῦ Στρατιώτου κ. Γετραλιάς, οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν δικαστικῶν, στρατιωτικῶν, δικητικῶν, ἐκπαιδευτικῶν κλπ. ἀρχῶν τῆς Ἡλείου ὡς καὶ πλῆθος κόσμου ἐκ τῶν πέριξ χωρίων. Μετὰ τὸν ἀγισμὸν ὠμίλησεν ὁ Μακαριώτατος διὰ τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου, ὁ Νομάρχης κ. Κιτοῖδης, ὁ Πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου κ. Βλαχόπουλος, ὁ Πρόεδρος Σομενέλιου κ. Δοββλῆς, ὁ κ. Πόγκης ἐκ μερὸς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος, ὁ ὑποπτεράρχης κ. Κορωναῖος καὶ ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων κ. Νικολόπουλος.

Ὁ Ἀναξ κατὰ τὸν ἐπιστροφὴν του μετέβη εἰς Κήπους ἔνθα παρέστη εἰς τὰ ἐγκαίνια νεοκατασκευασθείσης ἐκεῖ ὁδοῦ.

16. Ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίων ἔργων ἐχρηγήθησαν αἱ κάτωθι πιστώσεις διὰ τὴν συντήρησιν ὁδῶν καὶ ἐκτέλεσιν ἔργων: Διὰ τὴν ὁδὸν Β.γλας—Κονίτης 50 ἑκατ. Ἰωαννίνων—Ἡγουμενίτης 100 ἑκ., Ἰωαννίνων—Καλεντζίου—Κατασκευαζομένων 80 ἑκ., Πυρομυθιάς—Ἡγουμενίτης 25 ἑκ. Ἀρτῆς—Βουργαρελίου 100. Ἰωαννίνων—Δωδώνης 30 ἑκ. καὶ εἰς τὴν γεφυρὰν Κόκκορη 100 ἑκ.

17. Ἡ παραγωγή ὀρύξης εἰς τὸν κόμπιν τῆς Ἀρτῆς, προβλέπεται λίαν ἱκανοποιητικῇ.

— Ἀπεφασίσθη εἰς Δελβινάκιον ἡ ἵδρυσις Συνδέσμου Κοινοτήτων Πωγωνίου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Μάρκος Μπότοσσης».

18. Ἀφίχθησαν εἰς Ἰωάννιννα ὁ καθηγη-

τῆς τοῦ Πολυτεχνείου κ. Σφήκας καὶ ὁ μηχανικός κ. Μιχάλης καὶ ἐξήτησαν τὸ ζήτημα ἀνεγέρσεως κτιρίου Σχολῆς Ὑπομηχανικῶν.

19. Εἰς τὰ χωρία Καρίτσα, Ἀργυροτόπι, Ἁγίος Ἡλίας καὶ Μέτσοβον ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Ε.Ε.Σ. δέματα μὲ δισκία βιταμινῶν.

20. Ἰδρύθη εἰς Ἰωάννινα Ἑλληνοαμερικανικὸν Ἐπιμορφωτικὸν Ἰνστιτοῦτον.

21. Ἀφίχθησαν εἰς Ἰωάννινα οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ο.Η.Ε. κ.κ. Μπέρς καὶ Γκινάου διὰ τὴν μελέτην τῆς προόδου τοῦ προγράμματος «Πρόνοια Ἑργασίας» εἰς τὸν νομόν. Διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν μετέβησαν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους νομοὺς τῆς Ἠπείρου.

22. Ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας διετέθησαν 100 ἑκατ. δραχ. διὰ τὸν Νομόν Ἰωαννίνων καὶ 50 ἑκατ. διὰ τὸν Νομόν Θεσπρωτίας πρὸς ἀγορὰν ζώων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

23. Ἐπιθεωρητὴς Δασῶν εἰς Ἰωάννινα ἐτοποθετήθη ὁ κ. Θεοφύλακτος.

24. Ἀντιπρόσωποι τῶν Φίλων τοῦ Στρατοῦ Κηφισοῖας μετέβησαν εἰς Ἁγίον Μηνᾶν πρὸς διανομὴν δεμάτων.

25. Τὰ ἐκλογικὰ τμήματα τῆς Ἠπείρου διὰ τὰς ἐκλογὰς τῆς 16ης Νοεμβρίου ὠρίσθησαν ὡς ἑξῆς: Νομὸς Ἰωαννίνων 102, Θεσπρωτίας 31, Ἄρτης 43, Πρεβέζης 40.

26. Ἀφίκετο εἰς Ἰωάννινα ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ἐξάρχος.

— Ἐπίσης ἀφίκοντο εἰς Ἰωάννινα μέλη τῆς Περιγηγητικῆς Λέσχης Ἀθηνῶν, ἅτινα ἐπεσκέφθησαν καὶ τὴν Ἄρταν.

27. Καταρρακτώδης βροχὴ εἰς Ἄρταν προὔξενεσε πολλὰς ζημίας εἰς οἰκίας, δύο τῶν ὁποίων κατέρρευσαν.

28. Μὲ ἐκδηλώσεις ἐθνουσιασμοῦ καὶ ἐθνικῆς ὑπερηφανείας ἐώρτασεν ὁ λαὸς τῆς Ἠπείρου, τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου, τὴν ἐθνικὴν ἐπέτειον τῆς 28 Ὀκτωβρίου. Εἰς πολλὰς περιοχὰς διενεργήθη καὶ ἔρανος πρὸς ἀνέγερσιν ἀνδριάντος τοῦ ἥρωος Δοβάρη.

29. Ἐκ τῶν πιστώσεων τῆς «Πρόνοιας Ἑργασίας» κατασκευάζονται δεξμεναὶ εἰς Βαγενήτιον, Σουλδόπευλον καὶ Πολύλοφον.

30. Ἐνεκρίθη ἡ σῶσις καὶ ἡ λειτουργία καὶ ἐτέρας Γεωργικῆς Τεχνικῆς Σχολῆς εἰς τὸν Νομόν Ἰωαννίνων.

— Ἐνεκρίθησαν οἱ τεχνικαὶ μελέται διὰ τὴν ἀνέγερσιν οἰταποθήκης εἰς τὴν Πρέβεζαν.

— Ἀφίχθη εἰς Ἰωάννινα ὁ τοποθετηθεὶς Ἐπόπτης Ἑργασίας κ. Κουτρούμπας.

31. Ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος ἀπεφασίσθη ἡ ἰδρυσις Ἀγροτολέσχης εἰς Κασιτρίσαν.

— Ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολόγου κ. Σ. Δάκαρη ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὴν περιοχὴν Γραμμενοχωρίων δύο ἀρχαῖοι κενοὶ τάφοι.

ΟΙ ΗΠΕΙΡΩΤΑΙ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

— Ἡ νεοϊδρυθεῖσα ἀδελφότης Πυλίουριῶν (Χειμάρρας) μὲ πρόεδρον τὸν κ. Μερκούρη ἐδωκε τὴν 28/9 τὸ πρῶτον γεῦμα τῆς εἰς τὴν Πεντέλῃν. Εἰς τὴν πατριωτικὴν αὐτὴν συγκέντρωσιν παρέστησαν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀργυροκάστρου κ. Παντελεήμων, οἱ στρατηγοὶ Κ. Κρυστάλλης καὶ Ἡλ. Ζώτος, οἱ κ.κ. Μ. Ποσχόπουλος, Ν. Δούλης, Χρ. Καρζῆς, Περ. Μοῦτσος κλπ.

— Τὴν 5 Ὀκτωβρίου ἡ Ἀδελφότης Λοβδανιτῶν Ἀθηνῶν διοργάνωσε ἐσρτὴν εἰς Ἁγίον Ρέντην. Κατ' αὐτὴν παρέστησαν ὁ Νομάρχης Ἰωαννίνων κ. Κιτοῖδης καὶ ὁ Δήμαρχος Πειραιῶς κ. Ἀνδριανόπουλος. Τὸ Διοικ. Συμβούλιον τῆς ἀδελφότητος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κ.κ. Τάσου Πανταζῆ, Στ. Ράπτη, Εὐ. Οἰκονόμου, Ἀθ. Ζώη, Μιχ. Ζώη, Μιχ. Ἐξάρχου, Φιλ. Τσίτου καὶ Βασ. Μπούγια.

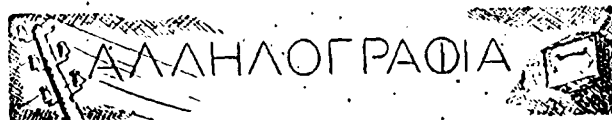
— Προήχθη εἰς ἀντιναύρχον ὁ ἐκ Δρόβιανης Β. Ἠπείρου κ. Π. Λάππας.

— Ὁ Ἠπειρώτης καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Β. Βέλλας διωρίσθη Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἐπὶ Ὑπηρεσιακῆς Κυβερνήσεως.

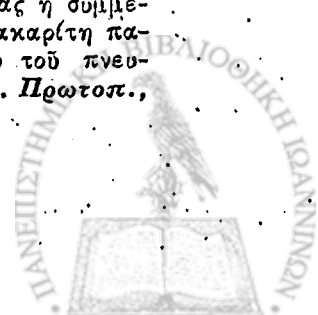
— Ἡ καλλιτέχνης δις Ἄννα Μπέλλου ἀπόφοτος τῆς Σχολῆς Μοριάνωβ μετέχουσα τοῦ γυναικείου χοροῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου ἀνεχώρησε δι' Ἀμερικὴν.

— Εἰς Ἀγρίνιον Ἰδρύθη σωματεῖον ὑπὸ τὸν τίτλον Πανηπειρωτικὴ Ἐνώσις «Σοῦλι—Πίδος». Τὸ πρῶτον Διοικητικὸν Συμβούλιον ἀπετελέσθη ἐκ τῶν κ.κ. Ἀθαν. Γραβιά, Ἀθ. Καπὼν, Ἀρ. Σαπλαούρα, Παν. Παπουτσή, Ἰωάν. Χρυσάφη, Τζουμάκα καὶ Γ. Νταμπάκη.

— Τὸ νέον Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Πανηπειρωτικῆς Ἐνώσεως Καβάλλας ἀπετελέσθη ἐκ τῶν κ. κ. Ἐλ. Ράπτη, Στ. Μαστοράκη, Σ. Τσέση, Θ. Ἀναγνωστάκη, Π. Βασιδέκη, Γρ. Παπαζώτου, Διον. Γεωργιάδη, Χρ. Θεμελῆ, Γ. Τάση καὶ Γ. Γιαννοῦση.

Dem. Sol., Persian Gulf. Σὰς στέλλαμε τὸ 6' καὶ 7' τεῦχος τῆς «Η.Ε.» — αἶδεσ. Γεώργ. Παῖς., Χιονιάδες. Ἡ συνεργασία σας ἐγκρίθη καὶ δημοσιεύεται. — λοχαγὸν Γ. Γιάπρ., ἀλλάξαμε τὴν διεύθυνσίν σας. — Ἀθ. Παπαχαρ., Περιστερί. Πήραμε τὴν συνεργασίαν σας. Ἐδχαριστοῦμε πολὺ. Θὰ δημοσιευθῇ. — Φιλ. Κολοβ., Ἀθήνα. Πήραμε τὴν συνεργασίαν σας. — δεσποινίδες Γ. καὶ Φ. Καλ., ἐνταῦθα. Ἦταν καθήκον· μας ἡ συμμετοχὴ μας στὸ πένθος σας γιὰ τὸ μακαρίτη πατέρα σας, ποὺ ἦταν καὶ πένθος ὅλου τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῶν Γιαννίνων. — Νικ. Πρωτοπ.,

Ἀλεξανδρούπολη. Πήραμε τὴ συνεργασία σας καὶ εὐχαριστοῦμε θερμῶς.—στρατ. Ζω. Παν. Τὰ τεύχη σᾶς ἐστάλησαν.—Γεώργ. Λύκα, Βόλο. Σᾶς ἐγράψαμε.—Κων. Μιχ., Ἀγιο Βλάση. Ἐπίσης.—Σπ. Κοντον, Βασιλικό. Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴ συνεργασία σας. Τμήμα ἀπ' αὐτὴ θὰ δημοσιευθῇ ἐν καιρῷ.—Παν. Χρ., Θεσσαλονίκη. Θερμὰ εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον σας. Ἐνας ἀπὸ τοὺς διαγωνισμοὺς ποὺ μᾶς προτείνετε, προκηρύσσεται σὲ τοῦτο τὸ τεύχος.—Τασ. Γαλδ., Σέρρες. Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ συνεχιζόμενο ἐνδιαφέρον σας τὸ ποίημά σας δημοσιεύεται σὲ τοῦτο τὸ τεύχος.—Βασ. Μπαρ., Ἀθήνα. Ἐχετε δίκιο. Προσπαθοῦμε νὰ τὰ διορθώσουμε· σᾶς γράψαμε θὰ τὸ κανονίσουμε μὲ ἐπιτόπιο παρουσία μας. Τὴν προαγγελθεῖσα συνεργασία σας, ἀναμένουμε.—Βασ. Σκαφ., Φάρσαλα. Ὁ κ. Σ. μᾶς παρέδωσε ὅλα τὰ χειρόγραφα σας· εὐχαριστοῦμε πολὺ· σᾶς γράψαμε γιὰ ὅλα.—Κωστ. Κικ., Addis-Abeba. Σᾶς γράψαμε· εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὸ ἐνεργὸ ἐνδιαφέρον σας.—Δημ. Διασκ., Ἀθήνα. Ἐστάλη.—Εὐ. Μπογκ., Ἀθήνα. Εὐχαριστοῦμε γράψαμε ἰδιαιτέρως.—Γιαν. Χριστ., Ἀθήνα. Εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὴ συνεργασία σας. γράψαμε ἰδιαιτέρως.—Γ. Σιν., Πάτρας. Εὐχαριστοῦμε, πάντοτε εὐχαριστοῦμε· γράψαμε ἰδιαιτέρως.—Ἰωάν. Ἀναστ., Φλώρινα. Εὐχαριστοῦμε πολὺ· γράψαμε.—Βασ. Παπ., Ζάεργο. Εὐχαριστοῦμε θερμῶς γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον σας.—Γεωργ. Κοτζ., Ἀθήνα. Εὐχαριστοῦμε θερμὰ, πάντοτε περιμένουμε.

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΒΙΒΛΙΑ : Μιχ. Περάνθη : *Σκληρὴ βροχὴ* Ἀθήναι 1952 (Μυθιστόρημα).—Νίκου Στρατάκη : *Εἶπεν ἡ ψυχὴ μου* Ἀθήναι 1952 (ποιήματα).—Κοσμᾶ Ἀντωνοπούλου : *Ἡ Ἐπαρχία* Ἀθήναι 1949.—Κώστα Τσαμάνου : *Ὁ Τσαοὺς Χασάν* Ἀγᾶς (Ἡπειρωτικὰ Διηγήματα) Ἀθήναι 1949.—Πάνου Γρίσου : *Δασικαὶ Ραδιοφ.* Ὀμιλίες (Ἀθήναι 1952, ἔκδ. Ὑπουργείου Γεωργίας).

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ : *Ὁ Βιβλιόφιλος* Ἰούλιος—Σεπτέμβριος 1952 Ἀθήναι τεύχος 3.—*Κρίκος* 22, Ὀκτώβριος 1952 Λονδίον.—*Ἀκτίνες* 132, Νοέμβριος 1952 Ἀθήναι.—*Κυβωτὸς* 10, Ὀκτωβρίου 1952 Ἀθήναι.—*Ἑλληνικὰ Χρονικά* 31, Ὀκτώβριος 1952 Ἀθήναι.—*Ραδιοπρόγραμμα* 125, Ὀκτώβριος 1952.—*Μορφές* τ. 73, Ὀκτώβριος 1952, Θεσσαλονίκη.—*Ἐκλογὴ* τ. 85, Νοέμβριος 1952 Ἀθήναι.—*Ἑλληνικὴ Δημιουργία* τ. 114, 1 Νοεμβρίου 1952 Ἀθήναι.—*Πνευματικὴ Ζωὴ* 7ον, 15 Σεπτεμβρίου 1952 Ἀθήναι.—*Κυπριακὰ Γράμματα* τ. 209 Λευκωσία.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ : «Θεσπρωτικὸν Βῆμα» Ἡγουμενίστα. «Στρατιωτικὰ Νέα» Ἀθήναι. «Βόρειος Ἡπειρος» Ἰωάννινα. «Θεσπρωτικὰ Νέα» Ἀθήναι. «Ἀρτινὰ Νέα» Ἄρτα. «Ελευθέρος Λόγος» Ἄρτης. «Ἡπειρωτικὸν Μέλλον» Ἀθήναι. «Χριστιανικὴ Σπίθα» φ. 135 Κοζάνη. «Πανηπειρωτικὸς Ἀγὼν» φ. 1 Ἀθήναι.

ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΣΕΙΡΑ Α ΤΟΜΟΙ 48 (ΑΡΙΘ. 1-48)

Τὰ χαρακτηριστικώτερα κείμενα 600 Ἑλλήνων συγγραφέων τῶν δέκα τελευταίων αἰώνων, μετὰ εἰσαγωγῶν, προλόγων, βιογραφιῶν, σχολίων, ἐπιμελεία τριᾶκοντα πέντε Καθηγητῶν Πανεπιστημίου καὶ Συγγραφέων

Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ :

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΖΑΚΥΝΘΗΝΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου
ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ, Συγγραφεὺς
ΕΥ. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ, Γεν. Δ/τὴς Ὑπουργείου Παιδείας

● Ἑμφάνις τῶν τόμων ἐξαιρετικὴ

● Σχῆμα 17,5 Χ 25, Σελίδες 400

● Βιβλιοδεσία ὅλο παντὶ μὲ χρυσὴν ράχιν

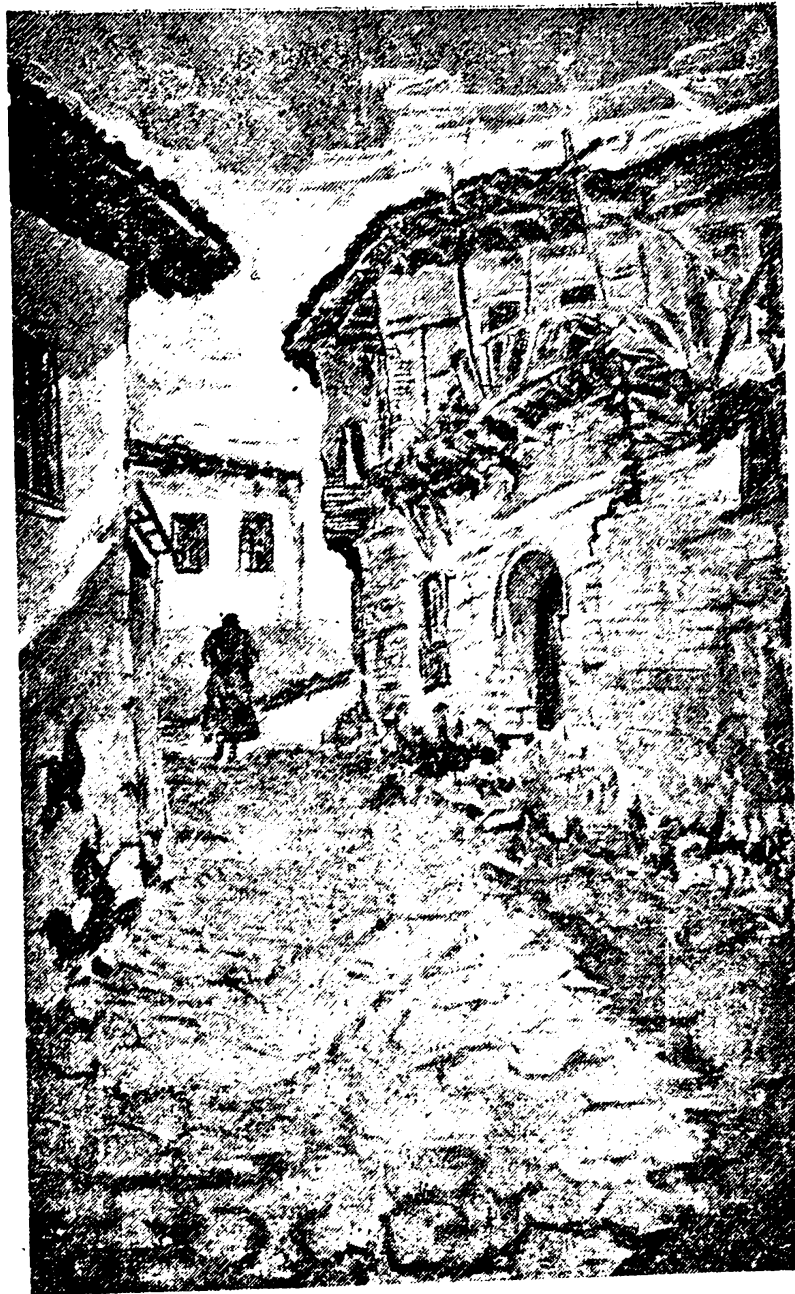
Κάθε μῆνα κυκλοφοροῦν ἓνας ἢ δύο τόμοι ὥστε τὸ ὅλον ἔργον
ΝΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΘΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1955

Ἐγγραφεῖτε συνδρομηταὶ μὲ μηνιαίας δόσεις. Πλουτίσατε τὴν Βιβλιοθήκην σας
ΜΕ ΤΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΤΕΡΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ 100 ΕΤΩΝ

ΕΚΔΟΤΗΣ : «ΑΕΤΟΣ» Α. Ε. ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ 35—ΑΘΗΝΑΙ

ΕΜΠΟΡΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ : «ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΕΜΠΟΡΙΚΗ» ΣΤΑΔΙΟΥ 51—ΑΘΗΝΑΙ
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ ΔΗΜ. Θ. ΚΙΤΣΙΑ ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 3-18

ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΟ ΓΚΑΛΤΕΡΙΜΙ

ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ ΠΟΥΤΕΤΣΗ

